رب ہب لی حکما والحقنی بالصالحین

الحمد للہ کہ این

کلیات بلاغت آیات مخزن رموز سرمدی موسوم بہ

کلیاتِ احمدؐ

نتیجہ فکر قدوۃ السالکین زبدۃ العارفین حضرت شاہ حافظ احمد حسین خاں صاحب
قادری چشتی شاہجہانپوری المتخلص بہ احمد نور اللہ مرقدہٗ
مرتبہ عالیجناب حاجی علی حسین خاں صاحب برادرزادہ مصنف رئیس شاہجہان پور
محلہ ہاتھی تھان

۱۹۱۲ء
در مطبع نظامی بدایوں طبع شد
نظام الدین حسین پرنٹر

قیمت قسم اول فی جلد

M.A.LIBRARY, A.M.U.
PE17102

MUSLIM UNIVERSITY LIBRARY ALIGARH

CHECKED 1996-97

۷۸۶

بسم اللہ الرحمن الرحیم
نحمدہ و نصلی علی رسولہ الکریم

ہرگز نمیرد آنکہ دلش زندہ شد بعشق ✤ ثبت است بر جریدۂ عالم دوام ما

اللہ تعالے عز اسمہ نے انسان کا نام دنیا میں باقی رہنے کے جو ذرائع پیدا کیے اُن میں اولاد روحانی و اولاد معنوی کا مرتبہ سب سے فائق ہے اور جیسا ان دونوں ذریعوں سے انسان کا نام عزت کے ساتھ یادگار عالم رہتا ہے کسی اور ذریعہ سے نہیں رہتا وہ ہزار ہزار صاحب کمال جو اپنے زمانہ میں آسمان شہرت پر ماہتاب و آفتاب بنکر چمکے ہونگے آج پردۂ خاک میں پنہاں ہیں اور اس وجہ سے کہ انھوں نے اولاد روحانی و معنوی میں سے کوئی یادگار نہیں چھوڑا اُن کے ناموں سے بھی کوئی واقف نہیں برخلاف ان کے جن حضرات نے کوئی یادگار چھوڑا ہے اُن کے نام نامی و اسم گرامی آج بھی ویسے ہی روشن و درخشاں ہیں جیسے کہ

اُن کے زمانوں میں تھے بلکہ اُس سے بھی زیادہ ۔ الحمد للہ کہ میرے پیر و مرشد حضرت حافظ احمد حسین خاں علیہ الرحمۃ و الغفران بھی اُنھیں مقدس بزرگوں میں سے ہیں اور آپ نے کثیر التعداد اولاد روحانی (مریدین) کے ساتھ اولاد معنوی بھی اس رتبہ کی چھوڑی ہے کہ باید و شاید ۔ یعنی کلام بلاغت نظام ۔ حضرت قبلہ و کعبہ علے اللہ مقامہ کے حیات میں معتقدین و مریدین بلکہ دیگر شائقین کا بھی بڑا اصرار رہا کہ حضور ممدوح کا پاکیزہ و دلپذیر شاہد کلام زیور طبع سے آراستہ ہو کر نظر افروز شائقین ہو لیکن حضرت ممدوح علیہ الرحمہ نے بوجہ خوئے انکسار و فروتنی اپنی حیات جسمانی میں اس طرف توجہ مبذول نہ فرمائی حضور ممدوح کی وفات کے بعد اس وجہ سے کہ مجھے نسبت برادر زادگی کے علاوہ شرف بیعت بھی حاصل ہے سب سے بڑھکر میرا فرض تھا کہ میں یہ ضروری کام انجام دوں اور شائقین کی تمنا پوری کرنے کی کوشش کروں لیکن کچھ ایسے اسباب پیش آتے رہے کہ مجھے کسی طرح موقعہ نہ ملا ادھر تو یہ حالت تھی اور اُدھر شائقین کے اصرار و تقاضہ ہائے بسیار کی کیفیت اس حد تک پہنچی کہ بمجبوری قلمی نسخے پیش کرنے کی ضرورت پیش آئی لیکن آخر کب تک ظاہر ہے کہ یہ کام ایسا نہیں ہے جس پر ہمیشہ عملدرآمد کیا جا سکے پس یہی مناسب معلوم ہوا کہ جہاں تک جلد ممکن ہو یہ گوہر آبدار سفینہ قرطاس میں لگا کر شائقین با تمکین کے

سامنے پیش کر دیئے جائیں اللہ تعالیٰ کا ہزار ہزار بلکہ بیحد و بیشمار شکر ہے کہ اُس نے مجھے اس خدمت سے سبکدوش ہونے کا موقعہ دیا اور وہ دُرِ منثور جن کی ہزاروں نظریں مشتاق تھیں اس سلک میں منسلک کر کے پیش کرنے کا فخر مجھے حاصل ہوا اس موقعہ پہ جناب حضرت حافظ میاں علیہ الرحمۃ والغفران کے مفصل حالات و کمالات جن کے لیے ایک دفتر چاہیے) کا اظہار تو میرا مقصود نہیں ہاں اتنا عرض کر دینا بے موقعہ بھی نہ ہوگا کہ حضرت ممدوح اپنے والد ماجد جناب غلام قادر خاں مرحوم کے منجھلے بیٹے تھے بتاریخ ۲۷ شعبان سنہ ۱۲۴۶ ہجری بروز جمعہ آپ کی ولادت ہوئی قرآن شریف حفظ کرنے کے بعد آپ نے دینیات کی تکمیل کی چونکہ ذات بابرکات آنجناب کو تصوف و فقر سے فطری ذوق تھا اس لیے بعد فراغ علوم مشائخ عظام کی زاویہ نشینی اختیار کی اور اُس دَور کے عظیم الشان صوفی باصفا حضرت مولانا غلام امام خاں علیہ الرحمۃ والغفران سے (جو حضرت مولانا سرفراز علی گورکھپوری قدس سرہ کے خلیفہ تھے) شرف بیعت حاصل کیا اور غیر معمولی مدت تک ریاضات و مجاہدات میں مشغول رہنے کے بعد خرقہ خلافت سے مشرف ہوئے اور چاروں سلسلہ میں بیعت لینے کی اجازت عطا کی گئی ابتدائے عمر میں آنجناب نے سیاحت بھی کی تھی کشمیر و نیپال وغیرہ تک پیادہ پا تشریف لے گئے اور حج بیت اللہ و زیارت مدینہ منورہ سے مشرف ہوئے

اور مشاہیر اولیا کی زیارت سے فیضیاب ہو کر آخر زمانہ میں جب آپ نے گوشہ نشینی اختیار کی تو پھر باستثنائے شرکت عرس حضرات خواجگان رحمۃ اللہ علیہ کبھی خانقاہ سے قدم شریف باہر نہ نکالا حتے کہ تخمیناً چوراسی سال کی عمر میں خرقۂ خلافت میرے منجھلے بھائی محمد طاہر حسین خاں صاحب مدظلہ کو عطا فرما کر بعارضہ فالج بتاریخ ۱۶ ذی الحجہ سنہ ۱۳۲۹ ہجری بشب جمعہ اس جہان فانی سے عالم جاودانی کی طرف رحلت فرمائی اور جس روز آپ دنیا میں تشریف لائے تھے اُسی روز یعنی جمعہ کو قبل نماز اپنی خانقاہ واقع شاہجہانپور محلہ ہاتھی تھان میں مدفون ہوئے علی العموم تو آپ عبادت اور تعلیم و تلقین مریدین ہی میں مصروف رہتے تھے لیکن بحالت ذوق و شوق کبھی کچھ نظم بھی فرمالیا کرتے تھے جس کے متعلق ازراہ تواضع و انکسار اکثر فرمایا کرتے تھے کہ میں شاعر نہیں ہوں اور فن شعر سے مجھے آگاہی نہیں ہے صرف دلی جذبات کا اظہار کرلیا کرتا ہوں اور بات بھی یہی ہے کہ اہل حال کو رسمی قیل و قال سے زیادہ تعلق نہیں ہوا کرتا اُن کے محل مقصود کا کنگرہ اس سے نہایت بلند ہے ممکن ہے کہ اس لحاظ سے حضرت ممدوح کا کلام ایک محقق فن کا کلام نہ سمجھا جائے لیکن اس میں کلام نہیں کہ جو صاحب دل اس پر نظر کرے گا اُسے یہ توحید و تصوف کا ایک بحر ذخار اور دلی جذبات کا ایک آئینہ مصفا نظر آئیگا اور مستعد طبیعتوں کے ساتھ وہی

سلوک کریگا جو نسیم سحر کا جھونکا غنچہ ہائے بستہ و ناشگفتہ کے ساتھ کیا کرتا ہے اب میں آپ کو زیادہ تکلیف نہیں دیتا بسم اللہ کیجئے اور ورق لوٹ کر دیوان ملاحظہ فرمایئے۔

شعر

للہ الحمد ہر آں چیز کہ خاطر میخواست + آخر آمد ز پسِ پردہ تقدیر پدید

طالبِ دعا فلاح دارین خاکسار حاجی علی حسین خاں خلف محمد مظفر حسین خاں مرحوم
ساکن شاہجہانپور محلہ ہاتھی تھان

۷۸۶

قصاید فارسی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

چوں رسی اے قاصدِ بادِ صبا
در حضورِ حضرتِ جانانِ ما
آستاں بوس و بزاری عرض کن
کاے جمالت دردمنداں را دوا
کے رخِ جاں بخشِ تو زاریم و زار
تیرِ غم کردہ مشبّک سینہ را
سوخت جاں از آتشِ سودائے تو
ہمچو مجنوں کردہ شیدا مرا
راحتِ جانِ مریضِ خویش باش
اے مسیحائے دلِ بیمارِ ما
اے جمالت نورِ جانِ عاشقاں
وز رخِ تو حسنِ خوباں را ضیا
عشق خود از ہر زبان در ہر لغت
می کند حسن و جمالت رہنما
اے جمالت ربِّ ارباب آمدہ
سجدہ آرد پیش تو ہر مہ لقا
پیش تابِ آفتابِ روئے تو
ذرہ وش ہر حسن گویاں ربّنا

ہمچو انجم مہ رخاں محوِ تو اند — آمدہ نورِ رخت شمس الضحیٰ
کے تواند بدن ترا مانند حور — از جمالت گشتہ خیرہ دیدہا
گر نظر پرّد بسویش ز اضطرار — چوں پرِ جبریل سوزد بالہا
انفس و آفاق ظلِّ روئے اوست — لیلۃ الاسرےٰ ست آں زلفِ دوتا
شد محبت شرحِ صدرِ عاشقاں — بود عشق اِنّا فتحنا بابہا
بیدلی گم گشتہ ام در راہِ عشق — باش بہرِ جانِ من نورِ ہدے
آتشِ شوقم دلِ من سوختہ — آب چشمم ریخت چشم را ابنا
اے جمالِ روح پرور یک زماں — شو چو روح اللہ طبیبِ جانِ ما
عشقِ تو آمد خلیلِ جانِ من — سوئے ایں یعقوب اے یوسف بیا
گریہا دارم بشفقت چوں شعیب — داشت چوں داؤد جانم نالہا
سوخت جانم ہمچو طور از عشقِ تو — مست و حیرانم چو موسےٰ از لقا
ہمچو مجنوں صد گریباں چاک شد — در غم و سودائے آں لیلائے ما
تیشہ زن بر جانِ خود فرہاد وش — بیدلاں از عشقِ آں شیریں لقا
جامہ در گل از تو بلبل در فغاں — شمع سوزاں جاں فشاں پروانہا
چاک شد جاں را گریباں چوں سحر — عشق بیروں شد ازو ہمچوں ضیا

صد چو ما در عشق او گم گشته اند
آں جمالش ہمچو خورشید آمده
ذاتِ واحد واں صفت ہا بیشمار
ظاہر و باطن جمال و حسن دوست
از پس و از پیش و بیرون و دروں
آمد و بگرفت جسم و جانِ شاں
عاشقاں خود غرقِ بحرِ حیرت اند
ہمچو انجم آفتابِ روئے دوست
می کند خود نورِ خورشیدِ قدم
چشم خیره می کند شوخیِ حسن
از شعاع و شوخیِ حسنِ ازل
بے نشاں کر دست عشقِ بے نشاں
بہرِ فانی ہر مکاں شد لامکاں
جاں شده مدہوش از مستیِ شوق
گگا نشائے صد مد از بوئے یار

پیش خور لاشے بود ماه و سُہا
واں صفاتش مہرِ ذاتش را ضیا
تا نداند کس مراد و منتہے
شد محیطِ عاشقانِ باصفا
ق وز یسار و از یمین تحت و علا
آں محیطِ بیکراں بحرِ صفا
محوِ جاناں گشته جاں سر تا بپا
کرد فانی ہستیِ عشاق را
محوِ حادث ہمچو انجم در ضحے
آں چناں کہ برق سازد از سنا
جانِ عاشق شد درو فانی ولا
آں محلے را کاندرو بگرفت جا
گشت باقی روح او اندر بقا
روح چوں آئینہ شد محوِ لقا
باده از مستیِ چشمِ فتنہ زا

عندلیب از لحن خوش اندر سماع
گشته پنهان همچو مستی در شراب
نوحه گر در نالهٔ عشّاق بود
عقل اندر کوی او گمراه شد
دستگیرم باش ای عشق از جنون
من ز عقل بخیه گر تنگ آمدم
نیست در بازار او حیله گری
کار مردانست جان دادن بعشق
نیست عاشق آنکه او ترسد ز جان
ساقیا از جرعهٔ مستم بکن
قطرهٔ زان باده در کامم بریز
آتشی در هوش و عقل من بزن
باده افزون ده که تا بیخود شوم
آنچنان در بحر مستی غرق کن
تا ز دام عقل جان گردد خلاص

گل ز فرط شوق بدریده قبا
شد عیان مانند حسن دلربا
خنده زن اندر بتان مه لقا
فهم را و وهم را بشکسته پا
جان ما از قید دانش کن رها
دست من گیر ای جنون بهر خدا
اولین سوداش جان کردن فدا
پند گیر از شهسوار کربلا
جان دهی شد کار مردان خدا
تا پرم از مستیش سوی عُلا
کاب حیوانیست جانرا در بقا
زان شراب آتشینم ساقیا
جان رهد از قید این چون و چرا
تا شناسم زمین را از سما
تا رهد دل از غم ننگ و حیا

اندریں رہ گر بسیم یا زیم
نیست بجز عشق او کارے مرا
از جنونِ عشق و از سوزِ دروں
شکلِ مجنوں گشتہ ام سر تا بپا
ہمچو من شد صد ہزاراں بیقرار
از پئے نظارہ ات اے دلربا
خوبرویاں پرتوِ حسنِ تو اند
ہست ہر جانے بعشقت مبتلا
حسن را خود کار با فتنہ گریست
عشق رسوا بہرِ بازارہا
ہائے و ہوئے از سودائی ویست
از ہمی وال شورِ عشقِ دیوانہ را
در عیاں عشق آہ و واویلا کند
در نہاں با یار دارد قصہ ہا
عشق دلّال است از بہرِ وصال
عشق گشتہ سوئے دلبر رہنما
عشق جاں را سوئے جاناں می برد
بر بساطِ دوست او را ہست جا
سلسلہ او جاں بپرد سوئے قدس
عشق بال و پیست مرغِ روح را
بہرِ جاں پیدا شدہ میلِ قدم
کردہ زیں حادث بروں نشو و نم
جاں زلائے آب و گل بیروں جہید
سوئے بالا بر کشودہ بال
ایں تعلق ہائے پستی را شکست
تا شدہ پیدا بجاں میلِ علا
طائرِ عشق است قدسی آشیاں
نیست او را غیرِ جانِ پاک ج
چونکہ ہست او از صفاتِ ذاتِ حق
برتر است از عرش و کرسی و فہ

کی همای لامکان آید بدام
جز که خود را اندرو فانی کنی
غیرتش مر غیر دلبر را بسوخت
دوست را از غیر خود غیرت بود
هستی وهمی حجاب دوست بود
از همه بیزار زان رو یافته است
تا توئی حق از تو باشد در حجاب
اینکه هستت مینماید نیست ست
زین عدم گردید اصل هر وجود
جوش زد یکبار بحر بیکران
جمله عالم ریخت آن بحر روان
در حقیقت عشق آمد جوش بحر
عاشقان چون غرق بحر وحدت اند
عشق اول فانی مطلق کند
مرده از خود بجانان زنده است

آنکه پروازش بود سوی منتها
پس بذات پاک او یابی بقا
زین سبب عاشق شد از هستی فنا
ره بعشقش جان خود را کن فدا
گشت بیخود شد به دلبر آشنا
در حضور حضرت معشوق جا
چون خودی بشکست پیدا شد خدا
نیستی هستی ست کو دارد بقا
زو مدد هاییست جان را از ابتدا
زو بر آمد صد هزاران موجها
این جهان و آنجهان ما و شما
سر پنهان تو کنت کنزاً مخفیا
یافته زان غرقه دُرّ بی بها
بعد استهلاک می بخشد بقا
سینه آئینه از خورشید ملا

عاشقاں آئینۂ ذاتِ وے اند   عشق باشد حسنِ دلبر را بہا

غزل

آیتی از روی تو شمس الضحیٰ   شد نشانِ حسنِ تو بدر الدجیٰ
عاشقاں خود محو حسن دلبرند   ہمچو انجم پیش خور فانی دلا
اندریں آئینہ جانِ عکس اوست   ہست خورشیدے نہاں زیر ردا
زو نشاں جستم شدم من بے نشاں   رفتم از خود او چو آمد پیش ما
مے بخوردہ عشق در روزِ الست   مست و آزاد ست از قیدِ بلیٰ
چند تازی اے فلک بر رقص خود   رقصِ جاں بنگر بروں از دہر و جا
حسنِ او جانست عشقِ من تن ست   نیست ممکن تن ز جاں گردد جدا
در نہاں چوں سوزِ جانِ عاشقاں   در عیاں گلگونۂ ہر مہ لقا
احمدا ایں ہائے وہوئے عاشقاں   پرتوی میداں ز حسنِ دلربا
جانِ عاشق پر ز جاناں بودہ است   ہمچو عکسے داں دلِ آئینہ را
چوں پری آمد درونِ دل نشست   خانہ خالی یافت زاں بگرفت جا
در لباسِ عاشقاں پنہاں شدہ   وز زبانِ بے دلاں کردہ نوا

یار پری خود بود و آدم پردہ بود
ہمچو خور در تابشِ خود شد نہاں
ہمچو جاں در ہر دلے پنہاں شدہ
عقل در ادراک دانش گشتہ گم
رہرواں خود غرق بحرِ حیرت اند
ہمچو حسنِ دوست چوں آئینہ اند
عاشقاں مرآتِ حسنِ دلبر اند
دلبراں را طالبِ عشاق داں
خود شکارِ عاشقاں نند ایں بتاں
عشق پیدا کن کہ تا بارت دہند
ور نداری عشق با عاشق نشیں
عشق جو از عاشقِ گم گشتہ دل
عشق خود نورست نورانی کند
ظلمتِ ہستی ز پاکاں در ربود
کار مرداں است اندر راہِ عشق

خویش داند اصل کارِ خویش را
واں شعاعِ نور او او را روا
چوں نظر در دیدہ ہا او راست جا
فہم را گر دیدہ اعمے دیدہ ہا
کیست آنکس تا کہ داند آشنا
پیشِ خور مرآت بود پر از ضیا
دوست دارد خود بروِ آئینہ را
سوئے عاشق ہست میلِ شاں بسا
ور نہاں با بیدلانش دو فنا
در حریم بارگاہِ دلربا
تا بیابی عشق زاں یارِ صفا
ہست ذاتش معدنِ مہر و وفا
آں ولے را کاندرو گم شد ہوا
یافتند ایشاں لقب نورِ ہدیٰ
سر ما ز اول ببند اے آگاہا

گر خلیلِ عشق هستی احمدا
همچو اسمعیل کن جاں را فدا

غزل

چوں سحر از پردہائے شب برانداز نقاب — در صبوحی ساقیا دہ جام می چوں آفتاب
تا سوختہ و جانہاں را خوش معطر زاں مشام — بادۂ گلرنگ دہ بویش بود چوں مشک ناب
پر کنم جامی نبہ زاں بادہ چوں ارغواں — کز خمار او بمانم تا ابد مست و خراب
سوخت جانم ز آتش عشق از رہِ لطف و کرم — ساقیا از آبِ رحمت بہر من آور شتاب
مست کن چنداں کہ تا از خود شوم من بیخبر — بودہ ام زین عقلِ پر افسون خود در پیچ و تاب
بخش آزادی ز غم جان خمار آلودہ را — شاد کامم کن دمی زاں بادۂ گلرنگ ناب
چشم مخمورہ بکف جامِ شرابِ آتشیں — وز رخِ گلرنگ خود آتش بزن در شیخ و شاب
قطرۂ زاں بادہ چوں ساقی بکامم ریختہ — تا دمے بر درِ پیرِ خدا باشم خراب
اے رسولِ عاشقاں وی قاصدِ با بیدلاں — مژدۂ از وصلِ جاناں سوے من آور شتاب

غزل

از فراق دوست و غمهایش جگر گردید آب همچو ابری میچکد از چشمهایم خون ناب
حیف جانم سالها در این تمنا سوخته کی بود آن ماه رو آید به پیشم بی نقاب
وای بر جانی که باشد مبتلای عشق تو رفت عمری بر مراد خود نگشته کامیاب
سینه بریان دیده گریان دارم اندر عشق او آه زین جان پر آتش آه زین چشم پر آب
هست از عمری به عشق دوست جانم بیقرار ز آتش سودائی او دارم دل پر اضطراب
آه چون این عشق خوبان را برون سازم ز دل گرچه میگوئی ز رحمت ناصحا قول ثواب
در هوای سرو قد آن خم شدم مانند چنگ گشته ام پیری ز غم کو شاهدی عمر شباب
همچو بلبل نالها دارم بعشق گلرخان چون تذرو آتش خورم بهر رخ چون ماهتاب
برق حسن لاله رویان خرمن جانم بسوخت اشک خونی میچکد از چشم من همچون سحاب
دلبران بوستان دعوای خوبی می کنند شو خرامان در چمن تا از حیا گردد گلاب
جام می در دست ساقی و حریفان باده نوش مطربان در بزم مستان تا سحر بزن رباب
لاله گون اشکم می احمر بود از بهر من نقل دارم ای حریفان زین دل همچون کباب
باش دایم احمدا خاک در پیر مغان تا ز روی رحمت خود بر تو سازد فتح باب

غزل

صبحدم چوں مہر تاباں افگند از رخ نقاب
روشنی روی انجم زو شود بے آب و تاب
شاہد معنی اگر آید بہ پیشت بے حجاب
از وجودِ تو اثر باقی نماند ہیچ باب
جوش زد بحرِ حقیقت چوں درونِ خویشتن
گشت ظاہر آب معنی صورت موج و حباب
جز کہ نقش آب دیگر صورتی ظاہر نشد
ہر چہ غیر بحر بینی آں ہمہ باشد سراب
غیرت ذاتی او خود نام غیریت ربود
سوخت نور نجم و مہ از روز نور آفتاب
نور مہ اندر حقیقت نور خورشید ست و بس
مہر تاباں جلوہ گر شد در لباسِ ماہتاب
ہستی تو نقش وہم ست در لوحِ خیال
آنچنانکہ نائماں بینند عالمہا بخواب
در شہودِ خویشتن پنہاں شدہ مانند خور
شعشۂ نورِ رخش شد روئے خویش را نقاب
تابشِ نورِ رخش او را حجابِ دیدہ شد
در ردائے نورِ خود پنہاں شدہ خود آفتاب
او چو جانست و جہاں ظاہر ازو مانند جسم
جسم را باشد ز جاں جملہ سکون و اضطراب
از کمالِ خویش ظاہر در جمالِ خود نہاں
ہمچو جاں پیدا و پنہاں ہمچو بو اندر گلاب
روئے خود پوشیدہ دارد در ظہورِ خویشتن
در لباس برف و ژالہ گشت پنہاں شکل آب
کن تجلی بر دلم اے شعشۂ نورِ یقیں
اے سہیل معرفت از مشرق جاں خوش بتاب
ہر جمال اندر جہاں آئینۂ حسن ویست
ہست ہر عشقی ز آتشہای او در التہاب
گوہرِ تابانست ذاتش ہستی عالم صدف
فکر کن پنہاں شدہ اندر صدف درِ خوشاب

عشق سودائے تو بی ننگ دلم را کرده
عاشق روی تو رسوای سر کوی تو بود

ای بعشق تو دو چیز آفت جانم گشته
آن یکی روی تو بود و دگری خوی تو بود

گرچه پوشیده شوی لیکه تو فاشی در خلق
همچو خورشید عیان روشنی روی تو

ایضاً

عشق تو در دل من پرتو روی تو بود
طرب روح من از نسیم از بوی تو بود

ساکنان حرم و دیر و کلیسا و کنشت
همه را سجده جان در خم ابروی تو بود

به عیان و به نهان و بحقیقت به مجاز
روی مخلوق دو عالم طرف روی تو بود

بنده زلف و رخت کافر و مومن همه و
برتر از دیر و کلیسا و حرم کوی تو بود

بحر ذخار جمالت دل عاشق چو حباب
عشق موج تو بود اشک خم جوی تو بود

ظاهر و باطن ما را شده چونکه محیط
رو بهر سو که نهادیم همان سوی تو بود

چونکه در انفس و آفاق تو آیات هست
پس بهر سو که بدیدیم رخ نیکوی تو بود

از عدم تا بوجود و ز قدم تا به حدوث
عکس حسن تو بود پرتو روی تو بود

گشته حیران دلش از کفر وز ایمان فارغ
هر که وارفته و شوریده سر از بوی تو بود

دیده احمد بیدل ز تماشای جمال
همچو آئینه پر از پرتو روی تو بود

جان من با عدم صرف تو یکی محض وجود
هستیم همچو حبابی بسر جوی تو بود

گردن هر دو جهان بستهٔ تار زلفت
دل عشاق تو آویختهٔ موی تو بود

نکهت کاکل مشکین تو آورد صبا
دل من مست ز خود رفته از آن بوی تو بود

روی تو قبلهٔ من کعبهٔ جانم کویت
سجده گاه من بیدل خم ابروی تو بود

خرمن جان من از برق جمال تو بسوخت
نظرم خیره ز خورشید دلش روی تو بود

دل و دین برده ز من بیخود و دیوانه شدم
کمترین شوخی آن غمزهٔ جادوی تو بود

چون پری در دل ما خانهٔ خود ساختهٔ
های و هوی لب ما غلغلهٔ و هوی تو بود

سالها رفت که تا این دل مشتاق مرا
آرزوی نظری بر رخ نیکوی تو بود

تفرقه از دل عشاق تو مهر تو ربود
همچو کعبه همه کس را رخ جان سوی تو بود

نیست گشتم چو تو در سینهٔ من گنجیدی
هرزه گردی دلم جمله تگاپوی تو بود

ساقیا جام پیم دادی و مستم کردی
که رهائی ز خودی باعث نیروی تو بود

هر کسی کامده از چاه طبیعت بیرون
دانم ای عشق که آن قوت بازوی تو بود

هر چه آید بدلم موج ز بحر تو بود
راه پنهان بجم جان من از جوی تو بود

خاک گشتم بامیدیکه بپایت برسم
در دل من هوس بوسهٔ زانوی تو بود

جنبش شاخ ز خود نیست مگر از باد است
رقص عشاق تو هم از طرب و طوی تو بود

بهوای تو دل از نقش دگر ساده شد
این همه جود تو بود و همه جادوی تو بود

یاد درآید ای حریفان از من حسرت زده
وای بر جانی که او از بزم جانان دور بود

احمد اگر عاشقی از تیغ جانان سرمتاب
کشتن عشاق اندر کوی او دستور بود

ایضاً

جان شوریده سران شیفتهٔ روی تو بود
دل دیوانهٔ ما بستهٔ گیسوی تو بود
جان گرفتار کمند خم گیسوی تو بود
پای بند دل من سلسلهٔ موی تو بود
آنکه زد زخم بدل تیغ دو ابروی تو بود
وانکه شد دام دلم حلقهٔ گیسوی تو بود
در دلم ناله چو بلبل ز گل روی تو بود
مستی و شور جنونم همه از بوی تو بود
چون کتان چاک دلم از قمر روی تو بود
زخم چون شانه بجانم ز خم موی تو بود
مستی جان من از نکهت گیسوی تو بود
بند مجنون دلم سلسلهٔ موی تو بود
قتل عشاق تو از تیغ دو ابروی تو بود
غارت دین و دلم نرگس جادوی تو بود
چونکه زنجیر دلم حلقهٔ گیسوی تو بود
دل دیوانه فتاده بسر کوی تو بود
دیده را از سر حسرت نظری سوی تو بود
جان خود ساده شده آینهٔ روی تو بود
ابرویت کعبهٔ ایمان جهانست ازاں
از همه سو دل عشاق کشان سوی تو بود
بحرم شیخ مقیم ست و برهمن در دیر
معتکف جان حزینم بسر کوی تو بود

گر خراباتی شدم زاهد بمن طعنه مزن
بیدلی و ننگ و رسوائی و بدنامی تمام
آفتاب معرفت بر عقل و بر دلها بتافت
چاشنی درد عشقش جان زاهد چون نداشت
واعظ مجلس که جانش حرف بیمعنی بود
مدعی از طیلسان و شمله تن آراسته
از جمالش کان حیات جانست منعم می کند
هر که در آمد بکوی عشق زو بیرون نرفت
بیدلان عشق را خاک درش خلد برینست
هر که در راه محبت جان خود را باخته
هر که را آن ماه رو در کار عشق خویش داشت
یاد یار مهربانم راحت جان من است
گر فدا گردم بپایش جان عجب از وی مدار
با مریضان غمش حسنش مسیحائی نکرد
چونکه صبح وصل جانان سوی جان من نتافت

کز ازل روحم بکار عاشقی مامور بود
عاشقان را از قضا و از قدر منشور بود
آنکه نادیده جمالش چشم جانش کور بود
گر زند طعنه بحال عاشقان معذور بود
بی خبر زین جنبه در دستار خود مغرور بود
لیکه جانش بی قبای سرمدیال عور بود
پند ناصح درد ما غم ناله ناسور بود
جان عشاقش بگنج بیخودی معمور بود
کوی جانان عاشقان را رشک فغفور بود
غیرت عشاق در رشک شبلی منصور بود
بالیقین از سوی جانان جان او ماجور بود
با خیال غیر او دل خانهٔ زنبور بود
زانکه از احسان ساقی جان ما مشکور بود
عقل و روح و جان بعشقش هر یکی رنجور بود
بی جمالش روز هجرم چون شب دیجور بود

هرکه دیده چشم مستش در زمان بیخود شده
خم عشقش تندتر از باده انگور بود
پیر عقل از بزم او خرقه سلامت کی برد
کز فرط بیخودی از هر طرف محصور بود
در مضمار محبت زیرکی کاری نکرد
زانکه افلاطون دانش خود دران رنجور بود
آه زان یاری که یوسف پرتو حسن و نسبت
ز جمالش دیده یعقوب جان پر نور بود
از تماشای جمالش پرطرب عالم شده
جان و روح عاشقانش پر نشاط و سور بود
دوش اندر بزم آن سلطان خوبان هر حریف
از نگاه مست ساقی بیخود و مخمور بود
آسمان در رقص آمد وین زمین بیخود شده
عقل و روح و جان و دل جمله ازو مسرور بود
خم جان عاشقان از باده اسرار حق
دوش اندر جوش همچون سینه منصور بود
هر دل مرده ز بانگ او حیات تازه یافت
ناله مطربان ارواح را چون صور بود
تابش خورشید رویش ظلمت دلها ببرد
از وفور جوش رحمت هر گنه مغفور بود
آتش عشق رخ او پردهای غیب سوخت
ظلمت دوری ز جان عاشقانش دور بود
اضطرار دل نقاب از روی جانان برگشود
گشت پیدا آنچه اندر پردها مستور بود
سینه عشاق او از عکس خورشید جمال
همچو آئینه ز فرط بیخودی معمور بود
محو حسنش از نظر بر خویش و بر غیری نماند
بیخودی عشق گویا یک شب دیجور بود
از نگاه مست ساقی و سرود مطربان
هر یکی در بزم جانان بیخود و مخمور بود

تا بکی این لابهاے درد من
یکدمی آرام جانم آرزوست

ای لبش آب حیات جان من
یک تبسم زان دهانم آرزوست

زاهدا این زهد و تقوی مر ترا
جلوهٔ حسن بتانم آرزوست

عقلم از عشقش شود زیر و زبر
شوخی فتنه نشانم آرزوست

احمدا خاک رهِ میخانه ایم
همتِ پیرِ مغانم آرزوست

غزل

شور افگندن بعالم چونکه خود منظور بود
جلوه کرد آن حسن را کہ چشمها مستور بود

آن پری از دیدهٔ خود خویشتن مستور بود
لیکه میل دیدنِ حسن خودش منظور بود

عشق را آئینه کرد و خویش را در وی بدید
شد عیان هر آنچه اندر پرده‌ها مستور بود

چون نظر کرده درونِ آئینه خود را بدید
زانکه آواز عکسِ حسنِ آن پری معمور بود

دید خود را در نهادش شورشی پیدا شده
کز فغان و آه او جمله جهان پر شور بود

عاشقانِ بیدلان را از تجلّی جمال
عقل و روح و جان و دلها سوخته چون طور بود

آه از تیرِ نگاهش بسکه دلها خون شده
غمزه اش از بهر زخم جان ما ساطور بود

بیدلی بر حسن جانان کرد جان خود نثار   بس بود این از برای عاشقان حسن المآب
ای دل ار تو عاشقی بر پای جانان جان بنه   بر سرت شمشیر گر راند زکشتن رو متاب
کی برون زین آب و گل آیی تو بی امداد عشق   کین طبیعت بهر پای رهروان آمد خلاب
حبس طبع از شاهد معنی ترا دور افگند   ای دل اول باید از حکم طبیعت اجتناب
نیست عاشق آنکه او مشغول شد با غیر دوست   گر تو مرد طالبی از صحبتش کن اجتناب
میکند عاشق تمامی وقت خودرا صرف یار   آنکه شد مشغول غیر دوست باشد ردّ باب
باش دائم احمدا مستغرق بحر شهود
غول ره دان آنکه جانت را بود از حق حجاب

غزل

دیدن آن یار جانم آرزوست   جلوهٔ زان دلستانم آرزوست
شوخی نازِ بتانم آرزوست   آفت ایمان و جانم آرزوست
جان فدای آن نگاه مست یار   غمزهٔ زان دلستانم آرزوست
خرقه رهن باده و مست و خراب   در خرابات مغانم آرزوست
سوختم از تف هجر گلرخان   سایهٔ سرو روانم آرزوست

در حقیقت گرچہ بیرنگی ست اصل رنگہا   ہست بیرنگی چو بحر و رنگہا ہمچوں حباب
ایں جہان و صورتش شکل خیال خویش داں   ہر چہ می بینی ازیں عالم بود مانند خواب
در حقیقت نیستی ہستی ست و ہستی نیستی   زیں عدم اصل وجود است و وجود اندر سراب
اصل حجاب و بہا میداں کہ صورت سرمدیست   زیں دل عشاق را جنبش و ہر دم [illegible]
منکر عشق ارچہ طعنہ میزند بر عاشقاں   کے گذارد سیر خود را ماہ از بانگ کلاب
زہد خشک زاہداں خود فریبی ہست   عاشقاں را درس عشق و سینۂ ایشاں کتاب
عشق ہست آتش خیال غیر دلبر را بسوخت   آنچنانکہ میشود رجم شیاطیں از شہاب
ہستی وہمی حجاب روی جاناں بودہ است   چوں شد الحیات عاشق اندریں [illegible]
قطرۂ ہستی خود را محو کن در بحر دوست   تا شود ایں قطرہ بے مایہ ات در خوشاب
بستہ ام چنداں خیال گلرخی در جان خویش   کز دل شوریدہ ام آید ہمی بوئے گلاب
چونکہ جاناں را بجان عاشقاں قرب قویست   پس چرا از ناز ایشاں را ہمی دہی پیچ و تاب
بو العجب کاری کہ جستم دور را و نزدیک بود   چونکہ آمد پیش من آں ماہ رو رفتم بخواب
بیشک از چاہ گماں بیروں جہد جان عزیز   گر دلت را از یقیں حبل المتیں شد دستیاب
آنچہ ہر دو چوں تجلی کرد بر شان یقیں   کردہ بحر عاشقاں از فرح صد فتح باب
محو جسم یار را تقلیب کے تلوین دہد   صاحب تمکیں ہمیشہ بری ست از انقلاب

خلقی نشان گشت هر آنکس که نشان جست ز تو
بهر گم گشتن عشاق عدم کوی تو بود

نالهٔ عاشق فانی که پر از هستی نشست
دام ای ماه که چون فاخته کوکوی تو بود

ساقیا مست شدم چونکه بدیدم در جام
کاندرو عکس جمال رخ نیکوی تو بود

گر دلم [illegible] سر گیسوت شد رسم
از پی بند دلم سلسلهٔ موی تو بود

نالها نیست مرا جز سحری از غم تو
شیفته بلبل جانم به گل روی تو بود

تا ابد زنده نگردد نه دم روح الله
هر که او کشته زان تیغ دو ابروی تو بود

عاشق سوخته جان را چه کلیسا چه حرم
هر کجا روی نهد شیفتهٔ روی تو بود

این دل شیفته از ننگ ز ناموس رهید
مست از عشق تو رسوای سر کوی تو بود

وحشی عشق تو با غیر نگیرد آرام
لامکان جای خرام و رم آهوی تو بود

خوش رسیدی بسر دست تو ای طایر عشق
مهر آن ماه لقا بال تو بازوی تو بود

کشتن عاشق و غارتگری دین و دل
خصلت طبع دل آزار و جفاجوی تو بود

طمع دارد دل احمد نظری لطف ز تو
زانکه مداح تو ای شاه و ثناگوی تو بود

قصیده در بیان خمخانهٔ عشق و مراتب جوشش بادهٔ او

دل برده ز من بت ستمگار
شیرین سخنی و شوخ و عیار
زان حسن و جمال رفتم از خویش
بے ہوش بہ سر نہ ماند دستار
در سینہ ز عشق آتش افروخت
دل ہمچو خلیل گشت در نار
یک بار از من ربودہ
جز آہ نہ ماند در دل زار
سینہ [illegible] ز غمزہ در جان
زان خستہ سنان شدہ دل افگار
در چشم ہزار فتنہ دارد
زان بر لب خلق ہست زنہار
از حسن شدہ محیط جانہا
وز زلف بکمند دل گرفتار
جان کردہ بسان روح در دل
گر دیدہ بچشم نور ابصار
چون سوز نہانست نیز آہم
پیدا است ز رنگ زر و رخسار
چون مہر کہ دیدہ اش نہ بیند
پوشیدہ شدہ در عین اظہار
در تابش خود نہان چو خورشید
گردید ردائے رویش انوار
خود شدّت قرب بعد گشتہ
در دیدن جانست دیدہ را عار
در جسم چو جان ز چشم پنہان
در دیدہ بسان نور ابصار
در عشق نہان چو سوز عاشق
در حسن نہان چو رنگ گلنار
در نالۂ بلبلان فغان زد
گشتہ بہ چمن بہار گلزار

در شمع ز حسن چهره افروخت
پروانه از وست در دمِ نار
پنهاں شده زیر آهِ عشاق
از بهرِ بتان ست رنگِ رخسار
در صحنِ چمن برنگِ گل بود
افغاں بدرونِ بلبلِ زار
گلگونهٔ حسن یوسف آمد
یعقوب بدیده دیدش انوار
شد رونقِ حسن روئے لیلے
گردید بقیس نالهٔ زار
چون روح حیات جسم و جاں هاست
آرائش رنگِ روی و رخسار
بنگر به عیاں شهود و شاهد
پیدا است هر انچه بود اسرار

غزل

بود آں بتِ مست ناز و طرار
از بادهٔ حسنِ خویش سرشار
گو نرگسِ او بخواب ناز است
صد فتنه بخلق از وست بیدار
آں مایهٔ حسن و ناز و خوبی
واں راحتِ عاشقانِ بیمار
در حجلهٔ نازِ خویش خفته
جبریل نداشت اندراں بار
آمیختهٔ حسن و عشق باهم
واں ناز و نیاز غرقِ اسرار
چوں غنچه درونِ خویش پنهاں
فارغ ز نوائے بلبلِ زار

خود ناظر خویش و خویش منظور   آئینهٔ خویش و خویش دیدار
جز هستی مطلقش دگر نه   پرده ز تجلیات استار
آنجا عدم و وجود یکسان   آنجا نه خبر بود نه آثار
آن اصل وجود و هستی محض   وان مصدر علم و عقل و انوار
دلها ز خدنگ غمزه مجروح   جانها به کمند او گرفتار
از ناز خراب کرده جانها   دلها شده پایمال رفتار

احمد به بیان و شرح حسنش
لال است زبان قال و گفتار

در بیان خمخانهٔ عشق که مجهول النعت است و مسمی بحضرت احدیت الجمع

زان بادهٔ تند داد ساقی   تا هوش برفت و نیز دستار
آنجا نه اشارتے نه رمزے   جز حیرت و محو نے دگر کار
از خویش خبر نه از دگر کس   نے مست بخود نه بود هوشیار

برتر ز عدم وجود محض ست فارغ ز مقال و بحث و تکرار
برتر ز خیال و وہم فکر ست کے درک عقول را دران بار
زان بحر عدم چو موج برخاست بیرون شده عشق زد بہ یکبار
آن جوشش عشق بود در روے چون باده درون خم خمّار
این عشق کہ بود گنج مخفی زد جوشش بجود چو بحر یکبار
چون بحر ہزار موج برخاست زان قلزم بے کنار ذخّار
بر شکل حباب و موج و قطره اشکال ازو بخاست بسیار
در ذات حباب گر بہ بینی آبے ست گرفت شکل یکبار
از روئے تشخص ست فانی باقیست بذات بحر ذخار
بیصورتیش گرفت صورت بیرنگ برنگ کرده اظہار
از حسن خراب کرده جانہا دل برده ز رنگ روئے رخسار
از آتش عشق سوخت جانہا دل کرده بزلف خود گرفتار
تنہا بہ غمش نہ من خرابم صد ہمچو منی بہ عشق او خوار
از برق جمال آن پری رو آہے ست مرا بہ لب شرربار
زان نرگس مست جان ست مخمور دل جوش زند چو خم خمّار

غزل

محویم بہ حسن آئینہ وار
حیران جمال روئے دلدار
دل دیدہ تجلّیٔ جمالش
چوں آئینہ محو شد بدیدار
آئینہ جان عاشقانش
پر شد ز جمالِ مہرِ دلدار
از شدتِ تاب مہر رویش
گم گشتہ چو نجم عاشقِ زار
جاں محو شدہ بہ حسنِ جاناں
دل گشتہ فدائے روئے دلدار
جز مہرِ رخش وگر نماندہ
چیزے بخیال عاشقِ زار
اے مایہ حسن و ناز و خوبی
از روئے چو مہر پردہ بردار
یک جلوہ بکن وگر بچشم
تا جاں بکنیم بر تو ایثار
بنما رُخِ خویش و ہوشِ من بر
کن از مئی عشق مست و سرشار
اول نقشے کہ عشق بنوشت
جانہا ہمہ شد رہین خمّار
احمد کہ اسیر زلف یاریم
افتادہ مرا بآں پری کار

جوشِ اول خُمِ عشق مسمے بحضرت جمیع وحدت

چون بادهٔ ناب داد ساقی
ز بادهٔ عشق جوشش اول
وان معدنِ علم و عقل اول
علمست در و تعین اجمال
خود عین تجلی و تعین ست
هم اصل جمال و هر جلال ست
برتر ز گمان تعین حرف ست
آن معدنِ علم و عقل محض ست
اے ساقیٔ جان بیار باده
دل رقص کند ز عشق و مستی
ما مست و خراب جامِ عشقیم
از خرقه و زهد توبه کردیم
رسوا شده ایم ما به عشقش
با هم شبکی چو یار و ساقی
خاکِ درِ پیر میکده را

افزود مشاهده و دیدار
تا کرد بجوشش جنبش اسرار
وان اصل و اصولِ روح و انوار
تفصیل نداشت اندران باد
هم عین مشاهده نه استتار
هم مبدا هر صفات و آثار
آنجا بنود حجاب را بار
آن عین حیات و عین ابصار
تا باز شویم مست و سرشار
تا چرخ زند چو چرخ دوار
در میکده ام گرو ست دستار
تسبیح گذاشتیم و زنار
در کوچه و برزن و ببازار
دانم که مراست بخت بیدار
چشمم بکند بخشش دادار

از بادۂ عشق ہر کہ شد مست
تا حشر دلش نگشت ہشیار

اے عشق دلیل وصل من باش
از روئے حبیب پردہ بردار

آئینۂ حسن یار مائی
جلوہ گہ روئے خوب دلدار

اے عشق ہزار نام داری
ہر اسم ترا ہزار اسرار

وصفے کہ کنم ازاں برونی
ہم مظہر و مظہرے و اظہار

اے مبدا و اے معاد جانہا
دلہا بہ کمندِ تو گرفتار

اے مخزنِ ہر سرور و ہر غم
وے اصلِ وجودِ نور و ہم نار

یک ذات و صفات بے نہایت
کج رائے و فضول کرد انکار

یک عم بخواندش یکے خال
یک آدم و اسمِ اوست بسیار

نوریست بذاتِ خویش سازج
شد مبدا و اصلِ جملہ انوار

آبی ست در اصل صاف و سادہ
زو ژالہ و برف دارد آثار

ہر جزو بہ کل شدہ است راجع
زین والہ دل ست سوئے دلدار

غزل

ما سوختۂ محبت یار
شیدائے جمالِ روی دلدار

از هستیٔ خود خبر نداریم
محویم بحسن روی آن یار
دیوانه شدیم در هوایش
افتاد مرا با آن پری کار
جانم بربود حسن جانان
دل برده ز من جمالِ دلدار
در گلشن حسن مثل بلبل
داریم ز عشق نالهٔ زار
زد برق جمال آتشِ عشق
تا خرمنِ جان بسوخت یکبار
پامال ز نار کرد جانها
وانگاه ز خون ماست انگار
از عشق تو بوده ام در آتش
چون گبر که دائماست در نار
عشق آمد و رفت عقل و هوشم
در کوی بتان فتاده ام خوار
از عشقِ تو گل قبا دریده
بلبل به فغان و نالهٔ زار
چون زنده احمدا تو بی روح
برده دلِ تو بتانِ طرّار

جوش ثانی بادهٔ عشق مسمی بحضرت واحدیت

ساقی ز شراب ناب افزود
خود مستی و ذوق شوق و اسرار
زد بادهٔ عشق جوشِ ثانی
در ملک تجلّیات و انوار
اعیان بدرون علم جا یافت
هر سرّ نهان گرفت اظهار

تفصیل گرفت جملہ اجمال   ظاہر شدہ آنچہ بود استار
خود جملہ صفات کردہ جنبش   از سمع و ارادت و ہم ابصار
ظَہَرَتْ بِہٖ اُمَّہاتُ سَبْعٌ   زو جملہ صفات کردہ اظہار
اسما و صفات در تجلی   جبار و ودود و نیز قہار
اینجاست مقام انس و ہیبت   ہم معدنِ مہر و قہر و انوار
ساقی قدحی بدہ دگر بار   تا افگنم از سرور دستار
یک جرعہ بکام جان من ریز   وز بادہ شکن خمار پندار
در جام بریز خون شیشہ   ساقی پئے عاشقانِ خونخوار
جان مست بکن ز جام توحید   وز شرک خفی دلم بروں آر
تا محو شویم ما بہ عشقش   از سینہ خیال غیر بردار
تا باز رہیم من از من و تو   زیں ہستئ وہمیم بروں آر
جز تو دگرے بچشم ناید   از دیدہ خیال غیر بردار
تو باشی و غیر تو نباشد   دلدار شو و مشو دل آزار
زاں برقِ جمال سوختہ ایم   داریم چو ابر چشم خونبار
سیلابے خون و اشک از چشم   دل موج زند چو بحر ذخّار

شد گیسوی او کمندِ جانها
دامی ست و درو دل گرفتار
از آتشِ عشق جانِ من سوخت
کو آبِ زلالِ وصلِ آن یار
قربان بکنیم جان بدعوت
مهمانِ دل ست عشقِ دلدار
او آنِ من ست و آنِ اویم
ما کالهٔ عشق او خریدار
مرآتِ جمال و حسنِ یاریم
ما آئینه او مرا خریدار

غزل

ای یار بیا سوی منِ زار
بی روی تو جانِ ماست بیمار
شد آبِ جگر ز دردِ عشقت
دل خون شده ست و دیده خونبار
در عشقِ تو گشته ایم رسوا
در مهرِ تو خسته ایم و هم خوار
افسوس فتاده جانِ مسکین
در دستِ ستمگرِ جفاکار
زخمی ست بدل ز تیرِ غمزه
جان در خمِ زلفِ او گرفتار
محویم بحسنِ روی جانان
رستیم ز قیل و قال و گفتار
هستیم بعشقِ یار بیخود
رستیم ز کسب و از همه کار
گشتیم شکارِ ترکِ خوبان
هستیم اسیرِ زلفِ خمدار

ما مست و خراب جامِ عشقیم	چشم ساقی مراست خمار
از آتشِ عشق جانست سوزاں	وز دردِ دلست دیدہ خونبار
احمد اثری ست عشقِ او را	تا گم شدہ ایم ما باسرار

جوش ثالث بادۂ عشق مسمّٰی بہ حضرت ارتسام

ساقی قدحے دگر مدد کن	افروختہ ارتسام رخسار
زد بادۂ عشق جوش ثالث	گشتہ چو حباب چرخ دوّار
ظاہر شدہ این قلوب ارواح	پوشیدہ بخود لباس انوار
افعال بذات اوست پیدا	آمد بظہور از وہمہ کار
ناظر بجمالِ لوحِ محفوظ	شایستۂ ذوق و شوق و انوار
ہم صاحب کشف و وحی و الہام	آگاہ ز نفث روح و اسرار
افعال تمام از و بخیزد	ہر فعل بذاتِ او در اظہار
عکسِ خط تست نقطۂ جاں	گردیم بگرد خود چہ پرکار
جز جانِ خراب در نگنجی	دیار توئی و دل ترا دار
گفتا کہ بغیر دل نگنجم	بنگر کہ دلست جائے دلدار

صد حرف کنی و کم نگردد   دانم کہ دل ست بحر ذخار
از سینہ ہزار شکل خیزد   گہ رنگ گل آید و گہے خار
صد موج ز سینہ سر بر آرد   ہر موج ولیست دُرِّ شہوار
از معدنِ دل ہزار الفاظ   بیروں بنہادہ سر در اظہار
آمد بہ بروں ز بحر بیرنگ   اشکال ہزار و رنگ بسیار
در خویش نگشتہ بیش و نے کم   دل قلزم و ہست بحرِ ذخّار
ناید بخیال وسعتِ دل   تا چیست دل و چہ دارد اسرار
تو جانی و جانِ ماست جایت   جانِ تو دلِ ما ترا بود دار
آں بادۂ ناب ساقیا ریز   در جامِ دلم برنگِ گلنار
تا مست شویم و فارغ از غم   در میکدہ رہن سازد دستار
ای عشق بیا و دست من گیر   بازم برساں بکوئے دلدار
جاں مست بکن ز بادۂ خویش   یا زم برہاں ز ننگ و از عار
زاندیشہ ننگ دل شود پاک   در خرقہ و زہد آیدم عار
ای عشق اگر بہ ہستی من   آتش بزنی منم سزاوار
از ہر چہ جز اوست نیست گردل   غیر آں بتِ ماہ رو نہ بگذار

بی عشق تو خانه بی چراغ ست / نی مهر بدیده نیست انوار
بی مهر تو طالع واژگون ست / نی عشق تو بخت نیست بیدار
نی مهر دل ست سنگ خارا / یا هیزم خشک قابلِ نار
از عشق هر آنکه بو نبرده / خود مرده دل ست یا که بیمار
خود طالبِ جاه و ننگ و ناموس / چون زاغ نشسته گرد مردار
این بندهٔ دوزخ و بهشتند / عاشق نه طلب کند بجز یار
در خرقهٔ تو نهانست زاهد / خود بینی تو بجای زنّار
وانی ز دلِ خویش گر تو واصل / صوفی بدماغ تست پندار
از هستی تو چو ذره باقیست / بیدال بیقین که هست زنار
گر علم دو کون جمع آری / غالب آئی به بحث و تکرار
چون سرّ تو شد بحق نه ساکن / باشد همه قیل و قال و گفتار
ای دل مے صفی طلب ز ساقی / کز همّتِ او بر آیدت کار
اے پیک بیار مژدهٔ وصل / تا جان بکنیم بر تو ایثار
این مرده تنم برو بجانان / کو مردِ خداست نیک کردار
مردیم در آرزوی رویت / یکبار ز رخ نقاب بردار

بازآ و مرا بدست خود کش   تا سر بنهیم زیر تلوار
چشمے کہ ز عشق خون بگرید   از جنبش دو دست هست انهار
چوں خاک بہ نار عشق گشتیم   رویید بجاں هزار گلنار
خوں ریخت هزار مثل حلاج   عشق است بذات خویش خونخوار

غزل

ماییم ز درد عشق بیمار   وز سوختگان مهر دلدار
آلودہ بخوں دو چشم داریم   زخمی است بدل ز غمزۂ یار
افتادہ بکوئے یار بسمل   از درد تپیم بیمار
سودا زدہ جنون عشقیم   رسوا شدہ بکوئے دلدار
داریم ز درد چشم پرخوں   کاریست مرا بعشق خونخوار
دیوانۂ حسن آں پریرو   شوریدہ سریم خستہ و خوار
جاں گشتہ اسیر دام جاناں   زنجیر دل است زلف دلدار
آہ است بلب دو چشم پر اشک   از عشق شدیم بیدل و زار
اے دردی آنست چشم روشن   ز عشق آنست بخت بیدار

احمدؐ زجمالِ آں پریرو
دیوانہ شدیم بیخود و زار

جوشِ رابع بادۂ عشق مسمیٰ بحضرتِ مثال

ساقی قدحے شراب دردہ
دیدیم بجام عکس رخسار
زو بادۂ عشق جوشِ رابع
تا شکل خیال بست دستار
رو کردہ زغیب در شہادت
پوشیدہ ہر انچہ بود اسرار
صورت بگرفت نور بیرنگ
ارواح درآمدہ در انظار
تنزیہہ نہاں شدہ بہ تشبیہہ
جسم آمدہ بہرِ روح ستار
تقیید بردہ رنگِ اطلاق
آئینہ برفت زیر زنگار
ظاہر شدہ خلق و حق نہاں شد
پنہاں شدہ گنج زیر دیوار
آں نور لطیف شد ممثل
ہر شکل خیال و وحیِ جبار
تا دیدہ باطنش بہ بیند
آمد بہ بصیرت و در انظار
اسرار قلوب کردہ ظاہر
آوردہ بجسم وحی و اسرار
اسرار نہاں از وست افشا
زو غیب بنہہ گرفتہ اظہار

آرندهٔ غیب در شهادت
اظهار کنندهٔ هر اسرار
آن جسم لطیف بے تجرّی
پوشیده بجوّد لباس انوار
از عالم روح سوئے اجساد
آرد خبرے بحسن اطوار
از سرّ نهان و غیب ملکوت
وز وحیِ خدا و دیگر اسرار
از هرچه به قلب آید او را
آرد سوئے جسم و سوئے گفتار
یک رخ سوئے قلب و یک بجسم ست
برزخ بمیان خاک و انوار
رازے که نهان بغیب بوده
از ذات وے آمده در اظهار
از باده سرور بخش ساقی
وز سر کسلِ خمار بردار
اے مهر سپهر عشق بازی
هستیٔ مرا چو سایه بردار
ما غیر ترا عدم شماریم
ما را بوجودِ تست اقرار
ما دیده بروئے تو کشادیم
از غیر تو جانِ ماست بیزار
جز هستی او دگر عدم دان
هستیٔ تو بیگمان ست پندار
زاهد بتو وعده است فردا
امروز مراست نقدِ دیدار
از بهر تو عشق دشت پُر خار
بهر دلِ ماست همچو گلزار
این عشق که درس بیزبانی ست
در مدرسه اش نه بحث و تکرار

ای دل تو اگر مریضِ عشقی روح القدس آیدت به تیمار
سلطانی هر دو کون دارد عاشق که باوست یار هموار
جانے که بیار هست مشغول باشد ز خیالِ غیر بیزار
یک لحظه زیاد نیست غافل دیوانه بکارِ خویش هشیار
خفتند بدو چشم و دل نه خسپید دایم دلِ عاشق ست بیدار

غزل

داریم به عشقِ آں دل آزار صد آه و دو چشمِ تر دلِ زار
مجروحِ خدنگِ چشم شوخیم هستیم اسیرِ زلفِ خمدار
دیدیم به جام عکسِ ساقی مستیم ازاں شراب دیدار
دیدم رخِ تو شدم مسلماں عشق دلِ من شکست زنّار
آں روئے چو مصحفِ ماست دیدیم رخت شدیم دیندار
در حضرتِ یار جانست حاضر دل سجده کند حضورِ دلدار
رفتیم برون ز ننگ و ناموس گشتیم بعشقِ دلبراں خوار
رندیم و خراب در خرابات از بهرِ بتاں شدیم زوّار

ابروی تبانست سجدہ گاہم
خود کعبۂ ماست کوی دلدار
عشق بتِ ماہروست خرم
چشم ساقی مراست خمار
مستیم زچشم مستِ ساقی
ہستیم خرابِ عشقِ دلدار
گردید کمندِ جاں خمِ زلف
بستند ہزار دل بیک تار

احمدؔ ترسم ز راز دلبر
گر فاش کنم کشند بر دار

جوش خامس بادۂ عشق مسمے بحضرت شہادت

ساقی قدحے ز بادہ بردار
مست آمدہ سوئے بزم دلدار
زد بادۂ عشق جوش خامس
تا صورت غیب یافت اظہار
جانے کہ زچشمہا نہاں بود
چوں جسم بدیدہ شد بدیدار
از غیب چو اسپ را رواں کرد
در ملکِ شہادت آمد آں یار
گردید نشان و شکلِ اجساد
پوشیدہ لباسِ جسم اسرار
آمد بظہور سہ موالید
حیوان و نبات و نیز احجار
شد جوہر قلب جسم محسوس
صورت بگرفت سرِّ انوار

چون برف و چو ژاله شکل بگرفت	آن آب لطیف مثل اجاز
هر شئے بکمال خویش نادر	بر وحدت ذات او بگفتار
آن چیز که از نظر نهان بود	رو کرده ز غیب سوئے اظهار
پوشیده لباس جسم اعیان	ظاهر شده آنچه بود اسرار
تکمیل گرفت در شهادت	آن حسن و جمال روئے دلدار
بے مثل به مثل بسته تمثال	بیرنگ برنگ گشته انظار
اطلاق بقید میل کرده	اسرار گرفته شکل اظهار
ارواح گرفت شکل اجساد	عکسے بنمود آئینه وار
مایم چو لفظ و اوست معنی	مضمون نهان بزیر اشعار
حق هستی مطلق ست و عالم	موهوم وجود ماست پندار
دلبرده ز عاشقان بهر شان	هر شان ویست نادر اسرار

غزل

ما سجده کنیم دیده دیدار	زاهد بکند بسوے دیوار
مائیم خراب عشق آن یار	دلداده حسن روے دلدار

اے عشق بیا و مونسم شو
هستیم ز عقل خویش بیزار
بدست مرا بکن چو منصور
تا سر بنهیم بر سر دار
مطرب بنواز نغمهٔ امروز
تا رقص کنیم چو چرخ دوّار
جانها همه یک بکن ز مستی
تا چرخ زنیم مثل پرگار
بر آتشِ زهدم آب مے ریز
تا خاک شوم بکوئے خمّار
از بادهٔ غرور توبه بشکن
بدست مرا ببر ببازار
عشقم چو قضا ز آسمانست
پس سوئے بتاں رویم ناچار
قسّام ازل نصیبِ ما کرد
رسوا شدیم بکوئے خمّار
دانیم شعارِ ورع ما نیز
اما نشدست بخت هموار
با بختِ سیه فتاد کارم
بر جیب ورع کنیم چوں کار
هر چند دلم بکرد فریاد
ایں عشق مرا نداد زنهار
دل جذب کند جمالِ محبوب
از خود برویم سوئے دلدار

از هستیٔ خویش احمدا خیز
وے گفت مرا بگوش آں یار

جوش سادس بادۂ عشق مسمے بحضرت انسان کامل

ساقی ز شراب ناب گلرنگ
در دہ کہ ببزم آمد آن یار
زد بادۂ عشق جوش سادس
بگرفت کمال حسن دلدار
دلبر بکمالِ حسن آراست
با ناز و ادا و رنگ رخسار
دل بردہ ز خلق جملہ عالم
آن حسن و جمال روئے دلدار
مجموعۂ جملہ عالم آمد
شد مندرجش تمام اسرار
از روح بود محیط عالم
شد مرکزِ دائرہ چو پرکار
کونین درون او بگنجد
در صورت قطرہ بحر ذخّار
گردید ازین خلیفۃ اللہ
بر تخت جہان نشستہ شہوار
خود سجدہ بپائے او ملک کرد
از سرّ خداست ذاتش اسرار
خورشید بشکلِ ذرّہ آمد
تابندہ ز حق دروست انوار
در ارض و سما کہ حق نہ گنجد
گفتا دلِ او مرا بود دار
کونین بذات اوست قائم
گردید خلیفہ و سپہدار
ہم عاشقِ خویش و خویش معشوق
مطلوب خود است و خود طلبگار
عالم ہمہ جسم او چو جانست
ذاتش پۓ چشمہاست ابصار
چوں تن کہ بزیر حکمِ جان ست
کونین بدام او گرفتار

جز در دلِ تنگِ ما نگنجی · دل نیست مگر ترا دوار
این کوه و فلک زمین بکرده · از حملِ امانتِ تو انکار
خواندی چو مرا ظلوم جاهل · دشنام خوش است از لبِ یار
زنهار نه عقل ام رساند · کے پشه تو بار کوه بردار
از تست عطا رهبر عزیمت · گوهر توئی و توئی خریدار
از من عدم و وجودِ من نیست · از تست تجلیات و استار
بر هستیِ ما بکن تجلّی · تا محو شویم ما باسرار
تو باشی و غیرِ تو نباشد · این علم بجان خسته بگمار
یک جلوه کن و مرا ز من بر · ای پرده در آ حجاب بردار
تو با منی و منت بجویم · عشق من و تو بود عجب کار
مائیم و یا توئی ندانیم · عقل آمده پیش سرّ تو خوار
آمد حیرت مرا ز من برد · هستیِ مرا شکست پندار

احمد حذرے کن از رقیبان
تا این نه سرت کشند بر دار

غزل

ای ز دردِ عشقِ تو بیمار جان دارم هنوز
داشتم مهرِ تو در دل همچنان دارم هنوز

خاک گردیدم ز غم لیکن درونِ جانِ خویش
آرزوی دیدنت ای دلستان دارم هنوز

سالها بگذشت بر من تا که بیمارِ ویم
همچو نی از دردِ عشقِ او فغان دارم هنوز

من بدل از ترکِ چشمی خورده ام تیرِ نگاه
کز جراحتهاش چشمِ خون فشان دارم هنوز

هر سحر از دردِ عشقت ای گلِ خندانِ من
ناله ها از سوزِ جان چون بلبلان دارم هنوز

عمرِ من پیری شده تا گشته ام خاکِ درش
وای جانِ من دلش نامهربان دارم هنوز

گرچه خوردم زخمها در عشقِ یارِ نازنین
لیک میلِ دیدنِ آن جانِ جان دارم هنوز

اینکه می بینی ز چشمم اشکِ خونی ای حریف
در جگر از زخمِ تیغِ او نشان دارم هنوز

عشقِ خوبان در دلم آخر قضای آسمان ست
خاک گشتم لیک مهرِ دلبران دارم هنوز

خورده ام روزی ز خُمِّ باده اش یک جرعه
زان بجان من منّتِ پیرِ مغان دارم هنوز

پیشِ خورشیدِ رخت مانندِ انجم گم شوم
عمر شد لیکن آرزو پنهان بجان دارم هنوز

تن فتاده بر زمین و روحِ جان سوی فلک
در مکانم قید و شوقِ لامکان دارم هنوز

روزِ اوّل چون نظر کردم بخورشیدِ رخش
آتشِ از عشقِ او در دل نهان دارم هنوز

پیشِ ترکِ چشمِ او نخچیر وش بیجان شدم
دل هدف زان تیرِ غمزه همچنان دارم هنوز

آنکه بود آرامِ دل آرامِ جانِ من ربود
در غمِ آن جانِ جان بیمارِ جان دارم هنوز

باش یک شب مونس جانِ حزین ای نازنین　بیقرار از عشقِ تو روحِ رواں دارم ہنوز
تافته بر جانِ من چوں عکسِ خورشیدِ رخش　از شعاعِ عکس پرتوی آئینه ساں دارم ہنوز
در ہوائے بے‌نشاں گردیده ام من بے‌نشاں　گشته ام گم لیکه عشقِ بے‌نشاں دارم ہنوز
در غمِ تو ہمچو فانی ز آرزو ہا مرده ام　آرزوی دیدنِ تو ہمچناں دارم ہنوز
من به عشقِ لاله رویاں خوں بسی بگریستم　رخ برنگِ زعفراں اشکِ ارغواں دارم ہنوز
گشته عمری تا که خود را من شکارش کرده ام　پیشِ تیغش جاں بزیرِ امتحاں دارم ہنوز
در غمِ عشقِ تو جانم روز و شب گریه کناں　سیلِ خوں از چشمِ خود ہر دم رواں دارم ہنوز
پیشِ خورشیدِ رخش مانندِ سایه گم شدم　چوں قمر از نورِ ذاتِ او نشاں دارم ہنوز
در ازل از دستِ ساقی خورده ام یکجرعه　در دلِ خود وای حریفاں سکرِ آں دارم ہنوز
خرقه و سجّاده افگنده بکوئے مے فروش　اعتکافِ خویش در دیرِ مغاں دارم ہنوز
کعبه من کوی یار و قبله من روئے دوست　سجده سوئے طاقِ ابروی بتاں دارم ہنوز
ترک کرده زہد و تقوی از سرِ مستی و شوق　وقت خوش با ساقیاں و میکشاں دارم ہنوز
باده ده ساقی ز پندِ واعظانم دل گرفت　تنگ جاں از صحبتِ ایں ناکساں دارم ہنوز
عشقِ خوباں از منِ مسکیں قرارِ دل ربود　خار در دل در ہوائے گلرخاں دارم ہنوز
دل بطرّاری ربوده از منِ ساده سلیم　تا صلائے الاماں از جورِ ایشاں دارم ہنوز

سوخت جان و روح من از برق حسن دلبران
ملقی شد ز آتش او دل طپان دارم هنوز

شد جمال گلرخان شد گلشن دل پائمال
از تطاول هاے غم در جان خزان دارم هنوز

دوش من از ترک چشمی خورده ام تیر نگاه
در جگر از غمزه اش زخم سنان دارم هنوز

آه ای دل کی بچیل آن گل رخسار سم
ز آنکه حایل خار هستی در میان دارم هنوز

گم نگشته هیچکه خود بحر ذخارست دل
تا ز چشم از موج او سیلی روان دارم هنوز

در دلم احمد که میل شاهد و ساقی نهانست
پیر گشتم لیکه عشق خود جوان دارم هنوز

ایضاً

دیده دلم ببین غم دلربا مپرس
رنگ رخم نگر دگر از حال ما مپرس

عشق پری رخان ز دلم شهره ریخته
شد ننگ گشته ایم ز ما از حیا مپرس

جور و جفای یار به جنبش گذاشتیم
ما بنده وییم ز ما جز وفا مپرس

از حسن آن نگار و جمالش چگویمت
دلها ر زار بین تو از آن دلربا مپرس

آیا بیان کنم چو گل اندام من بود
از کشته مسیح بلا از دوا مپرس

از مهری دگران غم نمی خوریم
بیگانگی که کرد خود آن آشنا مپرس

آلوده بخون مژه ام روی زرد بین — بنگر بحال زار و ز آه و بکا مپرس
مستیم ما ز درد و درین عشق سرخوشیم — رو خواجه کار خویش کن از حال ما مپرس
چشمم چو ابر و برق جمالش مرا بس است — از گریهای ابر و ز برق و سنا مپرس
ما عاشقان روی دلارام بوده ایم — از محو حسن قصه جور و وفا مپرس
ما واله جمال دل آرای دلبریم — دلدادگان به بین مگو از دلربا مپرس
این عشق همچو غنچه گرفتست شاخ دل — تخمی بهیچ سبز نهست نشو و نما مپرس
جان سوخته ز تابش خورشید روی او — این خیرگی چشم نگر و ز ضیا مپرس
عاشق به پیش یار چو انجم به پیش خور — در ابتدا عدم شده از انتها مپرس
گم گشته ایم ما به تجلی آن جمال — از جلوه های حسن آن مه لقا مپرس
دور از چگونه و چون سوی بیچون همی رویم — هیچیم ما به عشق و ز چون و چرا مپرس
از رنگها گذشته به بیرنگ گم شدیم — از جلوه های رنگ همیم از لونها مپرس
از چشم اعتبار نگر اینکه میرود — آنچه گذشته در ازل از ماجرا مپرس
بکشای چشم دل بنگر جلوه جمال — انجا دوئی نه بین تو ز سر خدا مپرس
ای دل بیا و مستی دریای خویش را — از شوق بحر وحدت و از ما سوا مپرس
شد آشنا صفا از اثر [illegible] — [illegible] الها مپرس

بینم ز دور آدم و در روی نهان پریست   اسرار شاه بین تو ز حال گدا مپرس
هر دم تصوری ز دلم سر بر آورد   آید بصد لباس بچشم ما مپرس
در خون چه پیه نور نظر بس عجب بود   شرحی بکن ز روح و دگر از خدا مپرس
یار آمده چه عشق نشسته درون جان   یکبار رفته هستی ما از ما مپرس
حال گلی که گلشن ما است جای او   از بیدلان بپرس و ز باد صبا مپرس
ای دل ز غیر عشق سعادت طلب مکن   در پیش ظل عشق ز بال هما مپرس
تقوی و زهد ثمرهٔ عقل ست زاهدا   از بیدلان عشق روا نا روا مپرس
با همچو شان بپیر مغان دل خوشیم و شاد   از ما ز زهد و ورع و ز نور صفا مپرس
حیران حسن یار چو آئینه گشته ایم   صوفی ز عاشقان ز فنا و بقا مپرس
ساقی دیار و بزم حریفان باده نوش   از حلت و ز حرمت می واعظا مپرس
اسرار عشق و لذت ساقی و جام می   رو از حریف پرس ز نا آشنا مپرس
مرگ و حیات ما چو به هجر و وصال اوست   خور بادهٔ وصال و ز آب بقا مپرس
نی جام و باده آمد و وقت عزیز رفت   زود آ قضا بکن دگر از ما مضی مپرس
نار و نعیم قبله و ایمان زاهد ست   از بلبلان عشق ز خوف و رجا مپرس
از بهر سیر یار دل سوخته ست جا   خوش بین کنایتی ست عبدالهی مپرس

ای دل اگر طلب کنی اسرارِ عشقِ دوست
از نشئه پرس و ز اهل تقا مپرس

عشق است کارِ مردی و مردانِ حق دلا
از کارزارِ جنگ ز خواجه سرا مپرس

آنان که گم شدند به عشق و هوای دوست
زیشان ز غیر یار و ز دیگر هوا مپرس

عاشق نثارِ یار بکرده جهان و جال
از اهلِ بخل هیچ ز جود و سخا مپرس

زنجیرِ قهر گردنِ ما را ببسته است
از جانِ مبتلا بجز از ابتلا مپرس

خالی ز خویش باش و پر از سِرّ آن نگار
از عرش و لامکان و گر از خلا مپرس

آئینه ساده گشت پر از عکس شهد
از جانِ پُر خیال ز وحیِ خدا مپرس

موسیٰ ست روح و عشق بدستش بود عصا
اسرارِ روح اینهمه دان از عصا مپرس

از همتِ شریف ظلومیم و هم جهول
دون همتیِ چرخ نگر وز ابا مپرس

احرام بهرِ منزلِ دلدار بسته ایم
از ما ز کعبه و ز صفا و ز منا مپرس

بیرون و اندرون و پس و پیش شد محیط
سریست بوالعجب همه تن دلکشا مپرس

ما چشمِ مستِ ساقیِ مخمور دیده ایم
بی باده سرخوشیم ز مستیِ ما مپرس

چشمی که تر ز عشق بود جان فدای او
زین خشک چشم بهر محبت و لا مپرس

احمد رهینِ الفتِ دلدار گشته ایم
از ما بهر یار بجز از رضا مپرس

ایضاً

دوش دیدم بر ہے مغبچہ بادہ فروش   روئی ہمچوں قمر و زلف چو زنار بدوش
رفتم از خویش چو دیدم رخ خورشید وشش   ز دلم تاب و توان رفت ز سر عقل و ہوش
گفتم ای جانِ جہاں گرد سرت بر گردم   گفت خاموش شو ای بوالہوس بادفروش
سینۂ خویش بکن پاک تو از ما و منی   وانگہی پیش من آ ورنہ تو چنداں مخروش
اگر از بادۂ عشقم بدلت ذوقی ہست   بیکے جرعۂ می خرقۂ ہستی بفروش
من ازین پاک سخنش بیخود و بدمست شدم   کہ درونِ سر من نے خردم ماند و نہ ہوش
عاشقان گرد ہمہ چار دہ اش حلقہ زدہ   بود در ہر طرفی نالہ و فریاد و خروش
پُر خمار از مئی عشقش بجہاں رندانند   کز ازل مست شدہ تا بقیامت بدہوش
رند از بادۂ عشقش ہمہ مستند و خراب   نہ کہ زاہد کہ بود ہمت او زہد فروش
عاشقانے کہ چو از بادۂ عشقش مستند   ہمہ در جوش و خروش و ہمہ در نوشانوش
دل و جانم ز مئی مہر رخش مست شدہ   خوں چکاں از مژہ ہا سینہ چو دیگ اندر جوش
چوں مرا دید ز خود رفتہ و مدہوش شدہ   نزد من آمد و بگرفت مرا در آغوش
گفت خوش نیست چنیں پردہ دریِ اسرار   رو چو منصور نہ بے پردگیِ راز مکوش

ضبط کن آنچه ترا پیرِ مغان گفت نهان
رازِ پنهانیِ جانانه تو ارزان مفروش
پرطرب باش ز صهبای محبت هر دم
بادهٔ مهر و وفا با رخِ جانانه بنوش
در ازل قسمتِ تو بارِ محبت کردند
حاملش باش چنین گفت مرا دوش سروش
جهد کن از دل و جان گر قدمِ صدق تراست
تا بوصلش برسی ای دلِ من نیک بکوش
این چه رازیست که جان گشته از دست خراب
این چه سریست که گردیده دلم زو بیهوش
پاکسانیکه همه بستهٔ نارند و نعیم
کم ز عشقش سخنے گوی و هلا باش خموش

احمدا کن حذر از گوش رقیبان راز
سرِ خود فاش مکن فتنه‌شان دارد گوش

ایضاً

بهرِ تماشای رخش عشّاق شیدا هر طرف
جانها ز حسنِ شوخِ او دارند غوغا هر طرف
دلها به شوقش از طرب رقصان شده مانند طور
دیدارِ خوبان آمده صد مثلِ موسیٰ هر طرف
ز آه و فغانِ عاشقان عالم شده پرشور وش
هر دم ز چشمِ شوخِ او فتنه است برپا هر طرف
پیشِ جمالِ روی او هر جان شده حیرت زده
دیده بمثلِ آئینه محوِ تماشا هر طرف
وی از شعاعِ حسنِ او در تابِ خورشید رخش
روشن شده کون و مکان و بوادی و صحرا هر طرف

بوده هجوم عاشقان گرد سرائے آں پری
دیوانگان عشق او بسر پُر ز سودا هر طرف
دیده ز درد عشق او عشاق رانند خون فشاں
ز اشک چشم عاشقان سیلاب دریا هر طرف

بوده جمال آں صنم غارتگر ایمان و دیں
از عشق حسن روئے او آشفته دلها هر طرف
در کربلای عشق او هر عاشق دیوانه
میداد جان خویش را خود بے محابا هر طرف
از خانه چوں آمد بروں در خلق غوغائی فتاد
در عالم از حسن رخش شور است برپا هر طرف
گرد سرای آں پری عشاق او از فرط شوق
کرده نثار مقدمش جان بی تحاشا هر طرف
جان بر لب و دیده بره قومی ز رنجوران عشق
شد مجتمع با صد چنیں بهر مسیحا هر طرف
شوریدگان عشق او افتاده اندر کوئی او
از بهر یک نظارهٔ آں روئے زیبا هر طرف
از بهر مجنونان او کز خویشتن بگذشته اند
در هر نظر جلوه کنان صد حسن لیلی هر طرف
پروانه وش از بیدلی بر گرد شمع روئی او
هر عاشق از جوش جنون میداد جانها هر طرف
بهر مریضان غمش حسنش چو روح الله بود
جم غفیر عاشقان بهر مداوا هر طرف
از قامت رعنائی او قایم قیامت گشته بود
مضطر گروه عاشقان جان ناشکیبا هر طرف
بهر خدای ماه یکدم نقاب از رخ گشا
استاده قوم عاشقان با صد تمنا هر طرف
در عشق او تنها نه من آشفته و شیدا شدم
دیوانهٔ حسن رخش نادان و دانا هر طرف
جان های عشاق از رخش روشن شده مانند طور
زان پرتو روئی نکو نور تجلی هر طرف

جانها مسخر کرده سحریست اندر چشم تو
مفتون حسن رنگ تو شد پیر و برنا هر طرف
با چشم مست و پر خمار آمد سوی بزم آن نگار
عشاق بیخود آمده چون مست صهبا هر طرف
از برق حسن آن پری وز شعشعهٔ نور رخش
جان سوخته عشاق را چون طور سینا هر طرف
در عشق روی آن نگار از عاشقانش صد هزار
آشفته و حیرت زده بودند چون ما هر طرف
دیده جمال آن پری وان شوخی و ان دلبری
هر عاقل و فرزانه گردیده شیدا هر طرف
در عشق آن روی نکو افتاده اندر کوی او
هم زاهد و هم عابد و هم گبر و ترسا هر طرف
زان نرگس پر از خمار و چشم میگون نگار
بدمست جانها آمده بیهُش ولیها هر طرف
از عشق حسن آن پری زان سحر و زان جادوگری
افتاده شور اندر جهان برخاست غوغا هر طرف
هر دم برای بیخودان تابان تجلی جمال
از بهر عشاق رخش صد ماه سیما هر طرف
آئینه حسن رخش چون انفس و آفاق بود
عکس جمال روی او گشته هویدا هر طرف
یکبار از کتم عدم چون بحر عشقش جوش زد
آن گنج مخفی ازل گردید پیدا هر طرف
دل قلزم آمد بی کنار امواج خیزد زو هزار
این چشم و گوش و عقل و هوش انهار و دریا هر طرف
از درد عشق و سوز دل جانها بفریاد آمده
وز حسن پر آشوب او شوریست هر جا هر طرف
شوریدگان عشق او پیش جمال آن پری
دیوانه و حیرت زده مثل مرایا هر طرف
راز نهانی ازل چون بود پنهان در عدم
از جوشش عشق و جنون گردید افشا هر طرف

دیوانه و بیخود شده دلها بعشق آن پری
از غایت شوریدگی عشاق رسوا هر طرف

احمد برای جرعه در بزم آن ساقی جان
هر عاشق شوریده سرمست تقاضا هر طرف

ایضاً

دل ربود از من بت شیرین لقای خوش خصال
عالم آشوبی به ناز و خوبی و حسن و جمال
گاه هوشم میبرد مانند موسی از جمال
گاه میسوزد دلم چون طور از نار جلال
گاه میسازد ز تیغ هجر جان من هلاک
گاه زنده میکند روح من از بوی وصال
گاه میگوید برو از پیش من غوغا مکن
گاه میگوید که ای شوریده سر این سو تعال
گاه میگوید که این همپای تو خوش آیدم
گاه میگوید که ای بی صبر خود چندین منال
میزند زخمی بدل گاهی که تا آهی کنم
گاه مرهم می نهد تا زخم گیرد اندمال
سخت حیرانم ز جذبات آن جان جهان
گاه خواند گاه راند چیست این اسرار و حال
میبرد هر جا که میخواهد خود آن یار عزیز
سخت افتاده است اندر گردن جانم عقال
چون پری گاهی بدست هر کسی دل مبتلاست
میکند هر لحظه از رنگی برنگی انتقال
هر زمان بادی وزد از غیب هر جان و دلم
گه نسیم و گاه صرصر گه دبور و گه شمال

کیست آن تا پیش جبارش گوید که منم
عقل مبهوت ست آنجا ناطقه گنگ ست و لال
فهم سرگردانست از اسرارِ قرب و بعد او
ای بری از قیل و قال و اتصال و انفصال
این منم یا خود توی جز حیرت اینجا هیچ نیست
کی بکوی بت راه یابد وهم و عقل و خیال
برترست آن عالم از نور و ظلام روز و شب
نیست آنجا وقت و ساعت نیست آنجا ماه و سال
نیست آنجا هیچ شی جز هستی مطلق دگر
عالم بیرنگ باشد برتر از وهم و خیال
میوزد بادے ازو بر جان و بر دل هر زمان
عالم اجسام از وی می پذیرد انفعال
عالم بی مثل و بیچون گرچه از دیدن برست
لیکه دارد جلوه ها در شانِ تشبیه و مثال
فهم از ادراکِ ذاتِ روح گو عاجز بود
لیکه ظاهر میشود در صورت و تشکلِ خیال
ساقیا از هستی می وهم هستیم شکن
تو کریمی بر کریمان کی گران باشد سوال
ما زعمری اندرین غم روز و شب افتاده ایم
باز جانِ مرا اے جان عالم زین ملال
سوختم از تف هجرت ای مرادِ عاشقان
تشنگانِ وصل را باشد لبت آب زلال
ما بجان ای جان جان محتاج دیدارِ توایم
بهر مسکینان تشنهان را صد بود جود و نوال
روح ما را از ازل آغاز از مهر تو بود
گر دمِ آخر در آئی نوشدن بود ما را مآل
اے فلک بر رفعتِ خود اینقدر نازی مکن
بار عشقش را نگرد این ضعیفی احتمال
همچو انجم پیش خورشید رخش گم گشته ام
از وجودِ من نشان باقیست گو شکلِ هلال

من نیم در هست تاب آفتاب روی دوست
هستی ذره ز نور شمس دارد انفعال
تا توانی خویشتن را محو حسن یار کن
فکر کم کن از سرور و حزن و از هجر و وصال
در حضور حضرتش گر یاد از خویش آوری
بهر جان خستهٔ تو نکبت است و هم نکال
چون نشیمن ساختی در تنگنای این حدوث
برگشا سوی قدم ای مرغ عرشی پر و بال
همچو دزدان اندرین تشبیه محبوس آمدی
چون فراموشت شده شاهی و ملک بی‌زوال
هر زمان بر قصر شاه جان صلای میزنند
کای غریب بینوا و تشنه لب اینسو تعال
سر مپیچ ای دل ز حکم حضرت پیر مغان
تا دم آخر بکن فرمان او را امتثال
بیدلان سوخته را فکر غیر یار نیست
عاشقان را جز خیال دوست نبود اشتغال
عاشقان بنگر بهین نقد وقت خود شدند
ماضی و مستقبل آنجا نیست حاشا غیر حال
عاشق دلداده را دل سوی آن دلدار رفت
میکند هر لحظه جانش سوی جانان ارتحال
بادهٔ عشقش که جان مرده را بخشد سرور
نزد ملا شد حرام و نزد عاشق شد حلال
تا دل و دین را فدای حسن جانان کرده‌ایم
زو مپرس از بیدلان تو از کمال و از زوال
غارت ایمان و دین عاشقان از ناز کرد
صد هزاران دل ربود آن شوخ از غنج و دلال
من چه گویم از جمال آن نگار نازنین
صد هزاران جان ز ناز خویش کرده پایمال
ای بپرواز نگاهی کار عالم کن تمام
زانکه خون عاشقانت گشته بهر تو حلال

ای جمالت برتر از مدح و ثنای عالم است
لیک هر کس حسب فهم خود کند قال و مقال

سوختم از آتش سودای عشقت سالها
از نگارم ده خبر ای قاصد فرخنده فال

آنکه من از بهر او صحرا نوردی می کنم
کے بدام من در افتد یارب آن وحشی غزال

نالها کردیم از درماندگی خویش ما
گوش نکند ناله ام کس آه شد قحط الرجال

پند دادن عاشق دیوانه را سودی نداشت
حضرت ناصح که هست اندر دماغش اختلال

گاه باشد کان پری رو نور چشم من شود
ای دل محزون ز درد هجر او چندان منال

هوشدار احمد درین عالم بهستی حق
هستی وهمی برای جان تو آمد وبال

ایضاً

بوی یاری از صبا بشنیده ام
بیخود و بدمست زو گردیده ام

مست گشتم چون پیمبر از اویس
رفت از دستم دل شوریده ام

بوی از پیراهن یوسف رسید
گشت چون یعقوب روشن دیده ام

یا که بوے کاکل لیلی ست این
تا چو مجنون زان قبا بدریده ام

پرده هاے غیب را بدرید عشق
راز را بے پردگی زو دیده ام

چونکه عشق را نشاں پیدا نبود
عشق گوید تا بدو برسیده ام
پس بہ شوق دل سر این نامہ را
من بنام عشق آغازیده ام
من ز سر کنت کنزاً مخفیاً
شوخی این عشق را فہمیده ام
عشقم آورد از عدم سوئے وجود
بوی درد دل ازو بوئیده ام
قدسیاں از درد عشقش مفلس اند
در ازل این درد را بخریده ام
چرخ زاں بار امانت کرد ابا
حامل او من بجاں گزیده ام
می نگنجد آنکه در ارض و سما
من ورا در خویش گنجانیده ام
منکه مسجود ملک بودم کنوں
بندۂ روئے بتاں گردیده ام
از برائے آں نگار نازنین
بس تعبہا کان بجاں بکشیده ام
زین تنالم تا نرنجد یار من
از ملولی دلش ترسیده ام
ہمچو مجنون از جنون عشق خویش
صد گریبان حیا بدریده ام
از برائے یک نظر بر روئے او
سالہا در کوئی او گردیده ام

ایضاً

صبر نکند این دل شوریده ام
تا نہ بیند روئے جاناں دیده ام

یکدم ای یوسف بسوئے من بیا
ریخت چوں یعقوب نورِ دیده ام
بازآ بہ نشیں میانِ جانِ من
خانۂ تست ایں دلِ شوریده ام
گربہا دارم بعشقت چوں شعیبؑ
وزغمت داؤدؑ ساں نالیده ام
در غمِ آں لاله رو مانند ابر
اشک چوں از چشمِ خود باریده ام
کے گذارم عشق آں جانِ جہاں
بہرِ جاناں را بدل ورزیده ام

احمدؔ ایں ہائے وہو ارزاں مدان
عشقِ او را من بجاں بخریده ام

یارمن با جانِ من ہمراز بود
چوں ننالم دور از و گردیده ام
آنکه صبر از جانِ من بربوده است
من زبی صبریِ خود کالیده ام
گشته ام رسوا سرِ بازارہا
از جنوں بے پا و سر گردیده ام
کے اثر ایں آہِ سوزانِ مرا
ناله ام گوید بدو نرسیده ام
دل ز دستم رفت ای صاحبدلاں
ہمچے بہرِ دل شوریده ام
کے ز کامم لذّتش بیروں رود
چاشنیِ دردِ او بچشیده ام
عشقِ من از کفر و ایماں فارغ است
چوں بری از غیرِ او گردیده ام
کفر و ایماں در رہِ من نیست
دیده ہر دو کز جنوں ژولیده ام

ساقیا از جرعهٔ مستم بکن   فرصتِ راحت باد جان و دیده ام
مست کن چندانکه تا از خود رہم   راحتے یابد دلِ شوریده ام

غزل

حسنِ روئے آں پری را دیده ام   زار و دیوانه ازو گردیده ام
در ہوائے آں غزالِ خوش خرام   در کہ و صحرا بسے بدویده ام
با بتانِ ماه وش خوش خلوتے   در خراباتِ مغاں بگزیده ام
در پئے آں رشکِ لیلیٰ روز و شب   ہمچو مجنوں کو بکو بدویده ام
حالِ بارِ محبت چوں شدم   بس ملامتہا بخود بکشیده ام
عشقِ او جانِ مرا بے ننگ کرد   خرقهٔ ناموس را بدریده ام
احمدا در عشقِ آں شیریں لقا   سالہا من کوهِ غم کاویده ام
جاں فدائے آنکه دل شیدای اوست   عشقِ او از جان و دل بگزیده ام
جان و دل یک پرتوِ خورشید اوست   مستم از وی ہست ازو گردیده ام
از جسمم او چو جان نزدیک بود   رُخ نه بیند چشم و نورِ دیده ام
چشم و نورِ چشم با ہم اقرب اند   گفت چشم از نورِ خود پوشیده ام

او بما از جانِ من نزدیک هست
با شما من از شما گفت اقربم
میده تو هم معا و تو منم
گشته ام در ظاهر و باطن محیط
كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ
او ز باطن سوئے ظاهر آمده
آمد و رفت از کجا من از کجا
بوده ام در ذات اول بی نشان
گشته ام من بعد اسما و صفات
صورتِ افعال گشتم بعد از آن
بعده اندر شهادت آمدم
مرغ عرشم آشیانم قدس بود
روح قدسم لامکانم جائے بود
جسم عالم را منم مانندِ روح
جوشش عشق ست اینکه کرد افشا راز

گر نه بینم مهرِ تیره دیده ام
سرّ سرّ مر یار را فهمیده ام
تو مرائی من ترا گردیده ام
من شما را نورِ جان و دیده ام
گم درونِ هستیش گردیده ام
اینست سرّ دلبرِ بگزیده ام
چون ارادت من بخود جنبیده ام
در مقام حیرت آرامیده ام
در تجلیهائے خود جنبیده ام
همچو سبزه در درون روئیده ام
صورتِ لون و جسد گردیده ام
از نشیمن ناگهان پریده ام
هی مقید در مکان گردیده ام
مثل جان نورِ دل و هم دیده ام
ورنه اندر ذاتِ خود پوشیده ام

شور عشق ست اینکه در عالم فتاد همچو دیگ از غصهٔ تو جوشیده ام
عشق آمد راز جانرا فاش کرد از جنون این خرقه را بدریده ام
طرفه آن سرّی که از گفتن برست دوش از پیر مغان بشنیده ام
ساقیا از باده بیخود کن مرا مهر تو در جان و دل بگزیده ام
مست کن چندانکه از گفتن رهم از تو ساقی حلّ مشکل دیده ام

غزل

سالها عشق بتان ورزیده ام زانکه سرّ حق در ایشان دیده ام
با دو چشم خویش در باغ شهود از جمال گلرخان گل چیده ام
عشق من از پرتو حسن تست من درین آئینه رویش دیده ام
از دم مطرب که جانم مست شد نالهٔ جان سوز نی بشنیده ام
از شعاع و تابش خورشید حسن سوخت نور چشم من در دیده ام
چون تو حسنے در نظر نامد مرا گرد عالم من بسے گردیده ام
دل بجستم گفت از عشق احمدا من ز چشمت خون شده بچکیده ام
عشق آمد شور در عالم فگند آه من بے پرده زو گردیده ام

عشق آمد از پنهان فاشش کرد
ورنه از چشم جهان پوشیده ام
کنز مخفی بوده ام اندر غیب من
شهرهٔ عالم کنون گردیده ام

روح حقم از عدم برمیده ام
در وجود خلق آرامیده ام
چون نفخت فیه من روحی بگفت
در تن آدم ازان بخزیده ام

پرتوی بودم ز خورشید جمال
در سحاب تن کنون پوشیده ام
بوده ام باشندهٔ ملک قدم
ساکن حادث کنون بگزیده ام

در مقام ذات بودم بے نشان
چون ارادت در نهان جنبیده ام
آمدم اول بجبروت صفات
صورت سمع و بصر گردیده ام

پس سفر کردم بملک ارتسام
ثوب ملکوتی بر بکشیده ام
آمدم آنگه باقلیم مثال
جامهاے نور را پوشیده ام

بعده در ملک ناسوت آمدم
در لباس خلق آرامیده ام
دور هر انسان کامل ختم شد
تا در آخر صورتش گردیده ام

شخص کامل آن رسول اکرم است
جمله استعداد در وے دیده ام
تا قیامت نایبش قایم بود
در قبایش هر زمان پوشیده ام

سلکه در الوان اقسام آمدم
نقشها بر لوح خود بکشیده ام

هر زمان تجدیدِ امثالِ من است
هر زمان شانِ دگر گردیده ام
آمده بیرنگ اندر قیدِ رنگ
زین اسیری پُر غم و رنجیده ام
حُبِّ حق خود باعثِ اظهار بود
ورنه گنجی سخت تر پوشیده ام
اضطرارِ عشق شور افگنده است
منکه بی پرده ازو گردیده ام
متّحد در اصل بودم من بدو
لیک در صورت جدا گردیده ام
او مرا بر حُسنِ خود عاشق نمود
در دلِ دلدارِ خود بگزیده ام
خود منم مشاطهٔ حسن و جمال
بر رخش گلگونه گردیده ام
حسن و عشق این عاشقِ یکدیگر اند
مائلم او من بدو گردیده ام
جان و تن را هست باهم اتّحاد
او چو جان و من چو تن گردیده ام
او چو جان بی تن نمی گیرد قرار
من چو تن بی روحِ او ژولیده ام
او نهان مانندِ جان در تن شده
من چو تن از تخمِ جان روئیده ام
اینهمه تنزیه و تشبیهِ وی است
او چو خور من نورِ خور گردیده ام
نورِ خور را از ذاتِ خور کی شد جدا
از وجودِ جان چو نورِ دیده ام
جمله عالم پرتوِ نورِ وی است
گر ندیدستی نگر از دیده ام
در حقیقت ماه را خود نور نیست
گوید او از نورِ خود زائیده ام

نیست هستی مر کسے را غیر او
نیست بودم هست ازو گردیده ام
هادی عشاق شد نور یقین
من ز جودش از گمان برهیده ام
شد یقین آئینه روئے حبیب
اندرین آئینه رویش دیده ام

سر بنه احمد به پائے پیر ره
خاک راهش با د کحل دیده ام

غزل

با ماه رخے امشب مهمانِ خراباتم
خورشید بکف دارم سلطانِ خراباتم
سودائے مے و ساقی دارم بدرونِ خود
از بهر خریداران دوکانِ خراباتم
در خلوتِ مے نوشان تا غیر کسے ناید
با چند خراباتے دربانِ خراباتم
از غایتِ بدمستی گم گشته ام از هستی
آئینه نما بیخود حیرانِ خراباتم
این عشق بمن گفته روحم تنِ عاشق
من زنده کنِ دلها من جانِ خراباتم
برقِ رخِ مه روئی زد شعله بجانِ من
گفتم تو کئی گفتا لمعانِ خراباتم
صد داغ ز عشق او چون لاله بدل دارم
گلزار محبت ام بستانِ خراباتم
از صحبتِ بر زاهد حقا که دلم بگرفت
مشتاق حریفان و رندانِ خراباتم

در عاشقی و رندی می نوشی و مدهوشی
من صدر ملامت ام دیوان خراباتم

از صدق و نیاز دل خاک ره عشاقم
در مشرب و در ملت پیران خراباتم

ای زاهد ظاهر بین بر خویش همی نازی
تو بنده خود بینی من آن خراباتم

صد زخم زند عشقش بر جانمن از مستی
چون گوی ز چوگانش گردان خراباتم

در دیر مغان روزی دیدم صنمی گفتش
گفتم تو کئی گفتا حیران خراباتم

پیمانه نه بگذارم زان عهد که بربستم
اشکسته نگردد تا پیمان خراباتم

من مست نیم لیکن خاک در خمارم
من رند نیم اما حیران خراباتم

چون هیچ همیگردم بر گرد بتان زاهد
تا حشر نگردد کم دوران خراباتم

با باده بگفتم من جان مست تو بوی تست
خندید و بگفتا من ریحان خراباتم

ای پیر مغان سویم نظرے ز کرم فرما
بگذاشته تنهایم یاران خراباتم

تا حشر ز جان من عشقت نرود ساقی
وز دل نه برون گردد میلان خراباتم

در مدرسه عشقش از بهر کتاب دل
دیباچه الفت ام عنوان خراباتم

این بخت سیاه من برگشته ز راه دین
گر رندی و قلاشی جویان خراباتم

در عین پریشانی جمعیت دل دیدم
تا بسته خم زلف خوبان خراباتم

چون روز ازل ما را کردند خراباتی
وارد دل پر وحشت جولان خراباتم

ای زاهد خوش سیرت شائسته کردی
من رند خراباتی شایان خراباتم

چون اهرمن این گشتم یارب ره دینم زد
تا واله و شیدائی قلان خراباتم

دی چشم بمن گفته خون ریختم بنگر
من چشمهٔ الفت ام سیلان خراباتم

از مستی می احمد زین هستی خود رستم
هم کاسهٔ می نوش و رندان خراباتم

غزل

گر بخت من یاری کند خاک ره جانان شوم
در پای چشم من نهد ممنون آن احسان شوم

بنمای رخ تا پیش تو چون آینه حیران شوم
خالی ز نقش خویشتن پر جلوهٔ جانان شوم

دی گفت آن جان جهان با من کجا ای شیدائی
جان کن بعشق من فدا تا من ترا خود جان شوم

در حشر خورشید رخش گر جلوه آرد پیش
مانند انجم من ز جان در نور او پنهان شوم

یکدم اگر لبهای او دمساز گردد با لبم
تا از دم او همچو نی بیخویشتن نالان شوم

خوش آن دمی باشد که من از پرتو مهر رخش
مانند ذره هر سحر تابنده و رخشان شوم

ای باده وحدت دمی در خم جانم تیز زن
تا خرقهٔ هستی خود برافکنم عریان شوم

چون مرغ عرشی آشیان الله رفرای لامکان
از پر و بال عشق او همچون پری پران شوم

شو جلوه گر در چشم من یکبار ای نور جمال
تا پیش روی خوب تو چون آینه حیران شوم

خود مطربِ مجلس اگر در نغمه آرد نام یار مانندِ صوفی از طرب در رقص رقصان شوم
از ناز گفت آن بت بمن در کفر عشقم جان بده خود ای مسلمان تا ترا من قوتِ ایمان شوم
ای کعبهٔ دلدادگان در کوی خود راهم بده تا چون طوافِ حاجیان گردِ تو گردان شوم
گفتم که اے دلبر شبی شو شمع بزم من بگفت گر جان کنی قربانِ من در خانه ات مهمان شوم
یکبار ای خورشید جان از هستی من بر برآر چون ذره تابان شوم چون صبح تا خندان شوم
در عشق آن جانِ جهان بگذارم این کون و مکان در جان بیازم در رهش سر حلقهٔ رندان شوم
گفت آن مسیحِ جان ما ای سوخته سویم بیا حزنِ ترا شادی کنم دردِ ترا درمان شوم
سویم بیا تا باشمت هر جا دلیلِ راهِ تو گر قانیِ عشقم شوی من بهرِ تو بریان شوم
حسنت مسیحِ جان من مهرت بود آبِ بقا میرم اگر در عشق تو من حی جاویدان شوم
دی گفت عشق او بمن خوش خلوتی با یار کن خوش خوش نشین در خلوتش من بهر تو دربان شوم
در خلوتی عشاق او کی بار یابد جبرئیل گفتا اگر بالا پرم با بال و پر سوزان شوم
غم دیده ام من سالها از عشقت ای شیرین لقا یکبار در چشمم بیا کز دیدنت شادان شوم
گر اے گلِ خندان من رخ پوشی از چشمانِ من مانند بلبل هر سحر از درد تو نالان شوم
کے باشد ای جانِ من با یار باشم همنشین با آن نگارِ نازنین یکبار همدستان شوم
از صرصرِ عالم کجا میرد چراغِ عشقِ من لیکن بچشم ناقصان شمعی تهِ دامان شوم

ناگاه پای جان من شد بستهٔ دام شیون
از قید تعیین گر رهم در ملک دل سلطان شوم
ساقی ز چشم مست خود جانِ مرا بدست کن
تا ز دوستانِ بیّنه من نیز از مستان شوم
زاهد بتان ماهرو آیینهٔ حسنِ حق اند
بینم رخِ ایشان اندرین تا صاحب عرفان شوم
بار امانت را اگر زاهد که انسان حامل است
عشقِ بتان ورزم اگر من نیز انسان شوم
احمدؔ اگر در خانه ام آن ماهرو مهمان شود
صد بار گردم گرد او وز جان و دل قربان شوم

۷۸۶

در نعت

ای سر بر آرائے ربِّ ذوالمنن
قرب تو بر ملکِ ارواح است و تن
قدسیان گردِ سرایت از ادب
ربِّ سلّم ربِّ سلّم بانگ زن
انبیا پروانه وش بر گردِ تو
تو چو شمعی در میانِ انجمن
چونکه ابرِ رحمتی بحرِ کرم
رشحے زان در زبانِ من فگن
از طرب روحانیان رقص آورند
بر جمالِ روئے تو ای بوالحسن
گر برد بوئیت بگورستان صبا
مرده از مستی بدراند کفن
پرده بردار از رخ ای جانان من
عاشقان مشتاق دیدارِ تو اند
باش ساقی بهرِ جانِ پر غمم
از طرب خندان و خمارِ من شکن

غزل

ای ظهور ذات رب ذوالمنن
ظلِ نورِ تست ارواح و بدن
هستیِ کون و مکان قائم بہ تست
تو چو روحی جملہ عالم چون بدن
مستیٔ عشاق تو بر بوئی تست
چون اویس و بوی جانش از یمن
جان سراید مدحت تو بی زبان
نعت تو بیرون ز لب هست و دهن
ای گلِ خندان باغِ ذوالجلال
بلبلِ سدره ز شوقت نعره زن
پرتو حسن تو هر خوبان بتافت
گشت زان دیوانہ قیس و کوهکن
از کمینہ امت تو احمد است
سایۂ رحمت بجانِ او فگن
سوزشِ عشقش ربوده عقل من
چون نباشم زاهدا توبہ شکن
عاشقان را پیش شمعِ روی یار
همچو پروانہ بباید سوختن
داغهای سینہ عشاقِ تو
گشتہ چون گلها شگفتہ در چمن
بلبلان نالان بہ شوقِ روی تو
گل بعشقِ تو دریده پیرهن
هست حیران نرگس از چشم خوشت
شرم دارد از رخت برگِ سمن
هست جانم را تمنا اے کریم
باشد از بهرِ تو مرگ و زیستن

ساغرے از لطف در کامم بریز
کز طرب جان نقش آرد در بدن

از که ترسم چون پناہ من توئی
غم چه دارم چون توئی اقبالِ من

یک نظر فرما ز رحمت سوئی من
تا رهد جان من از رنج و محن

از کرم باب یقیں بر من کشا
تا رہائی یابم از اوہام و ظن

جز بتوفیق تو اے بحر عطا
نیست آساں از خودی بیرون شدن

احمدؔ عاصی شفاعت خواہ تست
لرزد از خوف گناہ خویشتن

غزل

رشک ماہ چاردہ شد روے تو
میفزاید مشک را گیسوے تو

چرخ سرگرداں بجستجوئی تو
غیرتِ قوس قزح ابروئے تو

مہر و مہ گشتہ غلام روئے تو
ہست ترکِ آسماں ہندوئے تو

ای حیاتِ جاں جمال روئے تو
راحتِ روح ست بوئی موئی تو

سوخت جاں از برق حسن روئے تو
خاک گردیدیم اندر کوئے تو

ہست مقناطیس حسن روئے تو
میکشد جانہائی عاشق سوئے تو

اشکبار بزم بعشقِ روئے تو
تشنہ لب ہستم میانِ جوئے تو

دل ربوده نرگسِ جادوے تو — کرد شیران را شکار آہوے تو
گل گریبان دریده عشقِ روے تو — مست بلبل در چمن از بوے تو
از غم تو لاله را در سینه داغ — شد پریشان سنبل از گیسوے تو
آمدی گلگونهٔ حسنِ بتان — شد نہان در عشق ہائی ہوے تو
سوختی از ناز جانِ عاشقان — چون بنالم جانِ من از خوے تو
از منِ بیچارهٔ ساده سلیم — دل ربوده چشمِ پر جادوے تو
آمدم من از براے جستجو — ای دلِ من گم شده در کوے تو
چون جمالِ تو الٰہ عاشقانست — زین سبب ہر جانست در اله سوے تو
زان چو انجم پیشِ تو گم گشته ایم — تا نشیند چون توئی پہلوے تو
بار رحمت از رحمت شد گواه — جنبش فانیست از نیروے تو
ما همه یک قطرهٔ بحرِ توایم — راه دارد خستم جان با جوے تو
ای ز شفقت جان طربناک آمده — مست و بیخود در سماع و طوے تو
گشته ام خاکِ درت از فرطِ شوق — تا زنم من بوسه بر زانوے تو
از دل و جان گشته ای جانِ جہان — عاشقان محوِ رخِ نیکوے تو
جہان با سالکے گنہگاری در ملال — چونکه احمد ہست با حسبت گوے تو

غیرتِ شمس الضحی شد روئ تو   لیلة القدر آمده گیسوئے تو
از شعاعِ آفتابِ روئے تو   رشکِ خاور گشت جانان کوئے تو
هر سحر آییم میانِ کوئے تو   تا در آید در مشامم بوئے تو
کعبهٔ جانهاست جانان کوئے تو   سجده‌ها آریم سوئے روئے تو
زنده ایم ای جانِ ما در روئ تو   روح تازه شد ز بوئ موئے تو
بی نیازی از برائے عاشقاں   این بتاں آموخته از خوئے تو
اشک چوں سیلاب دل آتشکده   بهرِ عاشق هست این جادوئے تو
دیده احمد در جمالِ دلبراں   جلوهٔ خورشیدِ حسنِ روئے تو
عاشقاں شیدا به حسنِ روئے تو   دلبراں پابستهٔ گیسوئے تو
ای صبا با آں نگارِ من بگو   سوختم در آرزوئے روئے تو
ای همای قدس شویم باز پر   جاں فدا بر بال و بر بازوئے تو
قدسیاں دیوانهٔ حسنِ تو اند   جمله سرگرداں بجستجوئے تو
بهرِ دیدارت نمازی می کنم   سجده گاهے مانندِ ابروئے تو
سند نگاهِ مستِ تو سحرِ حلال   برد عقلم چشمِ پر جادوئے تو
ناله دارم چو بلبل جانِ من   ای گلِ خنداں بیا در روئے تو

از غم من بی نیازی میکند
بخت من آموخته هم خوی تو
حامل بار محبت کرده
نیست آن قوت جز از نیروی تو
همچو آدم گشت از جنت جدا
دور گشتم از بهشت روی تو
هستم از عمری مقیم کوی تو
بو که آید در مشامم بوی تو
ای ز جان روحانیان محو تو اند
همچو آئینه به پیش روی تو
بسته جانم بتار زلف خویش
بهر دل زنجیر شد گیسوی تو
گل به عشق تو دریده پیرهن
مست بلبل شد ز بوی موی تو
صد هزاران جان فشان پروانه وار
ای پری وش پیش شمع روی تو
ما به عشق روی تو دل داده ایم
او فتاده بیخود اندر کوی تو
باده های عشق تو نوشیده ام
مست جان مست از نشاط طوی تو
سوی رویت سجده ها آرند جان
طاق طاعت آمده ابروی تو
واله و شیدا است دل بر روی تو
مست جان عاشقان از بوی تو
گشته ام مجنون به عشق روی تو
آمده زنجیر دل گیسوی تو
همچو نی خالی شدم از خویشتن
های و هوی است های هوی تو
از دهان بیخودان چون فاخته
می برآید هر زمان کوکوی تو

ہمچو پیراں دستگیرم بودہ
آفریں ای عشق بر بازوئے تو

جاں ز غیب آوردہ سوئے شہود
بود ای عشق ایں ہمہ نیروئے تو

جذب حسن است اینکہ جانِ خستہ را
موکشاں آورد سوئے کوئے تو

سحر کردی سکرت ابصار تا
در نظر نامد مرا جز روئے تو

عشق من عکسی ست حسنِ روئے تو
آمدہ از سوز جانم بوئے تو

حالِ زارِ عاشقاں را درنگر
ہائے وہو دارند اندر کوئے تو

یک نسیم خود مکن از من دریغ
میزیم ای جانِ من بہ بوئے تو

ای مرادِ عاشقاں دیدارِ تو
راحتِ جانست چینِ موئے تو

از غم عشقت نجاتے نے مرا
دام دلہا آمدہ گیسوئے تو

احمدِ مسکیں ز جاں مشتاقِ تست
کے بود تا آنکہ بیند روئے تو

گم شدم ای جاں بجستجوئے تو
رفتم از خود چونکہ دیدم روئے تو

عشق یارا خود توئی بختِ جواں
تا توانا یم از نیروئے تو

ای محبت بیکساں را کس توئی
تازہ داریم بر بازوئے تو

ہستی وہمی کہ اصلش ہیچ نیست
گشت ابرے آفتابِ روئے تو

از ہزاراں عاشقِ جاں سوختہ
مے برد دل زلفِ عنبر بوئے تو

نالم از عشقِ تو ستی ترسد دلم جان من از بی نیازی خوی تو
قمریان در جستجو کوکو کنان بلبلان از شوق مدحت گوی تو
قبلهٔ عشاق حسن روی تست میکشد از هر طرف دل سوی تو
کشتگانِ عشقِ تو در خاک و خون اوفتاده کربلا شد کوی تو

باز آ در چشم احمد جلوه کن
مرغ عمرم شد بجست و جوی تو

غزل

چهره چون شمع بصد ناز برافروختهٔ مثل پروانه دلِ شیفته ام سوختهٔ
دیدهٔ جانِ من از دیدن تو خیره شده همچو خورشید بصد جلوه رخ افروختهٔ
بیکی جلوه ربودی دلِ صد همچو منی طرز طراری و شوخی زکه آموختهٔ
رشکِ حسنت که تا باز نه بیند رخ غیر دیدهٔ جانِ مرا باز نمط دوختهٔ
به بهائی نظری سوی تو جان ارزانست لیکه دانسته زر ناسره نقد اندوختهٔ
شهِ خوبان برکاتی دلِ مسکین خوش کن زانکه سرمایهٔ از حسن بس اندوختهٔ
بغمش شمع صفت ای دلِ من میسوزی تا ز پروانه چنین سوختن آموختهٔ

چون به بینم دگری را چو توئی نور بصر
بهوای رخ خوب آن گل خندان ایدل
با همه روی نکو با همه این حسن و جمال
بیکی جلوهٔ حسن رخ خود ای مه‌رو
از پی سوختن جان من دیوانه
چونی ای جان من و ای دل دیوانهٔ من
ای دل گم شدهٔ من چه ترا پیش آمد
بهوای رخ او ای دل شوریدهٔ من
تا کی ایدوست من از درد محبت نالم
شعلهٔ حسن که چون برق برافروخته
حرم دین من و مصحف ایمانم سوخت
بر در دیر مغان بهر بتی خیمه زده
شهرهٔ خلق شدی بهوس شاهد و می
چشم دار از کرمش نه انکه تو از راه بناز
همچو لاله بدلم داغ ز عشق تو فتاد

تا درون نظرم نور خود افروخته
مایهٔ درد چو بلبل بدل اندوخته
کشتن دلشدگان از که تو اموخته
برده ای دل من جان مرا سوخته
ای پری چهره تو چون شمع رخ افروخته
سبق عشق بگو تا ز که آموخته
تا چو مجنون بغم لیلی خود سوخته
مایهٔ درد محبت بخود اندوخته
جان بیچاره مرا از آتش غم سوخته
خرمن هستی عشاق ازان سوخته
آه زان شعله که از حسن برافروخته
کعبهٔ دین بکف ساحره بفروخته
طبل رندی و ملامت بجهان کوفته
سالها خاک در پیر مغان رفته
تو چو گل چهره بصد ناز برافروخته

ما دلِ شیفته در عشقِ تو بفروخته‌ایم — تو که صد خوبی و صد حسن بر اندوخته
نگاهی دل و دینم بربودی ای شوخ — چشم را ساحری از بهرِ من آموخته
احمدا سوزِ دل و دردِ جگر آه و فغان — تا که سرمایهٔ عشقش بدل اندوخته
روی چون مهر بصد تاب برافروخته — تا چو انجم همه تن هستیِ من سوخته
ز آتشِ عشق هم از شعلهٔ حسنِ رخِ خویش — ز دلم دغدغه و دیده و جسم سوخته
ای دلِ من بچه پابندِ صور گردیدی — سبق بی‌صوری هیچ نیاموخته
سوختت کثرت بدرونِ نظرم هیچو هم — تا تو خورشیدِ رخِ خویش برافروخته
هیچو آئینه بهر جلوهٔ او ای احمد — حیرت و بیخودی و گم شدن آموخته

ایضاً

چون پری آمده در هستیِ من نیستی — دیدهٔ جانِ من از دیدنِ خود دوخته
چشم خلق از رخِ پاکِ تو نه بیند چه عجب — دیدهٔ جانِ من از دیدهٔ خود دوخته
ز کجائی و کئی ای دلِ من فکر بکن — علم از مبدء ارواح نیاموخته
مبدءِ تو چه بود باز معادِ تو چیست — غافلی از اصلِ خود و دیده ازان دوخته
از کجا آمدی اصلِ خود و تو ز چیست — علم تحقیق ز کس هیچ نیاموخته

چیست هستی چه خودی چیست وجود من و تو
اینکه بینی نظر تست و خیال دل و تو
وسعت عرش تو در روح دل و جان میداری
باز هستی و ترا قدس نشیمن بوده
روح حق هستی و مسجود ملایک بودی
ذات تو نور قدیم ست عدم اصل وجود
لوح ساده ز ازل آمدی و باز اینجا
حق چو روح ست و جهان همچو بدن آمده است
گرچه ناید بنظر لیک محیط جسم ست
حق چو جانست و بود هستی من همچو خیال
قطرهٔ هستی خود را تو به قلزم انداز
از عدم تا بوجود تو مددهاست بسی
روح ساده بجهان آمدی و نفس زکی
صورت نقش جهان عکس خیال تو بود
مثل خواب ست جهان عکس خیال دل من

مایه وسوسه و وهم درآندوخته
اینهمه علم ز همسایه درآموخته
از هوسها تو قبا تنگ بخود دوخته
روش وهم درین کنج درآموخته
آه ارزان دُر نایاب تو بفروخته
وهم این هستی حادث بدل اندوخته
نقش هستی بدل خویش در اندوخته
علم تحقیق ز استاد نه آموخته
روح ما را صفت ذات خود آموخته
ای دل من ز حق این علم درآموخته
چه درین خاک کده خاک در اندوخته
مایه هستی خود از عدم اندوخته
از هوا و ز هوس این همه اندوخته
این درست مگر از خواب درآموخته
خواب دان هرچه که زین علم درآموخته

جان که پاکست آلودگی نقش و خیال
این همه تفرقه از وهم در اندوخته
آه زین رنگ که بیرنگی جان گم کرده
آه ای هوش چرا این سبق آموخته
آه ای عقل که از عشق تو دور افتادی
آه ای دل که تو زین درد و الم سوخته
آه ای دل بهوائی که مرا میسوزی
آه ای جان زکه این سوختن آموخته
آه ای دیده تو چون روی کسی بینی
تا که از آتش عشقش دل من سوخته
آه زان آتش عشق که دلم سوخت ازو
آه زان شعله که در جان من افروخته
آه ای دیده تو چون اشک ز خون میریزی
آه ای دل بغم عشق که تو سوخته
آه زان یار که هجران مرا کرد پسند
آه ای جان که تو اندر غم او سوخته
آه و صد آه درین دار حیات ای احمد
غیر از درد و الم هیچ نه اندوخته

دیگر

پرده بروی خویش نه ما چون کشیده
پیراهن شکیب دل ما دریده
ما بیدلان ز عشق تو سرگشته و خراب
تو چون نقاب بر رخ زیبا کشیده
با ما بگو که منتظرانیم قاصدا
از حال یار ما خبری گر شنیده
میریم از غم تو نه پرسی ز حال ما
ای شمع چون تو سوزش پروانه دیده

کوییت گذاشته تو بگو ما کجا رویم
نامد به هیچگاه ترا دامنش بدست
بودی بخویش مردِ توانا و سروقد
اندر جهان که جاذبِ جانهاست حسنِ تو
طعنه مزن بحالِ منِ زار ز ابدا
از حسنِ آن نگار ترا نیست سیری
ما از جنونِ عشق گریبان دریده‌ایم
ما بر جمالِ روی تو عاشق نگشته‌ایم
اشک ارغوان و رنگِ رخِ من چو زعفران
کے دیده و شنیده یکی هست ز ابدا

از آتشِ محبت و از سوزِ عشقِ یار
آرزو گهیست هیچ اثر بر دلش نکرد
بی صبر و بی سکون ز غمِ عشق گشته‌ایم
هر چند پیری و ز سرت عاشقی نرفت
ما خود شکارِ تیرِ نگاهِ تو گشته‌ایم

چون بی درم بتا دلِ ما را خریده
ای دل تو سالها به پی او دویده
اکنون چو چنگ از غمِ عشقش خمیده
دلها بزورِ عشق سوی خود کشیده
افسوس میکنم که تو او را ندیده
هر چند سالها بغمِ او طپیده
تو از فراق جامهٔ جانم دریده
خود سوی خویش این دلِ ما را کشیده
ای دل ز باغِ عشق گلِ داغ چیده
ما دیده‌ایم از دگران تو شنیده
از راه دیده خون شده ابدل چکیده
صد سال ای دل از غمِ او طپیده
پیراهنِ ثبات و قرارم دریده
پستانِ امِ عشق به طفلی مکیده
تو چون ز ما چو آهوی وحشی رمیده

صد آفرین ببازوی توای جنون عشق کین خرقهای زهد ریا را دریده
بر لوح جان چو وسوسه صد نقش میکنی هستیم آنچنان که مرا آفریده
گر راست ور کجیم همه صنعِ دستِ تست آنیم همچنان که تو نقشی کشیده
در پرده ها ز حقیقت نهان شدست خود عودِ نورِ دیده یعقوب دیده
جز یار نیست کار توای عشق با کسی پیوند او شده ز همه با بریده
چون طور هستیت بیقین پاره میشدی دانم مگر تجلی حسنش ندیده
ای بس عجب بعشق تو بی روح مانده‌ام از دشنه فراق رگ جان بریده

احمد فغان و شورِ تو خود نیست بی سبب
شاید که چاشنیِ وصالش چشیده

ایضاً

ز جمالِ روح پرور چو نقاب برگشائی ببری ز عاشقان دل بجمالِ دلربائی
بغمِ توای نگارم بلب است جانِ زارم سرِ نو حیات یابم ز نو رهم اگر درآئی
دلِ عاشقانِ شیدا بربوده توای جان بجمال دلفریبی بهزار خوشنمائی
نگرم اگر برویت دلِ من برود ز دستم چو نهان شوی ز چشم غم و دردِ من فزائی

به یکی نظر برویت دو هزار جان تن ارزد
بره تو جان چه باشد تو بسی گران بهائی
شده ز دیده پنهان چو پری ز چشم آدم
ز خیال هم را بدرت نشد رسائی
دل من به عشقت ای گل به فغانست همچو بلبل
تو گهی نپرسی از من که چه درد مبتلائی
تو لبسان روح ای جان همه تن حیات جانی
بمثال نور دیده بدرون چشمهائی
بخمار چشم میگون ز نگاه مست ایجان
بهزار خوش و مستی بدلم دری کشائی
نه کسی بپرو خود را البلا متی ز کویت
دل خلق میستانی بهزار دلربائی
ز سر حکیم دانا که بعشق مستکر آمد
بهزار علم و دانش تو کلاه میربائی
بخدا که در دو عالم توئی آفتاب دلها
تو بچشمها چو نوری پی تیره جان ضیائی
دل من ز روز اوّل بجمال تست شیدا
رخ خویش باز بنما بده داد آشنائی
تو مسیح جان مائی بجمال و حسن و خوبی
ز برای دردمندان که دوا و هم شفائی
همش تمام عمرت شده صرف وای بیدل
نه نجات شد ترا زو تو هنوز مبتلائی
نه بلای عشق صابر بشنو ای دل حزینم
چه اسیر دام یاری و بدست پر جفائی
بسلاسل محبت چو به بسته اند پایت
نه اسیر دام خوبان تبود گهی رهائی
گرت هوای وصل صنمی است ای دل من
ز برای خواری غم تو بعشق او سزائی
ز ملامت و ز خواری دل من چه ننگ داری
نه تو شیخ وقت هستی نه تو صوفی پارسائی

ز حرم برآ و رو کن سوی کوی میفروشان
ز محبت آتشی زن تو بخرقهٔ ریائی
نه کسی به قیل و قالی بوصال او رسیده
بسپار جان بجانان بگذار ژاژ خائی
تو باین غرور زاهد هوس بهشت داری
نرسی بعرش هرگز که تو طائر هوائی
خبری ببر بمسجد بر زاهدان خودبین
که سوی بهشت طبعت نکند جبهه سائی
ز هوا دمی جدا شو نفسی ز خود برون آ
برسی بپای عشقش سوی اوج کبریائی

غزل

تو باین جمال و خوبی بکمال دلربائی
دل عاشقان شیدا ببری بخودنمائی
ز جمال دلفریبت دو جهان شدست برهم
که بسحر نرگس خود تو عجیب فتنه زائی
بنگاه عاشقانت ز جمال تست پیدا
که صنعت الهی همه نور کبریائی
مکن آه و شور و افغان ز جفا و جور خوبان
که بتان دلربا را روشی ست بیوفائی
تو بهوای روی آن گل دل و جان خود فدا کن
تو بچند همچو بلبل بغمش سخن سرائی
حذری بکن ز خوبان که بزهد دشمنانند
مگذر ز کوی ایشان که تو مرد پارسائی
چو شنید نالهایم بت من بگفت با من
تو چه درد داری احمد بفغان بگو چرائی
نه بشب قرار در تو نه بروز صبر در دل
که بدرد عشق دلبر همه وقت مبتلائی

بوصال آں پریرو ہوسی فضول واری   پئ شہان باریابی کہ فقیر و بینوائی
نہ پری نہ بال داری چو پری بسوی قصرش   نہ بجبت تو سعادت کہ کند بدو رسائی
زجفای تیغ جانان ز بلائی عشق دلبر   چو شدی شہیدای جاں تو یعین کربلائی
ہمہ بیدلاں بافغاں کہ دلم ببردہ دلبر   بمثال دزد پنہان دل عاشقان ربائی
چو درآمدی بجانم شب من چو روز کردی   کہ بہ مس تیرہ دل تو عجیب کیمیائی
چو مکان و جا گرفتی بدروں جان عاشق   تو اگرچہ عشق برتر ز ہمہ مکان و جائی
نہ زخلق اینجہانی نہ زجنس آسمانی   بمن عشق حال برگو تو کئی و از کجائی
تو کہ نادر و عجیبی بجہان لبی عجیبی   بصفات و جوہر خود ہمہ سایہ ہمائی
تو زجان و تن بروئی زچگون چناں فزونی   نہ عرض نہ قسم جوہر نہ خلا و نے ملائی
تو ہمائی لایزالی بہ فزائی بے مثالی   ببری دل برشتہ سوئی اوج کبریائی
دل مبتلائی غم را ز الم ہمی رہانی   کہ ببازوئی تو باشد ہمہ قوت خدائی
چہ ثنائی تو بگویم کہ ز مدحہا برونی   بکمال ذاتی خود تو ہیچ و خود ثنائی
ز تو ہست دلبانم ہمہ شور و نالہ من   چو پری زجان عاشق بفغان ہمی برآئی
ہمہ شور عاشقانت ز دم تو ہست ہردم   شدہ نہاں بدلہا بمثال بانگ نائی
بخم دلم چو بادہ ہمہ جوش میزنی تو   بمثال مستی می ز رفقان من برآئی

همه دل بتست شیدا ز جمال تو نشانی همه جاست شور عشقت تو بگو کدام جایی
نه ترا قیاس باید نه حواس درک سازد بمثال در نگنجی ز همین همان ورایی
نه کسی بجهد و کوشش به نشان تو رسیده تو خدایی و بسوی دل طالبان خود آیی
ز برای جمله اسما صفا تویی مسمے پی هر کمال ذاتی تو بجولیش منتهایی
تو منزهی ز صورت ز مثال و از تشبیه تو ز چند و چون بروی ز همین همان ورایی
تو نه اینی و نه آنی نه همینی و همانی ز تویی منی بروفی همه این تویی و مایی
همه هستی دو عالم چو حباب بحر باشد نه هستی ماست الا ز تو هست این انایی
تویی همچو جان و عالم بمثال جسم باشد چه رسد آشکارا تو چو روح در خفایی
بمثال مهر تابان که شده روانش نورشتی پی ستر ذاتی تو بجولیش خود ردایی
بدرون جانم ای جان تو چو عشق بنشستی بحیات و مرگ هر دو ز تو نیستم رهایی
بدل شکستهٔ من نظرے ز لطف فرما که برای مستمندان تو کریم و مرتجایی
شده ام اسیر زلفت بمثال جان عاشق ز کمند تو دلم را نبود دگر رهایی
به محبت نگاری دل من بسوخت احمد به بیان عجز و عشقت تو هنوز مبتلایی

ایضاً

شاه همه خوبانی در خوبی و زیبائی — روح همه عشاقی جان همه جانهائی
چون جلوه کنان آئی با روی دل آرامی — از من ببری یکسر آرام و شکیبائی
ای راحت جان من گر از تو جدا گردم — چون عشق بدلهائی و در دیده چو بینائی
ای نور نگاه من بی روی دل افروزت — جان بر لب من آمده باید که تو باز آئی
ایمان ببری غارت صد خانه کنی ویران — چون تو نه کسی باشد در شوخی و رعنائی
رنگ همه گلهائی حسن همه خوبانی — تو جوشش عشقی تو مستی صهبائی
در تفرقهٔ عالم من جمع ترا دیدم — گر دیده شود وا آئینه یکتائی
کی علم ترا داند کی عقل ترا یابد — چون تو شده پنهان در شدت پیدائی
فرخنده دمی باشد میمون نفسی باشد — جائی که رسید از جا گم گشته بیجائی
مدحی که ترا گویم برتر تو از آن هستی — چه فکر ترا سازم زان وصف مبرائی
دردی که بدل دارم جز تو نبود دارد — آرام همه دلها هم راحت جانهائی
جانها به فغان آمد از شورش عشق تو — بی صبر و سکون گشته بی تاب و توانائی
در قتل من مسکین جز جرم محبت نی — در هر طرفی غوغا یک خلق تماشائی
هر آنچه که می بینی آن جمله ز عالم است — مرئی همه گم گردد گر گم نشود رائی
عشق آمده در جانم سودائی جهانم کرد — از ننگ چه غم دارد شوریده و رسوائی

مارند خراباتی در کوی بتان ساکن
بیموجبه بدنامی فارغ زخود آرائی
شوریده سر عاشق از ننگ کجا ترسد
تا شیوهٔ عشق آمد خو رندی و رسوائی
ای حسن ترا هر دم صد گونه تجلی ها
هر لحظه بنشان تو در دیدهٔ من آئی
جانی که ترا ای جان در کسوت مجنون دید
بالله شود مجنون داند که تو لیلائی
هرچند نشانهایت در نفس و آفاق است
بی نور یقین لیکن در دیده نمی آئی
از شورش عشق او چون نی بفغان هستم
این نالهٔ زار من میدان ز دم نائی
دیوانه دل عاشق جز یار نه آرامد
پابند کسی کی شد این وحشی صحرائی
مستغرق عشق او در قلزم بیرنگی
صد بار زند غوطه چون ماهی دریائی
قربان شومت ساقی یکجرعه اگر ده
تا از گره رست جانم برهد ز من و مائی

Zin
Accept
postulati
7 — Sole
propositi

ایضاً

کن زنده جانم ای صبا از بوی گیسوی کسی
چون مرده ام از حسرت لعل سخن گوئی کسی
من عاشق شوریده سر از کفر و ایمان برترم
دینم شده مهر کسی ایمان من روی کسی
آمد سجود زاهدان سوی حریم کعبه
شد سجده گاه عاشقان محراب ابروی کسی
روح دو عالم آمده ریحان زلف عنبرین
صد جان عاشق بسته شد در تار یک موی کسی

شد ترک چشم نازنین غارتگر ایمان من
دزدیده دین و دل ز من یکی ز لعبت هندوی کسی

شد مذهبم عشق کسی شد مشربم مهر کسی
شد قبله ام روی کسی شد کعبه ام کوی کسی

دیدم گل خوش رنگ را خاری خلیده در دلم
صد فتنه آمد بهر من ابروی نیکوی کسی

این ناله و افغان من بی سود آمد احمدا
چون کشتن دل دادگان شد شیوه و خوی کسی

ایضاً

آمد نسیم گلستان سوی من از کوی کسی
شد پر سرور و پر طرب جان من از بوی کسی

از اندرون و از برون گردیده ام بی چند و چون
رفت از سرم هوش و خرد از سحر جادوی کسی

آمد چو اصل رنگها بی رنگی و بی صورتی
رو سوی بی سوی دلا این است ره سوی کسی

از مصحفا و آیتی چون الشمس و افاق شد
والشمس وان روی کسی واللیل گیسوی کسی

لیلی کجا مجنون کجا بود آن تجلی جمال
در من جنون عشق وان از زور بازوی کسی

شد سایه افگن بر سرم آن جان جان بیچون پری
آید ز های و هوی من وز آه من بوی کسی

بر های و هوی عاشقان هم نالهای زارشان
کی رحم آرد احمدا چون جور شد خوی کسی

غزلیات

بسم الله الرحمن الرحیم

ساقیا از بادهٔ خود مست کن جانِ مرا — وز طرب بشکن خمارِ حزن و حرمان مرا
جلوه گر شو پیشِ من چون آفتابِ روی خویش — باش نورِ دیدهٔ مشتاق و حیرانِ مرا
عشقِ خوبان را نهان چون جان بدل میداشتم — فاش ای چشم نمودی رازِ پنهانِ مرا
سالها چون زاهدان من بهرِ تقوی داشتم — تا به پیمانه شکستی عشق پیمانِ مرا
زآتشِ حسنِ رخِ او گرچه ای جان سوختی — بر دلِ او کے اثر این آهِ سوزانِ مرا
از یکی غمزه هزاران دین و دل بربودهٔ — برده در غارت اے طرّار ایمانِ مرا
نالها دارم چو نی من از دمِ یارِ عزیز — فهم نکند هیچکس اسرارِ افغانِ مرا
زآتشِ دل خرقهٔ زهد و ریا را سوختیم — از قبای عشق پوشان جسمِ عریانِ مرا
کن تجلّی بر دلم اے مایهٔ نورِ یقین — روشنی افزا برحمت چشمِ عرفانِ مرا
ای قدیم از نورِ خود هستیِ حادث محو کن — وی وجوب از من ببر این وهمِ امکانِ مرا
با تو تنها هر دمم ای ملهمِ اسرارِ غیب — پر ز دردِ عشق ساز اشعارِ دیوانِ مرا
بی تو مینالم چو بلبل ای گلِ خندانِ من — چون خزانِ عشقِ تو آتش زد گلستانِ مرا

باز آ و چون محبت در دل احمد نشین
ساز آباد از رخ خود جان ویران مرا

ایضاً

ساقی فرخنده رو خیز و بده جام را
وز می خود مست کن این دل ناکام را
بر سر بام هستی جلوه کن ای ماه رو
وز رخ چون آفتاب صبح کن شام را
در ره عشقت اگر خلق ملامت کنند
لیک چه پروای ننگ چون من بدنام را
مامن دلدادگان چون در پیر مغان ست
ای دل من غم مخور گردش ایام را
قبله من روئے تو کعبه من کوئے تست
بسته ام از دلے بهر تو احرام را
از من شوریده سر برده آرام جان
بار دگر جلوه ده روئے دل آرام را
باده عشقش بنوش نعره چو بلبل بزن
خیز و تماشا بکن شاهد گلفام را
کے سر او جست پر مرغ خیالات عقل
سوخته تار جلال شهپر اوهام را
ز آتش حسن رخش سوخته ام ای صبا
کن خبر از حال من سرو گل اندام را
ای دل من در غمش چونکه تو کم سوختی
ز آتش مهر رخش پخته کن این خام را
احمد اگر اے صنم لائق انعام نیست
از کرم عام خویش خاص کن این عام را

ایضاً

ایکه بس شبها بروز آمد درین سودای ما
کم نشد از صد یکی زین بیقراری های ما
سوختی از نازای مهرو دل شیدای ما
نالها داریم و تنگی گوش این بهای ما
بی جمال دلفروز آفتاب روی تو
سوخته جان و دل با آتش سودای ما
چند تا لم می نپرسی هیچ از حال دلم
خاک گردیدیم در عشق رخت ای وای ما
چهرهٔ زردم نگر وز حال زار ما مپرس
عاشقی و بیدلی پیداست از سیمای ما
ما که در عشق بتان از خانمان آواره ایم
گشت زین دیر مغان و کوی خوبان جای ما
ای حریف از درد جان و بیدلی ما مپرس
دل ربود از ما جمال دلبر زیبای ما
مفلسیم و بی نوا خانه گرو دکان خراب
عشق غارتگیر برده این همه کالای ما
آن پری چهره که ما مجنون و شیدای ویم
کی خبر جان ترا ای عاقل از لیلای ما
ای اسیر رنگ و بو و بسته نام و نشان
بگذر از خود بیخودی موجیست از دریای ما
در هوای آن پریرو ما ز جان گم گشته ایم
گشت بیجائی ز حیرانی عشقش جای ما
چون دم نای درون نی نهان گردیده ایم
از دهان عشق بشنود جهان غوغای ما
احمدا از گردش دور زمان فکری مکن

شد دیر پیر مغاں ماوائی ملجائے ما

ایضاً

رحمی نہ در دلہا زیب بتاں را بیجرم کشتہ ایں بیچاں را
ساقی بجادہ رطل گراں را تا رو ندانیم ایں یا وآں را
للہ یاراں از حال زارم آگاہ سازید آں مہرباں را
کردیم نقش دین و دل خود در عشق جاناں دادیم جان را
آرد بنالہ ایں درد جانم چوں ضبط سازم آہ و فغاں را
سینہ سپر شد از بہر غمزہ جانم ہدف گشت زخم سناں را
مائیم و رندی و ہم عشق خوباں زہد است و تقوی مر زاہداں را
الحمد کہ عشق آں ماہ پیکر
ایثار کردیم جان و جہاں را

ایضاً

صنما بحال زارم نظرے بکن خدا را کہ نماند بے تو صبرے دل ناشکیب را

بدرون پرده دل غم عشق بود پنهان
بنمود اشک چشمم همه راز آشکارا

ز جمال دلفروزت نفسی نقاب برکش
مکار بهر قتلم دم خنجر حیا را

بجمال و حسن و خوبی تو مسیح جان مایی
بمریض خویش لله برسان می دوا را

چه کنم من عمر فانی چو تویی حیات باقی
تو چو نور چشم مایی چه کنم دگر ضیا را

بجمال دلفروزت بکمال دلربایی
که نماند در دل من بجز از تو کس نگارا

بغمت امریض استم بصد عجز بر نشستم
چه بود که دستگیری چو من شکسته پا را

تو که شاه حسن و خوبی به سریر دلربایی
ز جمال ده زکوة من بینوا گدا را

به نسیم زلف مشکین دل من حیات یابد
سحری رسان بجانم به شمیم خود صبا را

بیکی سنان غمزه دو هزار خون بریزی
بکمال حسن و خوبی دل تست سنگ خارا

به محبت نگاری به بلای عشق شادم
همه عیش ای حریفان همه دلبران شما را

تو به قرب ما چو جانی که به دیده می نیایی
دل عاشقانت حیران بجمال تست یارا

بتو زنده ایم ای جان که تویی حیات جانم
تویی نور دیده من بتو بنگرم نگارا

هوسی است در سر من که به عشق تو دهم جان
ز شکسته جان احمد بپذیر این دعا را

غزل

به عشقت جان من بیمار شد بیمار تر بادا
و گر دل از محبت زار گشته زار تر بادا
ز رسوای و بدنامی کجا ترسد دل عاشق
به سودای محبت خوار اگر شد خوار تر بادا
زدی زخمی بجانم آنچنان کز وی دلم خون شد
دو چشم گر ازان خونبار شد خونبار تر بادا
پی غارتگری جان عاشق زلف هندویش
بشوخی ها اگر طرار شد طرار تر بادا
اگر آن چشم پرفتنه به تیر غمزهای خود
برای عاشقان خونخوار شد خونخوار تر بادا
بعیاری و شوخی خون عاشق ریخته آن بت
دو چشم او بخون عاشقان عیار تر بادا
ز تیغ نازان دلبر دل شوریده عاشق
چه غم دارد اگر افگار شد افگار تر بادا
دل شوریدهٔ عاشق ز دست ساقی مهرو
بجام عشق اگر میخوار شد میخوار تر بادا
ز صهبای محبت وز دو چشم پرخمار او
دل عاشق اگر سرشار شد سرشار تر بادا
مترس ای دل براه عاشقی از ننگ رسوائی
خوشا گر راز تو اظهار شد اظهار تر بادا
در آمد عشق تو در دل همه پیوند بگسسته
غمت بهر دلم غمخوار شد غمخوار تر بادا
تمامی منکران و زاهدان خشک ای ساقی
بآب بادهٔ تو خرقه و دستار تر بادا

ز صهبائی که ساقی مست کرده جان احمد را
چو منصورم خمار از بادهٔ اسرار تر بادا

غزل

شوخی که آموخته شاهدان را
کز غمزه جان سوخته عاشقان را

این رهزنان این ترک چشمان
غارت بکرده ایمان و جان را

یا رب که آرام جانم ربوده
سویم بیارید آن دلستان را

از دورت ای بت تا چند نالم
کشتی به غمزه این نیمجان را

هر کس که دیده باغ جمالت
دیگر نه بیند او گلستان را

بی شمعِ رویت روشن که سازد
این ظلمتِ هجر و تیره شبان را

از جامِ عشقش بیخود چو گشتم
دیدم همین جا من لامکان را

این رنگ زردم وین آهِ سردم
خود فاش کرده رازِ نهان را

کے از ملامت ترسد دلِ ما
تا ترک سازیم عشقِ بتان را

بیند جمالش چشمِ یقینم
زاهد بکرده قبله گمان را

احمد ز حالِ سوزِ درونی
تا چند گوئی درکش زبان را

ایضاً

عشق جبارست بر ارواح ما   آنچنانکه خلق در حکم قضا
چیست انجم پیش مهر نیمروز   حکم قاضی راست او مقضی محو و لا
همچو گوی جان پیش صولجان   تا همی پراندش تحت و علا
حبل جباری شده وی را مهار   همچو اشتر گویدش اینسو بیا
دام خس انداخته بدنام من   تا ملامت باشد ما را صلا
از دل ما سر برآرد وحی وار   از غم و از حزن و از لطف و عطا
تا دگر گردد مرا این چشم و گوش   تا دگر گردد دل و فهم و ذکا
کیست آن تا دم زند چون ذره   پیش تاب حضرت شمس الضحی
این منی و مای ما چون سراب   پیش بحر قلزم بی منتهی
یک دمی ای مهر تابان خوش بتاب   ذره ها را بشکن این وهم انا
تا بهستت محو گردند این همه   ماهرو یکدم نقاب از رخ کشا
ه ای ناکامی ما در عشق تو   وای جانم ولی درد بی دوا
داغ عشقت چون نهادی بر دلم   مرهمی شو هم پی این زخمها
کشف کن ما و منی ما ز خویش   نیز سیلاب عدم هستی نما

احمد و محمود و حامد وصفِ اوست
ذاتِ پاکش مدحها را منتهی

غزل

یا رخِ چوں مہرِ اے جانانِ ما باش نورِ دیدهٔ حیرانِ ما
تو چو جانی جان ندیده ہیچکس زین نمی آئی تو در چشمانِ ما
کس ندیده روح را از چشمِ سر دیدنش خواہی ببین ایمانِ ما
یار چوں عشق آمد و در دل نشست آنِ او گشتیم شد او آنِ ما
ای پری در این جہان و آنجہاں عشقت آمد حجّت و برہانِ ما
آنکه کرده سینه ام پر ز داغ شد بہار و رونقِ بستانِ ما
بہرِ تست ای ماہِ من شام و سحر درد و آه و نالهٔ و افغانِ ما
از جمالِ ہمچو ماہِ چارده ساز روشن کلبهٔ احزانِ ما
ہمچو بلبل نالها دارم بسے در غمِ تو اے گلِ خندانِ ما
صبر نکند یکدم و یک لحظهٔ بے جمالت دیدهٔ گریانِ ما
ای حیاتِ عاشقاں دیدار تو حسنِ تو بودست روح و جانِ ما

جان و دل را تا بقربانت کنم   شو برحمت یکشبی مهمان ما
در دل شیدای ما آتش زده   شعلهٔ حسن رخ جانان ما
گم شدن در عشق تو توحید ماست   دیدن روی بت بود عرفان ما

دیدن دلدار احمد دین ماست
هست مهر آن صنم ایمان ما

غزل

زاتش سودای مهر تو جگر گردید آب   اشک خون میریزد از چشمم بشفقت چون سحاب
گشته چون حسن بتان غارت گر دین و دلم   بر در پیر مغان افتاده ام مست و خراب
فتنهٔ خلق جهان خود آفت عشق تو شد   در فغان و ناله آمد از تو جان شیخ و شباب
بی رخ چون لاله ات ای سرو گل اندام من   میرود از چشم من هر لحظه سیل خون ناب
عشق خوبان مردگان گور تن را زنده کرد   قوت دلهای پیران آمده حسن شباب
فتنهٔ دین و دل عشاق چشم شوخ اوست   وز نگاه مست نازش صد هزاران جان خراب
در کمند زلف خود چون گردن جان بسته   بندهٔ رومی تواییم و تو خداوند رقاب
ساقیا زین هوشیاری بس خمار آلوده ام   غرق کن مستی من در بحر مستی شراب

احمدا در مدرسه من درس عشقش میکنم
مصحفِ روی حسیناں ایں بود مارا کتاب

غزل

گر حقیقت از جمالِ خود براندازد نقاب
از وجودِ تو نشاں باقی نماند هیچ یا سب
تابشِ خورشیدِ معنی چشمها را خیره کرد
در رهِ نورِ خود پنهاں شده خود آفتاب
ایں وجود و هستیِ ما جز گمان و وهم نیست
هستیِ حق بحر باشد هستیِ عالم سراب
در ازل چوں بحرِ معنی موج زد در خویشتن
سر بروں آورد زو جمله جهاں مثلِ حباب

هوش احمد ساقیا از بادهٔ توحید بر
یکدو ساغر ده که تا جانش شود مست خراب

غزل

دی صبا پُر مشک آمد سویم از کوی حبیب
مست و شیدا شد دلم زاں نکهتِ بوئے حبیب
یک نگاهِ مستِ او صد دین و دل کرده خراب
سحر دارد بهر جانها چشمِ جادوئے حبیب
کعبهٔ شوریدگان و بیدلاں شد کوی دوست
قبلهٔ جانهای عشاق آمده روئے حبیب

صد هزاران عاقلان در دامِ زلفِ او اسیر
گشت زنجیرِ دلِ عشاق گیسوئے حبیب
بنگر از چشمِ حقیقت منگر از چشمِ مجاز
هست سروِ لایزالی قدِّ دلجوئے حبیب
کاکلِ مشکینِ جانان دامِ دلها آمده
بسته چون زنجیر جانِ عاشقان موئے حبیب
عاشقِ گم گشته دل را جان نه بسوئے رسید
پس بهرِ سوئے که رو آرد بود سوئے حبیب
سجدهٔ زاهد بسوئے سنگ و دیوار است و خشت
سجدهٔ عاشق بود بر جلوهٔ روئے حبیب
هر یکے را در جهان طاقِ عبادت دیگر است
سجده گاهِ عاشقان محرابِ ابروئے حبیب
عاشقان را دائما غارتگرِ دین و دل اند
ترکِ چشمِ مست نازو زلفِ هندوئے حبیب

من نیم تنها قتیلِ بے نیازی هائے او
صد هزاران جانست احمدؔ کشتهٔ خوئے حبیب

غزل

بوئے یارِ مهربانم آرزوست
راحتِ روح و روانم آرزوست
خرقه و شمله چه کار آید مرا
دردِ دل سوزِ نهانم آرزوست
چاشنیٔ غمزه ات نرود ز دل
زخمِ دیگر زان سنانم آرزوست
کرده ام سینه هدف ای ترکِ مست
تیرِ ز ابروئے کمانم آرزوست

از دل و جاں پیشِ شمعِ روئے تو
سوختن پروانہ سانم آرزوست
بیخودم کن زاں دو چشمِ مستِ ناز
یک نظر ای جانِ جانم آرزوست
مثلِ موسیٰ بر سرِ طورِ یقین
زاں تجلّیِ عیانم آرزوست
نیست گشتن اندرونِ ہستیش
گم شدن در بے نشانم آرزوست
تا جمالش بینم از چشمِ یقیں
برتر از وہم و گمانم آرزوست
نیست گردم او نشیند جائے من
از دمش چوں نے فغانم آرزوست
احمدا چوں گشتۂ در عشقِ پیر
دولتِ بختِ جوانم آرزوست

غزل

ایکہ دردِ عشقِ تو درجانِ ما درمانِ ماست
آتشِ مہرِ تو در دل روشنیِ جانِ ماست
شعلہ زد عاقبت تا عقل و جانِ من بسوخت
آتشی از عشق کاں در سینۂ سوزانِ ماست
بے جمالِ دلفروزت اے مہِ تابانِ من
سیلِ خوں ہر دم رواں از دیدۂ گریانِ ماست
عکسِ حسنِ آں پریرو با کمالِ آب و تاب
ہمچو آئینہ درونِ دیدۂ حیرانِ ماست
زخمہای کاں زدی بر دل ز تیرِ غمزہ ہا
خوں چکاں از چشم و آلودہ ازو دامانِ ماست

بیخودی و محو و حیرانی نشانِ عشقِ اوست
گم شدن در عشقِ آن جانِ جهان برهانِ ماست
میدمد در جانِ من چون هر دمی خود آن پری
تا ازو این های و هوی و ناله و افغانِ ماست
جان چه باشد صد هزاران جان بقربانش کنم
کان حیاتِ عاشقان جانِ جهان مهمانِ ماست
کم نشد هر چند آب از چشم بر روی ریختم
آتشی کان از سرِ سودای او در جانِ ماست
ناله و افغانِ جانِ عاشقان اندر جهان
یک علم از حسنِ روی حضرتِ جانانِ ماست

انفس و آفاقِ احمدؔ چون تجلی گاهِ اوست
عشقِ ما و حسنِ خوبان صورتِ عرفانِ ماست

روی هر دلبر تجلی گاهِ حسنِ روی اوست
نکهتی کان آورد بادِ صبا آن بوی اوست
پرتوِ خورشیدِ رویش شهرِ هستی بگرفته است
پس بهر سوئی که آورده‌ایم رو آن سوی اوست
قبلهٔ دل کعبهٔ جان روی آن جانِ جهانست
سجده گاهِ عاشقان طاقِ خمِ ابروی اوست
میلِ هر دل بر جمالِ حسنِ رویش منتهی است
منزلِ هر دیده و دل هم از کوی اوست
آنکه شعله بجانم چون ز حسنِ آن ماه پیوست
وانکه پرورده دلِ من نکهتِ گیسوی اوست
جمله دلها شیفتهٔ عشقِ روی آن پریست
جانِ خلقِ دو جهان بستهٔ تارِ موی اوست
ترکِ چشمِ مستِ او غارتگرِ جانهای ماست
وانکه دزدیده دل و دین طرّهٔ هندوی اوست
از سرِ نازش جانِ عاشقان را بجان سوخته
سحرهای چشمِ خوبان غمزهٔ جادوی اوست

احمدا با که بگویم حالِ آن طنازِ شوخ

شیوهٔ عاشق کشی و بی نیازی خوی اوست

بیا بیا که دل و دیده هر دو خانهٔ تست
تو نور چشم منی چشم آشیانهٔ تست
دل و جگر همه پیش تو کرده ایم هدف
تو تیر غمزه بزن سینه ام نشانهٔ تست
بحسن جذب دل فرهاد برده و ز قیس
جمال لیلی و شیرین یکی بهانهٔ تست
سجود کافر و مومن همه بسوی تو بود
وجود دیر و حرم سنگ آستانهٔ تست
ز روی ماه رخان حسن روی تو پیدا
فغان دل شده گلبانگ عاشقانهٔ تست
جنون عشق ترا یک جهان تماشائی
بهر طرف بزبان همه فسانهٔ تست
زدی درون دلم آتشی چه پروانه
بحسن شمع رخان شعله و زبانهٔ تست
ز دست عشق بدل زخمه می زنی پنهان
فغان بربط جانم یکی ترانهٔ تست
تو شهسوار جمالی و کاکل مشکین
سمند عشق مرا نیک تازیانهٔ تست
برای رند خرابات و عاشق بد نام
سرور و مستی عشق از مئے مغانهٔ تست
محبت تو بجا نهاست گوهر نادر
هم اشک عاشق بیدل دُر خزانهٔ تست
چو زلف و خال که بروی همچو مه داری
بصید مرغ دلم طرفه دام و دانهٔ تست
حریف بزم محبت ندیم خسرو بیت
غزل بحر حقیقت دُر یگانهٔ تست
سرود عشق تو گشته فغان و نالهٔ من
حنین درد دلم چنگ و بم چغانهٔ تست

بری ز حسنِ دلم وانگهم کشتی بدرد
بکشتنِ منِ بیچاره خوش بهانهٔ تست

دلا بعشق و غمِ گلرخانِ گلشنِ دهر
چو بلبلان همه گلبانگِ عاشقانهٔ تست

ربوده دلِ احمد به غمزهٔ شیرین
بجانِ وی همه افسونِ ساحرانهٔ تست

ایضاً

ساقیا آن راحِ ریحانی کجاست
پر خمارم مستیِ جانی کجاست

آن لبِ چون لعلِ رمانی کجاست
تشنه کام آبِ حیوانی کجاست

منکه رندم خرقه را آتش زدم
در دلِ من ننگِ عریانی کجاست

عاشقیم و بهرِ دیدار آمدیم
ای خلیل امروز مهمانی کجاست

گر جمالِ مهرِ حسنش دیده
در تو چون آئینه حیرانی کجاست

همچو یعقوبم شده دیده سپید
آن جمالِ ماهِ کنعانی کجاست

سوختم از عشقِ این سنگین دلان
بهرِ این دل راحتِ جانی کجاست

آنکه شد بارِ امانت را حمول
جوهرش آن روحِ انسانی کجاست

متحد بودیم با جانانِ جان
ای دریغ آن عهدِ روحانی کجاست

ای خلیفه زاده مسجود ملک
بر رخ تو فر سلطانی کجاست

حق شناسی را بہ دعوی مکن
در دلِ تو ذوقِ عرفانی کجاست

خورده از نفسِ خود بنابِ غرور
مستی آں خمر یزدانی کجاست

جانت اندر بند دیوی شد اسیر
سیر روحی بہر زندانی کجاست

جاں فدا کردند بر دیں اہلِ دیں
ای مسلماناں مسلمانی کجاست

مست کرده آنکه جانِ بایزید
آں مئی پرجوش سبحانی کجاست

عشق آید خانماں ویراں کند
گر تو داری عشق ویرانی کجاست

غیر او را چوں بدل راہی دہی
ای ظلم بنگر کہ دربانی کجاست

رحمتی کاں گبر و مومن را گرفت
اے رحیم آں رحم رحمانی کجاست

آنکه جانت برده از یک جلوهٔ
احمدا آں شکلِ روحانی کجاست

ایضاً

ای شہید عشق و نالان الغیاث
می کند و سینه من انبعاث

اے دریغا عشق شد کم ریخته
نیست کس بہ چیرہ جانم مستغاث

ہر کہ ومہ اندریں سودا خراب
بستۂ زلفش ذکور و ہم اناث

عشقِ خونم میخورہ و خود سنے دریغ
آنچنانکہ مرد ماں شاخِ گیاث

مایۂ درد و بلا اند و خشتیم
نیست اندر خانہ ام جز ایں اثاث

اے دلم از درد واویلا مکن
شیوۂ مرداں نباشد انبثاث

اندوختیم

غمِ مہجور از جورِ ہجرش احمدا
از کرم روزی شود یارب غیاث

دیگر

کشتۂ جورِ نگارم الغیاث
نو بجاں صد زخم دارم الغیاث

دل ربود از من نگارم الغیاث
باز کُشتہ خوار و زارم الغیاث

آنکہ بود آرامِ جانِ سے بیقرار
از دلم بردہ قرارم الغیاث

خون دل خوردہ بجاں آتش زدہ
الغیاث از جورِ یارم الغیاث

زے جمالِ زلف و زِ گلرخاں
من سراپا خارخارم الغیاث

دیں و دل بروند ایں غارت گراں
وز ستمہا کشتہ زارم الغیاث

از تطاول ہائے زلفِ دلبراں
بس پریشاں روزگارم الغیاث

در هوای لاله رویان همچو ابر
خون ز چشم خویش بارم الغیاث
عشق خوبان خون جانم ریخته
نالها زین درد دارم الغیاث
یک دو جامم ده ز غم آزاد کن
ساقیا من پر خمارم الغیاث
ترک چشم مست تیر غمزه زد
احمد از آن دلفگارم الغیاث

ایضاً

ای ز جور چشم جانان الغیاث
زور غمزه زخم در جان الغیاث
بی جمالت ای حیات جان ما
نالها داریم در افغان الغیاث
وحشت سودای زلف دلبران
کرد جانم را پریشان الغیاث
از فراق آن نگار ماه رو
همچو نی هستیم نالان الغیاث
آن ستمگر خون جانم ریخته
از سنان تیر مژگان الغیاث
همچو طرّاران دلم برده بتان
هم نهان دزدیده ایمان الغیاث
لشکر غمزه بتان سنگدل
کعبه جان کرده ویران الغیاث
ما مریضان را سنان غمزه ات
میخلد در جان چو پیکان الغیاث

ساقیا از بادہ جامم مست کن
سخت از ہوشم پریشاں الغیاث

ہستی وہمی بروں آوردہ سر
رخ حقیقت کردہ پنہاں الغیاث

جان احمدؔ ہمچو پروانہ بسوخت
نے رخت ای شمع خنداں الغیاث

از محبت بیقرارم الغیاث
دل از و پر درد دارم الغیاث

من ز دردِ عشق زارم الغیاث
روز و شب زو بیقرارم الغیاث

با فغان و نالہ ہا کارِ من است
دائما در اضطرارم الغیاث

سوختہ جانِ غریباں بیدریغ
آتشِ حسنِ نگارم الغیاث

در جگر صد تیر از غمزہ زدہ
ترکِ چشمِ مستِ یارم الغیاث

آہ در عشقِ بتانِ ماہ رو
سر بسر رسوا و خوارم الغیاث

من بجانِ خویش از تیرِ غمش
ای حریفان زخم دارم الغیاث

گفتہ ام حق لیکہ این حق ناشناس
کردہ ناحق سر بدارم الغیاث

احمدؔا در دامِ زلفِ دلبراں
او فتادہ چوں شکارم الغیاث

ایضاً

سوخت جانم عشقِ خوبان الغیاث ریخت خونم تیغِ هجران الغیاث
ای پری در عشقِ تو دستِ جنون میدرد جان را گریبان الغیاث
گشت چون یعقوب چشمِ من سپید از غمت ای ماهِ کنعان الغیاث
ای حقیقت باش کشتیبانِ من میشوم من غرقِ طوفان الغیاث
آفتابِ ذات از فرطِ شعاع گشته شمعے زیرِ دامان الغیاث
صبحِ وصلِ روز ما را شام کرد ظلمتِ شبهای هجران الغیاث
یار زخمِ لن ترانی می زند دیده ام دیدار جویان الغیاث
شورشِ عشق ست از حسنِ پری زان چنی داریم افغان الغیاث
نالهٔ بے از دمِ نائی بود عشق نالان جسم بر جان الغیاث
فتنه حسن ست و من رسوائے شهر سوی دارم برده نادان الغیاث

مصحفِ ایمانِ احمدؒ سوختی
از ستم ای نامسلمان الغیاث

ایضاً

به عشقش سر فدا کردن چو حلاج روانِ عاشقان را هست معراج

پریروئی بعونِ لشکرِ حسن
تمامی ملکِ جاں را کرد تاراج
تو در خوبی و زیبائی شہِ حسن
جمالت بر سرِ خوباں بود تاج
بہ تختِ جاں چو شاہِ حسن بنشست
ازاں خانہ خرد را کرد اخراج
جمالش از ہمہ خوبانِ عالم
ستاند ہمچو شہ از ہر یکے باج
بتِ من از برائے تیرِ غمزہ
دلِ عشاق را کردست آماج
پئے تاراج کردن ملک و لہا
ز غمزہ حسنِ تو بفرستہ افواج
بجود چوں جوش زد بحرِ حقیقت
دو عالم سر بر آوردہ چو امواج

دلِ احمدؐ بتاں سوے جمالت
برائے یک نظر گردیدہ محتاج

ایضاً

ساقی قدحے بدہ ازاں راح
کو مست کند قلوب و ارواح
از مستی و از نشاطِ مے ریز
در کاسۂ روحِ ما چو اقداح
اے مطربِ عشق نغمہ کن ساز
تا رقص کنند جملہ اشباح
افسردگیٔ دلِ پریشاں
از بادہ در آر سوئے اصلاح

از بہر کشادنِ دلِ تنگ   داری تو بدستِ خویش مفتاح
از کلکِ بیخودی تو حک کن   نقشے کہ گرفتہ اند الواح
بردار ز من تو ظلمتِ ہجر   از حسنِ رخت چو نورِ اصباح
جانند ز مہرِ تو زجاجہ   عشقِ تو درو بسانِ مصباح

احمدؐ بدرِ تو سر نہادہ
دارد جانش بتو صد الحاح

ایضاً

بدیدم دی رخِ زیبائے فرّخ   جمالِ دلربا سیمائے فرّخ
جنونے کز غمِ عشقِ تو باشد   مبارک وحشتے سودائے فرّخ
چو مے جانِ مرا مستی فزودہ   خمارِ نرگسِ شہلائے فرّخ
ببالِ بیخودی پرواز کردم   رسیدم تا مقام و جائے فرّخ
ز قیدِ ننگِ ساقی جاں رہا کرد   بیک جامِ مَی و صہبائے فرّخ
نظر کن از فرح بر داغِ سینہ   بباغِ دل بہ بیں گلہائے فرّخ
دلی کو آئینہ ساں محوِ حسن است   چو مجنوں پر شد از لیلائے فرّخ

بحسن روئے خود صبرم ربوده
قرارم از قدِ بالائے فرّخ
به عشق یار عمرِ خود کند صرف
زہے عاقل زہے دانائے فرّخ
دلم برده یکے سروِ روانی
بباغے با قدِ رعنائے فرّخ

بیا احمدؐ چو مرداں جاں فدا کن
به حسنِ یار دل آرائے فرّخ

دیگر

در غم عشق تو گریاں دیدهٔ یعقوب باد
در بلا ہا یار من صبرِ دلِ ایوب باد
سر ز سودای محبت واله و شوریده به
وز فروغ حسن جاں در فتنهٔ و آشوب باد
تن ز جوشِ عشق اندر چرخ و رقصاں ہمچو طور
سوخته جاں از تجلیٔ جمالِ خوب باد
روح من از تلح عشق تو بود مخمور و مست
جان من از سیلیٔ اجلال تو مضروب باد
کم مبادا لذت زخم سنان غمزه ات
چاشنیٔ جور تو جان مرا محبوب باد
چشم جان و علم و عقل و فہم من آباہرو
از تماشار جمالِ غیر تو محجوب باد
دل ز فرطِ شوق و مستیٔ شرابِ بیخودی
دست افشاں از سرور و از طرب پاکوب باد
ہوش من مدہوش باد از مئے مہرِ حبیب
وز جنونِ عشق و سودا عقل من مغلوب باد

دل ز تنگیٔ کشاکش‌ہائے عقل آزادہ بہ
جان من در کار و بار عشق خوش اسلوب باد
شعرہایم در حضور حضرت جانان ما
بہر اظہار غم دل نامہ و مکتوب باد

آرزو دارد دل شیدای احمدؔ روز حشر
باسگان کوی او ہستی من منسوب باد

ایضاً

جاں فدائے حضرت جانانہ باد
دل ز فکر غیر او بیگانہ باد
ہمچو مجنوں از جنون عشق تو
ہر کہ دیوانہ نشد دیوانہ باد
با ہمہ تقدیس جبریل امیں
پیش شمع روئے تو پروانہ باد
ہر دل افسردہ اے ساقی عشق
از دو چشم مست تو مستانہ باد
خرقۂ سالوس و زہد خشک ما
دائما رہن می و پیمانہ باد
در غمت چشمی کہ خون دل بریخت
پر ز خون آں دیدہ‌ہا را خانہ باد
درد عشقت شد نصیب دوستاں
دور ایں غم جان ہر بیگانہ باد
اندرون جان من از عشق تو
صد حنیں چوں استن حنانہ باد
آتش عشق تو نور جان ماست
زیں چراغ آباد دل را خانہ باد

احمدؔ ادائم دعا کن هر سحر
مهر رویش شمع این کاشانه باد

ایضاً

خوش آن شیدا که شیدائی تو باشد
خوش آن رسوا که رسوائے تو باشد

خوش آن جائے که مهر تست در وے
خوش آن دل کاندرو جائے تو باشد

خوش آن سینه خوش آن سر کاندرونش
ز عشق و سوز و سودائے تو باشد

نه بیند سوئے حوران بهشتی
کسے کو در تماشائے تو باشد

حیاتِ عاشقانِ بیدل و زار
جمالِ روح افزائے تو باشد

فرشته گر جمالت را به بیند
فدائے روئے زیبائے تو باشد

ملائک سجده می آرند کانجا
نشانے از کفِ پائے تو باشد

ز غوغائے قیامت کی بترسد
هر آنکو مست و شیدائے تو باشد

کند عشاق را زیں عشق فانی
که تا هستی نه همتائے تو باشد

نترسد هیچو منصورؔ از سرِ دار
کسے کو مست صهبائے تو باشد

جهان آئینه و خوبی عالم
ز عکسِ روئے زیبائے تو باشد

هرآں کو شد به بحرِ بیخودی غرق
گرامی دُرِّ دریائے تو باشد

بگیر احمدؐ دسِ پیرِ خرابات
که آں ملجا و ماوائے تو باشد

ایضاً

آنکه دل برده ز من نکهتِ گیسوئی تو بود
وانکه زد زخم بجاں غمزهٔ جادوئی تو بود

مثل پروانه پئے شمع رخت سوخته ام
نالهٔ بلبلِ جانم ز گلِ روئے تو بود

دینِ من و یدنِ تو مهرِ تو ایمانِ من است
قبلهٔ من رخِ تو کعبهٔ من کوئے تو بود

زلفِ مشکینِ تو زنجیرِ جنونم گشته
مسکنِ ایں دلِ دیوانه سرِ کوئی تو بود

چوں پری آمده در روح وطن ساخته
بود فانوس قلم شمع درو روئے تو بود

قصرِ عشقِ تو بود بیخودی و بیرنگی
حیرت و گم شدن اندر پیچ و خم کوئی تو بود

آنکه از احمدؐ مسکیں دل و دیں غارت برد
شوخئ غمزه و آں طرّهٔ هندوئی تو بود

دیگر

آفتابِ روے جانان پرده از رخ چوں کشود
همچو انجم جانِ من محوِ شعاعِ حسن بود

از دخولِ جلوهٔ وار تابشِ خورشیدِ حسن
سوخت جان و دیدهاے عقل شد کور و کبود

عاشقاں را زاں تجلیِ جمالِ بے مثال
غرق جان در بحرِ وحدت بود و دیده در شهود

ساقی آمد باده و چشمِ مست و جامِ می بدست
زاں شرابِ کهنه هوشِ اهلِ مجلس در ربود

از سرودِ مطرب و از نغمه هاے دلنواز
جانِ عاشق همچو گردوں در سماع و رقص بود

نالهٔ نے همچو اسرافیل جانها زنده کرد
اهتزار آمد میانِ روح زاں بانگِ سرود

من ز خود رفتم بپرس احمدؐ ز من آں وقت و حال
بیخودی آمد بجا نها و این دو چشمِ سر غنود

دیگر

آں جانِ عاشقاں بسوے خانه میرود
جانم ز بیدلی پئے جانانه میرود

آں شوخ را نگر که چه مستانه میرود
خلقے بپیش چو عاشقِ دیوانه میرود

آں ماهرو که روشنیِ جاں جمالِ اوست
با رخ چو مهر و طلعتِ شاهانه میرود

بے اختیار دل سوئ دلدار می کشد
وز اضطرارِ جاں سوئے جانانه میرود

ازسوی کشتگان و شهیدانِ تیغِ ناز
رو یک طرف بکرده و بیگانه میرود

ت دلبر به تا نو نرگس مستانه میرود

هرآں کو شد به بحرِ بیخودی غرق
گرامی دُرِّ دریائے تو باشد

بگیر احمدؔ درِ پیرِ خرابات
که آں ملجاؤ ماوائے تو باشد

ایضاً

آنکه دل برده ز من نکهتِ گیسوئ تو بود
وانکه زد زخم بجاں غمزهٔ جادوئ تو بود

مثلِ پروانه پئے شمع رخت سوخته ام
نالهٔ بلبلِ جانم ز گلِ روئے تو بود

دینِ من دیدنِ تو مهرِ تو ایمانِ من است
قبلهٔ من رخِ تو کعبهٔ من کوئے تو بود

زلفِ مشکینِ تو زنجیرِ جنونم گشته
مسکنِ ایں دلِ دیوانه سرِ کوئ تو بود

چوں پری آمده در سوخ وطن ساخته
بود فانوسِ قلم شمع در روئے تو بود

قصرِ عشقِ تو بود بیخودی و بیرنگی
حیرت و گم شدن از پیچ و خم کوئ تو بود

آنکه از احمدِ مسکین دل و دین غارت برد
شوخئ غمزه و آں طرهٔ هندوئ تو بود

دیگر

آفتابِ روئے جاناں پردہ از رخ چوں کشود
ہمچو انجم جانِ من محوِ شعاعِ حسن بود

از وفورِ جلوۂ واز تابشِ خورشیدِ حسن
سوختہ جان و دیدہائے عقل شد کور و کبود

عاشقاں را زاں تجلیِ جمالِ بے مثال
غرق جاں در بحرِ وحدت بود و دیدہ در شہود

ساقی آمد باد و چشمِ مست و جامِ می بدست
زاں شرابِ کہنہ ہوشِ اہلِ مجلس در ربود

از سرودِ مطرب واز نغمہ ہائے دلنواز
جانِ عاشق ہمچو گردوں در سماع و رقص بود

نالۂ نے ہمچو اسرافیل جانہا زندہ کرد
اہتزار آمد میانِ روح زاں بانگِ سرود

من ز خود رفتم مپرس احمدؐ ز من آں وقت و حال
بیخودی آمد بجا نہادین دو چشمِ سر غنود

دیگر

آں جانِ عاشقاں بسوئے خانہ میرود
جانم ز بیدلی پئے جانانہ میرود

آں شوخ را نگر کہ چہ مستانہ میرود
خلقے پیش چو عاشقِ دیوانہ میرود

آں ماہرو کہ روشنیِ جان جمالِ اوست
با رخ چو مہر و طلعتِ شاہانہ میرود

بے اختیار دل سوئی دلدار می کشد
وز اضطرار جاں سوئے جانانہ میرود

از سوئی کشتگان و شہیدانِ تیغِ ناز
رو یک طرف بکردہ و بیگانہ میرود

ت دلبرہ تا ہنوز نرگس مستانہ میرود

جانہاے عاشقاں ز سرِ ناز سوختہ
دلہا بہ زلف بستہ و مستانہ میرود
عاشق نہ چوزدی سوے شمعِ جمالِ دوست
بے اختیار صورتِ پروانہ میرود
سوزد ہزار بار اگر جانِ عاشقاں
کے عشقِ شمع از دلِ پروانہ میرود
از وحشتِ جنونِ محبت ہر عاشقے
بگریختہ ز خلق بویرانہ میرود
زاہد بہ عشقِ ساقیٔ مہرو و شوقِ مے
خرقہ گرو نہادہ بہ میخانہ میرود
عاشق چو یافت لذتِ ساقی و جامِ مے
بیخود بسوے بادہ و پیمانہ میرود
چوں شکلِ دلفریب بتاں دید یک نظر
زاہد ز کعبہ جانبِ بتخانہ میرود
شوریدہ سر چو دید مرا آں نگارِ من
خندید و گفت احمدؔ دیوانہ میرود

ایضاً

نہ یارے کہ جانم بجاناں رساند
مریضِ دلم را بدرماں رساند
خدارا من زار و بیمار دل را
کسے تا بآں راحتِ جاں رساند
صبا گو کہ تا نکہتے زاں گلِ تر
باین بلبلِ زار و نالاں رساند
حیاتِ دلم ست لبِ لعلِ جاناں
نہ خضرے کہ تا آبِ حیواں رساند

ز دردِ دل و گریه ها چو ابرم
بآں ماه چوں برقِ خنداں رساند
کجا قاصدے تا بآں راحتِ جاں
حکایاتِ حالِ پریشاں رساند
خدا را کسے تا بہ آں آئینہ رو
حدیثے ازیں چشمِ حیراں رساند
چو یعقوبؑ ایں جانِ مشتاق ما را
بآں غیرتِ ماهِ کنعاں رساند
نہ پیکے کہ از حالِ زارِ دلِ من
خبر پیشِ آں شاهِ خوباں رساند
صبا را بگو بلبلِ جانِ ما را
بآں روئے رشکِ گلستاں رساند
من از صحبتِ زاهداں تنگ جانم
مرا کس سوئے بزمِ رنداں رساند
کجا هست ساقی کہ تا جانِ ما را
بہ میخانۂ مے پرستاں رساند
چو قطره مرا سوئے بحرِ معانی
چو ذرّه بہ آں مهرِ رخشاں رساند
نہ همدم رفیقے کہ تا جانِ اشہرؔ
بآں روئے چوں ماهِ تاباں رساند

ایضاً

جز آں مه در دلِ شیدا نگنجد
بجانم غیرِ ایں سودا نگنجد
دلِ عاشق ز فکرِ غیر خالی ست
درونِ قیس جز لیلےٰ نگنجد

به بزمِ می پرستانِ حقیقت   خمار و سُکر چوں صهبا نه گنجد
بجز حیرت من و ما را گذر نیست   که اوی و توئی آنجا نه گنجد
عجب مای بے مائی ست کانجا   خیالِ لا و وهم اِلاَّ نه گنجد
برو در بحرِ وحدت قطره انداز   تعدد اندراں یکتا نه گنجد
چو آئینه به پیشِ حُسنِ رویش   بجز حیرانئ دلها نه گنجد
بکن نفی وجودِ غیر او را   که در سلطانیش همتا نه گنجد
دراں میداں پرِ جبریل سوزد   کسے در قوسِ اُو ادنےٰ نه گنجد
بهنگامِ تجلی گشت بیهوش   در آنجا هستئ موسےٰ نه گنجد

به بحر انداز احمدؐ قطرهٔ خویش
که اندر کوزه ات دریا نه گنجد

ایضاً

هزاراں موج از دریا بر آمد   به شکلِ هر عدد یکتا بر آمد
چه بیرنگی لباسِ رنگ پوشید   پس عین الجمع تا شتیٰ بر آمد
[illegible] باعیاں بوده ها داد   مسمّیٰ صورتِ اسما بر آمد

سوی تشبیہ مائل گشت تنزیہ   نہانی ہا ہمہ پیدا بر آمد
عجب بے مثل ہر بستہ است تمثال   کہ روح القدس پیشم تا بر آمد
نہاں شد در لباسِ خوبرویاں   پس انگہ با رخِ زیبا بر آمد
با دل چوں قبائے جسم پوشید   بشکلِ آدمؑ و حوّا بر آمد
گہے کردہ تجلّی بر سرِ طور   گہے شکلِ یدِ بیضا بر آمد
بکرد از نفس خود احیای اموات   چو روحی از دمِ عیسےٰ بر آمد
تجلّی کردہ در ارواح و اجساد   شہنشاہانہ از بطحےٰ بر آمد
درونِ حسنِ لیلےٰ جلوہ کرد   چو مجنوں سر پر از سودا بر آمد
ز مستی ہا قبا بدریدہ چوں گل   چو بلبل با دلِ شیدا بر آمد
ز حسنِ دلبراں با فتنہ پرداخت   بعالم صورتِ غوغا بر آمد
بر آمد در لباسِ عشق بازاں   سرِ بازار ہا رسوا بر آمد
بروی گل رخاں گلگونۂ حسن   چو درد و سوز از دلہا بر آمد
میانِ باغِ چشم و گلشنِ دل   چو سروے با قدِ رعنا بر آمد
چو بادہ جوشہا زد در خمِ جاں   بدل چوں مستیٔ صہبا بر آمد
بہر جا جلوۂ حسنِ رخِ اوست   یقیں میداں کہ بے ہمتا بر آمد

بچشمِ فکر چوں دیدیم احمدؐ
برآمد او ولی سنلے با برآمد

ایضاً

مهرش بدرونِ دل چوں روح و رواں باشد   وان شوق لقائی او یک مونسِ جاں باشد
چشمیکه سوی دلبرای دل نگراں باشد   دیدارِ رخش بهتر از جان و جهاں باشد
آں حسن دل افروزش وان ناز جهاں سوزش   تا قبلهٔ ارواحِ صاحب نظراں باشد
در عشق ز خود رفتن دل دادن و گم گشتن   ایں شیوهٔ عشّاق و هم اهلِ دلاں باشد
اندر دلِ خود عاشق صد عیش و طرب دارد   از مستیِ عشقِ او ایں پیر جواں باشد
جائیکه دل عاشق تا مسکنِ خود کرده   آں منزلِ او برتر از وهم و گماں باشد
جائی که بکرده جا در خلوتِ بیرنگی   تا مسکنِ او بیروں از کون و مکاں باشد
اسرارِ محبت کاں در عاشق و معشوق است   علمی است که او بیروں از شرح و بیاں باشد
در عینِ پریشانی جمعیتِ دل دارد   سرسبز گلستانش در عینِ خزاں باشد
در خلوتِ بیچونیاں کی وهم و گماں گنجد   آنجا نه چنیں باشد آنجا نه چناں باشد
هر عاشقِ دلداده در گوشه بر اُفتاده   در عشق تو گم گشته بے نام و نشاں باشد

اندر رہِ آں دلبرِ جاں باختنے احمدؐ
ایں کار ز خود رفتہ ہم در دلکشاں باشد

ایضاً

دلا چو لفظِ موہوم ایں جہاں باشد
بحسبِ علمِ تو در چشمِ من نہاں باشد

ہمیں کہ علمِ دلِ تست اینچہ می نگری
بداں جہانِ تو در جانِ تو نہاں باشد

بیا و پاک بکن لوحِ دل ز نقش و نگار
کہ جانِ سادہ نشانی ز بی نشاں باشد

محبتِ دلِ عاشق ز کنہ مخفی است
نشانِ حسنِ ازل حسنِ دلبراں باشد

بعشقِ آں گلِ خنداں بگلشنِ ہستی
فغان و نالہ من ہمچو بلبلاں باشد

چگویم از غمِ دل تا ز آتشِ شوقش
برائے شمعِ رخی سینہ ام طپاں باشد

بہ حسن و صورتِ نو نو برد دلم آں شوخ
چو بنگرم بتفکر ہماں ہماں باشد

گہے بصورتِ شمع و گہے برنگ گلے
ہماں جمال بدیں شکل ہا عیاں باشد

در اصلِ خویش ہماں نورِ سادہ و بیرنگ
بدیدہ تو بہ تمثالہا عیاں باشد

ہمہ نقوش بداں صورتِ خیالیِ تست
کہ ہیئتش بکشیدہ بلوحِ جاں باشد

در آں خیال کہ طبعِ تو ہست مصروفش
دراں بمیری و حشرِ تو ہم دراں باشد

بہر خیال کہ خسپی درو شوی بیدار
فنا و حشر تو در ذاتِ تو نہان باشد

جحیم و دوزخِ تو خوی زشت تو آمد
صفاتِ نیک پئے جانِ تو جنان باشد

چنانکہ جانِ تو پنہان ہست اندرین جسمت
بہشت و دوزخ تو خود درونِ جان باشد

تو آن دُرِ حقی کہ ملک از تو شرم میدارند
کجا بہمتِ تو کوہ و آسمان باشد

ہزار حیف کہ تو قدرِ خود نمیدانی
ہمہ جمال و کمالِ تو رائگان باشد

دریں حیات تو ارزان خریدہ خود را
عجب دُری کہ بہایت بسے گران باشد

بکشتِ زارِ دلِ خویش اُنچہ میکاری
بحشر و نشر ثمرہ اش عیان باشد

ہر آن شرف کہ تو داری ندید جن و ملک
کجا بعقلِ سلیم تو قدر آن باشد

بگیر دامنِ ساقی بدستِ دل احمدؔ
کہ روزِ عسرت و تنگی ترا امان باشد

ایضاً

می ربائی جانِ من از حُسنِ دلدار دگر
میفزائی بہر جانم ہر دم آزار دگر

از برائی مستئ جانہائی مخمورانِ عشق
ساغرِ دیگر بود ہم خمر و خمّار دگر

ہر کہ بیخود آمدہ در عشقِ آن جانِ جہان
سر زند از سینہ اش ہر لحظہ اسرار دگر

عشقِ او ہر لحظہ از جوشِ جنون ہمچوں پری
از دہانِ عاشقاں آید بگفتارِ دگر
درمیانِ جانِ من چوں بادہ جوشی میزند
از دہانم ہر خود آرد باظہارِ دگر
از برائی عاشقانش آمدہ از سوئے غیب
ہر زماں چشمِ دگر ہر لحظہ دیدارِ دگر
از پئے افزایشِ سودائے جانِ عاشقاں
حسنِ دیگر باشد و ہم زلف و رخسارِ دگر
ہر جا نہا ہر دمی تازہ خیال ست و مثال
ہر زماں شمعے دگر ہر لحظہ ابصارِ دگر
در لباسِ حسنِ خوباں ہمچو جاں پنہاں شدہ
وز فغانِ عاشقاں او راست اظہارِ دگر
در دلِ عشاق ہر دم شعلۂ تازہ زند
دودِ آہِ عاشقاں بودست از نارِ دگر

آنکہ جانت سوخت احمد آتشِ دیگر بود
خوردنِ خونِ دلت را ہست خونخوارِ دگر

دیگر

بہ شوخیِ حسنِ روئے یار بہتر
بدردِ عشق جانم نزار بہتر
زتیرِ غمزہائے آں پری رو
دلِ دیوانہ ام افگار بہتر
پئے دزدیدنِ دین و دلِ ما
بتانِ شوخ و ہم طرار بہتر
اگر زخمی زند بر جانِ عاشق
ز تیرِ غمزہ آں عیار بہتر

بہ عشقِ ایں بتانِ ماہ پیکر — بپوشد زاہد اند زنّار بہتر
برائے خوردنِ خونِ دلِ ما — بتاں را دیدۂ خونخوار بہتر
بمیخانہ برائے یک دو جامے — گرو گشتہ اگر دستار بہتر
اگر در عشقِ آں رشکِ حسیناں — شوم رسوا سرِ بازار بہتر
بدیں تسبیح و ایں زہدِ ریائی — ز مسجد خانۂ خمّار بہتر
سرے کاں پُر ز سودایش نباشد — بنزدِ عاشقاں بردار بہتر
بہ شبہائے دراز حُزن و ہجراں — غمِ او بہرِ من غمخوار بہتر
بعشقِ نرگسِ بیمارِ جاناں — دلِ شوریدہ ام بیمار بہتر
برائے من بہ عشقِ خوبرویاں — دلِ پُر درد و جانِ زار بہتر
بعشقِ او اگر از کسب مانم — مرا از جملہ کاروبار بہتر

مرا احمدؐ ز حورانِ بہشتی
تماشائے جمالِ یار بہتر

الف

درعشقِ آں مسیحا جانِ جاں راست سودائے دگر — مجنونِ شیدا گشتہ ام بر حُسنِ لیلائے دگر

زاهد مرا ره میزند توبه کنم او بشکند   دزدیده دین و دل ز من طرار و رعنائی دگر
دل می برد هر زمان از جلوه هائی خویشتن   در سینه ها از عشق او سوزی و سودائی دگر
از پرتو حسن رخش هر سو بجلوه مه رخی   در عشق او در هر طرف خواری و رسوائی دگر
در عشق او دیوانه ام وز خویشتن بیگانه ام   بر بود از من جان من حسن دلارائی دگر
دردش بود درمان من مهرش بود ایمان من   چون کرده جا در جان من پس چون کنم جائی دگر
یاری که شیدائی ویم رسوا ز سودائی ویم   جز این حسینان جهان حسنی ست زیبائی دگر
ای کعبه من کوی او وی قبله من روی او   کی در دل شیدائی من جز وی تمنائی دگر
از عشق می نوش آمدم زان مست و مدهوش آمدم   دارد ز مستی جان من شوری و غوغائی دگر
از هستی خود رسته ام با بیخودی پیوسته ام   خوردست جان خسته ام از روز صهبائی دگر
مانند موسیٰ هوش من بر بود آن رشک چمن   دیدم تجلّی رخش بر طور سینائی دگر
جان می پرد از بیخودی هر دم ببال عشق او   بیرون ازین ارض و سما پرسیده جان جائی دگر
موسیٰ تجلّی خدا در وادی ایمن بدید   من دیده ام بر شاخ گل جلوه بصحرائی دگر
دیوانه و شوریده ام وز خویشتن ببریده ام   از بیخودی و بیدلی جان دید اقصائی دگر
در بحر غوطه خورده ام گوهر بدست آورده ام   جز هفت این قلزم بدل بودست دریائی دگر
او می دمد در جان من این جمله گفتار و سخن   از من مبین این ها که هو اینست یکتائی دگر

حیران مشو ای چاره گر هستی ز درمان بے خبر
بهرِ علاجِ دردِ دل باشد مسیحائے دگر

احمدؐ به عشقِ دلبران افسانهٔ عالم شدی
چون تو نباشد در جهان نمی و رسوائے دگر

ایضاً

ای جمالت را بهر دم جلوه و شانے دگر
هر زمان جانِ مرا از عشق افغانِ دگر

می نماید هر در آئینه هائے رنگ رنگ
صورت و شکلِ دگر هم شان و الوانِ دگر

بهرِ جانانِ عشقش از جنابِ جانِ جاں
کاسه کاسه بادهٔ ذوق است از خوانِ دگر

چون بسوزد جانِ ما از شعلهٔ حسنِ رخش
کان بهر جلوه ها دارد بهر آنِ دگر

دل ربود از عاشقان اندر گلستانِ شهود
مه رخی شاخِ گلے سروِ خرامانِ دگر

عاشقانِ خویش را از هجر و وصلِ خویشتن
می کُشد از غمزه ها و می دهد جانِ دگر

هست اندر خانهٔ جانم ز ذوقِ عشقِ او
یک عزیزِ نادر و هر لحظه مهمانِ دگر

عاشقان را هر دم و هر ساعتی پیشِ خوشش
خود یقین دیگرست تازه ایمانِ دگر

ای گلِ خندان به عشقت بلبلِ جانِ مرا
شد چنین این گلشن نشیمن در گلستانِ دگر

احمدؐ از بهرِ دفعِ ظلمتِ شب هائے غم

یادِ روئے یارِ من شمعِ شبستانِ دگر

ایضاً

مپرس از من ز حالِ زارم امروز
ز دردِ هجرِ او بیمارم امروز
چگونہ جانِ من یابد رہائی
اسیرِ دامِ زلفِ یارم امروز
ربودہ آں پری دین و دلِ من
بدستِ ساحرِ طرّارم امروز
ز عشقِ آں پریرو کسے بہم من
رہینِ حسنِ آں عیارم امروز
ز چشمِ خود بہ عشقِ آں گل اندام
بسانِ ابرِ خوں بیبارم امروز
بدیدارِ بتانِ ماہِ پیکر
بگردِ بت کدہ زنارم امروز
بہ مستی و بہ رندی در رہِ عشق
چناں رسوا سرِ بازارم امروز
ز مخموری بجانِ پاکِ ساقی
کہ من خاکِ درِ خمارم امروز
درونِ خود ز فرحت می نگنجم
چو آمد از درم دلدارم امروز
ز دیدارِ جمالِ روئے ساقی
بحمد اللہ کہ برخوردارم امروز
ز مستی و خرابی در خمِ جاں
بجوش آمد مئے اسرارم امروز
دہن از گفتنِ حق کے بہ بندم
چو منصور ار کنی بر دارم امروز

دردِ عشقت چو نَے اندر دلِ من
من از دمہاش در گفتارم امروز

نہ چوں احمدؐ بہ بختِ خویش نازم
کہ شاد از دولتِ دیدارم امروز

ایضاً

کم نہ شد از آبِ دیدہ آتشِ جانم ہنوز
در ترقی ہست ای واسوز پنہانم ہنوز
میزند شعلہ از عشقِ تو در جانم ہنوز
جوی خوں از دیدہ در ہجرِ تو میرانم ہنوز
شعلہ زن چوں آتشِ عشق است در جانم ہنوز
تا ز درد و سوزِ جانِ خویش نالانم ہنوز
شد دلِ من خوں ز دردِ ہجرِ آں رشکِ چمن
تا چو بلبل زاں رُخِ گلگوں در افغانم ہنوز
مثلِ پروانہ بہ عشقِ روی خوبت سوختم
سالہا شد کز غمت چوں شمع گریانم ہنوز
پیشِ خورشیدِ جمالت چشمِ جانم خیرہ شد
تا چو آئینہ ز تابِ حسن حیرانم ہنوز
خندہا از ناز و خوبی میزنی مانندِ برق
من بگریہ از غمت چوں ابرِ نیسانم ہنوز
سالہا شد تا کہ جانم سوختہ در انتظار
لیک نامد در برم ای وائے جانانم ہنوز
خوردہ ام روزِ ازل یک جرعہ از جامِ عشق
میزند صد جوش آں می در خمِ جانم ہنوز
چوں دمیدی نائیا دمِ خود در جانِ من
ہمچو نے تا از دمِ عشقِ تو نالانم ہنوز

خرقهٔ زهد پاره‌ها چون گرو کردم بمی
من بصد رندی چو شهباش عریانم هنوز

گشته جان خسته‌ام در دام زلف او اسیر
زین دل شوریدهٔ خویش و پریشانم هنوز

مردم اندر حسرتش لیکن ندیدم روی او
اندرین غم خون ز چشم خویش میرانم هنوز

روی خوبت دیدم و لیکن فدا کردم بجان
از گران جانی خود والله پشیمانم هنوز

میزند زخمه بجانم عشق تو همچون رباب
تا از ان زخم نهان در شور و افغانم هنوز

گرچه خوردم زخمها از غمزه اش احمد بدل
لیکه شوق دیدنش باقیست در جانم هنوز

ایضاً

چگویمت ز دل زار و حال سوز و گداز
که هست قصهٔ من چو حدیث عشق دراز

بآن جمال که دلها خراب عشق و بند
ربود جان مرا هم بصد کرشمه و ناز

بجان من ز غم عشقت آنچه میگذرد
ز حال خویش چه گویم که نیست محرم راز

اگر هلاک کنی در به آتشم سوزی
امید نیست که این دل ز عشقت آید باز

چه این نماز که زاهد تو سر به سنگ نهی
بیا و سجده بدیدار دوست کن به نیاز

بشوق ساز که در یک قدم بیار رسی
طریق زهد و ورع خود رهیست دور و دراز

بعشقِ تو همه خویشاں شدند بیگانه
کسے نماند مرا غیرِ عشقِ تو دمساز
اسیرِ دام شوی گر بخال و خط نگری
ببین بچشمِ حقیقت مرو براهِ مجاز
نشیمنِ تو نه این تنگنای هستی شد
ببالِ عشق سوئے قصرِ دوست کن پرواز
غلام بندهٔ خودرا زکوئے خویش مراں
که بر درِ تو نهادیم سر زروئے نیاز

غریقِ بحرِ حقیقت شو احمد از دل و جاں
که تا رهی ز مجاز و ازین نشیب و فراز

ایضاً

عاشقِ دیوانه ام از درد و درمانم مپرس
بندهٔ جانانه ام از کفر و ایمانم مپرس
آتشِ عشقِ رخِ او سوخته جانِ مرا
دود و آهِ من نگر وز سوزِ پنهانم مپرس
بیخود و واله ز حسنِ روئے جاناں گشته ام
همچو آئینه ز حالِ چشمِ حیرانم مپرس
خرقه و دستار را من رهنِ باده کرده ام
هستیِ جانم نگر وز جسمِ عریانم مپرس
من به عشقش گشته ام آواره و بیخانماں
برده سامانم جنون از ساز و سامانم مپرس
من ز سودای محبت واله و دیوانه ام
وحشتم بنگر تو از حالِ پریشانم مپرس
عشقِ او همچوں پری در جانِ من شوری فگند
در جنونم مبتلا از آفتِ جانم مپرس

از جمالِ دلربایش شرح کردن کے تواں   حالِ زارِ من نگر وز حسنِ جانانم مپرس
ہمچو آئینہ بہ پیشِ جلوہایش گم شدم   عشقِ او برہانِ من دیگر ز برہانم مپرس
عشقِ او در جانِ من چوں نے دمِ خود می دمد   نالہا دارم از و وز شور و افغانم مپرس

چند گوئی احمدا چوں خوں ز چشمِ تو روانست
حالِ زارِ من نگر وز چشمِ گریانم مپرس

ایضاً

از ہمہ عیشِ دو جہاں ساقیٔ گلعذار بس   بہرِ نشاطِ جانِ من بادۂ خوشگوار بس
چونکہ نگاہِ مستِ او کم ز شرابِ ناب نیست   بہرِ سرور و مستیم نرگسِ پرخمار بس
از رخِ ہمچو مہرِ خود پردہ اگر بر افگند   از پئے روشنیٔ جان جلوۂ آں نگار بس
مہرِ رخش درونِ دل دولتِ جانِ من بود   از ہمہ آرزو مرا انکہ ہوائی یار بس
ز آتشِ عشق جملہ تن آہ کہ لالہ زار شد   بہرِ تفرجِ دلم سینۂ داغدار بس
چونکہ ز پندِ واعظاں سخت فسردہ شد دلم   بسکہ حریفِ بزمِ من رندِ شراب خوار بس
در غمِ عشقِ آں پری بہرِ دلِ حزینِ من   از ہمہ علت و مرض رحمتِ انتظار بس
برقِ جمالِ دلبراں آتشِ جانِ بیدلاں   ابرِ بہار عاشقاں دیدۂ اشکبار بس

هست مرا به دو جهان عشقِ رخش رفیقِ دل
مونسِ جانِ وحشتیم گشت خیالِ یار بس

غربتِ عشق و خواریش خوشترم از وطن بود
خاکِ درِ تو ای صنم خانه من و دیار بس

بهرِ فرو نشاندنِ آتشِ جانِ خسته ام
سیلِ سرشکِ دیده ام آبِ دو چشمِ زار بس

هست جمالِ گلرخان گلشنِ جانِ عاشقان
باغِ دلِ شکستگان جلوهٔ آن نگار بس

خونِ جگر شرابِ من وین دلِ من کبابِ من
بیخودی و فرامشی دلبرِ همکنار بس

شوقِ جمالش احمدا هست حریفِ بزمِ من
یادِ رخِ نگارِ من مونس و غمگسار بس

ایضاً

جوری که کرد بر دلم آن مه لقا مپرس
ما را ز وصلِ خویش بکرده جدا مپرس

مانندِ نی به شور و فغانم ز هجرِ یار
اسرارِ دردِ جانِ من و نالها مپرس

یاری که خلق شیفتهٔ حسنِ روی اوست
دلهای زار بین تو ازان دلربا مپرس

دل را ربوده و باز نه پرسید حالِ من
بیگانگی که کرد خود آن آشنا مپرس

خون میخورم به عشقِ رخش ای حریفِ من
عالم خراب بنگر و زان مه لقا مپرس

ای شاهِ حسن در غمِ تو جان همی دهم
آخر که گفت تا تو ز حالِ گدا مپرس

در خلق شور این همه از سحر چشم اوست
تا چند کرد فتنه بلاها بپا مپرس

اسرار حسن و عشق که در بلبل و گل ست
از عندلیب پرس ز باد صبا مپرس

این قصه‌های عشق حدیثی ست نا تمام
از ابتدا بپرس و هم از انتها مپرس

جبّار عشق آمده از بهر قلب و روح
از مبتلا ز خونبها چند او سزا مپرس

در خلوتی که غیر نبوده کسی در آن
رفت است آنچه با من و او ماجرا مپرس

ما زان شراب دوش که خوردیم بیخودیم
مستیم و بیخودیم ز اسرار ما مپرس

ما مست عشق ساقی گلفام بوده ایم
از ما ز زهد و ورع تو ای پارسا مپرس

از آتش فراق رخ یار سوختیم
احمد ز رنج ادای آن بیوفا مپرس

ایضاً

روز اول چون خم باده زده در خویش جوش
زان شراب تند تیز ما ست از جانها خروش

ساقی باده پرستان بخت چون یک جام مے
جان شده بیهوش از وی عقلها مانده نه هوش

زان شراب ارغوانی عقل بیهوش آمده
غلغل افتاده در جانها و در دلها خروش

ساقیا زان باده گلرنگ یک جام مست کن
آنچنان که بیخودی نی عقل من باشد نه هوش

ساقیا زاں بادهٔ منصور در کام بریز
که ز مستی او تا سر بر اندازم ز دوش
آه زاں باده که ساقی آتش از وی زد بجاں
آه زاں وقتی که جان چوں خم می آمد بجوش
کرده جان خلق را در دامِ زلفِ خود اسیر
با رخ چوں ماه وزاں کاکل که افگنده بدوش
هر طرف سوزی و دردی ز آتش سودای عشق
هر طرف یک ماه روئے دلفریبی می فروش
هر دمی آں می درونِ خم جانها جوش زن
هر زماں تازه از و در سینه ها جوش و خروش
هر دلی را هر زماں رنگی و بوئ دیگر ست
بهر جانها هر دمی زاں باده صد جوش و خروش
هر زماں دل از جهانی در جهانی میرود
راز عجیبی را کجا این عقل داند یا که هوش
سرّ جانرا چونکه پنهاں کرده ستّارانِ غیب
پس سزاوار است ای دل تا تو هم باشی خموش

آدمی کے قعر دریاے معانی را بدید
عاجز آمد احمدؐ از ادراکِ آں هر عقل و هوش

ایضاً

بادهٔ الفت بنوش و ساکنِ میخانه باش
یار رنداں شو حریف ساغر و پیمانه باش
ساغر عشرت ز دستِ ساقیٔ ما نوش کن
مست و مدهوش از دو چشم دلبر مستانه باش
خرقهٔ زهد و ریا را سوز و مستوری مکن
در خرابی ها و رندی شهرهٔ و افسانه باش

ز آتش عشق رخ او سوختن کن اختیار
شمع روی یار را از جان و دل پروانه باش

از ملامت های عالم فکر بدنامی مکن
حسن روی آن پری رخسار را دیوانه باش

سوخته چون طور پیش جلوهٔ جانانه شو
بیقرار از عشق او چون استن حنانه باش

با خیال حسن لیلی خلوتی از غیر کن
سر پر از سودا چو مجنون ساکن ویرانه باش

شو خلیل حق بت هستی خود را در شکن
خواه بنشین در حرم یا ساکن بتخانه باش

عقل را در عشق آن لیلای معنی کن فدا
همچو مجنون در محبت با جنون همخانه باش

از تعدد های این امواج کثرت درگذر
در تک دریای وحدت چون در یکدانه باش

جان فدا کن بر جمال ساقی مهروی خویش
عاشق و دلدادهٔ آن طلعت شاهانه باش

مایهٔ هستی خود را در رهش ایثار کن
در طریق عشق بازی مرد حق مردانه باش

در خرابات مغان بنشین خراب و مست می
با بتان شو آشنا وز خویشتن بیگانه باش

ای جمال دلفروزت رشک ماه چارده
یک شبی از لطف و رحمت شمع این کاشانه باش

عقل را بگذار احمد وز شراب عشق دوست
پر ز جوش و مستی دل چون خم خمخانه باش

ایضاً

دلِ من مست گشتہ دوش از صہبای دیدارش
چو موسیٰ رفت ہوشم زاں تجلی ہائے انوارش

در آمد پیش من مخمور چشمی بر سرِ راہے
دلِ من رفت از دستم چو دیدم مست اسرارش

کجا یابد شفا ای دل ز افسونِ دمِ عیسیٰ
ہر آں جانے کہ گردیدہ مریضِ چشم بیمارش

ہر آں زاہد کہ میزد طعنہ ہا بر عاشقِ بیدل
خراب و مست دیدم دوش اندر کوی خمارش

مپرس ای دل ز حالِ بلبلِ بیجاں بہ عشقِ گل
ز ہجر و آتشِ غم سوختہ گردیدہ گلزارش

بدیدم واعظاں را دوش اندر کوی خمارش
ز فرطِ شوقِ دل گردیدہ رہنِ بادہ دستارش

ز عشاقش چہ سوداے چہ شوریدہ چہ شیدائی
ہمہ ہا را بہ بستہ جاں بتارِ زلفِ طرّارش

در آمد بر سرِ عاشق پریرو از رہِ رافت
فتادہ بر سرِ راہی چو دیدہ بیخود و زارش

ہر آں جانے کہ شد مغرور بر تقوی و زہدِ خود
یقیں میداں کہ ہست آں رشتۂ تسبیح زنارش

ز مخموریِ ساقی بیخود و بیخویش گردیدم
چو دیدم اندر شرابِ حسنِ خود بدمست و سرشارش

نکردی فاش از منصور رازِ یارِ جانی را
بزدندے رقیباں بے تحاشا بر سرِ دارش

عجب نبود کہ احمدؔ زندہ گردد بعدِ مرگِ خود
برآید بر سرِ گورش اگر یکبار دلدارش

ایضاً

کے بود کز درد ہجر این نیم‌جاں یابد خلاص
وین دلِ بیمار از جورِ بتاں یابد خلاص
طائرِ جانم شدہ در بندِ زلفِ او اسیر
آہ این وحشی کجا از قیدِ شاں یابد خلاص
جلوہ کن پیشِ چشمِ زاہداں تا جانِ شاں
از جمال و خوبیِ حورِ جناں یابد خلاص
غرقِ حیرت کن چو آئینہ ز حسنِ روئے خویش
تا دلِ من از خیالِ این و آں یابد خلاص
کن تجلی بر دلم اے مایۂ نورِ یقیں
تا کہ جانِ من ازین وہم و گماں یابد خلاص
بر سرِ موری نہادی کوہِ عشقِ خویش را
محو کن تا جاں ازیں بارِ گراں یابد خلاص
ساقیا از آبِ بادہ جانِ من سیراب کن
آں چناں کین دل ز فکر و بنداں یابد خلاص
روی بنما زانکہ جاں در آرزویت سوختہ
تا دلِ شوریدہ زین سوزِ نہاں یابد خلاص

در دلِ بریانِ من صد تیر از غمزہ زدہ
احمدا کے جاں ازین زخمِ سناں یابد خلاص

ایضاً

ربودہ از من شکیب و صبرم بدلفریبی جمالِ عارض
بہ حسنِ جاناں کہ در دلِ من ہمچو جاں شگفتہ خیالِ عارض
شکستہ رنگی نصیبِ رخسارِ گل بصحنِ چمن ز رویش
ندیدہ چشمی بحسن و خوبی بباغِ عالم مثالِ عارض
چگویم از حسنِ آں پریرو وزاں کمال و جمالِ رویش
کہ خط کشیدہ بخوبی مہ بخطِ عارض بخالِ عارض

شعاع مهر جمال جانان نگاه دل را بکرد خیره
مثال خورشید چشم عاجز ز چشم و جاه و جلال عارض
بحیرتم من چه گویم او را که عقل حیرانست در جمالش
بسان روح در روانست حسنش چه آورد کس مثال عارض
نشسته در جان من پری وش بسان نور نظر بدیده
بهر جهت رخ که آورم من بود بدانسو آل عارض
بشوق دیدن هلاک گشتم بیک نظر تا رخش به بینم
شود نصیب نظر الهی برحمت تو وصال عارض
بفرط الفت بطیب خاطر بعشق حسنش دل پریشان
بخویش دارد چو جان مجنون همیشه قال و مقال عارض
چه سحر دارد دو چشم جادو که دل ربوده بیک نگاهی
مپرس احمدؐ ز خوبی او بیان چه سازم ز حال عارض

ایضاً

عشق اگر نه آورد بر دل و روح انبساط
جان نهد ز حزن و غم کی رو بسوی نشاط
روز ازل بنور خویش کرد چو عشق انبساط
زو بگرفت رابطه ذات محیط با اختلاط
دامن عشق گیر تا سوی نجات آردت
گر تو روی براه او راست بود همین صراط
زود برو به بیخودی هستی تو وبال تست
فکر سفر بکن دلا خانه مکن درین رباط
هر دل و عقل و جهان نیش خورد ز بهر نوش
ز آتش هجر غم مخور عشق ترا دهد نشاط
باده بخور بهر زمان بیخود و مست باش ازان
تا که سرور جان تو هیچ نگیرد انحطاط

گام بنه به بیخودی باش جدا ز ما و من
احمدؐ اگر تو عاقلی ساز باو نه اختلاط

ایضاً

از جمال خوبرویان کورچشمان را چه حظ
وز سرور و ذوق ایمان ناسلمان را چه حظ

حسن گل را از برای چشم بلبل ساختند
از جمالش دیده تاریک زاغان را چه حظ

بادۂ عشقش برائے بیدلان گشته خمیر
زاهدان خودفروش و خشک طبعان را چه حظ

حسن یوسفؑ از برائے دیده یعقوب بود
زان جمال و خوبی او جان اخوان را چه حظ

علم و حکمت از برای جان دانایان بود
زان حریصان نان و ابن البطن نادان را چه حظ

صوت خوش راحت ببخشد هر دل پر درد را
زان جمادی الطبع و هم افسرده جانان را چه حظ

جان احمدؐ را علم از وحی حق افراشتند
بولهب بوجهل کور و تیره جانان را چه حظ

ایضاً

ز آتش مهر رخ تو سینه سوزانم چو شمع
هم ز درد عشق تو ای دوست گریانم چو شمع

ای جمالِ دلفروزت زیستن کے خوش بود
جلوه گر شو تا به پیشت جان برافشانم چو شمع

آرزو دارم که یک شب شمعِ بزمِ من شوی
از فراقِ روی خود هر شب بسوزانم چو شمع

عمرِ من بگذشت تا از هجرِ خود میسوزیم
در غمت جز سوختن دیگر نمیدانم چو شمع

ای فروغِ حسن تو در ظلمتِ هجرم هلاک
ساز روشن از رخِ خود خانهٔ جانم چو شمع

همچو ماهِ چارده یک شب ز بامِ من برآ
وز فروغِ روی خود روشن کن ایوانم چو شمع

سوختم در هجرِ تو از آبِ وصلِ خود بیار
آتشی کان از دلم برخاست بنشانم چو شمع

یک شبی مهمانِ من شو از کرم ای ماهِ من
روشنی بخش از رخِ خود در شبستانم چو شمع

مردن اندر عشقِ جانان خود حیاتِ عاشقان ست
بسپارم جان بپیشش باز خندانم چو شمع

سالها من آتشِ عشقِ تو پنهان داشتم
شعله برخاست تا که از گریبانم چو شمع

در دل و در جسم دارم از تپِ غم آتشی
سوخته عشقِ رخت پیدا و پنهانم چو شمع

دود آه و آتشِ دل راز گورِ من نگر
در کفن پنهانست احمد شعلهٔ جانم چو شمع

ایضاً

منم از کفر و از اسلام فارغ
بعشقِ او ز ننگ و نام فارغ

دل من تا که این جان است در تن
مبادا از می و از جام فارغ
به عشق مهوشی شد این دل من
ز آغاز و هم از انجام فارغ
به شوق دیدن زلف و رخ او
شده جانم ز صبح و شام فارغ
به عشقم مبتلا کردی که گشتم
ز مدح خلق و از دشنام فارغ
بکن بیخود مرا چندانکه باشم
ز رنج و راحت و آرام فارغ
مده پندم که هرگز نیستم من
ز عشق آن بت گلفام فارغ
شدم چون نقطهٔ پرکار و گشتم
ز دور و گردش ایام فارغ
ز رسوائی و خواری در ره عشق
مبادا عاشق بدنام فارغ
ز عشق دلبران هرگز نکرده
دل پر درد و خون آشام فارغ
ز حسرت های عشق آن پریرو
مبادا این دل ناکام فارغ

چنان احمد یقین در خویش دارم
که جانم هست از اوهام فارغ

ایضاً

از آتش من سوخته روح و روان بهر طرف
عاشق نداردی او دست بیابان بهر طرف

ساقی بیدلاں چو داد جام شراب پر طرب
مست و خراب زو شده باده کشاں بهر طرف

دیده جمالِ دلفریب آں بت گلعذار را
عاشق و بیدلاں ازو نعره زناں بهر طرف

عاشق و بیدلانِ او رقص بکرده همچو طور
زانکه تجلی جمال بود عیاں بهر طرف

آئینه وش بحیرت اند بیخود و بے خبر ز خویش
محو جمالِ روی او دل شدگاں بهر طرف

هست ز جلوه بخش روح در روانِ عاشقاں
غرق به بحر بیخودی آئینه ساں بهر طرف

پرده فگن ز روی خود زانکه پی جمالِ تو
منتظر اند عاشقاں گریه کناں بهر طرف

دیده عشق برکشا آیت حق نظاره کن
زانکه ز حسنِ بے نشاں هست نشاں بهر طرف

نه ز سر اقدم برون حالتِ کشتگان نگر
هست ز خونِ عاشقاں سیل رواں بهر طرف

در دلِ عاشقان خویش تیر ز غمزه چون زدی
هست ز جانِ بیدلاں آه و فغاں بهر طرف

احمد از آن دو چشم مست نیست فقط توی خراب
فتنهٔ خلق حسنِ او دوست فغاں بهر طرف

ایضاً

سوخته جان مرا آتش سودای عشق
ریخته خون دلم نشتر غمهای عشق

در غم آں جان جاں هست دلم پر فغاں
گوش کن از من چو نی ناله شبهای عشق

تا شدم صحرائی حریف از پئی لیلائی خویش صورتِ مجنون شدم بادیه پیمائے عشق
جوش بجان آمده هر دم و هر لحظه نو موج زند در دلم قلزم و دریائے عشق
خانه گرو کرده ام رخت همه خورده ام نیست ز املاک من غیر کالائے عشق
چهره زرد هم نگه دیده پر از اشکِ خون واله و شیدا ستم بهرِ رخ زیبائے عشق
هر که شده مست از و باز نشد هوشیار کے بسر آید خمار مستی صهبائے عشق
سرّ نهانی غیب آنچه که در پرده بود فاش بعالم شده جمله ز غوغائے عشق
ای ز ازل تا ابد هرچه گرفته ظهور نشو و نما یافته جمله ز انشائے عشق
سرّ ازل عشق دان راز نهان کنت کنز آیتِ یزدان بود مصحفِ سیمائے عشق
هست تجلّیِ ذات مظهرِ جمله صفات نیست کسے در ظهور همسر و همتائے عشق
اینهمه ارض و سما قطره به بحرش بود وسعتِ گردو نشست در دلِ پهنائے عشق
اسمِ هزاران هزار آنچه که در عالم است اوست مسمی بحق اینهمه اسمائے عشق
عقل بسے پر کشاد لیک ندید اوجِ او نے مددش کس ندید منزلِ والائے عشق
کس نه رسیده بحق غیر ببالِ یقین کس نه پریده بخویش جانبِ اقصائے عشق
بے پر و بال آمده طائرِ روحِ کسے آنکه ندارد بدل حاجت و پروائے عشق
هرچه که در ذاتِ خویش مسکنِ او لامکان نشست در همه دل خانه اش در همه جا جائے عشق

بیخود و شوریده سر عاشق و شیدا بشوی
احمدا گر بنگری جلوهٔ دل آرای عشق

ایضاً

عشق معراج حقیقت را بود همچون براق
می برد تا روح عاشق را برون زین نه رواق

دیده های عقل از مهر رخش خیره شود
انجم هستی ز تابش آید اندر احتراق

محو ساز و عشق ای دل هستی موهوم را
نیست و نابود گردی چون قمر اندر محاق

ای دل نالان بیش زین درد و اویلا مکن
قدر وصل یار افزاید بجان هجر و فراق

در هوا و آرزوی بیت عمر آخر شد مرا
آه جان خسته ام را سوختی از اشتیاق

من بعشق روی تو بس حریف غمها گشته ام
تو بخوبی و جمال خویش هستی فرد و طاق

در دمی از یک کرشمه خرقهٔ زاهد برند
مطرب و ساقی اگر سازند با هم اتفاق

آتش عشقت بسوزد از دلت چرک هوا
نیز سازد پاک جان از ریا و از نفاق

بس خنک جائی که کلی این تعلقها بسوخت
شاد آن دل کو بداده مال و دینار را طلاق

در حیات خویش نازد فخر از بیدانشی ست
بعد مردن کو مر او را جاه و شان و طمطراق

سر دلبر را مکن فاش احمدا هشیار باش

کین رقیبان چون شیاطین میکنندش استراق

ایضاً

کو حریفی تا بگویم ماجرائے اشتیاق
که بعمری خود ندیدم من سوائے اشتیاق

در حیات خود نشد روزی مرا جز آرزو
مادر گیتی مرا زاده برائے اشتیاق

دل برای دیدن دلدار خود مشتاق ماند
چشم جان من ندید جز لقائے اشتیاق

یاد دلبر آمده چون جان درون دل نشست
عاقبت این سینۀ من شد سرائے اشتیاق

یاد یار مهربان خود مونس جانم شده
شکرها دارد دل من بر وفائے اشتیاق

با که گویم حال زار خود بعشق آن صنم
دردها دارم درون جان ورائے اشتیاق

تا ز وصل آن گل خندان جدا گردیده ام
همچو بلبل بشنو از من نالهائے اشتیاق

آرزوی جان عاشق سُلّم قصر وی است
میرسد تا وصل جانان منتهائے اشتیاق

عاشقان را حزن و غمها صیقل آئینه هست
از وفاها خوشتر آمد خود جفائے اشتیاق

بهر قلب ناقصان اکسیر اعظم بوده است
خاک حسرت را کند زر کیمیائے اشتیاق

آنکه مشتاق است بهر یار بیش اقرب است
نیست داروی بهر وصلش ما سوائے اشتیاق

منگر از عاشق نگر این های و هو از دیگری
آن پری پنهان شده زیر ردائے اشتیاق

احمدا از درد هجر آں پری چنداں منال
بوی وصلِ یار یابی گہ بجاے اشتیاق

ایضاً

بیا ساقی بده جامِ طربناک — کہ تا جاں برجهد زیں کوزهٔ خاک
ز مستی میت بجوشش گردم — برقص آید تنِ من همچو افلاک
ز ننگِ خلق و از ناموس رستم — ز خواری های عشقت نیستم باک
هر آں باده کہ جاں را مست سازد — برای سمّ خود بینی ست تریاک
بہ عشقت از سرم شرم و حیا ریخت — ز مستی جانِ من گردید بیباک
ز فکرِ غیر خالی می کند دل — محبت آتش آمد سوخت خاشاک
بہ جانِ پر کدر کے عشق آید — سزاوارِ محبت شد دلِ پاک
بکوی دوست مردانه قدم نہ — بسے خوں ریخته ایں عشقِ سفاک
نباشد درس او جز نیست گشتن — فزوں است علم ایں از فهم و ادراک
ز صهباے محبت جام برگیر — طربناک آیدت ایں جانِ غمناک

شعارِ عاشقاں دوں همتی نیست

بیا احمدؒ دریں رہ باش چالاک

ایضاً

به عشقش جان و دل رنجور هر یک ز گریه چشمها بے نور هر یک
به سینه اشکها هم بود پنهاں ز غم بے پرده شد مستور هر یک
به بزمش عاشقانِ بیدلانش ز چشم مست او مخمور هر یک
ز جوشِ عشق او مستانه اسرار شده بردار چوں منصور هر یک
دمیده صد طرب در جانِ عشاق صدائے مطرباں چوں صور هر یک
سنانِ غمزه ات واں تیرِ مژگاں برائے قتل ما ساطور هر یک
دلِ عشاق او زاں شعله حُسن بخود ها سوختند چوں طور هر یک
شد از روز ازل ارواحِ عشاق بکارِ عاشقی مامور هر یک
دلِ دلدادگاں از جام عشقش ز مستی پُر نشاط و سور هر یک
خداوندانِ معنی بدر حق اند نمایندت هلال از دور هر یک
چو آئینه روانِ عاشقانش ز عکسِ حسن او معمور هر یک
خیالاتے که غیر یار باشد برائے زخم جاں زنبور هر یک

تو ای احمدؔ به غم ها مبتلائے
رفیقانت نگر مسرور هر یک

ایضاً

به عشقت گشته ام بیمار اینک
دو چشم بے تو شد خونبار اینک
ز شفقت گر نه پرسی حالِ زارم
دهم جاں در غمت ناچار اینک
ز رندی و ز مستیم چه پرسی
بجامِ مے گرو دستار اینک
بجرمِ عشقِ تو دلداده را
کشند این ظالماں بر دار اینک
جهاں پامال کرده از سرِ ناز
قیامت قامتِ دلدار اینک
دل و جانی سوخته از شعله حسن
به شوخی آتشیں رخسار اینک
بگرد کوئے تو آغشته در خوں
فتاده عاشقانِ زار اینک
به چشمِ مست جانها کرده مخمور
حریفاں خانۂ خمار اینک
بتا در عشقِ تو خوں گشت دلها
گواهش دیده خونبار اینک
شب و روز است از عشق و جنونم
بکویت شورِ مجنوں وار اینک
مریضِ عشق را از ناتوانی
به لب رسید جاں زار اینک

شہیدانِ غمت افتادہ در خاک   ز خوں ہر سو رواں انہار اینک
بطوفِ کوئ تو عشاق مشغول   مثالِ حاجیاں زوار اینک
زمین و آسماں جوی نیابی   بروں آ از خودی دلدار اینک

بعشقت اے پری بیچارہ احمدؐ
شدہ رسوا سرِ بازار اینک

ایضاً

بُردہ آں آرامِ جاں آرامِ دل   کے بود تا شد بپا ہم کامِ دل
در شکنجِ گیسوش بستند جاں   واں خمِ زلفِ دوتا شد دامِ دل
در ہوائے آں پری رو گم شدم   تا نماندہ نزدِ من جز نامِ دل
دیدنِ خوباں خطائے چشم بود   [illegible] عشقش [illegible] دل
جاں بہ آتشہائے عشقش سوختہ   ورنہ غم [illegible] دل
جانِ من در نارِ حسرت سوختہ   باندہ ایم از بتاں ناکامِ دل
جاں ز صہبائے محبت مست باد   پُر ز عکسِ روئے ساقی جامِ دل
کن تجلّی بر من اے نورِ یقیں   تا رہد از ظلمتِ اوہامِ دل

سوختم از آتشِ عشق ای صبا
سوی آن دلبر ببر پیغامِ دل
جان ز سوزِ عشق صافی میشود
وز محبت پخته گردد خامِ دل

احمدا شد صرفِ عمرم در غمش
بخت کو تا یار باشد رامِ دل

ایضاً

خیمه زد در ملکِ جانم عشق با جاه و جلال
عقل و هوش از لشکرِ او جمله گشته پایمال
لیلیِ جان آمده خود سوی مشتاقانِ خویش
دل ربوده از هر یکی مجنون بصد غنج و دلال
دلبری کان حسنِ او نادیده چشمِ جانِ کس
آمده در پیشِ مشتاقانِ خود آن خوش خصال
نیست پایانی تجلی های حسنِ یار را
چشمِ دل خیره شده تابِ خورشیدِ جمال
هر زمان نقشی است تازه حسنِ روی یار را
آتشِ عشق مرا هر لحظه زو صد اشتعال
او بهر شکلی بهر دم عاشقان را دل برد
گاه از ناز و کرشمه گه ز حسنِ خط و خال
از خطابِ جانِ جان خود امرها نافذ بود
جان کنند چون چاکران فرمانِ او را امتثال
عالمِ بیرنگ و صورت رخ بکرده سوی رنگ
باز سوی مبدءِ خود زود آرد ارتحال
فیضها از معدنِ جان سوی جانها میرسد
نور شد تابان بهم تابنده هم چو اسم الفعال

بهرِ عالم هر زماں تجدیدِ امثال آمده همچو جوی آب نو نو میشود آبِ زلال
چاشنیٔ جلوه هایش در گلو آمد رسن بس بهر شانے بگوید عاشقاں این سو تعال
آه مارا همچو اُشتر هر طرف بر می کشد تا بهٔ جبر انداخته در گردنِ جانم عقال

احمدا اسرارِ جاں ناید بفهمِ هیچ کس
در ثنای سرِّ ذاتش ناطقه گنگ ست و لال

ایضاً

بپرس ای گل ز حالِ زارِ بلبل بغم خوں شد دلِ بیمارِ بلبل
صبا بوی ازاں گل سوی من آر که جز تو نیست کس غمخوارِ بلبل
الا ای گل ز آتش هاے عشقت خلیل آساست اندر نارِ بلبل
به عشقت ای گل خنداں چو صنعاں شده رسوا سرِ بازارِ بلبل
شعارِ عشق مخموری و مستی ست کند اسرار زاں اظهارِ بلبل
جمالِ گل بپرده چوں نگنجد زند گلبانگ زیں ناچارِ بلبل
جهاں زیر و زبر از جوشِ عشق ست دریده گل قبا و زارِ بلبل
بگنجانید در دل حسنِ گل را کجا داند کسے اسرارِ بلبل

بہ بانگِ بلبل آباد ست گلشن ... جہاں روشن بود ز انوارِ بلبل
بفرطِ جوشِ الفت جانِ خود را ... چو بینِ گل کند ایثارِ بلبل
بیادِ دوست دایم ہست مشغول ... کجا خسپد دلِ بیدارِ بلبل
از آں نکہت دلش مخمور گردد ... کہ بوی گل بود خمّارِ بلبل
فغاں کم کن نرنجد تا دلِ گل ... ز طبعِ نازکش ہوشیارِ بلبل
ز وصلِ دوست برخوردار گردد ... کجا ایں بختِ ناہموارِ بلبل

تو احمدؐ پیش آں کز عشق عارست
چگوی از دلِ افگارِ بلبل

ایضاً

ز تیرِ نگاہش دلم گشتہ بسمل ... بسے زخم دارم ز غمزہ دریں دل
شدم غرق در بحرِ عشقِ تو اے جاں ... بحیرت درم تا نہ پیداست ساحل
چگویم من اے یار از دردِ عشقت ... جگر آب گردید و ہم گشتہ خوں دل
چو قتلم کنی خوں بہایم وصالت ... مگر بخت کوتا خورم تیغِ قاتل
خیالِ پری وشت جا کردہ در جاں ... شد از بہرِ دوش دل و سینہ منزل

بگرد دلِ خویش کردم چو مجنون خیالش چو لیلی ست جانم چو محمل
زمین و سما تا اباکرد از وے ببار محبت دلم گشت حامل
عجیب است اسرار خاکِ وجودت بسے گل بروییده از زیرِ این گل
تو اسرار انسان و روحش چه دانی نهانست خورشید در زیرِ این گل
خود از وہم تو گشته مطلق مقید رمید از تو حق خانه کردی بباطل
همان لوحِ ساده که پاک از نقوش است بنقش و نگاریست پیشت مماثل
ز حادث بسوی قِدم نه قدم را چرا کین حدوثست آ در خویش آفل
عدم آمده چونکه اصلِ وجودت شده عقل و هوشِ تو از اصل ذاهل
چو اصلِ وجود آمده لاتعین به تعیین ها از چه داری مشاغل
بذات و صفات و بعلوی و سفلی تن و جانِ تو هر دو را گشته شامل
چو تنزیه و تشبیه را جمع سازی بنزدِ محقق توی مردِ واصل

ز رندی عشقش چه گویم احمدؒ
بر این زاهدِ عقل افتاد مشکل

ایضاً

سالها عشق بتان ورزیده ام   زانکه سرّ حق درایشان دیده ام
بادو چشم خویش درباغ شهود   از جمال گلرخان گل چیده ام
عشق من از پرتو حسن وی است   من درین آیینه رویش دیده ام
زاهدا من در جنون عشق خویش   خرقهٔ سالوس رابدریده ام
از دم مطرب که جانم مست شد   نالهٔ جان سوز نی بشنیده ام
با بت مهرو درین دیر مغان   بیریا خوش خلوتی بگزیده ام
در پی آن طائر قدس آشیان   در مکان و لامکان گردیده ام
مستیم از چشم مست ساقی است   جام می از چشم او نوشیده ام
پای دل بستند از زنجیر زلف   من برای او بسر بدویده ام
عشق آمد راز جان را فاش کرد   ورنه از چشم جهان پوشیده ام

دل بجستم گفت از عشق احمدا
من ز چشمت خون شده بچکیده ام

ما واله حسن روی یاریم   شوریدهٔ عشق آن نگاریم
از درد محبت تو زاریم   وز آتش عشق بیقراریم
ما صید خدنگ ترک مستیم   زخمی نگاه چشم یاریم

گشتیم اسیر زلف خوبان افتاده بدام چون شکاریم
آوارهٔ کوی خوبرویان گم گشتهٔ خانه و دیاریم
شد فتنهٔ جان ما دو چشمش کز وی همه تن خراب و خواریم
رسوا شده ایم ما به عشقش از بسکه زبون روزگاریم
ای شوخ بما چه سحر کردی کز عشق رخ تو خوار و زاریم
با نالهٔ و آه همچو بلبل آشفتهٔ حسن گلعذاریم
آتش زده زعشق در جان زان سوز نهان در اضطراریم
پروانه نمط زبی بیقراری بر شمع رخ تو جان نثاریم
دیدیم رخ تو جان ندادیم زین بخت سیاه شرمساریم
ای ساقی میکشان و مستان یک جام بده که در خماریم
لب بر لب ما بنه که تا ما این جان حزین بتو سپاریم
صد زخم زده زغمزه در جان زان تیر نگاه دلفگاریم
گفتن نتوان حدیث عشقش بر سرّ حبیب رازداریم
ساقی قدحی شراب در ده تا مست ز جیب سر برآریم

احمد نه بخود خراب عشقیم

افتادہ برون ز اختیاریم

ایضاً

ما بادہ کشِ نرگسِ مخمورِ بتانیم
رنداں مست فتادہ بخرابات مغانیم

لفظے کہ شنیدیم ازاں ہیچ نگشتیم
در روز ازل آنچہ کہ بودیم ہمانیم

جز شاہد می بادہ گرے کار نداریم
عہدیکہ بہ پیمانہ بہ بستیم بر آنیم

چوں بادہ درونِ خمِ جانِ ما ہمہ جوشیم
وز مستیِ صہبائے تو در شور و فغانیم

از مستیِ عشقِ تو رسیدیم زناموس
فارغ ز غمِ ننگ و ہم از نام و نشانیم

چوں طور دو صد دل بیکے جلوہ بسوزی
از شعلۂ حسنِ رخِ تو سوختہ جانیم

وابستۂ زلفِ تو شد آزاد ز ہر قید
پیریم ز غم لیک بعشقِ تو جوانیم

در دیدۂ جانم چو جمالش شدہ مشہود
حیرت زدہ چوں آئینہ زاں مہر عیانیم

احمدؐ بہ خرابات بگردی رہِ دیں گم
از رندیِ تو آہ چہ رسوائے جہانیم

ایضاً

ز مهرش از دلم بیرون رود تا جان به تن دارم
نه زانکی مهر امید وفای خویشتن دارم

بگلزار جهان میلم بسوی هیچ گل نبود
بجان خود چو قمری عشق سرو سیمتن دارم

تو باشی و نباشد جز تو در جان من محزون
که بس وحشت ز پندار و خیال ما و من دارم

صبا زان طرهٔ مشکین نسیمی سوی من آور
که در جان آرزوی غیرت مشک ختن دارم

یقین دارم که از مهر تو باشد گور من روشن
که عشق تو بسینه همچو شمع انجمن دارم

چو بلبل نالها دارم ز عشق آن گل خندان
بسینه داغ های مهر آن شاداب چمن دارم

دلم غمازی راز تو چون منصور میخواهد
ولیکن مهر خاموشی بصد گون بر دهن دارم

اگر بینی ز عشقش را من همچو مجنون شوی ناصح
خموشم لیکه با این پندهای تو سخن دارم

گر آئی بر سر خاکم ببینی درد و آه من
که از عشق تو من آتش نهان زیر کفن دارم

قمیص یوسف مصری شده بویش برای من
که روشن دیدهٔ یعقوب جان زان پیرهن دارم

غریبم آمدم من احمدا از ملک بیرنگی
ازین نیرنگ بیزارم بدل شوق وطن دارم

ایضاً

با شاهد و با ساقی مهمان خراباتم
صد عیش طرب دارم سلطان خراباتم

من مستم و سرشارم رسوای سر بازارم
نے خرقہ و دستارم عریانِ خراباتم
من آئینۂ یارم گنجینۂ اسرارم
بحرِ گہرِ حقّم من کانِ خراباتم
از نارِ جناں جستم وز شک و یقیں رستم
آیاتِ حقیقت ام بُرہانِ خراباتم
من رندم و قلاشم سر حلقۂ اوباشم
فارغ ز غمِ ساماں سامانِ خراباتم
مے نوشم و مے جوشم شد ننگ فراموشم
از صدر نشینانِ ایوانِ خراباتم
ویراکنِ ہر مسجد آتش زنِ ہر دیرم
کفرم پئے خود بینی ایمانِ خراباتم
در خوابِ خوشم اے دل از مستیِ عشقِ او
من ہستیِ ہر ہستم عرفانِ خراباتم
از خرقہ ہمی ترسم کز بوئے ریائے او
آلودہ نگردد تا دامانِ خراباتم
من عاشقِ بدنامم شوریدہ و ناکامم
نے کافرم و نے مومن حیرانِ خراباتم
من محوِ رخِ یارم آشفتۂ دیدارم
حیرت زدۂ عشقم من شانِ خراباتم
در دشتِ حیرانی ہر چند بپّریدم
لیکن بنظر نامد پایانِ خراباتم

احمدؐ بخراباتی من شہرۂ ہر شہرم
افسانۂ رندی ام دستانِ خراباتم

ایضاً

در عشق تو گم گشته و بی نام و نشانیم
حیرت زده و بیخبر از جان و جهانیم

اسرار ازل چونکه بصد پرده نهان بود
عشق آمده غماز کزو ما بفغانیم

جانم بربودی بیکی جلوهٔ مه من
تا آئینه سان پیش رخت گم شده جانیم

در عین الیقین آمده ما خانه گرفتیم
برتر ز خیالیم و ز وهمیم و گمانیم

ما را نتوان دید که در دیده نه آئیم
در هستی کونین چو جان گشته نهانیم

پیدائی و پنهانی ما عقل نداند
چون روح عیانیم و هم از چشم نهانیم

بی جسم نه جانیم نه عقلیم نه روحیم
هستیم عجب چیز که ما نیز ندانیم

هر آنچه که اندیشه کنی برتر از آنیم
ما هستی صرفیم و نه اینیم و نه آنیم

احمد ز سوی تن همه تشبیه و مثالیم
وز روح منزه ز مکانیم و زمانیم

دیگر

من ز سودای محبت واله و دیوانه ام
عاشق شوریده سر مهجور رخ جانانه ام

مستی من از نگاه چشم مست ساقی است
بندهٔ پیر مغان خاک در میخانه ام

من بقربانت شوم ای ساقی باده فروش
از شراب بیخودی لبریز کن پیمانه ام

عابد جانانه ام معبود من حسن وی ست
ساکن منزل ورای کعبه و بتخانه ام

نقشهای غیر لیلی جمله حک کرده ست عشق
با دل ساده چو مجنون ساکن ویرانه ام

آن تجلیهای حسن دلبران مانند طور
با هزاران برق و شعله سوخته کاشانه ام

آه از جور بتان خوبرو کافر دلان
کز تطاول کرده ویران هم دکان و خانه ام

کار خود کن زاهدا و ز کفر و ایمانم مپرس
مشرب عشق است و رندی عاشق دیوانه ام

خاک گردیدم سراپا ز آتش سودای عشق
سوخت شمع حسن جانان صورت ویرانه ام

عقل را پرسیدم از خوبان این عالم بگفت
بر تماثیل جهان چون ابلهان شیدانه ام

در خرابات مغان با شاهدان رفتم خوش است
تا برندی احمدا مشهور شد افسانه ام

دیگر

دل را بعشق دلبر مستانه سوختیم
جان ز آتش محبت جانانه سوختیم

در بزم عشق با دل پر درد بیقرار
بر شمع روی یار چو پروانه سوختیم

ز آن آتش جمال که در سینه شعله زد
تا نقش سنگ کعبه و بتخانه سوختیم

مانند طور خرمن هستی خویش را
از شعله های جلوهٔ جانانه سوختیم

عمری گذشت تا بدر پیر می فروش
در آرزوی ساغر و پیمانه سوختیم
ساقی بیا که خرقهٔ سالوس خویش را
از بهر باده بر در میخانه سوختیم
این آتش فراق تو گلشن نشد مرا
همچون خلیل هستی و خود تا نه سوختیم
آن چشم پر خمار که بوده چو مست می
زد آتشی ز غمزهٔ مستانه سوختیم
در آتش محبت یار خلیل وش
بی باک پا نهادهٔ مردانه سوختیم
محو جمال و حسن دل آرای دلبریم
این قیل و قال و دفتر و افسانه سوختیم
مانند قیس شعله زده در دلم چو عشق
بود آن جنون که کالهٔ و کاشانه سوختیم
در مجمر محبت و سحر پری رخان
احمدؐ سپند وش دل دیوانه سوختیم

دیگر

دردنوشیم و حریص ساغر و پیمانه ایم
ساقیا زان آرزو خاک در میخانه ایم
کشتهٔ ناز و ادا و شوخی ترکانه ایم
جان نثار غمزهای نرگس مستانه ایم
ما ز سودای محبت والهٔ و دیوانه ایم
سوخته از شعلهای جلوهٔ جانانه ایم
اندرین بزم ظهور و جلوه گاه شاهدان
هر کجا شمع دل افروز است ما پروانه ایم

جلوہا کردند چون در کسوتِ لیلای حسن ہمچو مجنوں از سرِ شورِ جنوں دیوانہ ایم
عشق آمد بہرِ من صد کوسِ بدنامی نواخت درمیانِ خلق اندر عاشقی افسانہ ایم
دولتِ پیرِ مغاں بین تا زہمین ہمتش مست عشقیم و بری از کعبہ و بتخانہ ایم
از خُمِ عشقِ ما ساغری نوشیدہ ام پُر خمار از چشمِ مست و غمزۂ مستانہ ایم
از عطای یک دو جامِ ساقیِ بادہ فروش مست و فارغ از خیالِ خویش و ہم بیگانہ ایم
از برای این بتانِ رہزنانِ عقل و دین گاہ در دیرِ مغاں گہ ساکنِ بتخانہ ایم
تن فتادہ اندرین جا جان مقیمِ کوی دوست در جوارِ دوست جا کردیم و ما اینخانہ ایم
دولتِ دنیا و دین را عاشقاں کے طالبند ما گدایانِ جمالِ طلعتِ شاہانہ ایم
فکر آرید ای حریفاں قوتِ عشق ست این ما ز خود آتش زدہ اندر دُکان و خانہ ایم

جلوہ گر گردید احمدؐ چونکہ خورشیدِ جمال
محو ہمچوں آئینہ پیشِ رخِ جانانہ ایم

ایضاً

چناں از بادہائے عشق مستم کہ من از ننگ و از ناموس رستم
چو مجنوں بُرز سودا و جنونم بہ عشقِ آں پری دیوانہ ہستم

برندی و به میخواری و مستی چو مستان بر در ساقی نشستم
به خلوت من حریفِ بزمِ یارم در غیرت بروی غیر بستم
بزورِ نیستی و بیخودی ها برون از چنبرِ هستی بجستم
بیک ساعت ز هستی وارهیدم چو ساقی داد جامِ می بدستم
میِ الفت مرا ساقی چنان داد که تا من شیشهٔ توبه شکستم
رهائی نیست جانم را ز جانان بزلف یار چون ماهی بشستم
من از زهد و ریا آزاد گشته چو رندان و چو مستان می‌پرستم
ز من بردار دست امروز ناصح دلم در عشق او رفته ز دستم
عجب سرّیست جانم را که تا من برون از نیست و نه نیز ز هستم
ببین امروز مستم از میِ عشق که من مخمور از روزِ الستم

به عشقِ این بتانِ ماه پیکر
چو احمدؐ از ملامت ها برستم

ایضاً

سایهٔ هستیم از مهرِ رخش شد معدوم گشت ثابت چو هیولی است وجودم موهوم

جمله کالای وجودم شرر عشق بسوخت
تا از و گشت همه نام و نشانم معدوم
روح گم گشته چو قطره بدرون دریا
عالم علم شده محو میان معلوم
جوش حسن است که در پرده نگنجید جمال
شور عشق است که ظاهر شده سرّ مکتوم
آن جمالیکه بصد پرده نهان بود بخویش
بهمان نقش عیان گشته چو لوح مرقوم
فتنهٔ حسن بود عاشق بیدل بدنام
جان بیچاره شد از سنگ ملامت مرجوم
خانهٔ روشن همه از سوختن شمع بود
هیچ گاهی نه شده زین دل عاشق مرحوم
جان بجانان شده گم دل بجمال دلدار
غیر از جلوهٔ معشوق نمانده مفهوم
این من و مای ما هست انائی ویش
باشد از مهر همه روشنی ماه و نجوم
ذات واحد که بیکتائی خود بود نهان
با هزار اسم و صفت گشته عیان موهوم
از ازل تا به ابد عشق بقای واحد
ذات حق است بخود نیز صفاتش قیوم
از نهیب شه عشق از سر من عقل گریخت
لشکر شورش او چون بد علم کرد هجوم

ساقی آید بیکی جرعه خمارت شکند
احمدا از کرم او تو نباشی محروم

غزل

عشق آمد روح را روح الامین
می برد تا عرش از قعر زمین

ای کنهیا راحت جان حزین
ساز لحن خویش با گوشم قرین

روح تا در غیب با صد طرب
تن ز مستی رقص آرد بر زمین

زنده کن ارواح را چون نفخ صور
از نی الحان خود اے نازنین

مست کن شوریدگان عشق را
بشنو از روحانیان صد آفرین

رنگ مستی ریخته صورت حسن
بر دل عشاق ده هم نور یقین

صورت خوش آئینه حسن حق است
تن چو مشکات و ز جاجه لحن بین

از عنایت شرح صدر عاشقان
کن ز فیض رحمت للعالمین

ای جمال مطلق و نور شهود
خوش بیا و چشم جان من نشین

از طرب روحانیان رقص آورند
مست گردد مرد و هم شیخ وزین

دیده حیران گرده از تاب جمال
دل منور باشد از نور مبین

دور دارد حق ترا از چشم بد
دائما ایزد ترا باد و معین

جان من خاک ره عشاق باش
صحبت نا جنس دان بئس القرین

اخترّ شوریده سر از سوز دل
ناله می دارد و آه و حنین

ایضاً

نالهاے درد و این هیهاے من
کے بخاطر آیدش ای واے من
ز آتش سوداے عشقش سوختم
آه زین سوز من و سوداے من
روز و شب برپاست از شور جنون
همچو مجنون کو بکو غوغاے من
از ازل خاک در میخانه ایم
شد در پیر مغان ماواے من
بیخودیش آمد نگاه مست یار
نرگس مخمور او صهباے من
دیده من خانهٔ حسن تو باد
جلوه گاه تو دل شیداے من
بے نشانم کرد عشق بے نشان
گشت بیجای ز جهت جاے من
گشت آن بیرنگ از نیرنگ خویش
با هزاران حسن عشق افزاے من
چون پری آمد درون دل نشست
این فغان اوست از لبهاے من
صبغة الله رنگ عشاق ویست
شد فغانش زردی سیماے من

آه احمدؔ جان مسکین مرا
سوخت عشق یار بے پرواے من

ایضاً

با همه جاه و جلال آمده سلطانِ من		عشق نهاده خیمه در دل ویرانِ من
نیست بایں کفر و دین جانِ مرا هیچ کار		عشق تو شد دینِ من مهر تو ایمانِ من
زلفِ تو دامی فگند گشت دلِ من اسیر		کی رهد از دام تو جانِ پریشانِ من
عهد به بستم بی عشق نه ورزم دگر		آه که چشمت شکست این همه پیمانِ من
باده بده ساقیا جان ز غم آزاد کن		های و هوی کسی آمده زندانِ من
آتشِ جانِ مرا سرد بکن از آبِ وصل		شعلهٔ تو شد آتشکده سینهٔ سوزانِ من
جلوه بچشمم بکن ظلمتِ هجرم ببر		با رخِ چون ماه خود شمعِ شبستانِ من
از همه جان و جهان عشقِ تو ما را بس است		شورشی مهرِ رخت آمده طوفانِ من
ای ز گلِ روی تو بلبلِ جان در فغان		هایهو زند سرزده دل ناله و افغانِ من
روی تو آرامِ دل وز لبِ تو کامِ دل		مونسِ من یادِ تو دردِ تو درمانِ من
راحتِ جان روی تو وصلِ تو آرزوی تو		شد ز تو عشرت کده کلبهٔ احزانِ من
صبر بکن تا شبی یارِ تو آید بسر		چند کنی های و هوای دلِ نالانِ من
آه که در سینه ام عشقِ تو صد داغ داد		رشکِ گلستان شده سینهٔ سوزانِ من
پیشِ رخِ همچو مه آئینه سان گم شدم		محوِ جمالِ تو شد دیدهٔ حیرانِ من
محوِ جمالت شدم هستیِ من تو شدی		آنِ تو گردیده ام تو شده آنِ من

چون ز درون و برون گشته برا محیط
پس چه شناسم بگو چیست تن و جان من
ای ز عدم تا وجود دین همه غیب و شهود
نیست بجز تو کسی ظاهر و پنهان من
نور قدم از یقین وهم حدوث ببر
محو بکن از وجود ظلمت امکان من

احمد شیده سر پیچ نور فناست
بلبل خود را مسوز ای گل خندان من

ایضاً

ماه روی سرو قدی سیمتن
آه از جانم ربود آرام من
آتشین رخساره و آن رشک چمن
شعله زد از حسن خود در جان من
او چو جانست در دل من همچو تن
او چو روح ست و جهان همچون بدن
از شمیم زلف آن جان جهان
سر بجیب انداخته مشک ختن
آه خمار آلوده چشم پر ز سحر
گشت دین زاهدان را راهزن
ای جمالت راحت روحانیان
تو بجمعی همچو شمع انجمن
ناله جانم چه عشق گلرخان
هست چون گل بانگ بلبل در چمن
پیش شمع حسن او پروانه وش
جان من دارد شعار سوختن

همچو لاله داغ ها دارم بدل   در غم آن روی چون برگ سمن
دود آهِ من ز گور من نگر   آتشی دارم نهان زیر کفن
سر بکتابیش جانم را رهاند   از لغدها و فکر ما و من
گر نشینی بر سر گورم دمی   با تو گویم از زبانِ دل سخن

جان خود را کن فدا احمد حسین
بر جمالِ پاکِ آن روی حسن

ایضاً

جانم بلب هست از عشق خوبان   کس دردِ ما را کرده نه درمان
چون چنگ پشتم از غم خمیده   پیرم بکرده عشقِ جوانان
غارت بکرده دین و دلِ من   ایمان ببرده هم نامسلمان
از دردِ عشقِ این گل عذاران   هستم چو بلبل با آه و افغان
رویش بدیدم چون من نمردم   زین سخت جانی هستم پشیمان
آمد به پیشم با حسن و خوبی   ببرده از من عقل و دل و جان
هستی چو نور چشم و دلِ من   جایت بیادا در دیده و جان

بشکن بباده پندار تقوی — از جان زاهد ساقی مستان
در عشق بازی و شاهد پرستی — رسوا شدم من چون شیخ صنعان
جامم بر ندی و در عشق بازی — از زهد برگشته بشکسته پیمان

در روز میثاق احمد بداوند
صد درد بر ما این عشق خوبان

ایضاً

برده قرار و شکیب از دل و از جان هموں — داده بعشاق خویش ناله و افغان هموں
جلوهٔ حسن بتان تا به رخ مهوشان — درد دل عاشقان هم دل بریان هموں
راحت روح و روان قوت هر ناتوان — روشنی دیده ها نور دل و جان هموں
دیدهٔ مشتاق را نور بیانش بود — مقصد دلهاست او آرزوی جان هموں
سجده گه عاشقان طاق خم ابروش — قبلهٔ جان و دل گبر و مسلمان هموں
آنکه دل و دیده را نور و سرور آمده — روح و روانم هموں جانم و جانان هموں
نالهٔ بلبل ازو خنده زنان گل ازو — در چمن آمد بهار خوبی بستان هموں
در خم جان جوش ازو دل همه بیهوش ازو — جوشش باده هموں مستی مستان هموں

بہرِ دلِ گم شده آمده عشقش دلیل
وز پئے عشاقِ خویش آمده برہاں ہموں

مست کنِ عاشقاں نرگسِ مخمورِ اوست
تیز زند در دل از غمزۂ خوباں ہموں

دشمنِ زہد و ورع خرقہ درِ زاہداں
رونقِ حسنِ بتاں غارتِ ایماں ہموں

ذوقِ فتوح و رواں نورِ دلِ انس و جاں
ہستیِ ہر دو جہاں ظاہر و پنہاں ہموں

آنکه دلت سوخته ز آتشِ رعنا خویش
احمدؔ محزوں نگر جلوه گر است آں ہموں

ایضاً

پیشِ رخش ام چو آئینہ حیراں
چو مہر ست خیره از و دیدۂ جاں

ربوده دلم شوخیِ حسنِ خوباں
جمالش زده شعلہ در خرمنِ جاں

ز بیتابیِ عشق پرده دریں
شده فاش از وی ہمہ رازِ جاناں

مدو در پئے خانۂ مہماں طلب کن
دریں خانۂ جسم حسن ست مہماں

کسے مہر را جز بآبے نه بیند
ز برقِ رخش خرمنِ جانست سوزاں

نه بیند کسے روح را غیر از تن
جسد گشته پیدا و جاں گشته پنہاں

درونِ مکاں شد نہاں لامکانے
وجوب آمده روح و شد جسم امکاں

شد از عشق تو بی پرده راز حقیقت
چو برخاست از جانش این شور و فغان

کسی حسن را غیر صورت نه بیند
ازین بینم احمد رخ دلستانان

ایضاً

بیا جمال دل افروز دلستان را بین
بناز میرود آن جان عاشقان را بین
به عشق روی تو در گلشن ای گل خندان
فغان و ناله پر درد بلبلان را بین
سهی قدی که شدم پیر در غم عشقش
بسوی باغ بیا حسن آن جوان را بین
بیا به مجلس رندان ز زهد توبه بکن
شراب عشق کش و جلوه بتان را بین
ز غمزه تیر زدی در دلم چنان ای ترک
ز خون دیده من زخم های جان را بین
بیک نگاه دو صد زخم می زند بر جان
بسا ز سینه سپر تیر بی کمان را بین
نه سر بماند و نه دستار ساقیا در بزم
ز باده تو چه شد حال میکشان را بین
بکوی تست روان خون عاشقان چو سیل
بیا و حال شهیدان و کشتگان را بین
پری رخی که دل خلق پایمال بکرد
تو کج ادای و شوخی و ناز آن را بین
از آن شراب که دادی به عاشقان ساقی
فتاده اند ز خود رفته بیخود آن را بین

به عشق تو دل عشاق هست خوار و خراب   فغان و ناله و زاری بیدلان را بین
از ان غمی که به عشق تو هست در دل من   چو ابر گریه این چشم خونفشان را بین
به عشق تو شب و روز است جان بسوز و گداز   بسینه دست بنه این دل طپان را بین
طپان بخاک و بخون گرد کوی تو عاشق   بیا و خواری عشاق نیم جان را بین
ز دست ساقی مهرو بگیر جام شراب   برآر نعره ز دل حسن دلبران را بین
از انها جمال که جانها همه فدای وی‌اند   نشان حسن جهان سوز بے‌نشان را بین
بعشق یار اگر یکدمے شوی بیخود   تو در مکان دل خویش لامکان را بین

فقط توی نه درین حزن مبتلا احمد
بیا و درد و غم و سوز عاشقان را بین

ایضاً

جانم برفته در عشق جانان   تن مانده تنها بی روح و بیجان
شام و سحرگاه در عشق آن گل   مانند بلبل دارم افغان
این اشک چشم وین آه سردم   تا فاش کرده اسرار جانان
تا کے بنالم کین بت بشوخی   هم دل ببرده دزدیده ایمان

خونم بخوردی کشتی به غمزه
تا چند این جور اے نامسلمان

ساقی بباده جانم رها کن
از بند عقل و طبع پریشان

مستم چنان کن تا من ندانم
تا کیست خندان تا کیست گریان

در روز اول ما را بداوند
رندی و مستی وایں عشق خوبان

ساقی مستان مستش بیار و
زاهد چو آید در بزم رندان

جانم رهیده از زهد و تقوی
دیدم چو چشم ساقی مستان

جانم برندی بیزار گشته
از ننگ هستی و از خودپرستان

احمد چه گویم شرح جمالش
عالم چو جسم است و او هست چون جان

ایضاً

آمده جام مے بکف ساقی گلعذار من
تا ز شراب ناب خود در شکند خمار من

گلشن من جمال تو حسن تو نو بهار من
شد لب لال نوش تو بادهٔ خوشگوار من

ز آتش عشق سوختم تا بکجا فغان کنم
راحت جان هر آنکه بود دیده همین قرار من

بی رخ رشک ماه تو سیل ز خون روان شده
صبر نمی کند دمی دیدهٔ اشکبار من

از غم و دردِ عشق تو ناله چو بلبلاں کنم
بیرخِ خوب گل دشت گشته خزاں بهارِ من
ای دلِ پر غم و الم خود تو بگو که چوں کنم
بر لبِ من رسیده جاں مانده آں نگارِ من
تا ز سنانِ غمزه اش زخم بر زخم خورده ام
طاقتِ ضبط تا کجا وای دلِ فگارِ من
زار و نزار گشته ام از غمِ عشقت ای صنم
چوں نکنی ترحمی بر من و حالِ زارِ من
در نگری بچشمِ خود آتش و دودِ سینه ام
گر تو گہے گذر کنی بر لحد و مزارِ من
خاکِ رہت بگشته ام از پئے آنکه یکدمی
گر قدمی نہی بر آں بوسه دہد غبارِ من
عاشق و رند و می کشم مست و خراب زاہدا
زہد و ورع گہے مجو زیں دلِ باده خوارِ من
ز آتشِ عشق و شعله اش سوخته ام چنانکه تا
غیرتِ لاله زار شد سینهٔ داغدارِ من
بر رخِ خویش دلبراں داغِ غلامیش زده
رشکِ پری رخاں بود حسن و جمالِ یارِ من
ہر دم و لحظه نو بنو خود ز درون و از بروں
ناز و کرشمه می کند بہرِ من آں نگارِ من
جانِ مرا ہمی کشد ہر طرفے که خواہد او
در کفِ خویش داشته چوں شتراں مہارِ من
چونکه بمیلِ جانِ خود آفتِ عشق میخرم
آمده از برای من جبرِ من اختیارِ من

چشم براہم احمدؔ تا که درآید آں نگار
دیده نشد ولے گہے زحمتِ انتظارِ من

ایضاً

با همه حسن و دلبری آن بت مه لقائے من
ناز و کرشمه هر زمان میکند از برای من
ز آتش عشق سوختم ای مه خوش لقای من
حسن و جمال خویش را جلوه بده برای من
گاه دلم بسوزد او ز آتش حسن روے خویش
گاه فزون کند ز لب عمر من و بقای من
مرگ و حیات جان من در لب لعل آن بت است
هست جمال روے او درد من و دوای من
در سر پر جنون من غیرت و فکر ننگ نے
آتش عشق سوخته شرم من و حیای من
از پی دفع ظلمت هجر تو در شبان غم
هست خیال روے تو شمع من و ضیای من
بر همه جور و بی وفا راضیم ای حیات جاں
هر چه بود رضای تو هست همان رضای من
گفتمش ای حیات جاں ده خبرم براز خود
گفت بناز در وجود نیست کسی ورای من
عشق بگفت بهر جان عرش مراست آشیاں
برتر ازین جهاں بود سیر من و فضای من
طائر قدس نام من عرش بود مقام من
بهر تفرج آمدم حسن بود سرائے من
حسن و جمال دلبران مراة خویش ساختم
گشت عیان در آئینه ذات من و لقای من
شعلهٔ طور آمدم جلوهٔ نور آمدم
رونق روی دلبران نیست بجز بهای من
ذات نیست بے نشاں برترم از جهان و جاں
غیر ز آب و آتش ست آب من و هوای من
ساکن ملک لامکان طائر قدس آشیاں
برترم از همه جهت بیجهتی ست جای من
نے من و تو در آمده یا سبب منی توئی
عین منی ماست او هم منش ورای من

بہر تو ہمچو احمدم دور فتادہ از وطن
نیست دریں دیار کس غیر تو آشنای من

ایضاً

رنگ رخ دلبراں رونق خوباں ہموں
درد دل عاشقاں سینۂ سوزاں ہموں

باعث آرام جاں مرہم زخم نہاں
بہر مریضان عشق آمدہ درماں ہموں

ز آتش حسن بتاں ہستی عشاق سوخت
سوزش پروانہ و شمع شبستاں ہموں

در دل بلبل ہموں صورت عشق آمدہ
زینت روی گلاں زیب گلستاں ہموں

نور نظر آمدہ دیدۂ یعقوب را
جلوۂ حسن رخ یوسف کنعاں ہموں

جلوہ بہ لیلی بکرد صبر ز مجنوں ربود
شورش و سودای قیس جان پریشاں ہموں

آہ دل بیدلاں آتش سوز نہاں
چہرہ چوں زعفراں دیدۂ گریاں ہموں

جلوۂ ہر رنگ او شاہد بیرنگ او
عاشق گم گشتہ دل دیدۂ حیراں ہموں

در رخ خوباں بناز چہرہ برافروختہ
وز لب عشاق باز نالہ و افغاں ہموں

در خم جان و دلم جوش زدہ ہمچو مے
ساقی مہروش ہموں نعرۂ مستاں ہموں

ہر جہتی را گرفت بر ہمہ گشتہ محیط
ظاہر و پیدا ہموں باطن و پنہاں ہموں

هست تجلی ذات این همه اسم و صفات
غیر ندارد وجود عاشق و جاناں ہوں

آنکه بیک غمزه برده ولت احمدرا
هست بباغ شهود سرو خراماں ہوں

ایضاً

دل ربوده حسن روئے دلبراں
مانده در تن وای این جانِ طپاں

هست حسنش قوتِ هر ناتواں
واں لبِ لعلش حیاتِ عاشقاں

ما همه جسمیم او روحِ رواں
هست جانِ ما تن و او جانِ جاں

ظاهرت پابند در خرگاهِ تن
سایر آمد روح تو در لامکاں

باطنِ تو هست دریائے محیط
گوهرِ ذاتِ ترا حق ست کاں

آنکه گنجانید قلزم را بخویش
شرحِ آں قطره که آید در بیاں

چوں بخواب خوش در آئی ساعتی
تو درون خویش بینی یک جهاں

مثلِ این عالم تمامی کائنات
بینش در خویش بیشک و گماں

اندرون ذره پنهاں آفتاب
شد سلیماں در پس مورے نهاں

از هوا محتاج اشیا آمدی
"تا نه پیدا هست در تو آں نشاں

مبدءِ عالم بود حق ہم معاد
اسم تعبیر نیست این جان و جہان
بہر ہر اسمی مسمیٰ ذات اوست
ہست در ہر صورتے او را نشان
او چو قلزم ہست و ما ہمچون حباب
جملہ عالم احمدا یک موج دان

ایضاً

خواست تا ظاہر کند آن شہ کمالِ خویشتن
آمد و نقشے کشیدہ بر مثالِ خویشتن
ذات آدم را برای خود یکے آئینہ ساخت
تا ببیند اندرو حسن و جمالِ خویشتن
آنچنانکہ جانِ آدم با ہمہ صنعِ عجیب
شکل ہا پیدا کند اندر خیالِ خویشتن
آن جمالِ کو نہان بودہ ز چشمِ خویش ہم
گشت پیدا با ہمہ جاہ و جلالِ خویشتن
آدمی زادہ ز حالِ خویش غافل بودہ است
مبدءِ خود کے شناسد ہم مآلِ خویشتن
ہر کسے بر عادتِ خود این جہان و آنجہان
کامرانی می کند حسبِ خصالِ خویشتن
ہر چہ آید پیش تو از خوب و زشت و نیک و بد
خوبیٔ خوبان مر او را ہم نکالِ خویشتن
بیخبر ہر دل ز فکرِ ماضی و مستقبل است
روز و شب مصروف میماند بحالِ خویشتن
بنگ و افیون خوردۂ احمد کہ تا ہوشت نماند

بجز از اصل هستی هم مآلِ خویشتن

ایضاً

دو جامم می گلرنگ داده ساقی مستان
بگشتم مست ازوی تا نمانده هوشِ من با جان
ز مستی های او عقلم برفت و نیز هوشِ من
زده صد جوش همچون باده آن می در خمِ این جان
برون از خویش رفتم آنچنان از جوش آن باده
که تا علمم نمانده از خود و از کفر و از ایمان
از آن باده که خورده در ازل این آدمِ خاکی
کز او جن و ملک هستند اندر سرِّ او حیران
بزورِ باده اش بار امانت را شده حامل
ملک ارض و سما کز وی همه ترسنده و لرزان
باین رفعت باین وسعت که دارد او بذاتِ خود
نه چون از رشک او در جان چو خارے خورد شیطان
وجودِ او عجب مجموعهٔ ملکوت و ملک آمد
دو عالم جمع گشته در نهادِ حضرتِ انسان
هزاران موج بر خیزد ز فکر و از تلفظ ها
بهر سو نه کم گردد عجب بحریست بے پایان
ببین تا اینهمه اسماء اشیا اندر و گنجد
خزینه بے نهایت هست ویرا اندرونِ جان
ثناهای که گفتم خود برای اهلِ قرب آمد
نه از بهرِ کسے چون خر شده زخمی تہِ پالان
هر آن جانی که مانده خوار و دون اندر هوای خود
چه بین عالم دران عالم بسے حسرت خورد بر جان

اگر احمد دلِ تو نا رسیده تا بوصل او

زہجرش تا ابد سوزے بماندی در تن ازجواب

ایضاً

ای جمالِ تست نورِ چشمِ من — مہرِ تو آمد چو جان اندر بدن
چونکہ تو جانی نہ بیند کس ترا — زین نمی آئی درونِ چشمِ من
لامکاں جوئندہ کے یابد ترا — زانکہ تو پنہاں شدی در ما و من
رونقِ گلہا و عشقِ بلبلے — جلوہ گر ہمچوں بہار اندر چمن
ہم توئی گلگونۂ حسنِ بتاں — ہم درِ عشاق باشی نعرہ زن
حسنِ شمع از جمالت تابشے — از تو در پروانہ ذوقِ سوختن
گل ز حسنت جلوہ وزدیدہ است — غنچہ چیدہ ز تو برگِ سخن
ای جمالت نورِ چشمے عاشقاں — ہمچو شمعے رونقِ ہر انجمن

ہمچو بلبل جان احمدؐ سوختی
زآتشِ عشق ای گلِ خندانِ من

ایضاً

قدسیان شیدا شده بر روی تو
شیفته روحانیان بر بوی تو

کارسازانِ قضا بر بسته اند
هستیٔ عالم بتارِ موی تو

از ازل بر جملهٔ ارواح و قلوب
منبسط گردید مهرِ روی تو

از سرائرِ روحِ قدسی آمده
اندرین عالم بجست و جوی تو

مضطرب گشته بسدره جبرئیل
در مشامش چون رسیده بوی تو

بدورت عشاق محو و بیخود اند
بهرِ ایشان لامکان شد کوی تو

هستیٔ عالم توئی ای تُرکِ مست
هستیٔ وهمی ما هندوی تو

دل شده در دامِ زلفِ تو اسیر
شد کمندِ جان خمِ گیسوی تو

احمدؐ از جان تشنهٔ دیدارِ تست
هست آبِ زندگی در جوی تو

ایضاً

آتشِ هجرم بسوخت شربتِ دیدار کو
آنکه تسکینم ربود آن بتِ عیار کو

مست جنونم کنون از سرِ سودای عشق
کاکلِ دلدار کو سلسلهٔ یار کو

جان و دلم سوخته آنکه بناز و جمال
شعلهٔ حسنش کجا آتشِ رخسار کو

عاشقِ دلدادۂ ہیچ نہ ترسد بجاں
سر بکف آوردہ ام تیغ و سرِ دار کو

پیشِ تو استادہ ام تیر بزن غمزہ را
خون دلم جوش زد دیدۂ خونخوار کو

عاشقِ دلدادہ ام فارغ و آزادہ ام
سینہ سپر کردہ ام غمزۂ دلدار کو

ایں دلِ سرگشتہ ام طایرِ بے آشیانست
تا کہ نشیمن کند کاکلِ خمدار کو

گشتہ دلِ من ملول زیں ہمہ زہدِ ریا
آں بتِ عیار کو حلقۂ زنار کو

حسرتِ ساقی دمی پشتِ دلِ من شکست
خوار و خرابم کنوں خانۂ خمار کو

دعویِ زہد و صفا ہیچ بکن زاہدا
روشنیِ دل کجا جانِ پُر انوار کو

موسیِ جاں آمدہ بر سرِ میقاتِ شوق
جلوۂ دلدار کو وعدۂ دیدار کو

ساقیِ روزِ ازل اُنچہ ز صہبا بداد
جاں ہمہ مست شد یک دلِ ہشیار کو

از رہ سمع و بصر و ز دل و جاں احمدا
جوش زند سرِّ حق محرمِ اسرار کو

ایضاً

خوردہ خونم عشقِ خوں آشامِ تو
بُردہ آرامم رخِ گلفامِ تو

آرزو دارد دلِ شیدائے من
تا دہم جاں اے صنم بر نامِ تو

کاکلِ مشکین شده زنجیرِ دل
بستهٔ جانم حلقهاے دامِ تو

روح و جانِ عاشقاں بادا فدا
بر جمالِ پاکِ خوش فرجامِ تو

بهرِ من از صد ثنا خوش تر بود
از رهِ ناز اے صنم دشنامِ تو

آرزو دارم بهویت جاں دهم
سویم آرد گر صبا پیغامِ تو

کے نظر آرد سوئے حورِ جناں
عاشقِ دلدادهٔ ناکامِ تو

قدسیاں اندر رکابِ تو دواں
از مکاں تا لامکاں یکگامِ تو

از نیاز و صدق دایم مهر و مه
طوف می آرند گردِ بامِ تو

توسنِ چرخ ست گرتند و حرون
لیک دایم هست جاناں رامِ تو

تا قیامت بر نگردد هوشیار
هر که خورده جرعهٔ از جامِ تو

دائما از خرقهٔ زهدِ ریا
ننگ دارد عاشقِ بدنامِ تو

گشتهٔ احمدؔ چناں رسوائے عشق
گم شده تا جمله ننگ و نامِ تو

ایضاً

آفتِ جانِ بیدلاں هست جمالِ روئے تو
بهرِ جنونِ عاشقاں سلسله ایست موئے تو

عشق تو ای حیات جان مذہب ملت و من است
قبلۂ ماست روی تو کعبۂ ماست کوی تو

مست و خراب جانم از نرگس پرخمار تست
دام دلست بہر ما طرۂ مشک بوی تو

سجدۂ زاہداں ہمہ ہست بسوی سنگ و خشت
سجدۂ عاشقاں بود سوی جمالِ روی تو

گر ببری در آوری بوی تو سوی من صبا
از سرِ شوق و طیب دل جاں بدہم ببوی تو

شور جنون عشق ما فتنۂ حسن روی تست
ہمچو نیست از لبم نالہ و ہای و ہوی تو

قبلۂ جان ہر یکی چونکہ جمالِ روی تست
مومن و گبر را ازیں سجدہ جاست سوی تو

تا فتنہ حسن تو چوں بدرون جان من
آئینہ ساں بحیرتم پیش جمالِ روی تو

این دلِ ناشکیب من گشتہ زبون و خوار عشق
آہ و فغاں ہمی کنم بہر رخ نکوی تو

شوقِ جمالِ پاک تو در تنِ من مثالِ روح
ہست بساں جانِ نہاں در دلم آرزوی تو

از چہ پسند میکنی ای مہ من ہلاک من
سوختہ جانِ عاشقاں سنگدلی و خوی تو

اینکہ ہجوم عاشقاں بر در تست ساقیا
بادہ بیخودیست چوں در خم و در سبوی تو

گرچہ ز شعلہای عشق احمد دل شدہ بسوخت
لیکہ ز جانش کم نشد شوق تو جستجوی تو

ایضاً

شعله زده بجانِ من برقِ جمال و حسنِ او
سوخته هستیم چنان تا که نماند تار مو

وحشتِ جانِ من چو قیس شهرهٔ شهر گشته است
شورِ جنونِ عشقِ من هر طرفی ست کو بکو

عشقِ تو از دلم ربوده خواب و خور و شکیبِ من
خوار و زبون گشته ام از پئے آں رخِ نکو

نکهتِ زلفت ای پری مست بکرده جانِ من
سلسلهٔ جنونِ من کاکلِ تست مشکبو

بستهٔ دامت ای صنم از درِ تو کجا رود
طرهٔ مشک سای تو چوں رسنی ست در گلو

سیلِ سرشک دیده ام جوش زده ز جان و دل
آب ز چشمِ من روان شد ز غمِ تو همچو جو

از سرِ کبر زاهدا طعنه مزن بر عاشقاں
چونکه ندیده رخش نیست ترا خبر ازو

نعره های و هوی من تا بفلک رسیده بود
آمده حیرتم بپیش گفت مرا که انصتو

نے رخِ خوبت ای صنم در دلِ من قرار نے
برد شکیب و صبرِ من حسن و جمالِ ماه رو

نالهٔ من مبین ز من اینکه جهد ازیں دهن
هست پری رخے نهان زیر جنون های هو

یاره ترا ز غم رهاند سوی خودت ترا بخواند
بر کرم و عنایتش اے دلِ خسته شکر گو

خلق تعلقت بود صورتِ علم و وهمِ تو
اینکه بحس در آیدت هست تمام سرّ هو

مهر بنه برین دهن بند بکن در سخن
باش خموش احمدا ختم بساز گفتگو

ایضاً

جانها بعشقت واله و دلها همه شیدای تو
کس نیست در خوبی و حسن ای ماه من همتای تو
خلقی بعشقت مبتلا جانها ز غم اندر بلا
در هر دلی غوغای تو در هر سری سودای تو
پیش جمالت قدسیان حیرت زده آئینه سان
جان و روان عاشقان خاک اندر زیر پای تو
حسنت حیات عاشقان مهر روان بیدلان
اندر دل ما خانه ات در دیدها شد جای تو
مانند مجنون عشق تو عقلم ربود و هوش من
رسوا بکرده کو بکو عشاق را سودای تو
چشم خمار آلوده ات خمخانهٔ مستی شده
تا گشت جان عاشقان مخمور زان صهبای تو
از نازهای جان جهان بر تارک دل میروی
پامال جان عاشقان کرده قد رعنای تو
در عشق تو ای جان من آشفته و سرگشته ام
بربود آرام دلم ای مه رخ زیبای تو
مانند مجنون بیخود و حیران شده در عشق تو
تا این فلاطون خرد گم گشته در صحرای تو
مدهوش شد هر عقل و دل از بادهٔ دیدار تو
جانها حیاتی یافته از حسن روح افزای تو
ای دل بعشقش سوختی اندوه ها اندوختی
هر شب رود سوی فلک این ناله و هیهای تو
هر عاشقی گم گشته دل یک گوهری از کان تست
هر رهروی جان باخته باشد در یکتای تو
از فتنهای چشم تو عالم همه برهم شده
پر سحر و افسون آمده آن نرگس شهلای تو
خورشید و ماه و مشتری در طوف گرد خانه ات
زهره بجان تا نی خورد از قبهٔ مینای تو

احمد دل تو سوخته از شعلهای حسن او

آتش زده عشق رخش اندر همه کالای تو

ایضاً

از چشم عاشقان بچه خلوت گزیده — در دیده ام بیا که مرا نور دیده
ما از جنون عشق گریبان دریده ایم — تو پرده صبوری جانم دریده
منعم مکن ز عشق بتان زاهدا که تو — شاید جمال دلبر ما را ندیده
چون خویش زنده کن دل ما نیز ای صبا — بوی ز پیرهن بت ما گر شمیده
رخ را بمن نمودی و عقلم ربوده — سودا و صد جنون بسر من دمیده
از عشق تو نجات نباشد گهی مرا — مانند روح در رگ جانم دویده
ای مرغ قدس عشق ز یارم خبر بگو — زیرا که قرنها سوی بامش پریده
حسنی که بود راحت جان دولت کنول — از درد عشق جان بلب از وی رسیده
اسرار نفخ روح ز عشقت شناختم — تا مهر خود چو روح بجانم دمیده
اندل خیال روی ترا چون بدر کنم — همچون پری بخانه جانم خزیده
مانند روح و عشق و یا صورت جمال — ای نازنین بگلشن دلها چمیده
در آدم آنچنانکه پری میشود نهان — در هستی دو کون تو خلوت گزیده

جهدی که کرده بندهٔ عشق احمدا
صد شکر کن چو بدرِ جانان رسیده

ایضاً

ز آتش حسن چو گل چهره برافروخته
همچو بلبل دلِ شیدای مرا سوخته
فتنهٔ دین و دل من نگه ناز تو شد
چشم را کافری و سحر در آموخته
ما دل شیفته در عشق تو بفروخته ایم
تو که صد خوبی و صد حسن براندوخته
خرمن هستیم از برق جمالِ تو بسوخت
شعله بود که در جان من افروخته
جلوه کردی که درونِ نظرم جز تو نماند
دیده احول ما بار بغلط دوخته
مثل منصور سر خود به بهای حسنش
ای دلِ شیفته یاد آر که بفروخته
بتماشای جمالت دلم از دست برفت
آه بتان حسین کز روی خود افروخته
از که طرز ستم و شوخی و ناز و غمزه
از پی سوختن جان من آموخته
ای پری رو بیکی جلوه حسن رخ خویش
جان بیمار مرا طور بغلط سوخته
زهد تقوی بربودی بنگاهی ز دلم
غمزه را رهزنی دین من آموخته
آه ای درد محبت دل من خون کردی
آه ای عشق که تو جان مرا سوخته

ما چو آئینه به پیش رخ تو حیرانیم
تو بصد جلوهٔ و صد ناز رخ افروخته

بیکے غمزهٔ جادو نظراں ای احمدؐ
دل و دیں مذهب و ملّت همه بفروخته

ایضاً

دارم به عشق آں یار دلخواه
سوزی و دردی و دودی و صد آه
در عشق جاناں جانم رود گر
لیکن نگردم از مهر آں ماه
شاید که پایش افتد بچشم
گردد سر من تا خاک آں راه
نے جرم کشته دلدار ما را
زیں خون ناحق در خلق افواه
از درد عشقت خوں می خورم من
رحمے به مسکین ای شاه لِلّه
گاهے نه پرسی از حال زارم
تا که بگویم زیں درد جانکاه
دیده جمالش از خویش رفتم
آمد به پیشم چوں یار ناگاه
ساقی شرابم ده ارغوانی
گردد خرد را تا قصّه کوتاه
از عشق خوباں منعم چه سازی
زیں دیو رهزن اعوذ بالله
از فرط نشه صهبائے عشقش
عقلم ز مستی افتاده در چاه

از بوی زلفت بدست گشتم سویم چو آورد باد سحرگاه
جانم برندی از عشق و مستی از راه تقوی گردید گمراه
هستی عاشق در پیش جانان جرم عظیمست استغفر الله
پرسیدم ای جان جایت کجا گفت در هستی کون داریم خرگاه
مطلق گرفته رنگ مقید آمد منزه در شان اشباه
روح مجرد گرفته جسمی در شکل سرهنگ آمد شهنشاه

امجد چه گوییم از راز جانانش
دانا بداند یا جان آگاه

ایضاً

از شان غمزه و تیر نگاه کرده کار عاشقان چشمش تباه
عاشقان بهر تجلی جمال همچو موسی هر یکی دیدار خواه
از محبت خود جگرها آب شد عشق خون کرده دل مردان راه
اشک چشمم راز دل را فاش کرد شد دل بلبل سوز جانم دود آه
گل بخنده در چمن شادان و خوش حال بلبل در غم عشقش تباه

جلوہ گر در سینہا و چشمہا
با ہزاراں تا بہست آں رشکِ ماہ
او چو جان ست و جہاں ہمچوں بدن
جملہ عالم چشم و او نورِ نگاہ
او مثالِ روح و خلق اعضای او
او چو سلطان ست ابداں چوں سپاہ
تا زجباری خود مر شاہ را
اندروں جان ہر فرد است راہ
نفسِ واحد بہ ہزاراں شد محیط
جملہ دلہا بند تحتِ حکمِ شاہ
روح چوں سلطان محیط آمد بفر
بر قلوبِ جملہ افرادِ سپاہ
نورِ روئ نیّرِ اعظم بہ بیں
منبسط شد بر نجوم و نیز ماہ
گر تعدد بشکنی زافرادِ خلق
پس بہ یکتائیش یابی انتباہ
گر شمارِ حرف از ہمت رود
لوحِ سادہ بینیش بے اشتباہ

برار او تہاسے او احمدؐ بہ بیں
کارہا جاریست در ایں کارگاہ

ایضاً

ما والۂ جمالِ نگاریم آہ آہ
شوریدۂ محبتِ یاریم آہ آہ
شیدائی حسنِ ماہ عذاریم آہ آہ
مجنونِ عشق و خستہ و خواریم آہ آہ

دلدادگان حسن نگاریم آه آه — وز درد عشق زار و نزاریم آه آه
حسرت زده ز درد و غم عشق دلبریم — افتاده دور از رخ یاریم آه آه
صد زخم خورده ایم بجان از نگاه یار — در دست ترک مست شکاریم آه آه
رسوا و خوار از غم عشقیم کو بکو — وز مهر یار خسته و زاریم آه آه
از گلشن جمال دل افروز آن نگار — وامانده بفصل بهاریم آه آه
تیری دگر بزن دل ما ز چشم خویش — رر — از سینه تا که پای برآریم آه آه
یک لحظه ی جمال دلارای آن نگار — وز جان خویش صبر نداریم آه آه
ما از غم محبت آن جان عاشقان — در سوز و درد لیل و نهاریم آه آه
از آفت جنون محبت که در سراست — رفته ز هوش خواب و قراریم آه آه
مرجوم سنگ عشق چو منصور گشته ایم — وز دور چرخ بر سر داریم آه آه

احمد به عشق غربت و کربت کشیده ایم
آواره ز شهر و دیاریم آه آه

ایضاً

ای زنده ز حسن تو آیین دل آرائی — جان بنده روی تو زان رو که تو مولائی

دلها همه سوی تو چوں قبله نما گرداں
چونت نکنم سجده چوں کعبه جا نهای
کی بی تو زیم ای جاں گشتی چو حیات من
جز از تو نه بینم چوں نور نظر مای
خورشید جمال تو چوں تافته بر خوباں
بر خویش شده نازاں ایں سایهٔ زیبای
هر روز بچشم من صد جلوه ز حسن آری
هر شب به خیال من چو صبح به دل آی
از دولت دیدارت بر خویش همی نازد
آئینه منظر پر شد از جلوه چه بینای
ز اندیشهٔ عشق تو خالی نبود یک دل
ای جان جهان نهاں چوں جاں تو به تنهای
در سوز درون من چوں عشق تو پنهانی
وز حال زبون من چوں مهر تو پیدای
ای دولت بیدارم وی عمر وفادارم
بی روی تو بیمارم وقت ست که باز آی
بویش پی مشتاقاں شد پیرهن یوسف
لعلش بروان بخشی اعجاز مسیحای

از جای و مکاں او احمدؐ نه نشاں کس داد
ایں طرفه که نام او شد شاهر هر جای

ایضاً

با شوخ و ستمگاری افتاده مرا کاری
خون جگرم خورده آں قاتل خونخواری
افتاده من بسمل در دست ستمگاری
با جان پر از دردی با خاطر افگاری

برده دل و دین من حسن بت عیاری
شد گردن ایمانم در حلقهٔ زناری
از شوخی و طراری عشق آمده عیاری
صد گردن چون صنعان در بسته بزناری
این عشق ز بدمستی چون باده درون خود
صد جوش بر آورده همچون خم خماری
از مستی عشق او بیخود شده صد عاقل
خرقه بگرو کرده در خانهٔ خماری
بر شمع رخ خویش جان سوخته پروانه
چون گل بدل بلبل از عشق زد او خاری
از غایت بدمستی آن نرگس مخمورش
نگذاشته در مجلس یک عاقل و هشیاری
ای وای که افتاده جان من بیچاره
در دست تو چون شوخی خونریزی و خونخواری
از شوخی و طراری آن بت ز جمال خود
اندر حرم و مسجد نگذاشته دینداری
بر گرد سرای او بر خاک طپان حلقی
یک زخم خور غمزه یک کشتهٔ دیداری
زان نرگس مستانه مست آمده بر جانی
در مستی و مخموری چشمش شده خماری
چون بلبل شوریده جان زد بفغان آمد
تا شاخ گل رعنا دیدیم به گلزاری
سودای تو میدارد اندیشه ننگ از دل
در عشق تو هر شیدا رسوا سر بازاری
ای بت بخدا حسنت شد آفت دین و دل
در عشق تو هر زاهد بسته است بزناری
از شورش عشق او صد عاشق دلداده
منصور نمط بیخود آمد بسر داری
چون حسن رخ یوسف در هر طرفی او را
نقد دل و دین برکف پیداست خریداری

دل خانهٔ دلبر شد و او صاحب این خانه
جان آمده چون داری جانانه چو دریابی
از بهر یکی جامی در میکدهٔ وحدت
گروید گرو با ما هم خرقهٔ و دستاری
از کفر و هم از ایمان بگسست دلت احمد
چون عشق ترا کرده محو رخ دلداری

ایضاً

می گلرنگ چون در جام داری
دلم ساقی چرا ناکام داری
بعشق خویش ای آرام جانها
دل عشاق بی آرام داری
بطراری زلف پر شکنها
هزاران دل اسیر دام داری
ز عشق خویش مجنون وش بشهر
تو صدها عاشق بدنام داری
ازان لبها مراد خویش جستن
بدان ای دل که طمع خام داری
بعشق آن پری ای جان محزون
دل پر درد و خون آشام داری
الا ای عشق تو آن شهسواری
که خنگ چرخ را آرام داری
چو تو بنود دگر رندی جهان سوز
کجا پروای ننگ و نام داری
چو بلبل در چمن گلبانگ میزن
بدل چون عشق آن گلفام داری

در آید ساقی و جانت کند مست
بچندی گردش ایام داری
تجلی روی او زلفاستتارست
به عشقش نیک صبح و شام داری

به عشق ای جان احمد مسکن خود
برون از کفر و از اسلام داری

ایضاً

ای دیده ز غم پرآب گشتی
وز گریه خون سحاب گشتی
از گرمی و تف آتش عشق
ای دل همه خون ناب گشتی
ای حسن شباب تا به شوخی
تو فتنه شیخ و شاب گشتی
ای دل بفراق خوبرویان
از آتش غم کباب گشتی
چون چنگ خمیده ز غمها
وز ناله دل رباب گشتی
هستی چو مقیم در خرابات
در عشق بتان خراب گشتی
خاک تو چو عشق داد بر باد
در شهر چو بوتراب گشتی
بر خوبی حسن آن پریرو
ای زلف چرا نقاب گشتی
بر حسن جمال مهرویش
ای هستی من حجاب گشتی

خود از پی غسل آرزوها
ای باز چرا ذباب گشتی
بودی تو باصل لوح ساده
اکنون رقم کتاب گشتی
خود قلزم بیکنار بودی
از وهم کنون خراب گشتی
از موج زنی بحر معنی
در صورت خود حباب گشتی
این قطره به بحر او چه بردی
میدان که تو بی حساب گشتی

از گرمی و جوشش و مستی عشق
احمد چو خم شراب گشتی

زخمها در جگر و دیده پر خون داری
سیل از اشک تو چون چشمهٔ جیحون داری
بهوای رخ آن غیرت لیلی ای دل
سر سودای غم و شورش مجنون داری
در ره عشق ز رسوائی و از ننگ مترس
گر بجان پیروی شبلی و ذوالنون داری
از کف ساقی مستان که فدایش جان باد
دوش می خوردی و مخموریش اکنون داری
بیکی جرعه سرم گم شده و هم دستار
باده آمیخته ساقی تو بافیون داری
بلبل جان مرا آه سوی ناله کشید
حسن و خوبی که تو در آن رخ گلگون داری
بنگاهی تو بتا جمله جهان برهم شد
چشم مخمور چه پر سحر و پر افسون داری
پی شوریدگی عاشق دلداده خود
روی مانند گل و نرگس میگون داری

پیش خورشید رخش ای دل من ذره صفت
از نشاط و ز طرب رقص چو گردون داری

گر ندیدی رخ او بر که تو عاشق گشتی
در بدیدی تو بگو آه و فغاں چون داری

جلوهٔ حسن ازل از رخ خوب تو عیانست
تو دریں صورت چوں معنی بیچوں داری

آه بودی به ازل ای دلم آزاد ز قید
تنگی نفس تو از کاف و هم از نوں داری

احمد از بیخودی و حیرت گم گشتن خود
مسکن خویش ازیں کون تو بیروں داری

ایضاً

چو گهی بحسن و خوبی بدو چشم من در آئی
ببری شکیب و صبرم بکمال دلربائی

چو نهاں شوی ز چشمم غم و درد من فزائی
چو بدیده ام در آئی همه هوش من ربائی

ز جمال روح پرور چو نقاب بر کشائی
همه تاب و طاقت من ببری بخوشنمائی

بهزار دلفریبی بکمال خوشنمائی
ز جمال خویش جانا دل من همی ربائی

به شمیم زلف مشکیں اگر ای صبا صباحے
چه شود ز کوی جاناں بمشام من در آئی

ز برای عاشقاں شد چو حرمت حریم کعبه
بجمال خویش جاناں که تو مروه و صفائی

بدروں نرگس خود دو هزار فتنه داری
که بسحر و افسونها دل خلق می ربائی

[illegible]

چه بتو رسیده ایدل که بعشق روی آن گل
شب و روز همچو بلبل بفغان و نالهائی

همه دل بتست شیدا ز جمال تو نشانی
همه جاست شور عشقت تو بگو کدام جائی

تو چو روح هر جا نها همه تن حیات جانی
بمثال نور دیده بدرون چشمهائی

بزمین و آسمانها صنما تراکه یابد
چو شدی نهان بیان همه این همی و مائی

تو بقرب همچو جانی که ز دیدها نهانی
بمثال روح ای جان بحقیقت عین مائی

نه اشارتی پذیری نه عبارتی نگنجی
تو ز چند و چون ولی ز همین همان ورائی

بمثال مهر تابان که شده ردائش نورش
پی ستر سر ذاتی تو بخویش چادرائی

بمثال آینه شو بجمال یار حیران
چه خوش است احمد از تو زچنین چنان ورائی

۴۸۶

مکالمه حضرت نظامی گنجوی رحمة الله علیه

دوش رفتم بخرابات مرا راه نبود
میزدم ناله و فریاد و کس از من نشنود

یا نبد هیچکس از باده فروشان بیدار
یا که من هیچکسم هیچکسم در نه کشود

پاسی از شب چه بشد بیشترک یا کمتر
رندی از غرفه برون کرد سر و رخ بنمود

گفت چراست درین وقت کرا میخواهی		باعث آمدنت بر در ما هر چه بود
گفتمش در بکشا گفت برو هرزه مگو		کاندرین وقت کسی بهر کسی در نگشود
این نه مسجد که بهر لحظه درش بکشایند		که تو دیر آیی و اندر صفت پیش آنشی رود
این خرابات مغانست درو رندان اند		شاهد و شمع و شراب و شکر و نای و سرود
هر چه از جمله جهان اندرین جا حاضر		مومن ترسی و گبر و نصارا و یهود
گر تو خواهی که بصحبت ایشان گیری		خاک پای همه شو تا که بیابی مقصود

خمسہ جات فارسی اردو

خمسہ بر غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

دل هدف پیکان مژگانت کنم		جان نثار ترک چشمانت کنم
گر بیابی شکر احسانت کنم		آرزو دارم که مهمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

سرّ حق کی ہی اگر تجھکو تلاش		رہروان عشق کا ہو خواجہ تاش
خود حقیقت کر رہی ہی راز فاش		ہیں قرأت کم کن و خاموش باش
تا بخوانم عین قرآنت کنم

ای دلِ پردرد و جانِ بیقرار   گرچہ ہے تو عشق میں زار و نزار
اپنی ہستی اُس صنم پہ کر نثار   گر تو ترک سر کنی مردانہ وار
ہمچو اسمٰعیل قربانت کنم

بڑھ گئی جب حد سے میری بیکلی   اُس مصیبت کو پھر اُن سے عرض کی
ہنس کے فرمایا کہ ہے خامی ابھی   گر یقین دانم کہ بر من عاشقی
از جمالِ خویش حیرانت کنم

جب جنونِ عشق کی شورش ہوئی   اور دل میں بیقراری بڑھ گئی
اُس پہ پیرو نے ہدایت مجھکو کی   گر یقین دانم کہ بر من عاشقی
از جمالِ خویش حیرانت کنم

تجھکو ہے دعواء عرفانی بعلم   حق شناسی اور خدادانی بعلم
زہد و تقویٰ قربِ احسانی بعلم   گر تو افلاطون و لقمانی بعلم
من بیک دیدار نادانت کنم

احمد اکب تک پھرے گا کو بکو   جا پناہ سایۂ خاصاں میں تو
ہیں خداوندانِ دلِ اسرار ہو   شمس تبریزی بمولانا بگو
دفترِ اسرار دیوانت کنم

خمسہ بر غزل واقف

یاس اندر جان و چشم زارمی آییم ما   خار اندر دیدہ وز گلزارمے آییم ما
ناامید از دولت دیدارمے آییم ما   دردمند از کوچۂ دلدارمے آییم ما
آہ کز دار الشفا بیمارمے آییم ما

عشق بہر من بعالم کوس بدنامی نواخت   لشکر حزن و الم بر ملک جان من بتاخت
وای اول عقل من سوئیم را کی شناخت   عشق ما را عاقبت در کوی او بیخود رساخت
یار کم می خواند و بسیار می آییم ما

ای تجلیہا کہ یکسر پارہ پارہ طور ریخت   شدت تاب جمالش از دو چشم نور ریخت
جوشش عشق حقیقی رنگ رے و خور ریخت   در سر من عشق شوری مستی منصور ریخت
پای کوبان تا بہ پای دارے آییم ما

آتشی مے بود کز وی پارہ پارہ طور ریخت   قطرہ زان بادہ در کام من مخمور ریخت
بود جوش عشق یا ساقی مئ انگور ریخت   در سر من عشق شوری مستی منصور ریخت
پای کوبان تا بہ پای دارے آییم ما

از حضور حضرت جانان پریشان میرسیم   پیچ پیچان با ہزاران آہ و افغان میرسیم

خار اندر دیده و صحنِ گلستان میرسیم　　زخمیِ تیغِ جفا از کوی جانان میرسیم
گل بسر داریم و از گلزار می آییم ما

ایضاً مخمسه

از درِ دلبر بچشمِ زارے آییم ما　　شمع سان گریان ز بزمِ یار می آییم ما
پر خمار از خانهٔ خمارے آییم ما　　دردمند از کوچهٔ دلدارے آییم ما
آه کز دار الشفا بیمارے آییم ما

جورِ خوبان عاشقان را بے دل و بے صبر ساخت　　حبس اندر دوزخِ هجران مثالِ گبر ساخت
خون چکان چشمِ مرا آن شوخ همچون ابر ساخت　　عشق ما را عاقبت در کوی او بیقدر ساخت
یار کم می خواند و بسیار می آییم ما

غمزه اش خونِ دلِ عشاق چون ساطور ریخت　　چشمِ مستش در قدح مستیِ می انگور ریخت
صد طرب در جانِ من آن نرگسِ مخمور ریخت　　در سرِ من عشق شورِ مستیِ منصور ریخت
پای کوبان تا بپای دار می آییم ما

خار خار از گلشن و گلزار ریحان میرسیم　　خوار و خسته از درِ سلطانِ خوبان میرسیم
بے جان و دل خسته پریشان میرسیم　　زخمیِ تیغِ جفا از کوی جانان میرسیم

[illegible] از گلستان [illegible]

گل لب داریم از گلزار می آئیم ما

تضمین غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

دل ہدف پیکان مژگانت کنم   جاں نثار ترک چشمانت کنم
گر بپای شکر احسانت کنم   آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

سینہ طور از نور رخشانت کنم   دل تجلی گاہ لمعانت کنم
محو جان خویش درشانت کنم   آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

قبلہ اسرار و ایمانت کنم   سجدہ جاں سوئے ہر شانت کنم
کعبہ دل عرش ایوانت کنم   آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

سینہ مشرق نور و لمعانت کنم   دیدہ مضطر شیوہ و شانت کنم
جلوہ کن تا فدا جانت کنم   آرزو دارم کہ مہمانت کنم

جان و دل ای دوست قربانت کنم

جان نثار راحت جانت کنم   دل فدای شاه خوبانت کنم
وقف ای مه دین و ایمانت کنم   آرزو دارم که مهمانت کنم

جان و دل ای دوست قربانت کنم

از خم عشقت ولا می نوش باش   لب به بند و دیگ وش در جوش باش
وز شراب بیخودی مدهوش باش   باین قرارت کم کن و خاموش باش

تا بخواهم عین قرآنت کنم

اینکه تو بر جان و بر تن عاشقی   گاه بر گلها و گلشن عاشقی
گاه بر خوبان پر فن عاشقی   گر یقین دانم که بر من عاشقی

از جمال خویش حیرانت کنم

عاشق جان خویش و هم عشق نگار   راست ناید هر یک کس این دو کار
عاشقی رو جان بجانان کن نثار   گر تو ترک سر کنی مردانه وار

همچو اسمعیل قربانت کنم

احمدا تا چند پویی کو بکو   سرّ حق را از دل خاصان بجو
نیستند ایشان مگر آیات هو   شمس تبریزی بمولانا بگو

خمسه بر غزل واقف

یأس اندر جان و چشم زار می آییم ما　　خار اندر دیده وز گلزارے آییم ما
ناامید از دولت دیدار می آییم ما　　دردمند از کوچهٔ دلدارے آییم ما
آه کز دار الشفا بیمارے آییم ما

عشق بهر من بعالم کوس بد نامی نواخت　　لشکر حزن و الم بر ملک جان من بتاخت
دام اول عقل من رسوائیم را کے شناخت　　عشق یارا عاقبت در کوی او بیقدر ساخت
یار کم می خواند و بیار می آییم ما

آن تجلی ها که یکسر پاره ها بر طور ریخت　　شدت تاب جمالش اندر چشم نور ریخت
جوشش عشق حقیقی رنگ ترکے جور ریخت　　در سر من آتش شورے مستی منصور ریخت
پای کوبان تا به پای دارے آییم ما

آتشین می بود کز وی پاره ها بر طور ریخت　　قطرهٔ زان باده در کام من مهجور ریخت
بود جوش عشق یا ساقی می انگور ریخت　　در سر من عشق شورے مستی منصور ریخت
پای کوبان تا به پای دارے آییم ما

از حضورِ حضرتِ جانان پریشان می‌رویم — همچو بلبل با هزاران آه و افغان می‌رویم
خار اندر دیده از صحنِ گلستان می‌رویم — زخمی تیغِ جفا از کوی جانان می‌رویم
گل بسر داریم و از گلزار می‌آییم ما

ایضاً مخمسه

از دیدِ دلبر بچشم زار می‌آییم ما — شمع سان گریان ز بزمِ یار می‌آییم ما
پر خمار از خانهٔ خمار می‌آییم ما — دیده مند از کوچهٔ دلدار می‌آییم ما
آه کز دار الشفا بیمار می‌آییم ما

جور خوبان عاشقان را بیدل و بی صبر ساخت — جسم اندر دوزخِ هجران مثالِ گبر ساخت
خون چکان چشمِ مرا آن شوخ همچون ابر ساخت — عشق ما را عاقبت در کوی او بیقدر ساخت
یار کم می‌خواند و بسیار می‌آییم ما

غمزه‌اش خون دلِ عشاق چون ساطور ریخت — چشمِ مستش در دلم مستی می انگور ریخت
صد عذاب و بر جان من آن نرگس مخمور ریخت — در سرِ من عشق شورِ مستی منصور ریخت
پای کوبان تا بپای دار می‌آییم ما

خار خار از گلشن و گلزار ریحان می‌رویم — خوار و خسته از درِ سلطان خوبان می‌رویم

بی جمالِ روح بخشِ او پریشان میرسیم   زخمی تیغ جفا از کوی جانان میرسیم
گل بسر داریم از گلزار می آئیم ما

دیگر تضمین

من بسودای غمش خوش سروکاری دارم   زنخی نرگس مخمور خمارے دارم
بہ تماشای رخش طرفہ بہاری دارم   قمریت بچہ آنم کہ چہ یارے دارم
زین فرخ نکنم روی نگاری دارم

از سر وحشت جاں در غم آں ماہ لقا   مثل دیوانہ دواں ہر طرفے نے سر و پا
تا در آید بنظر آں رخ پر نور و ضیا   ہمچو مجنوں بہ تمنائے جمالِ لیلےٰ
روز و شب چشم سوی ناقہ سواری دارم

خمسہ بر غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

چو موسی روحم از دیدار شد مست   چو طور از عشق جانِ زار شد مست
روانم از مئے اسرار شد مست   دلم از بادۂ خمار شد مست
تنم از صحبتِ دلدار شد مست

بیا ساقی بده ساغر بدستم   که من از ننگ و از ناموس رستم
بحسن روی تو توبه شکستم   نه تنها من ازین میخانه مستم
ازین می همچو من بسیار شد مست

ز مهرت عاشقان از خود رهیدند   ز مستی خرقهٔ هستی دریدند
بجان جام محبت را خریدند   ازین می قطرهٔ پاکان چشیدند
جنید و شبلی و عطار شد مست

ز جام عشق موسیٰ گشت مسرور   ز صهبای محبت مست شد طور
ازین باده شده یعقوب مسرور   ازین می جرعهٔ نوشید منصور
انا الحق میزد و بر دار شد مست

صلای ده حریفان را فرح خیز   که آمد ساقی جان فتنه انگیز
ز مستی جام احمد کرد لبریز   بروح پاک شمس الدین تبریز
که ملا بر سر بازار شد مست

ایضاً منه رحمة الله علیه

از خمار چشم مستت مست تا هشیار باد   وی ز عشقت عقل رسوا بر سر بازار باد

جان ما از بادہ‌ہای مہر تو سرشار باد
فخر جملہ ساقیا بے ساغرت درکار باد
چشم تو مخمور باد و جان تو خمار باد

مست و بیخود دل ز جام بادۂ دیدار باد
والہ حسن تو جان عاشقان زار باد
عقل از مستی عشقت بے سر و دستار باد
فخر جملہ ساقیا بے ساغرت درکار باد
چشم تو مخمور باد و جان تو خمار باد

از خمار چشم میگون تو دل سرشار باد
بادۂ لعل تو جان خستگاراں یار باد
فتنۂ چشم خمار آلودہ ات بیدار باد
فخر جملہ ساقیا بے ساغرت درکار باد
چشم تو مخمور باد و جان تو خمار باد

جان چو از خمخانہای عشق تو بیہوش شد
ہوش و عقل از فرط مستی بیخود و مدہوش شد
عشق ہمچوں خم بادہ جوش اندر جوش شد
ای ز نوشانوش مست ہوشہا بیہوش شد
ہی ز جوشا جوش عشقت عقل بے دستار باد

بادۂ عشقت ز دست ساقی جان می چشیم
وز شراب بیخودی و جوش مستی بے ہشیم
ندرین خمخانہای عشق و ہای و ہوی او خوشیم
سرکشیم و سرخوشیم و یکدگر را می کشیم
ای وجود ما ہمیشہ جاذب اسرار باد

شکار میر خوباں جان ما نخچیر باد
بہر سودای سر من زلف او زنجیر باد

عقل اندر بزم عشقت خوار نے تو قہر باد　　شاه خوبان میر ما و عشق گیرا گیر باد
جان جانان یار ما و بخت و دولت یار باد

ای همای حق فگن بر ما ظلال خویش را　　وی مسیح روی محرم کن کمال خویش را
وقف احمد کن شها یکدم وصال خویش را　　شمس تبریزی بما بنما جمال خویش را
جان ما اندر وی تو پیوسته برخوردار ما

ایضاً

خمسه بر غزل مولانا روم رحمة الله علیه

ازان روزیکه عشق دوست جا کرد است در جانم　　خرابم بیخودم فارغ ز فکر دین و ایمانم
برفت از دل من و دینم بحال خویش حیرانم　　چه تدبیر ای مسلمانان که من خود را نمیدانم
نه ترسا و یهودی ام نه گبرم نے مسلمانم

چو فانی عاشق بیدل به عشق جان جانان باشد　　شهود جلوهٔ دلبر بچشم او عیان باشد
دل از فرط یقین گوید که برتر از گمان باشد　　مکانم لامکان باشد نشانم بی نشان باشد
نه تن باشد نه جان باشد که باشد جان جانانم

چو دل اندر بتان بستم ز قید این و آن رستم　　نه یادم هست از بالا نه فکری مانده از پستم
ز مستی و خرابی شیشهای ننگ بشکستم　　ز جام عشق سرمستم دو عالم رفت از دستم

بجز رندی و قلاشی نباشد ہیچ سامانم

چو پر شد از شعاع مہر حق آئینۂ من　　ازاں فرط تجلی شد یقیں در روح او مضمن
برآمد بی تحاشا این فغان از جان آں ہر وقت　　ہو الاول ہو الآخر ہو الظاہر ہو الباطن

بجز یا ہو و یا من ہو دگر چیزے نمیدانم

من از دمہائی نائی ہمچو نے بنگر ہمی نالم　　ازو دال آنچہ می بینی تو از حالِ من ای ظالم
چو او مستی و ہر بارا چہ پرسی احمدا احوالم　　الا یا شمس تبریزی چرا مستی درین عالم

بجز مستی و مدہوشی دگر چیزے نمی دانم

دیگر

ایضاً مخمس غزل مولانا روم رحمة اللہ علیہ

شاہد لاہوت را چوں درد عشق افزوں شدہ　　عاقبت آں گنج مخفی از دروں بیروں شدہ
دیدن خود خواستہ لیلی طالب مجنوں شدہ　　تا چہ عشق است آں صنم را با دلِ پر خوں شدہ

ہر زباں گوید کہ چونی ای عقل بیچوں شدہ

کشتگان عشق را روی صنم خوش نرگسیست　　بر شہیداں محبت سایہ گستر آں پیوست
عشق محو حسن آمد حسن محو عاشق است　　نام عاشق بر من و او را ز من محبوب نیست

عشق معشوقم زحد از عشق من افزوں شدہ

نے پر از دو جہاں نای آمدو از خود تہی ست   ہمچو مجنوں کاندرونش عکس لیلی منزویست
سایہ انکاری ببین پروانہ خود عاشق پریست   نام عاشق بر من و او را زمن خود صبرنیست

عشق معشوقم زحد از عشق من افزوں شدہ

میزند زخمی بجاں تا درد من افزوں کند   عشق را بگماشتہ کز غم دلم را خوں کند
خواہد آں لیلی مرا کز عشق خود مجنوں کند   ہر زماں او کف خود را از دلم بیروں کند

تا ز دستِ او خونِ دلم جیحوں شدہ

جلوہ ہایش موسیٰ جاں مرا مفتوں کند   وادی ایمن دلم را حسن آں بیچوں کند
بوز روحم زیں طرب با رقص چوں گردوں کند   ہر زماں او کف خود را از دلم بیروں کند

تا ز دست او خون دلم جیحوں شدہ

عقل اندر راہ عشقش خیرہ گم کرد پا   عشق را شد بانگ بلبل روئی گل مستی فزا
صوت خوش روی حسن بخشد طرب ہا روح را   ذرہ ہا اندر ہواؤ قطرہ ہا در بحرہا

در دماغ عاشقانش بادہ وافیوں شدہ

خاک راہ مرد حق شو تا ز انفاس خوشش   زندہ دل از عشق گردی تا ابد شادان و خوش
عقل را یکسو کن احمدؔ وانگہی دیوانہ وش   پیش شمس الدینؔ تبریزی برو کز رحمتش

ور نگان کشته بینی عاشق و مجنون شده

ایضاً منه رحمة الله علیه

۴۸۶

چون پری از پرده‌ها تحقیق بیرون شده
عکس خود در آینه دیده بدان مفتون شده

ای عجب سری که لیلی عاشق مجنون شده
تا چه عشق است آن صنم را با دل پرخون شده

هر زمان گوید که چونی ای دل بیچون شده

عشق مجذوب دلبر آمد حسن مجذوب دلبری ست
در میان این دو گوهر اتحاد معنوی ست

همچو مقناطیس و آهن یکدگر را مشتری ست
تا که عاشق هم من او از من خود مهر نیست

عشق معشوقم ز حد از عشق من افزون شده

اندرین آیینهٔ عشاق یار بی عکس نیست
یار هم خود جلوه گر شد یار و عکس پیوسته

حیرت اندر حیرتم کین عشق را این سیسته
تا که عاشق هم من او را از من خود بیگانه

عشق معشوقم ز حد از عشق من افزون شده

یاد یار مهربان جان مرا پرخون کند
سیل اشک اندر تمام بیره غم افزون کند

تو هم از لیلی اگر بی خود مرا مجنون کند
هر زمان او گفته خود از دلم بیرون کند

تا زده مست از جنون در غم مجنون شده

سحر چشم مرا و بر دل پری افسون کند　　بینمش گه شکل چون گه شکل را بیچون کند
پیکر لیلی بگیرد تا مرا مجنون کند　　هر زمان آن کینه جو سر از دلم بیرون کند
تا ز دستی وصلت او خون دلم جیحون شده

چون تجلی کرد حسن از پردهٔ غیب و خفا　　عشق بیهوش آمده مانند موسی زان لقا
از طربها خود روح را بگسسته شد بند قبا　　ذره‌ها اندر هوا و قطره‌ها در بحرها
در دماغ عاشقانش باده و افیون شده

عاشق و معشوق هی شو تا شود کز همتش　　سربلند از عشق گردی ارجمند از دولتش
مشرق صبح احمدا باشی ز مهر طلعتش　　پیش شمس الدین تبریزی برو کن خدمتش
مردگان کهنه بینی عاشق و مجنون شده

مخمس بر غزل احمد جام رحمة الله علیه

جلوه گر بر تخت دل سلطان ماست　　برج خورشید این دل ویران ماست
داغها در سینهٔ سوزان ماست　　مهر مهر دلبران بر جان ماست
جان ما در حضرت جانان ماست

ای دل محزون و جان دردمند　　چند اندیشی ز دهر پر گزند

تا منِ زنده مردانِ حق اند　　این زمینِ پست و آں چرخِ بلند
برقرار از همّتِ پیرانِ ماست

جانِ عاشق هست چوں مجلی لقا　　باشد آئینه جمالِ دوست را
پیش خور آئینه شد پُر از ضیا　　گر کسے بُرهاں طلب دارد ز ما
نورِ حق در جانِ ما برهانِ ماست

سینهٔ آئینه هائے پُر صفا　　شد محلِ هر تجلّیٔ و ضیا
چوں نباشد آئینی خورشید را　　گر کسے بُرهاں طلب دارد ز ما
نورِ حق در جانِ ما بُرهانِ ماست

آدم از ظلِّ پری محو ست ولا　　چوں نباشد فانی از نورِ خدا
رونقِ انجم ز خور گردد فنا　　گر کسے برهاں طلب دارد ز ما
نورِ حق در جانِ ما برهانِ ماست

عشقِ او از هر دلے سر بر زده　　روی خویشِ راحتِ جاں آمده
صد چو مجنوں بر جمالش شیفته　　دیدهٔ یعقوب نا بینا شده
در فراقِ یوسفِ کنعانِ ماست

آه ز ان حسن و جمالِ دل کشش　　گشته جاں پروانهٔ شمعِ رخش

سر بنہ بر کف ز کویش پا بکش   احمدا سر را فدا کن در رہش
سر فدا کردن رہِ یاران ماست

خمسہ اردو بر غزل احمد جام رحمۃ اللہ علیہ

آن بتِ شیریں لقا مہمان ماست   کز جمالش تازہ تر ایمانِ ماست
جلّ فینا گو دلِ شادانِ ماست   مُہرِ مہرِ دلبراں بر جانِ ماست
جانِ ما در حضرتِ جانانِ ماست

در تجلّی آن مہِ تابانِ ماست   طور وش بیخودیِ تن رقصانِ ماست
وادیٔ ایمن دلِ ویرانِ ماست   مہرِ مُہرِ دلبراں بر جانِ ماست
جانِ ما در حضرتِ جانانِ ماست

دامنِ خاصاں پکڑ اے دردمند   تا نہ کوئی تجھکو پہنچائے گزند
مہرِ حق ہے مردِ حق اے ہوشمند   ایں زمیں پست و آں چرخِ بلند
برقرار از ہمّتِ پیرانِ ماست

عشق اک سایہ ہے حسنِ یار کا   جس پہ وہ ظلِ ہمی آکر پڑا
اپنی ہستی سے اُسے خالی کیا   گر گئے بُرہاں طلب وارد زما

نورِ حق در جانِ ما بُرہانِ ماست

عشق کا ہر جان میں ہے ولولہ   جاں نثاری ہے اُسی کا حوصلہ
اک فقط میں ہی نہیں ہوں شیفتہ   دیدہ یعقوبؑ نابینا شدہ
درفراقِ یوسفؑ کنعانِ ماست

اے دلِ بیمار و جانِ رنج کش   عشق میں آخر کہاں تک غش پہ غش
ہوشیار شمع رو پروانہ وش   احمدا سر را فدا کن در رہش
سر فدا کردن رہِ یارانِ ماست

ایضاً خمسہ اُردو بر غزل احمد جام رحمۃ اللہ علیہ

سوختہ جان و روانِ دیگر است   دردِ بیدل را فغانِ دیگر است
جاں کہ جائی اوست جانِ دیگر است   منزلِ عشقت مکانِ دیگر است
مرد ایں رہ را نشانِ دیگر است

بوئی جاناں تھی کہ وہ بانگِ الست   جس نے دلکو کر دیا شیدا و مست
جان میں ٹھہری محبت کی نشست   منزلِ عشقت مکانِ دیگر است
مرد ایں راہ نشانِ دیگر است

جو بلائے عشق میں ہو مبتلا   دل میں ہو تیر نگہ جس کے لگا
اُس سے پوچھو درد الفت کا مزا   عقل کے داند کہ ایں رمز از کجا

ایں حکایت را بیانِ دیگر است

دل ہی اک ظلّ پری میں آ گیا   یا محبت کا جنوں پیدا ہوا
کوئی ہے جو دل کو بیکل کر رہا   عقل کے داند کہ ایں رمز از کجا

ایں حکایت را بیانِ دیگر است

یا تو دل پہلی نگہ میں کھو گیا   جس کا اندیشہ تھا وہ اب کب رہا
جاں نثاری عشق میں ہے چیز کیا   کشتگانِ خنجرِ تسلیم را

ہر زماں از غیب جانِ دیگر است

ہے اُسی کا نور ازل سے تا ابد   ہے اُسی سے زینت ہر خال و خد
ناوکِ غمزہ کو ہے اُس سے مدد   دل خورد زخمے ز دیدہ چوں چکد

ایں چنیں تیر از کمانِ دیگر است

عشق ہے مست شرابِ من لدن   عقل دور اندیش ناصح کن مکن
مست کب سنتا ہے واعظ کا سخن   ساقیا خون دلم در کاسہ کن

کیں شراب از خم و خوانِ دیگر است

مثلِ موسیٰ کوئی ہے مستِ لقا   طور وش ہے رقص کوئی کر رہا
کوئی فانی ہے کسی کو ہے بقا   عاشقانِ خواجگانِ چشت را
از قدم تا سر نشانِ دیگر است
مجھکو بیخود کر گیا حسنِ نگار   ہو گیا ظلّ پری سودائے یار
سر میں ہے شورِ جنوں زنگولہ دار   احمدا تا گم نگردی ہوش دار
کیں جرس را کاروانِ دیگر است

خمسہ اُردو بر غزل سرمد رحمۃ اللہ علیہ

ہر طرف شوریست غوغا را بہ بیں   رقصِ طور و حالِ موسیٰ را بہ بیں
آں تجلّی ہائے زیبا را بہ بیں   سوخت بیوجہم تماشا را بہ بیں
کشت بیجرم مسیحا را بہ بیں
سحر ہے اُن کی نگاہِ شرمگیں   جو ہوئی غارتگرِ ایمان و دیں
شعلۂ حسنِ نگارِ نازنیں   سوخت بیوجہم تماشا را بہ بیں
کشت بیجرم مسیحا را بہ بیں
نوکِ غمزہ کی ہو جس دل میں چبھی   اُس سے پوچھو چاشنی اُس درد کی

کون جانے جان کس کی کیوں چلی   ایکہ از دیدار یوسف غافلی
داغ یعقوبؑ و زلیخا را بہ بیں

ناصحوں نے جب ملامت مجھکو کی   عاشقوں کی روح مضطر ہو گئی
خاک بولی شبلیؒ و منصورؒ کی   ایکہ از روز بدم در حیرتی
یکدمے آں روئے زیبا را بہ بیں

تو نے کب دیکھی جھلک اُس ماہ کی   تجھکو کب لذّت محبّت کی ملی
وہ ہی جلنے آگ پہ جبیں پر لگی   ایکہ از روز بدم در حیرتی
یکدمے آں روی زیبا را بہ بیں

عشق میں جان اپنی ہستی سے گئی   جاکے مجبوری نہ بیبا ہو گئی
یاں اگر باقی رہی تو بیخودی   زندہ کش جاں نیاسشد دیدہ
گر ندیدستی بیا ما را بہ بیں

فکر کب ہو اُس کو ننگ و نام کی   جس نے جاں اپنی محبت میں ہو دی
بات احمد خوب سرمدؒ نے کہی   شاہ و درویش و قلندر دیدہ
سرمدؒ سرمست و رسوا را بہ بیں

خمسہ اُردو بر غزل مولانائی روم رحمۃ اللہ علیہ

عکس لیلیٰ تافت بر من جانِ من مجنوں شدہ　　سایہ اش ظلِّ پری شد تا جنوں افزوں شدہ
من بلہ و دیوانہ گشتم او بمن مفتوں شدہ　　تا چہ عشق است آں صنم را با دلِ پرخوں شدہ
ہر زماں گوید کہ چونی ای دلِ بیچوں شدہ
جانِ عاشق تھی جو آئینہ جمالِ یار کی　　دیکھکر اُس کو پری محوِ تماشا ہو گئی
حسنِ محوِ آئینہ تھا آئینہ محوِ پری　　نام عاشق بر من و اور از من خود صبری
عشق معشوقم ز صد از عشقِ من افزوں شدہ
ہی اُسی کے حسن کا جلوہ ازل سے تا ابد　　ہی اُسی واحد کی یکتائی سے زیبا ہر عدد
اُسکی ہر شانِ تجلی لے گئی ہوش و خرد　　ہر زماں او کف خود را از دلم بیروں کند
تا ز دستِ دست او خونِ دلم جیحوں شدہ
پرتو ہی سارے آئینوں میں اُس خورشید کا　　ہم نے جس مہرو میں دیکھا ہمیں اُس کا عکس تھا
سب کی آنکھوں میں سمایا اور ہر دل میں بسا　　ذرّہ ہا اندر ہوا و قطرہ ہا در یمہا
در دماغِ عاشقانش بادہ و افیوں شدہ
پرتوِ حق حضرتِ یوسف لقا خورشید وش　　دیکھکر اُسکو گرے مانندِ موسیٰ کھا کے غش
جان و دل کو اپنے احمدؐ کر تو اُس کے پیشکش　　پیش شمس الدینؒ تبریزی برو کن رحمتش
مردگاں کہنہ بینی عاشق و مجنوں شدہ

خمسہ بر غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

دل ہدف پیکان مژگانت کنم   جان نثار ترک چشمانت کنم
گر بیابی شکر احسانت کنم   آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل ای دوست قربانت کنم

سرّ حق کی ہے اگر تجھکو تلاش   رہروانِ عشق کا ہو خواجہ تاش
خود حقیقت کر رہی ہے راز فاش   ہیں قرارت کم کن و خاموش باش
تا بخوانم عین قرآنت کنم

ای دلِ پُر درد جانِ بیقرار   گرچہ ہے تو عشق میں زار و نزار
اپنی ہستی اُس صنم پر کر نثار   گر تو ترکِ سر کنی مردانہ وار
ہمچو اسمعیلؑ قربانت کنم

بڑھ گئی جب حد سے میری بیکلی   اُس مصیبت کو پھر اُن سے عرض کی
ہنس کے فرمایا کہ ہے خامی ابھی   گر یقیں دانم کہ بر من عاشقی
از جمالِ خویش حیرانت کنم

جب جنونِ عشق کی شورش ہوئی   اور دل میں بیقراری بڑھ گئی

اُس پریرو نے ہدایت مجھکو کی　　گر یقین دانم کہ من در عاشقی
از جمالِ خویش حیرانت کنم

تجھکو ہے دعوائے عرفانی بعلم　　حق شناسی اور خدادانی بعلم
زہد و تقویٰ قربِ احسانی بعلم　　گر تو افلاطون و لقمانی بعلم
من بیک دیدار نادانت کنم

مقطع

احمدؔ اکب تک پھریگا کو بکو　　جا پناہِ سایۂ خاصاں ہیں تو
ہیں خداوندانِ دل اسرار ہو　　شمس تبریزی بمولانا بگو
دفترِ اسرار دیوانت کنم

قطعاتِ نعتیہ

یارسول اللہ جمالت راحتِ روح ست و جاں　　حبِ تو نور ست و برہانِ ایجہان و آنجہاں
گوشۂ چشمی برحمت سوئے مشتاقاں بکن　　جانِ ما را از غم و از حزن و حرماں وارہاں

ایضاً

ہر ماہ ہر روز عکسِ جمالِ محمدی ست
ہر عشق تابِ مہرِ جلالِ محمدی ست
کونین چوں اسیر بہ لولاک آمدہ
پس امر و خلق شاخِ نہالِ محمدی ست

ایضاً

یا رسولِ عربی باعثِ ایجادِ جہاں
بہرِ عشاقِ جمالِ تو بود راحتِ جاں
از کرم سوئے اسیرانِ محبت نظری
تا شود فارغ و آزاد ز غم روح رواں

ایضاً

یا رسولِ عربی مظہرِ اسرارِ نہاں
جلوۂ ذاتِ خدا از رخِ خوبِ تو عیاں
تا حقیقت شدہ عشاقِ ترا عشقِ مجاز
رقص دارد بہوائی تو ز شادیٔ دل و جاں

رباعیات

عاشقِ خواجہ ہوں اور محوِ لقائے غوثِ پاک
جان ہی قربانِ خواجہ دل فدائے غوثِ پاک
عاشق و معشوق مشتق ہیں ہم اس عشق سے
ایک ہی ہے نورِ خواجہ اور ضیائے غوثِ پاک

ایضاً

دستگیری کن مرا یا غوث الاعظم الغیاث
بخش جانم را صفا یا غوث الاعظم الغیاث
باز حرزِ جاں مرا از مکرِ شیطانِ لعیں
از برائے مصطفےٰ یا غوث الاعظم الغیاث

ایضاً

دیوانۂ حسن آں پریرو ہستم
وز بادۂ مہر یار مہرو مستم
سودائے محبتش جنونم آورد
از چنبرِ عقل و ہوش بیروں جستم

ایضاً

دی عقل مرا ربود جادو نظرے
شیریں سخنی بہ شکل صورت قمرے
تنہا نہ من از جمال حیراں گشتم
ہوش و خردے نماند در ہیچ سرے

ایضاً

جانی کہ حقیقتش از و پردہ کشود
داند کہ جہان و ہستیش ہیچ نمود
عالم چو طلسم یا کہ بود ست سراب
نابودہ بہ چشم او جمالش بنمود

ایضاً

حسنی کہ بچشم ماہ طلعت باشد
دلکش بحقیقت آں حقیقت باشد
در پردۂ خلق مے رباید دلِ خلق
خود شاہدِ معنوی محبت باشد

ایضاً

ما رمیتَ اِذ رمیتَ گفت حق
جان احمدؐ تا از و گیرد سبق

شرح کرده معنی توحید را   دفع غیریت نموده زین سخن

ایضاً

رفت از خود دید چوں حسن پری   با جمال و با کمال دلبری
حسن او آئینہ معنی تست   میکند عکس است درو جلوہ گری

ایضاً

عشق است چو بحر جملہ عالم چو حباب   سرّیست نہاں درین محبت دریاب
گر میل بہ سینہ ہا نہ ریزد صد جوش   پس کار تمام خلق می گشت خراب

ایضاً

عشق آزاد است وارد خود سری   کے ورا پروائے ننگ و مہتری
مدعی چوں دید اورا از حسد   عاشقی را نام کردہ کافری

ایضاً

عشق است ہمای قدس میداں بہ یقیں   در سایہ او در آ و فارغ بنشیں
سلطاں ہمہ ز بے نیازی باشی   کوس تو زنند بر سما و بہ زمیں

ایضاً

آتشِ حسنِ رخِ خود آنچنان افروخته
کز تجلی جمالش نورِ چشم سوخته
از هجومِ عشق او در دولتِ مهرِ رخش
جانِ من صد مایه از بیخودی اندوخته

ایضاً

احمدا دلِ خویش را بهرزه مفروش
جز ساقیِ مے فروش و مست و می نوش
کز بادهٔ او ز خود پرستی برهی
بیخویش شوی و نیز مست و مدهوش

ایضاً

عجب کاری فتاد این ناتوان را
که از وی بس کشاکش هست جان را
نه صبری بهرِ جانِ ناشکیبم
نه رحمی بر من آن جانانِ جهان را

ایضاً

آه زان روز که این قرعه بنامم اُفتاد
که دل و دین من از عشق همه شد برباد
چونکه قسّام ازل داد بهر یک چیزی
کز عشق و المش قسمتِ جانِ ناشاد

ایضاً

آنچه دیدم برخِ خوب تو گفتن نتوان
وانچه دارم ز تو در سینه نهفتن نتوان
بُو العجب کار محبت که برو جان اُفتاد
هیچ گفتن نتوان نیز نهفتن نتوان

ایضاً

احمد ہوسِ جمالِ خوباں تا کے
گشتہ دوالہ و پریشاں تا کے
دل دادی و زخمہای ایشاں خوردی
برگردۂ خویشتن پشیماں تا کے

ایضاً

در پردۂ مہر و ماہ روئے پنہانست
چوں جان کہ بہ پردۂ جسمہائے ما پنہانست
عاشق محوست در خیالِ معشوق
بے شمع بی بصر این نشانِ جانانست

ایضاً

ای دل ز جفا و جور خوباں مخروش
غمہای محبتش بہ شادی مفروش
تلخی ست در اوّلِ محبّت ای دل
آخر ز لباں آں پریوش می نوش

ایضاً

عالم ہمہ ظلِّ علمِ یزداں باشد
در ہستی خویش نقش بے جاں باشد
در اصل چو سایہ را وجودے نبود
از جنبشِ شاخ دان کہ جنباں باشد

ایضاً

احمدؐ ز وفائی این جہاں کم اندیش
یک راحت و در پیش نہفتہ صد نیش
کس نیست کہ اندر و ثباتے دارد
حسرت زدہ اند ہر غنی و درویش

ایضاً

من بندهٔ آں جاں کہ دلش آزاد است
در تنگی و نیز در فراخی شاد است
چوں آب رواں است راحت و رنج جہاں
ہر خانہ کہ در بحر بود بر باد است

ایضاً

عمریست کہ عشق بیقرارم ای دوست
درد و المے بہ سینہ دارم اے دوست
گفتن نتواں ہر آنچہ دارم در دل
از عشق مپرس حالِ زارم ای دوست

ایضاً

احمد چو اسیرِ دامِ نفسی و ہوا
از حق بطلب نجات زیں کرب و بلا
شاید کرمش ترا نجاتے بخشد
از رحمتِ عامِ خویش زیں رنج و عنا

ایضاً

عشق آمد و مغز استخوانم خوردہ
ہوش و خردم تمام از من بردہ
ہستی مرا بسوخت از آتشِ غم
جاں رفت و بماند ایں تنِ افسردہ

ایضاً

جسم است عیاں و روح جاں است نہاں
اجساد ہمہ زپی نشاں است نشاں
دیدن نتواں جمالِ روح و جاں را
الّا بہ صفات کاندرو ہست عیاں

ایضاً

او هست چو جان و ما خیالِ اوییم
او گرمیٔ عشق و ما چو ہای و ہوییم
از هستی و نیستی چه پرسی اے دل
ما خویش نئیم آنچه گوید گوییم

ایضاً

یا رب برسالتِ رسولِ عربی
یا رب بطفیلِ آل و اصحابِ نبی
کن خاتمهٔ مرا بایمان و یقین
سائل به درِ توام برحمت طلبی

ایضاً

از بادهٔ عشق و جامِ وحدت مستم
وز قید تعینات و کثرت رستم
از مذهب و دین و کفر و ایمان بیروں
گردید دلم هر آنچه هستم هستم

ایضاً

این آتشِ عشق سوخته جانِ مرا
وان مهر بتان برده ایمان مرا
جانم رفته و نیز ایمان رفته
پر حسرت و یاس گشت دامانِ مرا

ایضاً

احمد غمِ عشق خونِ جانم خورده
هوش و خرد و تاب و توانم برده
مالی و منی بسوخت از آتشِ عشق
چیزے دگری سوائے من آورده

ایضاً

راہ و رسم مذہب و دین از منِ شیدا مپرس
شکلِ مجنونم بہ بین از شور و از غوغا مپرس
ہر طرف از جوشِ عشقش والہ و دیوانۂ
صد ہزاراں قیس بین از حسنِ آں لیلی مپرس

ایضاً

منزلِ عاشق ز کفر و ہم ز ایماں برتر است
سالکانِ عشق را روح الامین کے رہبر است
نیست آنجا صبح و شام و نیست آنجا روز و شب
عشق را جا از زمین و آسماں بالاتر است

ایضاً

آتشِ عشقِ بتاں افروختند
مصحفِ ایمان ما را سوختند
اے دریغا ایں بتانِ ماہرو
از کہ ایں فتنہ گری آموختند

ایضاً

چوں نئے آگاہ ای دل تو ز اصل و سرِّ کار
چیست ابلیس و ملک کز وی بترسی ہوشدار
تو ز نادانی ہمیشہ دست در ایشاں زنی
نیست ابلیس و ملک را ہیچ در خود اختیار

ایضاً

عشقِ تو آمد بہشتِ جاوداں
راحت از وی ایں جہان و آنجہاں
بے تو علیین چہ کار آید مرا
چوں نہ تو باشی مرا آرام جاں

ایضاً

احمدؐ در عشق خوار و رسوا گشتی　　سر پر ز جنون و سوز و سودا گشتی
در آرزوئ جمالِ آں راحتِ جاں　　از سر تا پا همه تمنّا گشتی

ایضاً

احمدؐ بنگر جمالِ آں جانِ جہاں　　در ظاہر و باطن آشکارا و نہاں
از غایت قرب بعد پیدا گشته　　چوں روح به جسم کاں نہانست و عیاں

ایضاً

آں شاہدِ دلربائ جانِ عشاق　　زد شعلهٔ حسن در روانِ عشاق
برگرد سرائے آں پر پرواز شوق　　برخاسته ہر طرف فغان عشاق

ایضاً

ساقی قدح شراب گلرنگ　　در ده که رہم ز نام و از ننگ
تا جاں برہد ز حزن و از غم　　مطرب بنواز بربط و چنگ

ایضاً

چوں خواب جہان و شکل عالم باشد　　بر حسب خیال و علم آدم باشد
بیدار چو شد ز خواب زو ہیچ نماند　　زیں نوع تمام فرحت و غم باشد

ایضاً

ای جمالت عاشقان را راحتِ جان آمده   روح از مهر رخ تو شاد و فرحان آمده
همچو روح الله خیالت سوی بیمارانِ دل   از رهِ لطف و عنایت بهر درمان آمده

ایضاً

آن حیاتِ روح و سلطانِ جمال   با هزاران حشمت و جاه و جلال
آمده در جانِ عاشق خیمه زد   از سر لطف و عطا جود و نوال

ایضاً

شاهد بیرنگ چون در رنگ پنهان کرده رو   شور و غوغا او فتاده از جمالش کو بکو
بهر او هر لحظه یک شانی و آنی دیگر است   عارفی دانا بباید تا شناسد بوی او

ایضاً

احمد سخن عشق بر میا ور سینه بال   کی راست بود اندیشهٔ جان
گر در صف کارزار نتوان بودن   بنشین بدرون خانه مانندِ زنان

ایضاً

ای تمنا و مراد بیدلان   هست دیدار تو ای جانِ جهان
روح را راحت ز مهر تو بود   وز جمال و حسن تو آرام جان

ایضاً

احمد ز نهاد لاف عرفان نزنی
چون بستهٔ دامهای مائی و منی
جائیکه درین خشم و شهوت باشد
از روح چه گوید آن اسیر بدنی

ایضاً

جائیکه عشق مست و حیران باشد
آئینهٔ حسن روی جانان باشد
مانند قمر چو رست از تابش خویش
پر نور و ضیای مهر تابان باشد

ایضاً

هایهوی عشقم از حسن وی است
از دست نوای نالهٔ من چون نی است
عشق چون باده رباید عقل و هوش
مستی دیوانگانش زین می است

ایضاً

احمد ز هجوم عشق مجنون گشتی
زان فتنهٔ خلق و دهر مفتون گشتی
از چون و چرا چنان رهیده جانت
تا محو و غرق بحر بیچون گشتی

ایضاً

احمد غم نیستی و هستی تا کی
گم باش ز خویش خود پرستی تا کی
در منزل عشق این و آن را ره نیست
از ننگ غرور و شرک مستی تا کی

ایضاً

احمد بغم حبیب زاری داری
وز درد فراق بیقراری داری
روزی کرمش بیک نگاهی ببرد
اندر ره عشق آنچه خواری داری

ایضاً

مست جام عشق و شراب [illegible]
دیوانه جمال [illegible]
شاهد پرست و رند و خرابات و باده نوش
با مهوشان توبه شکن [illegible]

ایضاً

احمد به یقین نشین و بگذر ز گمان
زیرا که یقین ز پی [illegible]
چون بعد و حجاب از گمان [illegible]
در یقین [illegible] حق [illegible]

ایضاً

حسن چون از پردهای غیب بیرون کرد رو
عشق با بل و علم آمد بشور [illegible]
لیلی و مجنون بود یک سایه از شاخ غیب
سایه که بینید ز خود عشق [illegible]

ایضاً

شد نهان ذات چون به کتم صفات
بین در آفاق و انفس آیات
حق مصباح نور جان آمد
دل زجاج است تن [illegible]

ایضاً

احمد به امانتی که حامل گشتی   از کوه و فلک بلند منزل گشتی
چون دولت قدس عشق دادند ترا   پس از چه بگو اسیر سافل گشتی

ایضاً

احمد نظر است گو بدیده   لیکن رخ دیده را ندیده
حق بعین وجود و نور محض است   در هستی کون آرمیده

ایضاً

ای جمال دلفروزت راحت روح من است   حسن رویت بلبل جان مرا چون گلشن است
آتشی چون عشق اندر سینه ام بنشسته   تو چه دانی ای پریرو جان من همچون تن است

ایضاً

جان با اخلاص عمل مائل نه شد   دور پندار از دل احول نه شد
علم و تحقیق و تصوف جمع کرد   علت طبع کجش زائل نه شد

ایضاً

گر دل و جان تو شد ساکن بحق   در سلوک از همرهان بردی سبق
معرفتها جمله علم و قیل و قال بشنیده   چون نگردی قلب با رب الفلق

ایضاً

هست جانها عکس آن جان جهان　شد فزائی دل مکان لامکان
چونکه بیرنگی است اصل رنگها　پس نشانها شد نشان بے نشان

ایضاً

جان نثار حضرت جانانه باد　دل فدائے غمزۂ مستانه باد
باد دایم جائے حیرت سینه ام　دیدۂ من جلوه اش را خانه باد

ایضاً

هست دائرۂ حق چو واحد در عدد　در همه افراد گوئے است و لد
گر کنی تکرار واحد را به فکر　تو بیابی نیست جز حل شصت و نود

ایضاً

گشته پیش من از نظر جمال تو　هست درون جان من همه نقش خیال تو
هجر تو خورده خون من کرده فزون جنون من　مجنون چگونه که تا شود قسمت من وصال تو

ایضاً

در ظلمت هستی رخ تو صاف ندیدیم　تا مهر تو رخشان شده چون ماه ندیدیم
جز هستی حق بوده همه باطل و موهوم　چون جلوه گری کرده نه باطل نه بدیدیم

ایضاً

خانهٔ چشم من شده جلوه‌گه جمال تو — خیمه زده به ملک جان همچو شهان خیال تو
باش دلیل راه من پا و سر و جناح من — کز پر و بال تو پرم تا حریم وصال تو

ایضاً

شمس در ذات خویش واحد بود — پیش مرآت چند چند نمود
پس تعدد که تو همی نگری — نیست در ذات وی ترا به نمود

ایضاً

چشم را روشن ز خورشید جمال روی تست — جان طربناک از شمیم زلف عنبربوی تست
قبلهٔ شوریدگانی کعبهٔ دلدادگان — عاشقان بیدلان را سجده جان سوی تست

ایضاً

ذات چون نقطه است عین وجود — گشت پنهان میان خط شهود
مهر پوشیده گشت و سایه عیان — طرفه نابودئی چه رخ به نمود

ایضاً

هست جانم بحق درین امکان — همچو اعیان میان ذات نهان
او محیط است از درون و برون — همچو خیالیم ما و او چون جان

ایضاً

جان چو گوی هست اندر حکم چوگان قضا
که باسفل می برد گاهی برد سوی سما
کیمیا سازیست اندر غیب در تبدیل علم
تا ز حزن آرد طرب بیرون ز راحت رنجها

ایضاً

عالم همه علم تست احمد میدان
چون خواب که اندرو به بیند جهان
عکس دل تست جمله زشت و زیبا
شد صورت معنی تو پیش تو عیان

ایضاً

کُنتُ کنزاً در ازل این عشق بود
آمدند ارواح از وے در وجود
مهر معنی پرتو افگن چون شده
چون مرا با کفر و ایمان رخ نمود

ایضاً

در مذهب عشق کفر و ایمان نبود
جز حب حبیب و مهر جانان نبود
دین عشاق دیدن دلدار است
ایمانش هوای یار جز آن نبود

ایضاً

صبغة الله رنگ عشق است ای جوان
تا به بیرنگی بجان داده نشان
گشت سُلّم از برائے عاشقان
بهر قصر قرب آن جان جهان

ایضاً

نه شکیب هست یارب دل بیقرار ما را | نه برحمت است چشمی سوی ما نگار ما را
بکمال مستمندی شده ایم خاک راهی | بهوای صبا بکویش نفسی غبار ما را

ایضاً

چونکه خورشید حقیقت تافته | صد چو لیلی احسن و خوبی یافته
زان تجلّی جمال بیمثال | عاشقان را سینه ها بشگافته

ایضاً

جاینکه بعشق روی جانان زار است | جز یار نه با کسے دلش را کار است
از حُبِ حبیب سینه اش پُر گشته | وز خود بهمه محو حُسن یار است

ایضاً

اگر بخشم کند یار ای نگارم یار من گردد | جهان برهم شود غم نے چو او غمخوار من گردد
به بدمستی و بدهوشی نه بینم دوزخ و جنت | چو چشم یار ساقی عشق او خمّار من گردد

ایضاً

میل مومن سوی حق و میل ابله سوا | میل کافر هست و ایم جانب غیر خدا
عبرت است از بهر عاقل تا شود صراف قلب | جان او در میان نار یا نور است جا

ایضاً

غمزهٔ چشم بتان نشتر رگ جان من است هندوی زلف حسینان دین و ایمان من است
عشق را گفتم چه فتنه است اینجا نهاز تو گفت حسن مضطر وار دم زین و افغان من است

ایضاً

ساقیا ما چون گدایان پیش تو استاده ایم آرزومند عطاے یک دو جام باده ایم
برامید آنکه روزی از کرم شادم کنی بر در میخانه از عمری خراب افتاده ایم

ایضاً

چون سپید است و سیاه این دهر از لیل و نهار همچنین عمر از غم و شادیست ابلق هوشدار
بر فروغ و بر فراغ خویشتن نازان مشو کز پس پشت خزان اندر کمین است ای بهار

قطعه

چو غیب اندر شهادت کرد آرام همای قدس آمد اندرین دام
چنانکه روح در تن جاے بگرفت حدیث نفس پیدان ظرف انهام

مثنوی نالۂ جنون

فسبحان الذی بیدہ ملکوت کل شیء والیہ ترجعون

بسم اللہ الرحمن الرحیم

اے جنوں با نالہ خود ساز کن — شرحِ دردِ عشق را آغاز کن
از حدیثِ عشق و از سوزِ دروں — اندکے برگو کہ مشتاقم کنوں
قصہ ہائے دردِ جانم باز گو — ماجرائے رفتہ را از آغاز گو
من چہ گویم حالِ جانِ دردناک — کز عشقش سینہ دارم چاک چاک
سخت آمد شرح از دردِ نہاں — میزند ایں قصہ ہا آتش بجاں
یادِ عہدِ وصل دل خوں می کند — دیدہ را مانندِ جیحوں می کند
بشنو اکنوں شرحِ سوزِ جانِ من — باعثِ آشوب و ایں ہیجانِ من
یادِ آں وقتیکہ یاری داشتم — وز لبانش ساز چوں نے داشتم
چوں مرا از خویش دور انداختہ — بازیِ بیگانگی را باختہ
از فراقش سخت بد حال آمدم — دل مشبک ہمچو غربال آمدم
بس سیہ روزیکہ زود در آمدم — از فراقِ دوست رنجور آمدم

دوری دلدار دل را کرد خون
سوز عشق افزود جانم را جنون
شعلهای درد و غم افروختند
جان مشتاقان ز هجران سوختند
چون پسند آمد برو دوری من
سختی هجران و بیخودی من
با چنین مشتاق دوری از چه بود
من اگر سوزم ترا ای جان چه سود
کرد استغنا ز حالِ زارِ من
چون نه روز افزون شود آزار من
باز رسم آورد از بیگانگی
داد ما را شورش دیوانگی
چون نباشم من ازین غم سینه چاک
چون نباشم زار و غلطان بخاک
نیست پایان حزن و حرمانِ مرا
آتشِ غم سوخته جانِ مرا
سوختم من سالها از سوز و درد
لیکه سوز من برو کاری نه کرد
چون نشد سوز و گدازت سودمند
ای دلم نے صبریت تا چند چند
زخمها خوردم ولیکن جانِ من
نیست سیر از عشق آن روی حسن
باز ناید این دلِ مجنونِ من
کم نگردد عشق روز افزونِ من
گر هزاران سال باشم این چنین
کے گذارم دامن آن نازنین
همچو مستسقی است مشتاقی من
باش ای عشق از کرم ساقی من
دستگیرم شو برحمت از جنون
من ز هوشِ خویش بیزارم کنون

سوی کوی او مرا بیخویش بر ‌ دورتر از عقل دور اندیش بر
زانکه ہوشیاریست خار راہ من ‌ راہزن زاں دلبر دلخواہ من
عقل پیّاں جانب نام و نشاں ‌ عشق آرندہ بہ دلبر مو کشاں
عقل سراجیست بہر خاص و عام ‌ کعبۂ جاں راست او سبل السلام
عشق آمد بازگشت خار و گل ‌ عشق آمد مبدۂ ہر جز و کل

در معنی کنت کنزا مخفیا فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق

سر بروں آورد چوں عشق از نہاں ‌ گشته از سر جوش وی اعیاں عیاں
از عدم آمد جہاں سوئے وجود ‌ آمدہ ز غیب مطلق در شہود
عشق دادہ اہتزاز ارواح را ‌ بردہ اندر قید جسم اشباح را
شورشی پیداست در جانہا ازو ‌ مضطرب گشتند ابدانہا ازو
پوشیدہ ظاہر
فیض بخشش آمد بہر سرّ و علن ‌ رشحت فیضش تمامی جان و تن
فاتح اسرار جان طالباں ‌ عشق شد انّا فتحنا بے گماں
عشق آمد بہر جاں معراج روح ‌ عشق آمد بہر جاں فتح و فتوح
عشق آمد نردباں لامکاں ‌ عشق سُلّم سوئے بام جان جاں

عشق آمد قوّتِ روحانیاں عشق را امیداں نشانِ بے نشاں

صبغت اللہ رنگ عشق آمد یقیں ہیں بیا بیرنگ را در رنگ بیں

ایں ہمہ شور و فغانِ عشق ہست ہر یکے در حال خود شیدا اوست

عشق زد یک شعلۂ و جانہا بسوخت عقل را در دست رسوائی فروخت

یک جہاں در حکم آں سلطانِ جاں گوی وش از زخم چوگانے دواں

جملہ عالم را تو در دستِ اسیر چوں پرِ کاہی بصرصر واں اسیر

حکم سلطان است فرمان شاہ را تا چہ خواہد بندۂ گمراہ را

من که باشم پیش او تا دم زنم / زهره کو تا دم ز بیش و کم زنم
شاه بر جان حکم نافذ میکند / تن چو بنده بر مرادش می تند
بنگر این دردیکه در جانم نهاد / مشت خاکی بودم و بر باد داد
باز درد افزود جانم را جنون / دیده و دل زین الم خون گشت و خون
این بلاها من بخود نخریده ام / بر رضای اوست خون چشیده ام
گر مراد اوست در خواری من / بهتر از صد خنده دان زاری من
این همه سهل است مشکل نیست این / بر امید وصل یار نازنین
لیکه چون سازم که عشق فتنه گر / میبرد رسوا و خوارم در بدر

هر زمان هر لحظه میسوزد دلم
آتشی انداخت در آب و گلم
صبر نے بہر دل ناکام من
سوز دل از من ببرد آرام من
آه سوز عشق جان آواره کرد
واه درد عشق دل صد پاره کرد
می کند شورش جنون در جان من
در ترقی هست زین هیجان من
همچو مجنون گشته ام زیر و زبر
از هجوم سوز دل نے پا و سر
بشنو اکنون اندک از سوز درون
زانکه بر من غالب آمد این جنون
میکند در سینه من انبعاث
عشق با صد سوز و سودا الغیاث
عشق را شور و جنون چون در سر است
عقل پیشش پا بگل همچو خر است
بلکه همچون صعوه در چنگال باز
از کجا یارا که آرد ترک و تاز
چون مزاج عشق تند است و حرون
از نهیبش عقل و خوار و سرنگون
اندرین ره جبرئیل ار پر زند
عشق آید آتشش بر پر زند
هر جوان و پیر گشته زار و زرد
هر هنرمند و منعم آمد خوار و زرد
هر توانا و قوی رنجور او
گشته هر شهباز چون طیفور او
عقل هر دانا بدرسش کودن است
جان هر رستم ازو در شیون است
هر سلیمان جاه زو چون مور لنگ
هر فلاطون عقل شد حیران و دنگ

عقل کل در کشمکش چوں کودکاں   نفس کل را شد ازو ویراں دکاں
عشق طرفہ قاتل خونخوار ہست   دست خون عاشقاں زاں دار ہست
ہمچو مجنونش گریباں چاک شد   ہر کہ در دست چنیں سفّاک شد
صد ہزاراں دل ازو مانند خوں   صد ہزاراں عقل زو شکل جنوں
نارسیدہ ہیچ دل بر کام خویش   بردہ با خود بر لحد صد رنج و ریش
کے توانم گفت شرح عشق را   از سلف رو رو بجو ایں ماجرا
خود حقیقت بود یا بود از مجاز   ہر یکے جاں باختہ اند از رماز
پس چہ گویم آنچہ از گفتن برست   شرح او بیروں ز ترکی و دریست
شرح درد عشق کے آید بگفت   با تحیّر ناطقہ اینجاست جفت
ای برادر شرح اسرار نہاں   کے تواں گفتن بتقریر و بیاں
وصف آں چیزے کہ عقل آگاہ نیست   زیرکے را نیز در وی راہ نیست
گر بگویم تو ازو منکر شوی   باز ماند پای تو از رہ روی
زانکہ محسوسات را تو دیدہ   وصف حسن غیب را نشنیدہ
چشم ظاہر بیں نہ بیند غیر جسم   عقل جزوی می نداند غیر اسم
سر معنی را نہ بیند چشم سر   بلکہ تو از عین معنی کن نظر

در عذر منکر عشق

جامد الطبعی اگر انکار کرد
گرمی عشق از جهاں کے گشت سرد
هست محجوب او مثال کور و کو
کش ز حظّ جماعت نبود خبر
لذّتی کے یافت از سمع و بصر
او ندیده غیر از سوراخ سر
یا چو عنّین منکر از ذوق جماع
همچو حیوان شد علف او را متاع
منکر خورشید گر خفّاش هست
لیک نور خور بعالم فاش هست
پس چه غم خورشید را زین چشم کور
نور خور تابانست با صد زور و شور
عشق فارغ هست از رد و قبول
پس به انکار خود ای بو الفضول
او ندارد فکر و سوداے دگر
غیر حسن یار پرواے دگر

در معنی ظهور ذات در پردهٔ صفات

در لباس حسن اسماء و صفات
جلوه گر گشته است بنگر نور ذات
علم تو چون شد مقیّد در مجاز
بر دلت باب حقیقت شد فراز
از سبب عقل جزوی بے خبر
پر سببها از کوتهی دارد نظر

خود حقیقت را بود این جلوه ها   از هوا پران شده پر بر علا
جمله عالم شاهد آمد ذات را   گر شناسی سرّ موجودات را

فی سبیل التمثیل

قوتِ معنی به بین اندر ظهور   همچو زورِ نوح در جوشِ تنور
یا چو زورِ دست آن خیر البشر   کرد یک انگشت او شقّ القمر
یا مثالِ خاک پرّان بر هوا   یا چو نی از بانگ نائی زد صدا
یا که اندر حرکت آمد یک شجر   جنبش او از هوا پیدا مگر
یا یکی در خنده آمد از سرور   انبساطش کرده بر رویش ظهور
خنده بر رخ اندرونِ جان خوشی   خنده پیدا لیکه شد پنهان خوشی
یا یکی از درد آهی میزند   درد کی آید نظر جز حال بد
جمله عالم شاهدِ غیب آمده   این شهود از غیب لاریب آمده
همچنین تو جمله عالم را بدان   شد معاد و مبدع او لامکان
هرچه بجز الله و بشت هست اوست   پس وجود و هم عدم در شست اوست
ذرّه نتوان گفت مدحِ آفتاب   خود مرا ورا در جهان صد هست تاب

آنکه پاک است از نظیر و از مثال گویم از وی هرچه باشد قیل قال
ای مقدس وی بری از مدح ما کی توان کردن بتو مدح و ثنا
حاکمی دایم تو بر قهر قلوب مالکی در ذات خود بر زشت و خوب
دائما در حکم خود تو سابقی بازگشت هر سعید و هر شقی
ما و این دیوانگی ها حبذا پادشاهی یفعل الله ما یشا

در سبب تالیف ابیات

من کجا و از کجا ذوق سخن در سکوت آیم تو جنبانی رسن
میکشی ما را سوی گفتار ها میکنی اشعار را اظهار ها
من همین خواهم که بربندم نفس تو دگر باره به جنبانی جرس
من که باشم مهره در دست تو من چه هستم هستیم از هست تو
خواه عزیز و خواه رسوا کن مرا زهره کو تا کنم چون و چرا
میکش این را ز آنکه داری اختیار همچو اشتر در کفت دارم مهار
باعث این مثنوی تو بوده ورد خود دادی و دل بربوده
شاه من سلطان جان من توی بلکه جان و هم جهان من توی

در تمنای تو چون دیوانه ام
سوخت شمعِ روئے تو کاشانه ام
نیست هرگز سیرم از روئے تو
دیده ام باز است هردم سوئے تو
من چو مستسقی و رویت همچو آب
تشنه ام و ز تشنگی در پیچ و تاب
عاشقی و صبر و سیری شد محال
صبر و با آرام جان را کو مجال
دیدنِ روئے تو آرامِ من است
یک نظر سوی تو صد کام من است
روز و شب اندر خیالِ من توئی
هم جواب و هم سوالِ من توئی
هر زمانم روی جانم سوئے تست
قبلهٔ جان و دلم هم روئے تست
عقل و هوشم بستهٔ موی تو شد
جان و دل پابند گیسوئے تو شد
پیش من در خواب و بیداری توئی
موجبِ این خواری و زاری توئی
یک زمان از تو رهائی نیستم
گر نشینم یا روم یا بیستم
هم دل و هم نورِ چشمِ من توئی
دین و ایمانِ مرا رهزن توئی
نیست کس مانند من مشتاقِ تو
گرچه صد هستند از عشاقِ تو
هرکجا باشم تو همراهِ منی
بلکه چشمم را توئی این روشنی
پس چگونه بے تو باشم من دمی
چون توئی ما را بهر دم همدمی
هر زمان آئی تو در شکلِ خیال
گه برنگِ هجر و گه رنگِ وصال

محو رویت گشته چون آئینه ام
عکس روئے تست اندر سینه ام

هر زمان رنگ خیال تست دل
در غم و شادی منم مانند ظل

عکس تو در سینهٔ من تافته
زان تجلّی دل جنونی یافته

پس جنون هر انچه گوید گویم آن
تو درین سودا مرا معذور دان

گویم انچه او بمن در می دمد
لاجرم آمد برون این جزر و مد

هیکلی از غیب صد جلوه گری
پس بیک جلوه دو صد دل می بری

ظهور جلوهٔ غیب در حسن تجلیات و شور کردن عشق

جلوه گر گشتند مستوران غیب
عشق نالان گشت مانند شعیب

چون تجلّی دید حسن یار را
داد جا در سینهٔ خود خار را

اشک خونی ریختن آغاز کرد
آه و واویلا بسوز و ساز کرد

دیده او را در لباس حسن چون
عشق را افزود سودا و جنون

عقل و دانش را بیک غمزه ربود
باب سوز و درد بر دلها کشود

و جهان صد فتنه را انگیخته
صد هزاران جان ز قالب ریخته

تا ازین افسون چه اندیشیده بود
یک جهان را چون ته و بالا نمود

می ندانم کز برائے چیست این
فتنه ها بر پا و خود اندر کمین
من چه گویم تا چه مقصود است زین
شور و غوغا چون پسند آمد چنین
می برد دلها و غایبست از نظر
چون نه افتد یک جہان در شور و شر
فتنه پیدا فتنه گر اندر نهان
بوی پیدا مشک اندر لامکان
صبر از دلها ربوده از جان قرار
هر یکے از درد نالان زار زار
عقل مجنون وار سرگردان شده
ورنه دو جان و دل حیران شده
از تغافل جان عالم سوخته
دیده از سوے غریباں دوخته

تمنای عاشق بحضرت معشوق

چشم ما با صد تمنا سوے در
از حجاب ناز و از ما بے خبر
جلوهٔ جانانه جان را آرزوست
غمزهٔ مستانه جان را آرزوست
بوسه بر پاے تو جان را آرزوست
عشق و سودای تو جان را آرزوست
دیدن روی تو جان را آرزوست
بوی گیسوی تو جان را آرزوست
رقص مستانه جان را آرزوست
گریهٔ حنانه جان را آرزوست
از جنون چاک گریبان آرزوست
خاک بیز صد بیابان آرزوست

زخم از دستِ تو خوردن آرزوست
در تمنای تو مردن آرزوست
ای سخنهای تو چون قند و نبات
جنبش لبهای تو آب حیات
صد هزاران جان فدای روی تو
قبلهٔ جان شد خم ابروی تو
اندرون جانِ من جا کرده
گو نقاب از من اندر پرده
پرده بردار از رخ ای جانِ جهان
بی تو بر لب آمده جانِ جهان
ای بقربانت حجاب از من مکن
قتل من از تیغ پیراهن مکن
گر حجاب آری بمیرم بی خلاف
قتل خلق از تیغ و قتلم از غلاف
یکدمی آرام جانِ من تو باش
شرم تو اندر دلم دارد خراش
نیست کس اندر حریم جانِ من
غیر تو باکی مدار از خویشتن
در دلِ من بی حجابانه بیا
شرم را بگذار و مستانه بیا
گرچه من سخت مشتاقِ توام
از سگانِ کوی عشاقِ توام
این چه سحر است این که بر من کرده
از کجا این فن بیا آورده
صبر و آرام مرا بربوده
بر دلم از سوز در بگشوده
یارب این سحر است یا دیوانه ام
شمع رویانرا چرا پروانه ام
مبتلا هستم بسودا و جنون
رفت از من صبر و آرام و سکون

روز و شب از دیده ریزم سیل آب هر زمان وارد دل من اضطراب
از تغافل بگذر از بهر خدا بنگر اندر کوی خود چندین گدا
منتظر افتاده اندر کوے تو بر امید یک نظر بر روے تو
یکدم از رحمت بسوی من ببین بے نیازی تا بکے اے نازنین
بہر مسکین نیست رحمی مر ترا چند اے جوری کنی ترس از خدا
چون تو بیزاری ز ما ما چون کنیم تا چه تدبیر این دل مجنون کنیم
گر خوشی از سوز ما ما هم خوشیم در بهشتیم ارچه اندر آتشیم

زانکه مجاهده سبب ترقی معرفت است همچنانکه جفای
صیقل بهر آئینه موجب رفع جفا

پس رضای تو شده ایمان من من چه گویم چون تو هستی جان من
از پے تو شورش و دیوانگی بهتر از صد هوش و صد فرزانگی
ای جفاها و وفاهاے تو خوش هم ز راحت ها بلاهای تو خوش
میکشی ما را و ما شادیم زان میکنی برباد و آبادیم زان

تلخی جور تو شیرین از نبات / مرگ از دست تو به از صد حیات
زجر و توبیخ تو به ز انعام و اجر / اجر بهر ماست کش گویند زجر
آن شکر رنجیت چون شهد و شکر / زخم تیغت مرهم زخم جگر
خوشتر از مدح است دشنام از لبت / یاد مر بیگانه ناکام از لبت
درد عشقت داروی درد من است / وی غمت چون جان عزیز اندر تن است
نی شکایت از تو بل شکر عظیم / خاص بهر ماست این لطف عمیم
کین تظلم نسبتی با ماست خاص / جان بیگانه ازین اندر مناص
همچنانکه حب حق بر کافران / سخت و دشوار آمد و بار گران
گرگین
بهر مومن راحت جان آمده / قوت تقوی و ایمان آمده
چون دوای تلخ و پرهیز مریض / هم شفا بخشید و هم کردش غریض
هر خزان اندر نهان دارد بهار / عسر یارا یسر دان ای نگار
گریهٔ ما خنده را بار آورد / سورها در بر نهد این غم پرورد
شادی
در شکست ما نهان صد فتح دان / قصهٔ جنگ حدیبیه بخوان
تنگی ما را فراخی در بغل / کاهلیم و آن تو به از صد شغل
هر غم و درد و الم در راه دوست / راحت جانست چون دلخواه اوست

خوش بریزد این خون ما ورنا پایمال / بر تو قربانی ما بادا حلال
هیچ است اندیشه ز قتل ما مباد / بر رضایت جان ما شاد است و شاد
عاشقان از مرگ کے ترسیده اند / بهر یک شادی کنان برسیده اند
سیر کے شد جان حبیبؐ از هلاک / جان فروشان از جان دادن چه باک
پس از حبیبؑ چون جان میدهی / بهر که از هستی خود مے رهی
چون ز خود سیر آمدی آخر بگو / مرگ آسان شد چرا از بهر تو
گو به یعقوبؑ این چنین گریه ز چیست / ناله ها و آه تو از بهر کیست
گریه کردی تا که چشمت شد سپید / لرزه داری در هوائے که چو بید
گو به ذوالنونؑ چون تو دیوانه شدی / بهر که از خویش بیگانه شدی
از چه باعث که ترا این حال شد / تا که جانت از غمش پامال شد
چون تو ای منصورؒ بر دار آمدی / مست و رسوا سوئے بازار آمدی
سیر گشتی از حیات خویشتن / بر تو آسان شد ممات خویشتن
قیس را گو چون تو مجنون گشته / واله و بیخویش و مفتون گشته
آن کدام است آنکه عقل تو ربود / باب درد و عشق بر رویت کشود
گو به فرهاد چون [illegible] / بر سر خود تیشه را چون میزنی

کیست آن تا در غمش جان میدهی	کار دشوار است و آسان میدهی
سو بسو از طور چون رقصان شدی	از جمادی رفتی و انسان شدی
از که ای طور عشق را آموختی	رقص کردی باز خود را سوختی
گو به حنّانه چرا گریان شدی	نوحه ها کردی و هم نالان شدی
پس ترا این نوحه که آموخته	آتش عشق که جانت سوخته
آه ان یاری که عشق در جهان	فتنه پیدا کرد و خود اندر نهان
حسن او صد شعله را افروخته	یک جهان از ناز عشقش سوخته
جان عشاقان همه برباد داد	تا قیامت خانه اش آباد باد
جان عاشق چون بدست یار هست	لاجرم افتاد بودن خوار و مست
هست جانم گوی وش در دست یار	میدوم آن سو که میخواهد نگار
سوی ناله مے برد جان مرا	میدهد حرکت به هیجان مرا
من ازین نالم که آن دلدار من	آیدش خوش ناله هائے زار من
چون نه نالم که رضائی اوست این	گریه ها و ناله ها دارم ازین
شرح دیدی تو ز حال ما سلف	پس رقم کرد و قلم گردید جف
در حقیقت جوش معنی بود این	که بمستی گشت با جانها قرین

جوش در معنی حقیقت می زند
جان کودن بر مجازی می تند
رو حقیقت بین در الفاظ مجاز
لفظ را با معنی خود هست ساز
عارف از سرّ حقیقت مست ناز
احمق از کوری خود غافل ز راز
واله و دیوانهٔ معنی اله
دارد او صد سرّ پنهان زیر آه
عاشقان چون واله و دیوانه اند
یار یارند و ز خود بیگانه اند
بر رضای دوست جان را میدهند
هستی خود را به یکسو می نهند
بهر بیگانه بلا راحت بدوست
فرحت ما بین هر آنچه خواست اوست
آنچه از درد و بلا و آفت است
بهر او دوست باشد راحت است
قیل ان العشق من شق الجنون
خیر عندی عندکم ریب المنون
صحّ عند الناس العشق آفت
للجهاد الّا لمفتون راحت
همچنانکه پیش ابراهیم نار
گشت گلشن بود بر نمرود خار
گر رضای تست اندر مرگ من
آن حیات ماست و هم صد برگ من
از رضای دوست سر برتافتن
جامهٔ کفر است بر خود بافتن
رنج عشقت راحت جان من است
بر رضایت کفر ایمان من است
سوز عشقت نیست از فردوس کم
من دو صد شادی کنم قربان غم

سوزش عشاق بر نیکو دهد
همچو عودی کو در آتش بو دهد
ظلم بر عاشق به از مهر و وفاست
مثل آهن کو ز صیقل خوش نماست
عاشقان از سوز که غم می خورند
همچو زر در نار خنده آورند
می کُشد پس میکند صد جان عطا
آتش عشق است چون آب بقا
زاب حیوان عشق پُروارد جسد
مردهٔ عشق است زین حی ابد
چونکه عاشق شد فنا در حسن دوست
گم شد از خود آنچه باقی هست اوست
مرده از خود زنده با دلدار هست
فانی از خود گشت و باقی یار هست
شد چو عاشق از مراد خود فنا
بر رضای دوست جان دارد بقا
در هوای دوست فانی گشته اند
عاشقان زین جاودانی گشته اند
عشق چون باقیست باقی می کند
تشنگان را کار ساقی می کند

در قوت و غلبهٔ زور عشق

عشق آمد آرزوها را بسوخت
از هوای غیر دلبر دیده دوخت
عشق آمد جان رهید از هر هوا
داد مر آئینهٔ دل را صفا
همچو آتش عشق اکال آمده
خورد آنرا کش بچنگال آمده

او لهب حرص و هوا آمد حطب
او چو احمد نفس همچون بولهب
عشق همچون شیر نر خون می خورد
طبع را روباه وش بر می درد
عشق آمد دشمن اندیشه ها
عشق غارتگر تمامی پیشه ها
عشق کند کلک حرف ناموس و حیا
عشق جمله درد ها را شد دوا
عشق شمشیر برهنه بی نیام
جان عشاق از و ناشاد کام
عشق خونی بود و کس نشناخته
هر یکی از بیکسی جان باخته
می درد از غیر و میدوزد بیار
عشق خیاطیست نادر طرفه کار

در معنی آنکه ذلت عشق عین عزت است و موت عشق عین حیات

مرحبا ای عشق خوش آ سوی من
ده خلاصی جان ما را زین محن
زانکه من از خویشتن تنگ آمدم
فارغ از اندیشهٔ ننگ آمدم
هست سوی جان دهی آهنگ جان
شد خیال حفظ جانم ننگ جان
سوی مسلخ زد جنون بیباک گام
ننگ عالم را چه بیم از ننگ و نام
ننگ غیر از یار خوار و این جنون
از سلامت وز ملامت شد برون

باچنین شطّاح چون کارم فتاد · داد در یک غمزه ناموسم بباد
چون رہین رند عالم سوز ام · بر چنین شه زور کی پیروز ام
شد ز سحرش آه کار من زبون · عقل را ابر بود چون سائیم چون
شیر را روباه کے باشد دلیل · زور آرد پشّه با خرطوم پیل
پس جنون شرم و حیا من بریخت · وزد عقل از شحنۂ عشقش گریخت
عشق آمد عقل شد رسوا و خوار · رفت قرّائی و شیخی و وقار
خواجگی برد و قلاشی بداد · سروری بگرفت و او باشی بداد
برد از من زیرکی و عقل و هوش · مرحمت فرمود غوغا و خروش
رندی و بے باکی و آزادگی · خواری و رسوائی و دلدادگی
بے دل و نزار و ذلیل و کوچه گرد · جان پر غم آه سرد و رنگ زرد
بازی طفلان و مرد ریشخند · سر پُر از سودا و پا اندر کمند
بر سرم رفت این ملامت ها ببین · این همه انعام تست اے نازنین
راضیم من گر رضائے تست این · از سر تسلیم مے سایم جبین
پس رضائے تو مرا فخر است و جاه · گر پسندی بهر من تو قعر چاه
مونس من هست یاد روئے تو · روح من ریحان من شد بوئے تو
بوئی خوش

قرّائی فراهم آوردن [illegible] ۱۲
قلّاش شوخ و بے نام و ننگ
دلیر ۱۲
ریشخند استهزا و تمسخر
گرون قد

من ز درد و سوز خود دیوانه ام
همچو مجنوں با جنوں هم خانه ام
من که مجبورم ادب از من مجو
ناصحا هر آنچه خواهی رو بگو
زانکه بر دل من ندارم اختیار
در کف دیگر همیں دارم مهار
اندریں سودا ز خود بیروں شدم
در هوای آں پری مجنوں شدم
ناله ها فرهاد وش دارم دراز
با غم شیریں ست آں جانرا سوز و ساز
صد فغان و هائے و هوئے میکنم
شور و غوغا کو بکوئے می کنم
گوش نکند هیچ کس فریاد من
تا ز دستِ غم ستاند داد من
غیر خوں خوردن نه یارائے دگر
هر زماں سوزی و سودائے دگر
نے بدل صبری نه بر وی اختیار
جاں ازیں غم روز و شب در اضطرار
زخم ها در دل ز دیده خوں رواں
بے سر و پا از جنوں هر سو دواں

مناجات

آه و واغوثاه یارب چوں کنم
من چه ساں تدبیر ایں مجنوں کنم
نیست کس از بهر دردم دادرس
یارب ایں دیوانه را فریاد رس
بسکه نه بجز سودا و جنوں
کس مبادا همچو من زار و زبوں

زانکه این دردیست بے درمانِ من   میخورد هر لحظه مغزِ جانِ من
من چه گویم تا چه بر من میرود   کو حریفی تا ز درد آگه شود
روی من بین و بپرس احوال من   زردی رنگم گواهِ حال من
بهر دردم آه سردِ من گوا   طفل وش او در پئے بابا دوا
از ازل غم در نهادم چون نهاد   بے طلب دردش میانِ جان فتاد

بیان نیاز عاشق و نے نیازی معشوق

چونکه مارا کرد مجنون روئے خوب   بهر جان زنجیر شد گیسوئے خوب
کو بکو غوغاست از سودائے من   هر طرف شوریست از غوغائے من
حال من اینست لیک آن جانِ جان   نے خبر از حال زار عاشقان
گفتمش از عشق تو زارم هنوز   گفت رو من از تو بیزارم هنوز
گفتمش ای جان من عالم ببین   از تبسم گفت مجنون است این
گفتمش بے تو حالم این چنین   گفت رو آخر سزائے تست این
گفتم ای جان قصهٔ دردم شنو   گفت رو رو زود از اینجا دور شو
از سلیمی اولا نشناختیم   غافلانه نرد بازی باختیم

آخر آمد صد بلا بر جان و دل
از غم و اندیشه باشد مضمحل
دیده روئے نیک و آن خوی حسن
آمده در دام مرغِ جانِ من
چون نه آگه بودم از سحرِ مبین
سر نهادم من به پائے نازنین
دام کرده صورتِ دلخواه را
بسته با صد عاقلِ آگاه را
رفت از جانها همه صبر و سکون
عقل مجنون گشت و دلها همچو خون
عشق کرده خانهٔ دانش خراب
آفتابِ بیدلی بگرفته تاب
بیهوشی آمد بجانِ ناتوان
بیدلی افزوده شد بر بیدلان
وای از حالی که وارد شد بمن
هوش و عقلم رفت و طاقت از بدن

در معنی وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ

کس نگفتا هین بیا و دل بده
کس نگفتا پیش ما تو سر بنه
پس قصوری این دلِ شیدائے ماست
با کسے را کار سحر و مکرهاست
ساحرانِ غیب سحری کرده اند
عالمی در دامِ سحر آورده اند
شد ز سحرِ صنع بر هم یکجهان
شد ز شورِ غیب پُر غم یکجهان
یار پنهان شور او اندر جهان
سحر پید اساحرا اندر لامکان

چشم بستہ عقل را از جادوئے   می ندانم کایں منم یا خود توئی
ایں ہمہ نیرنگ از بیرنگی است   ترک پنہاں در لباسِ زنگی است
صد ہزاراں فتنہ ہا انگیختند   صد ہزاراں جاں ز سحر آویختند

جوشِ عشق کہ سبب ظہور عالم است و در ہر شے نہادہ اند

یک طرف صد حسن پیدا کردہ اند   واں دگر سو عشق برپا کردہ اند
عاشقاں صد آہ و واویلا کنند   از غم و اندوہ ہا غوغا کنند
زخم خوردہ باز آنسو میروند   رنج دیدہ ہم پئے شاں میدوند
دلبری را دلبر آغاز آورند   چونکہ دل بروند اغماز آورند
خویش را صد گونہ آرایش دہند   پائی کس از لرزد انگشتش نہند
جلوہ فرمایند و باز انگہ حجاب   جانِ مشتاقاں ازیں غم در عذاب
آں نہ باز آیند و ایشاں نیز ہم   درد ہم جویند و درماں نیز ہم
جوششِ عشق است ایں از ہر طرف   عشق چوں خورشید در برجِ شرف
جوششِ عشق است در سنگ و شجر   میدہد مقدار خود ہر شے ثمر
جوششِ عشق است نطفہ را انگر   در مشیمہ[لہ] رفت و شد شکلِ بشر

[لہ] مشیمہ پردۂ رحم کہ در وے بچہ میماند ۱۲

هم ز جوشش ابخره باران شده — سنگ شکل لعل اندر کان شده
جوشش عشق است در اشجار ها — گل دهد هر شاخ و هم آثار ها
جوشش عشق است اندر بحر و بر — سر بر آورده گیاه و هم گهر
جوشش عشق است اندر کوه ها — چشم گریان دارد از اندوه ها
رو طلب کن عشق تا انسان شوی — از محبّت صاحبِ عرفان شوی
شد ز فیضِ عشق عالم را قوام — هم ز فیضِ عشق جان دارد قیام
پس بغیر عشق کارت خام هست — بیگمان عشق است اسرار الست

حیرت در اسرار غیب و صنعت الٰهی

این همه حق است لیک ای ذی شعور — از برای چیست این غوغا و شور
اندرین اسرار جانم خیره شد — وز تردد هوش و عقلم تیره شد
من چه گویم تا چه اسرار است این — ساحری ورزد طرار است این
سحر شد در چشم بینائی نماند — عقل از خود رفت و دانائی نماند
ره بجا دیده نے آیم باز — کے شود مسحور را این کشف راز
سیر نبود جانم از غمهائے تو — نیست خسته دل ز ماتم های تو

آب از سر رفت ولیکن جانِ من نیست سیر از عشقِ یارِ پُرفتن
گو بظاہر سوختن در آتش است لیکہ جانم اندرین تنگی خوش است
ذلّت و خواریست گر پیشِ کسان سوزشِ عشق است راحتہای جان
نیست جانم سیر زین سوز جنون گرچہ شد صد بار خوار و ہم زبون
پس بلاہا را خریداریم ما گو بظاہر از غمش زاریم ما
گرچہ پیرم عشق دارم من جوان قوّتِ عشق است در این ناتوان

یفعل اللّٰہ ما یشآء و یحکم ما یرید

من کیم تا خویش را گویم منم بر ارادتہائے او دم می زنم
ہر چہ ہست این جملہ از حق بُد پدید آلۂ قدرت منم در نیک و بد
ذکر جباریست نے جبر است این تابع حق خلق و امرند ای امین
جملہ عالم ہست بین الاصبعین جملہ از جباریش در شور و شین
می کشد گہ در حقیقت گہ مجاز چشم دل بکشا و بین ای اہل راز
چون قلم در دست نقاشیم ما از نقاشان پاکہ او باشیم ما
دست قدرت ہرچہ ما را آفرید مرد مظہر
خیر و شر بر حسب آن آید پدید

* عالم خلق عالم اجسام و عالم امر عالم ارواح

نے نگوید ہیچ از خود نیک و بد   تا نہ نای اندراں دم را و مد
نالہ من سرِ جانا را گواہ   من زگفتِ او بگویم آہ و آہ

اجرائی کار عالم اگرچہ از غیب است لیکن بغیر صورت نہ بندد

گر نماید شعر من شکلِ مجاز   تو بچشمِ غور بیں ای اہلِ راز
خود مجاز آمد حقیقت را ظہور   غیر تن از جاں بنرداری سرور
جاں نیابی غیر تن گر بنگری   با تو گفتم ایں مثالِ سرسری
بود قادر حق ہدایت را بما   پس چرا مبعوث کردہ انبیاؑ
نور حق بے انبیاؑ ظاہر نشد   جان جاہل زیں سخن ماہر نشد
منکر اسرار ہست اہل غرور   حاجبِ او گشتہ او را چشم کور

فی سبیل التمثیل

ہمچنیں حسن است در صورت عیاں   غیر صورت در نظر کے آید آں
حسن صورت نیست گر تو بنگری   می کند اندر صور جلوہ گری

ز احمقی تو بر صور چسپیده
حسن را کی عاشقا فہمیده
جاں برای آنکہ میکردی نثار
چونکہ رفت آں حسن شد پشت چو مار
جالنش قایم جسم قائم لیک تو
سیر ازو گشتی وز حمت شد رفو
برده دل اینچہ از تو زو آگہ نہ
جان من واقف ز نور مہ نہ
نور مہ از پئ تو خور بوده است
غافلی زو کز تو دل بر بوده است
بہر ایں مجنونست سودائے دگر
غیر ایں لیلی است لیلائے دگر
ای دلم لیلئ ستے را نگر
کز پئے او جاں چو مجنوں دربدر
ہمچو مقناطیس داں حسنِ نگار
میکند بس جذب دل بے اختیار
حسن و جاں چوں گوہر یکِ معدنِ اند
ہردو باہم یار و مہمانِ تن اند
جاں چو ہست از عالمِ حسن و جمال
خوش گلِ رعنا ز باغِ لایزال
حسن ہم از ثمرہ آں گلشن است
مثلِ مہمانِ عزیز اندر تن است
در پئے آں آشنا جانہا ازیں
میدوند از ہر طرف بے اسپ و زیں
یافتہ زاں آشنا ہر گہ نشاں
جاں چو مجنوں سوئ لیلی شد رواں
منجذب اند ایں ز اتّحادِ معنوی
فہم کن ایں رمز و بگذر از دوئ
نیستند آگاہ زاں نسبت کہ ہست
غافل از وی ہر دو گردیدند مست

بی‌خبر گشتند آن هر دو عزیز ز اتحادِ معنوی گم شد تمیز
غیر عارف جمله را دان بی‌خبر از حقیقت‌های عالم کور و کر
بی‌خبر از اصل و ز اسرار او هر کسی جویان و پویان کو بکو
پس بدین نسبت بود میلانِ دل گشت چون سیل العرم میلان دل
آب بسیاری یا پانی
زین سبب جائز است سر و ساز خوش سوی حسن و بوی خوش آواز خوش
بایدت آگاهی از اصلِ خوشی تا ز هجر آیی سوی وصلِ خوشی
جانِ من واقف شو از اصل سرور تا برون آیی تو زین دار الغرور
می کشد پیرنگ سوی خویشتن میکشد مستت به بوی خویشتن
تا ز صورت سوی پیرنگی روی تا نمانی در خرابی ای غوی
اصل خوبی می کشد سوی خودت تا مبدّل گردد از نیکی بدت
صانعت در سینه‌ات سری نهاد تا از و آیی تو در بسط و گشاد
ز آنچه گفتم معنیش ادراک کن از کدر رو جان خود را پاک کن
بلکه آن چیزی که گرداندش پسند خوبی معنی تست ای هوشمند
معنی این رمز را بشنو ز من با تو از اسرار میگویم سخن

در تعریف انسان که مبدع هر کمال است

هرچه بینی پرتوِ شوق تو است   از تو پیدا گشت وهم پاے تو بست
دیده در روی تو عکس فهم خویش   پس ز فهمِ تو شده جانِ تو ریش   تنبیہ
ور تو هست این حسن بے اندر حسین   تو ز کم فهمیٔ خود گشتی حزین
گر کنی تو غور این اسرار را   اندکی با تو بگویم ماجرا

در نظیر

از مرض چوں اشتهایت کم شود   بر طعامِ خوش دلت کے میرود
نفس تو نفرت کند زاں خوش طعام   بوئ خوش کے خوش کند اندر زکام
عارضه چوں رفت رغبت شد پدید   خستهٔ خرما بود پیشت ثرید
تشنگی مر آب را افزود ذوق   بهرِ عنّینِ شد جماعش مثل طوق
دوست چوں دشمن شد اندر چشم تو   از خلاف طبع وهم از خشم تو
رغبتِ هر شے بود مقدار جوع   حظِّ آں از جوع مے یابد وقوع
ذائقه بدهد یقیں حسبِ طلب   فرق بیں تو در علیؑ و بو لهب
بنگر از خود انچه پیدا میشود   حسب علم و فهم تو دل مے رود
انچه بینی صورتِ علمِ تو است   خوب و زشت و نیک و بد بالا و پست

خواب آمد یا کہ بیہوشی رسید
صورت عالم ز تو شد ناپدید
علم خود را قوّت صانع ببین
میدهد تقلیب هر دم این چنین
جمله عالم را خیال خویش دان
انچه بینی از نهان و از عیان
بهر ادراک توے آرم مثال
تا بفهمی معنی تخم و نهال

در معنی حدیث شریف اذا مات فانتبهو

بشنو اکنوں اندک از سرّ سخن
تا شوی آگاه و مرد ممتحن
چوں بخواب خوش در آئی یک دمی
تو درون خویش بینی عالمی
شکل ها پیدا کند بر تو خیال
گفته اند اهل سلوک این را مثال
بینی اندر خواب تو شهر و دیار
مثل این عالم کنی صد کسب و کار
کس نباشد غیر تو آن خود توئی
لیکه خود را می ندانی از دوئی
خود درون خویش در سیر آمدی
گه بکعبه گه سوے دیر آمدی
این همه شکل خیال خویش دان
انچه اندر خواب شد بر تو عیان
وسعت معنی خود را کن نظر
در فراخی برتر است از بحر و بر
پس به بیداری تو نیز این خواب بین
عارفان دیدند عالم را چنین

مثال یعنی عالم مثال

در تو صنعت ہا بسے بنہادہ اند   دیگرے را این چنین کے دادہ اند
کرد پیدا بر صفاتِ خود ترا   ہم سمیع و ہم بصرائے خوش لقا

در معنی لولاک لما خلقت الافلاک

ذرہ از علم جانِ پاک بین   ای برادر معنیٔ لولاک بین
نعت احمدؐ من چہ گویم اے پسر   ذرہ ہائے علم او را بین اثر
تا چہ باشد ذات آن جانِ جہان   سرّ لولاک و مرادِ کن فکان
گر دمی یابی ز سرّش آگہی   پا نہی شاہانہ بر تختِ شہی
او چو جان آمد جہان ہمچون بدن   بودہ است از جان حیاتِ جملہ تن
صد جہان باد افدائے روئے او   جانِ ما خاکِ سگانِ کوئے او
بر درت از عجز سر بنہادہ ایم   چون سگانِ گرسنہ افتادہ ایم
بہرِ حق یا رحمۃً للعالمین   سوی مشتاقان خدا را باز بین
چون کمینہ امتانت بودہ ام   از ہجوم سوز جان فرسودہ ام
سر برون آور خدا را از حجاب   خوش نباشد زیر پردہ آفتاب
خویش را تا چند داری مستتر   یک جہان بہر تو آمد منتظر

چشم کوراں را توئی نور بصر
سوی محروماں برحمت یک نظر
آنکه این فرمود خوش فرموده است
محرم از سوز درونم بوده است
مفلسانیم آمده در کوی تو
شیئاً لله از جمال روی تو
گر تو خواهی که بعشق وی رسی
پیش حق فریاد کن از مفلسی
عشق او میخواه و او را کن طلب
تا بکی در هجر سوزی روز و شب
کن بپیش حق دعاهای دراز
تا کند باب کرم بهر تو باز
ز احمد مسکیں به احمد صد سلام
بروی و بر آل و اصحابش تمام

بقیه شرح حسن که بالا در نظیر ذکر رفته

بشنو اکنوں ذکر باقی مانده را
هست شرح حسن نادر ماجرا
ذکر دیگر درمیاں آمد پدید
واں حدیث حسن پایانی ندید
حسن او در هر صفت دارد ظهور
صنعت صانع به بیں ظلمات و نور
هست هر جائیکه خاص اندر بشر
می دهد از دلبری او خبر
شکل ناسوتی است گو اندر زوال
حسن دایم در ترقّی و کمال
تو مقید دانی و او مطلق است
زانکه او از سایهٔ و نور حق است

هست دایم در صور ها جلوه گر
تو بچشم غور ذات او نگر
حادث آمد شکل و حسن آمد قدیم
گشت با تشبیه تنزیهش ندیم
گه کند جلوه درین و گه در آن
مرد دانشمند آگاه هست زان
گاه از ملکوت دل را می برد
گه ز راه ملک فرحت آورد
گه ز ذکر خود فزاید صد سرور
گه بوجد روح سازد بی شعور
گه ز راه صورت زیبا و خوب
گه ز راه علم و حکمت بر قلوب
گه ز راه جاه و گه از مال و زر
گه ز راه نان و گه شهد و شکر
گاه از بیصورتی گه از صور
دل برد عشاق را آن سیمبر
هر زمان یک جلوه دیگر کند
هر زمان از شکل دیگر سر زند
نیست کس مر غیر او جذّاب قلب
دیده واکن گر نشد عقل تو سلب

در معنی آنکه محققان از تلوین عروج کرده بتمکین می آرامند

ای برادر گوش کن رمزی ز من
با تو از تحقیق گویم یک سخن
این سرور و فنا گرچه خوش است
از تجدّد نعل اندر آتش است

گر دمی در کوئے تمکین پا نہی
از تجدّد ہا و تلوین وا رہی

حسن صورت گر ترا بخشد سرور
از کشاکش ہائی تلوین باش دور

جہد کن کز علم خود بیرون روی
ہست در تنزیہہ تمکین اے غوی

چون مقید علم در تشبیہہ شد
جان تو محروم از تنزیہہ شد

این دو لفظ آمد بگفتن اے عزیز
فہم کن معنی اگر داری تمیز

تو ز لفظ آخر سوئے معنی برو
در تلفظ چند داری جانِ گرو

اندرونِ معنیش رو باش گم
حَیثُ مَا کُنتُم فَوَلُّوا وُجُوہَکُم

زین ہمہ تعریف حق آمد مراد
حسبنا اللہ للہدایت والرشاد

در بیان مبدا و معاد

بشنو اکنون تو ز مبدا و معاد
جوش زد تنزیہہ شد نور و سواد

چونکہ آن بیرنگ اندر رنگ شد
قطرۂ باران مثال سنگ شد

جوہر جان را عرض چون شد وجود
روز غیب آور و عالم در شہود

حسن و عشق آمد تجلی ذات را
فہم کن اسرار این آیات را

شد ز حسن و عشق این پردہ دری
آمدہ در قیدِ شیشہ آن پری

در نظیر

همچنانکه اصل فعل آمد خیال
فهم کن معنیٔ او را از مثال

خالقِ فعل است حق در جانِ ما
پس بدین مستحکم است ایمانِ ما

از سوئ حق فعل پیدا میشود
ز تقاضش دل بهر سو می رود

هم ز راهِ وسوسه یا از خیال
میکند در امر حق دل امتثال

در جوارح میرود آنگه ز دل
فعل حق را فعل ما مانند ظل

می ندانی اینقدر کین از کجاست
در دلم این قصد از بهرِ چه خاست

فکر گر آری پئے ادراک آن
کز کجا مے آید این در قلب و جان

عجز گم گشتن نه فهمی هیچ زین
جمله خلق از غیب آمد این چنین

با مثالِ نطفه از پشتِ پدر
اندرونِ بطن شد شکلِ بشر

آب بود آخر چرا گشت استخوان
همچنین ایجاد عالم را بدان

یا چو باران شد بخارِ این زمین
بر علا از حکم رب العالمین

باز آن باران شده شکلِ حجر
صنعتِ خلّاق عالم را نگر

عادت الله هست جاری این چنین
از پئے تکوین عالم است اینهمه

جذب و رغبت حسن و عشق آمد سبب　　از پئے اجرائے کار از سوئے رب
جذب و رغبت روح و ربّ فعل دان　　از جنابِ ربّ ارباب ای جوان
ہست جاری از ازل این تا ابد　　زان خدا کہ مالہٗ کُفُواً اَحَد

در معنی حسن و عشق و شرح کُنتُ کنزاً مخفیاً

پس بہر جا جاذب و مجذوب ہست　　پس بہر جا راغب و مرغوب ہست
آنچہ از تو دل برد حسن است آن　　آنچہ رغبت ہست عشق آن را بخوان
این جہان زین دو صفت دارد ظہور　　خواہ باشد حزن یا باشد سرور
کُنتُ کنزاً مخفیاً آمد گواہ　　چون نداری آگہی کارت تباہ
شد ز حبِّ حق ظہورِ این جہان　　حبّ را گویند قولِ کن فکان
حبّ پیدای چو غالب شد بذات　　گشت ظاہر اول اسما و صفات
شد تجلّی چون از آن جبروت را　　داد خلعت صورتِ ملکوت را
گشت ظاہر بعد از آن ظلمات و نور　　شد موالیدِ ثلاثہ را ظہور
در تنزل این چنین درجات بین　　این ہمہ را از صفاتِ ذات بین
پس برائے انتظام و ہم ادب　　انبیا و شرع کردہ بعث رب

ہر کہ را نبود ادب کی آدم است
نیست آدم بل ز خر بچہ کم است
ظاہر حق صورت عالم ببیں
باطن عالم بداں حق را الیقیں
رہ رواں را است صراط مستقیم
یک طرف گشتند از امید و بیم
بنگری ایں را بچشم معنوی
ای برادر گر رہ معنی روی
مذہب عارف بتو کردم عیاں
رہروی ہست ایں نہ تقریر و بیاں
معرفت از بند ہستی رستن است
آرزوہا و ہوا اشکستن است
گم شوی از خود روی اندر سکوں
جاں رہد از بند و دام چند و چوں
غیر پای عشق ایں رہ طی نشد
تا کہ رحمت ہا ز حق بروے نشد
عشق آید چوں براقت بر کشد
تا مقام و منزل قرب ور شد

نظیر در قرب حق

قرب حق بانست ہر جا ہر زماں
لیکہ تو دوری چو تن از قرب جاں
یا چو قرب خواب کاں با دیدہ است
اندروں دیدہ جا گزیدہ است
از عدم ادراک دارم اضطراب
از تو پرسم ای جہاں بیں حال خواب
کردہای خود دروں چشم تو
خواب را ای دیدہ دیدستی بگو

گرچه او در دیده جاے خود گزید
لیکه کس مر خواب را هرگز ندید
خواب آید علم دیدن گم شود
علم آید خواب از دیده رود
هر دو ضدّ اند با هم اے پسر
چون یکے آمد برون شد وان دگر
همچنین هستیٔ تو ضدِّ خدا
از خودی بگذر رومی سوی خود آ

در معذوری و مجبوری بنده

باز می آیم بشرح این جنون
زانکه دل دارم از دماند خون
چونکه دارد جان من باسوز ساز
می کنم من شرح دردِ خویش باز
کو مجالی عقل وهم تدبیر را
تا که تقلیب آورد تقدیر را
نے دمی آرام و نے پاے گریز
خلق ما و دشنه هاے تیز تیز
میخورد چون شیر هر دم مغز جان
بهر خون ریزیٔ ما بسته میان
می طپم چون بسملان بر سنگ لاخ
شد ز تیغِ جورِ او دل شاخ شاخ
از خلافِ خویش ترساند مرا
بار اندر پرده شوراند مرا
میدوم از زخم چوگان هر طرف
گویٔ دش گه در هبوط و گه شرف
خواریٔ ما دوست دارد نازنین
شور افگنده بدلها او ازین

چون نباشد یک جهان زو خوار و زار
در غم باشد رضای آن نگار
زین سبب دارد مرا در شور و شر
از جنونم من میان مدّ و جزر
این مصیبت های من جود و بست
شاید اندر خوابیم سود و بست
بر سرم چندین بلا بگماشته
تا کدامی مصلحت انگاشته
گر نبودی شور عشاقان عیان
حسن اندر پرده خود ماندی نهان
بهر اظهار جمال خویشتن
عاشقان را داده صد رنج و محن
عاشق است او دائما بر حسن خویش
هم ز عشق خویش دارد سینه ریش
آن یکی را در مجاز انداخته
وان دگر سوی حقیقت تاخته
آن یکی در بیخودی شد ناپدید
وان دگر از عشق نالان شد شدید
آن یکی در عشق ربّ ذو المنن
وان دگر در بت پرستی چون شمن
آن یکی رفته سوی راه صفا
وان دگر اندر هوا شد مبتلا
آن یکی را راه داده سوی جان
وان دگر از تن پرستی در زیان
هر زمان دل را دهد رنگ دگر
هر زمان شکل دگر آید نظر
این همه تلوین وصف عالم است
صاحب تمکین درین عالم کم است

در مذمت عقل کودن که از غلبهٔ هوا در فساد می افتد

چوں حقیقت کرد رو اندر مجاز		لازم آمد شرح سِرّ عشق باز
پس مجاز آمد حقیقت را چو دلق		ہمچو حق گہ شد نہاں پیداست خلق
نے مجاز آں کہ بشکلی جاں دہی		بلکہ آں کز ہستیٔ خود وا رہی
ہستیٔ تو کفر و غازیٔ عشق داں		جانِ مشرک را رہاند زیں جہاں
تا کہ تو زیں کفرِ خود فانی شوی		مردِ حق گردی و ربّانی شوی
پا نہی بر سلّم و بالائے روی		تا ز اسفل جانبِ اعلیٰ روی
نے کہ از اعلیٰ در آئی در مغاک		گر نہی بر سرِ جانِ تو خاک
عشق علوی ہست و تن سفلی بداں		حسن چوں جاں اندرونِ وی نہاں
جاں شناساں عاشقِ جانانہ اند		تن شناس ایں شمع را پروانہ اند
اہلِ جاں مسرور از عشقِ خدا		اہلِ تن دایم ز شہوت در بلا
علمِ تو چوں شد مقیّد با صور		آمدہ جانِ تو در راہِ خطر
بعد ازاں افتی بشہوت بالیقیں		با چنیں عشقی است شیطاں ہم قریں
ای مشوش چونکہ شہوت ریختی		از بہرِ راہِ صفا بگریختی
آں زمانِ عشقِ تو افسردہ شود		چونکہ شہوت از تنت بیروں رود
بالیقیں در دل مگر نادم شوی		سِرّ خود را یاب آخر اے غوی

از پئے اجرائے نسل آمد نکاح
ورنہ اصراف منی کے شد مباح
حق پرستی رفت وگشتی بت پرست
جان تو از آتشِ دوزخ نرست
عشق خود را آتشِ دوزخ مکن
جان خود را مایۂ اَخ اُخ مکن
عطر بہرِ بوی کردن آمدہ
نے برائے شرب وخوردن آمدہ
تلخ کام تو کند گر زاں خوری
از فساد فہم اے جاں مدبری
ہر فسادِ آخر ز عقلِ کودن است
شرِّ طبع تو ترا خود رہزن است
ہر بنی آدم بذلت از ہوا است
کسر شہوت کارِ مردانِ خدا است
این ہوا باللہ تخمِ دوزخ است
مرغ جاں زیں دانہ دائم در فخ است
از ہوا ار خود بزحمت ہر کسی است
ورنہ راحت ہا ورحمت ہا بسی است
ذلت و آفت ہوا و شہوت است
جاں رہیدہ زیں بلا در راحت است
زیں سبب شد عشقِ صورت ناپسند
پیش دانشمند و مردِ ہوشمند
کہ دریں پردہ بود شہوت مراد
ہست اندر عشق صورت صد فساد
مبتلائی صورت انگہ پاکباز
در جہاں بس نادر آمد ایں مجاز
عاشقی وعصمت و مردی بجان
ایں چنیں مرد نیست تا در جہان
صحبت وہم خلوت و دلبر بہ بر
نفس پاک از میل نے کارِ بشر

آنکه او ظاهر کند خود را بری / عصمت بی بی است از بی چادری
جان عاقل دید در دوری نجات / خواجه را الحق مرشد شد شتاب
زین سخن ای خواجه رنجیده مباش / از سنان غصه جانز اکم خراش
زانکه این من خویشتن را گفته ام / چون پریشان و بسی آشفته ام
یارب از من شر شیطان دور دار / بی پناهت در بلا کیم و بوار
این هوا سر تا به پا آمد ضرر / می کند بر پا هزاران شور و شر
صد هزاران جان ز تن شد ناپدید / لیکه این شور هوا کس کم ندید
عمر آخر آرزوها همچنان / الامان ای وارث ما بیکسان
عمر آخر میل طبعم طفل وار / وه ادب ای رب ز بهر این حمار
چون نه نالم چون نباشم زار زو / گشته ام چندین تباه و خوار زو
از هوا نفس جانم خسته شد / چون مگس در شهد پایم بسته شد
باز این خر پند کس می نشنود / در وحل نفس خود را بهتر میرود

در معنی حدیث شریف لیس للمؤمنین حسرت الموت الّا الم
حسرت الفوت

ای خر احمق بترس از وقت مرگ
جان پر حسرت برآید بی ساز و برگ
صرف حق کن عمر و هم انفاس را
تیغ کم باش مر خنّاس را
صرف انفاس ار کنی جز در خدا
سخت حسرت ها بری بر ما مضی
حسرت تو آن زمان کی سودمند
هوش اول بایدت ای هوشمند
تا نباشی وقت مردن دردناک
هم شود جان تو از اسراف پاک
صرف شی را بی محل اسراف دان
تو ز قرآن معنی آیت بخوان
شغل غیر الله را اسراف بین
گفت الله لا یُحِبُّ المُسرِفین
یک زمان یک لحظه زو غافل مشو
این سخن با گوش دل از من شنو
ورنه پیدا ان هر خیال غیر حق
هوشیاری کن بگیر از من سبق
تا نه این سرمایهٔ عمرت برند
هر زمان اندر کمین، دزدان درند
ای دل کم فهم رو هوشیار باش
حال دزدان کرده ام من بر تو فاش
طفل جان را گرگ فکرت میخورد
هر زمان روح ترا برمی درد
بلکه گرگ و دزد خود آن خود توی
غافل از اسرار هر سو میدوی
با تو گویم اندکی از سرّ نهان
از هوای غیر خود را وا رهان
تا نه اندر رنگ او فانی شوی
غافل از ساطور قهر باقی شوی

چوں دلت مصروف شد در یک خیال
خویش میداں کیں منم در کلّ حال
آنچہ در دل جاگیرد اے جواں
بالیقیں تو خویش را میداں ہماں
گر خیالِ شر بود خود شر توئی
در ہوائی نیک نیک اختر توئی
جا مدہ در دل تو غیر اللہ را
عاقبت محمود مردِ راہ را
ہر کہ جانت را ز حق غافل کند
گو بظاہر نیک بینی ہست بد
او برائے خود ترا دادہ وجود
جملہ عالم بہرِ تو پیدا نمود
چوں شوی غافل از وای وائے تو
جملہ عالم چاکر و لالائے تو
از ہوا بگریز در ذکرِ خدا
امن بدہد تا ترا حق زیں بلا

مناجات بدرگاہ خداوند کریم در طلب نجات از ہوا و نفس لئیم

آہ زیں دردی کہ دارم من دروں
جان و دل گردید زوزار و زبوں
زیں بلا ہا عاجز آمد جانِ من
در پناہِ خویش گیر اے ذو المنن
کوریٔ طبعم نرفت از امتحاں
مبتلا شد در بلا صد بار جاں
گرچہ جانم زیں ہوا ہا تنگ ماند
نفس کافر اسپ ہمت باز ماند

ما درونِ شهد پابسته مگس
پس ز شدّتِ نفس ما را دور دار
می‌زند بر جان بهر دم نشتری
بل رسیده کاردش بر استخوان
عاجزم من یا کریم الاکرمین
رحمتی فرما و فریادم برس
زخم‌های کهنه را مرهم توئی
جرأت و هم قوّتم شد آشکار
تو روا داری غلامت را که غیر
کیست جز تو تا به پیش آوریم
از سرِ لطف و کرم اے ربّ دین
دستگیرم شو برحمت اے کریم
یوسفم در چاه طبعم من اسیر
خلق ما انعام تو اے کبریاست
جرأتِ طمعی که دارم من بتو

درد ما را ای خدا فریادرس
عفو کن بر ما تو اے آمرزگار
همچو مومن کو بدستِ کافری
او چو دیوی من چو موری ناتوان
سوی این بیکس برحمت نیز بین
بیکس و بس عاجزم دادم برس
بر غمِ من دافعِ این غم توئی
پس امید از فضل تست ای کردگار
از حرم گرداند و آرد بدیر
واد خود خواهیم و مهمانش شویم
باز خر ما را ازدستِ این لعین
ما ز دستِ نفس زاریم و سقیم
تو برآر از نورِ رحمت اے امیر
غیر کوشش‌ها و استعداد ماست
از کرم‌هایت که هست آن تو بتو
بمعنی ته بته

پس رسیدن بر مرادِ خویشتن
غیر استحقاق ہست اے ذو المنن
ایں ز لطف تست استحقاق نیست
غیر انعام تو اے خلّاق نیست
کردہ انعام بر ما جان و تن
قرب خود انعام دیگر کن بمن
دور دارم زاں کہ دور از تو کند
در فراق انداز دو جاں را خورد
دہ اماں زیں نفس پر از مکر و کید
ما بدامِ او فتادہ ہمچو صید
تو بفضل خویش جانم کن رہا
وز کرم ما را اماں دہ زیں بلا
زیں کشاکش ہاست جانم سخت تنگ
زیں بلا ہا عقل عاجز گشت و دنگ
تو برحمت دہ رہائی را نوید
از کریماں عاجزاں را صد امید
دارم امید از وفادارانِ غیب
کہ برآرندم ازیں خسران و عیب
احمدا در سایۂ پاکاں گریز
از ہوا ہا آبروئے خود مریز
رو بسجدہ از خدا میجو اماں
نفس کافر بس قوی تو ناتواں

در عذر آنکہ دردمندی را کہ از درد خود بیقرار است

با ردّ و قبول خلق چہ کار

مبتلام روز و شب در درد و غم
کے رہم زیں درد یارب کی رہم

من نگفتم شعر درد خویش
دارم از غمها بسی من سینه ریش

شاعرم نے تا بگویم قصّه ها
میخورم خون از غم و زین غصّه ها

نیست شعر این ماتم و نوحه گریست
چون نداری درد پیشت سرسریست

من حدیث درد با جاں می کنم
من بیان سوز پنهاں می کنم

من سخن گویم بجان مستمند
نے مرادم هست از تفریح و پند

مبتلائے درد جاں داریم ما
روز و شب از سوز خود غذائیم ما

اینکه جانِ من درین سودا خوش است
گو بهر افسرده گاں چوں آتش است

در مدح درد دل و سوز عشق

ای خوش آں سر کاندرو سودائے اوست
وی خوش آں دل کو شده شیدائے اوست

ای خوش آں جانے که شد محزونِ او
وی خوش آں عقلی که است مفتونِ او

ای خوش آں چشمی که گریانِ وے است
وی خوش آں سینه که بریانِ وے است

عشق تو سرمایهٔ ایمانِ من
عشق تو خلد است بهر جانِ من

عشق سازد از خیال و فکر پاک
عشق دارد بهر قلب درد ناک

در مذمت فکر و خیال که روح را مجروح می کند

فکر هر دم حزن افزاید بدل　　عشق بهم فرحت آراید بدل
فکرت و اندیشه دل خون می کند　　عشق جانها راحت افزون می کند
چونکه فکرت روح را مجروح کرد　　عشق باب فرح را مفتوح کرد
این خیال و فکرت آرد تنگ دل　　عشق نشاطست بهر رنگ دل

در معنی حدیث شریف الا لا ایمان لمن لا محبت له

هر دلی کز عشق در وی نیست رنگ　　پیش حق او نیست غیر از خشت و سنگ
گفت پیغمبر که لا ایمان له　　ای لمن لا از محبت ولوله
هر که عشقش نیست او کی آدم است　　هست حیوان بلکه از حیوان کم است
او نداند غیر حقی یا علف　　کرده عمر خویش آن احمق تلف
مرده دل پس کی بداند قدر عشق　　در بها ندانکی داند ز شوق
مرده دل هستی ازان پی مرده بود　　طالب مرده چه پرسد مرده شو
عشق خود حی است و هم حی می کند　　این سخن باور نهادی می کند
هر یکی بر حسب حال خویشتن　　میرود خوش در خیال خویشتن
کل حزب بما لدیهم در فرح　　آن یکی زان شاد و دیگر در طرح
تمام کرده از آنچه نزد ایشان است شاد اند

دوری

باد بر هر کس مبارک حال او
آنچه از خیر است و شرّ احوال او
نیست ما را با چنین افسانه کار
خسته جان هستیم ما از درد یار

در عذر ناصحان و عاذلان ملامت گر و نکته چینان و عیب بینان از ثمر عشق نجیّه

می کنم من شرحِ دردِ خویش را
سود مدو آزار این دل ریش را
دردِ عشقِ دوست ما را راحت است
پیش تو گر عشق صد گون آفت است
تو سلامت باش و ما را در گذار
چون کنم وارد چنینم کردگار
روز مجنونان ادب دانی مجو
صبر کن ای خواجه وز ما دست شو
از سخن چینی بکن ما را معاف
زیرکی نبود ز مجنونان مصاف
رحم کن بر ما و بنگر حالِ من
از ملامت بر سرم سنگی مزن
مبتلا هستم بدردِ خویشتن
کی خبر دارم من از قبح و حسن
عقل نبود از جنون جستن ادب
ای ادب دان عفو کن از بهرِ رب
جامه چاکانند ایشان از جنون
جامهٔ خود را سلامت بر کنون

رو بکن از کوی بدنامی حذر — از سر ننگ و ناموسان گذر
دور از حال تو تا کی دار و گیر — در مذلت کن رها چندین زحیر
پس سلامت کن گذر از کوی ما — تا نلغزد پای تو در جوی ما
زود تر از کوی رسوائی گریز — در خرابات آبروی خود مریز
هوشدار این سو نگر آن سو نگر — تو نه کوی ما چو صرصر کن گذر
ما و این دیوانگی انگاه پند — خویش را اندیشه کن ای هوشمند
ما ملامت خوار عشقیم و بلا — ای سلامت جوی ناموس و حیا
چون ترا از روز بد بس در غمی — من در افزونی تو دانی اش کمی
گر ترا روز بدم آید نظر — رو جمالش را بچشم من نگر
تا ز روز تیره ام آگه شوی — گر روی در کوی مجنونان روی
کشف گردد بر تو این روز سیه — کز جمالش شرم دارد مهر و مه
تا چه لذت هاست در نزاری من — تا چه راحت هاست در خواری من
لم یذق لم یدر بین قول کرام — ای جدای سوی سوز ما خرام
تا چو کوه طور رقص آری بدست — تا چو حنانه شوی از عشق مست
تا چو مجنون زین جنون جان را کنی — تا چو فرهاد از غمش تیشه زنی

ز انکہ ما از عشق مجنوں گشتہ ایم
از حصارِ عقل بیروں گشتہ ایم
کالہای حسن را ما والہ ایم
گرد مہ رویاں مثالِ ہالہ ایم
این جنوں امروز اندر جوش ہست
شد ز عشقِ دوست بس شیدا و مست
ہمچو دریا موج زن آمد جنوں
اشک از دیدہ رواں چوں سیل خوں
این دلِ مجنون و یادِ روئے یار
خوش گذر باراست زو لیل و نہار
عقل و صبرم را ربود آخر نگار
بیقراری داد و برداز من قرار
یک زماں فرصت ندارم چوں کنم
از خیالِ دوست و ز یادِ صنم
با خیالِ دوست میگویم سخن
کرد خالی یاد او ما را ز من

اظہار در حسرت عاشق بحضرت معشوق

گر روی در کوئ جاناں ای صبا
عرض کن حالِ مرا کای جانفزا
سوخت جانم شعلہ ہائے حسن تو
کے بود تا بینم آں روئے نکو
کیں تجلّی سوخت جانم ہمچو طور
ای عجب ناری نہاں بودہ بنور
بے تو ہر دم میخورم خونِ جگر
باز آ بہرِ خدا حالم نگر
کہ چو بسمل می طپد جاں در بدن
از فراقت سوختم ای جانِ من

باز دیگر آ و در جانم نشین   آرزوی هست جانا این چنین
اندرون دیده من جا بکن   خانهٔ خود جان و هم دل را بکن
نار هجرت سوخت جانم ای جلیل   آتشم گلنار کن همچون خلیل
گریه ها دارم بشفقت چون شعیبؑ   از غمت برنا هم آمد به شیب
باز شو بر طور جانم جلوه گر   چون کلیم الله هوشش من ببر
ای مرادِ جان مهجوران بیا   وی حیاتِ روح رنجوران بیا
ای سرورِ قلب محزونان بیا   وی علاجِ درد مجنونان بیا
ای غمت غمازِ رازِ من بیا   وی ز تو سوز و گدازِ من بیا
ای عدوی عقل و هوشِ من بیا   وی لبانت می فروشِ من بیا
ای مهِ نورِ نگاهِ من بیا   وی بتِ پرفتنه و پرفن بیا
ای مسیح جانِ بیماران بیا   سوی خاکِ مرده چون باران بیا
ای شهِ سر و سریرِ جانها بیا   یکدمی از غیر خود پنهان بیا
ای تجلی سوی طورِ من بیا   وی شعاعِ وادیِ ایمن بیا
ای بری از چند و چونِ من بیا   وی مقدس از فسونِ من بیا
ای منزه از مباد و ز بیا   وی غنی از دور و ز مرکز بیا

ای گلِ خنداں بر بلبل بیا
سوی جزو خویشتن ای کل بیا
ای روابخ روح افزایم بیا
از پئے توجیہ مسایم بیا
ای سمن بو زلف چوں عنبر بیا
وی رخِ گلگون و سیمیں بر بیا
ای جمالِ ماہ کنعانی بیا
وی علاجِ دردِ پنہانی بیا
منکہ بیمارم مسیحایم توئی
ماہیِ بے آبم و بس یم توئی
عمرِ من آں جنبشِ لبہائے تو
مرگ نادیدن رخِ زیبائے تو
دیدہ مشتاقِ لقائے پاکِ تو
جاں چو صیدی بستۂ فتراکِ تو
دل بصد جاں آرزومندِ تواست
عقل با صد ہوش پابندِ تواست
ہجرِ تو کرد کارِ من تمام
اے مسیحایم بہ بالینم خرام
دہ سزائے ہجرِ خوں آشام را
جلوہ فرما آں رخِ گلفام را
کن اشارت نرگسِ شہلای را
تا کشد ایں ہجرِ غم پیمائے را
کے بود کز دستِ ہجراں وارہم
روی تو بینم در آں دم جاں دہم
جاں برافشانم بخاکِ پائے تو
تارہائے یابم از غم ہائے تو
از وصالِ خویش جانم شاد کن
وانگم از قیدِ غم آزاد کن
تا کنم من جاں بہ پائے تو نثار
پس مرادِ جانِ مشتاقاں برآر

شکایت عاشق بحضرت معشوق که شیوهٔ عشق است

تو روا داری که باشم این چنین   بیقرار و زار و غمگین و حزین
اندرین غم عمر من آخر رسید   لیکه غم را نیست پایانے دلیل
کن نظر بر من ز رحمت جانِ من   بیقرارم بهر آں روی حسن
جانِ من انصاف کن تا چند صبر   بے تو اندرو زخم مانند گبر
پس مکن دیدار خود از من دریغ   بے تو چشم اشک می بارد چو میغ
الله الله روی نیک انگاه بخل   خوش نباشد بارخِ چوں ماه بخل
الله الله با چنیں حسن و جمال   قهر و خونِ عاشقاں چوں شد حلال
الله الله با چنیں روئے نکو   چه عجب سنگیں دلی و تند خو
الله الله دلبری انگاه ناز   ترک کن این شیوه یا ای ماه ناز
چون فرشته چوں پری روئے تو نیک   کاشکے بودی مگر خوئے تو نیک
بخل در روی نیک کے باشد بجا   رو بیاموز از قمر طرز سخا
روی نیکو را بباید خوی نیک   ترش روی زشت داں ای روی نیک
شیوهٔ عاشق کشی آموختی   جانِ عالم ای ستمگر سوختی

دوست کشتن از کجا آمد روا
جان من شرمی نداری از خدا
دشمنان را کشته انداز ناخوشی
ای عجب تو دوستان را میکشی
کشتن بیچارگان ای پر غرور
از حمیّت وز جوانمرد بیست دور
جور مسکین کے کند کافر پسند
دور دار و جان خود را زین گزند
نیست رحمی مر ترا ای سنگدل
بر سر بیچارگان تنگدل
شفقتی باید ترا بر حال شان
چون نمی پرسی تو از احوال شان
بیدلان را بر مراد خود رسان
خود مریض دائمند این بیکسان
عمرها شد کز غمت زارم هنوز
در تو شفقت داشتم دارم هنوز
بی رخت ای ماه جهان افروز من
از شب تار است بد تر روز من
سوختم ای جان ز بی مهری تو
چند سوزی جان من ای تند خو
کم نگردد هیچ از تو ای پری
از تفقّد گر بسویم بنگری
که ز عمری کشتهٔ ناز تو ام
شیفته ای شوخ و طنّاز توام
جان بلب آمد ز استغنائیت
کشت ما را آه بی پروائیت
آتشی از عشق خود افروختی
جان ما را ای ستمگر سوختی
خود زدی در من ز عشق خود شرر
دیده و دانسته گشتی بی خبر

جانِ من جور است کارِ کافران   سوی کوی ظلم اسپ خود مران
زانکه از قتلِ من بسمل چه سود   ناله ام جز سایهٔ عشقت نبود
چونکه تو همواره دل بربوده   راه حزن و درد کے پیموده
همچو من از عشق گر گردی خراب   آن زمان آگه شوی زین پیچ و تاب
از غمِ من آگهی گر داشتی   طرز جور و ظلم را بگذاشتی
دلبران از درد چون آگه نیند   فارغ از غمهائے ما خوش می زیند
میروند از سوئے ما بس بے خبر   ناله ام دانسته اند از درد سر
چونکه ایشان طالبِ جان بوده اند   غافل از افغانِ من زان بوده اند
از غم و از دردِ عشق آزاد و خوش   ما همین میریم و ایشان شاد و خوش
رحم کے آرند گر گریم هزار   مفت اندر دام شان آمد شکار
گوش کے آرند بر افغانِ من   گر بلب از ناله آید جانِ من
پنبه اندر گوشِ خود زان می نهند   تا نه افغانِ مرا داد می دهند
سخت بے مهرند و بس سنگین دل اند   تا نه جان گیرند جان کی می هلند
نیست مر این قوم را خوفِ خدا   نیست بجان رحمی نه در دیده حیا
کارِ من افتاد با سنگین دلان   پس چه تدبیرِ من است ای عاقلان

خون ما خوردند اینان بی دریغ
چون نگه بیم زار زار از خشم چو میغ
صد بلا صد فتنه را انگیختند
قتل ما کردند و خونم ریختند

آه بیرحمی این خوش منظران
چون فرشته شکل و دل چون کافران
طبع شان چون نار و صورت همچو گل
زین خلایق عاشق بود در شور و غل

سخت تر از سنگ دلهایش به بین
گو نمایندت بشکل نازنین
در دل این قوم هرگز رحم نے
دوست خود را کشته همچون دشمنی

مبتلا را امن نے از جور شان
غیر جان دادن زجانها را امان
مبتلای این بتان سنگ دل
همچو زندانی است دایم تنگ دل

می نترسند از خدا این قوم هیچ
چون نباشد جان ما در پیچ پیچ
شعله های قهر و ظلم افروختند
بے خطا نے جرم ما را سوختند

زین الم زین درد من مجنون شدم
از هجوم غم زخود بیرون شدم
من ز ماتم عقل نے مانده نه دل
هان نگه باقی خیالی هست ظل
پس بدین نوبت رسیدم چون کنم
دیده را تا چند من جیحون کنم

مناجات

شو پناهم ای سرور هر زحیر   از سر لطف و کرم دستم بگیر
نیست کس جز تو پناه جان من   امن ده ما را خدا را زین فتن
زانکه بودم غرق اندیشه هایم   پخته کن هر آنچه هست از خامیم
بی پناهست من نمی بینم امان   این غلام تست بسکه بیجان
چون ندانم تا به کی این رنج و الم   حل بکن از همت خود مشکلم
کز تجددهای امثالم خراب   از چنین و از چنان در پیچ و تاب
گشت عمرم در پریشانی بسر   خوار و خسته چند گردم در بدر
موج این بحر است چون بی منتها   از تجددها و تلوین کن رها
کن عطا ما را ازین هستی نجات   آیم از هوش و خرد سوی ثبات
سخت مشکل آمد از هستی عروج   ده ازین دار الکرب یا رب خروج
جلوه کن تا شوم بیخویش من   زخمها تا کی خورم زین نیش من
آنچنان کن تا که در تو گم شوم   بیخودم کن آنقدر کز خود روم
تا رهای یابم از هستی خویش   هوشیاری هست جانرا همچو نیش
از خودی خویش کلی بگذرم   این قبای هستی خود بر درم
در مقام بیخودی جا ده مرا   تا رهد جان از غم چون و چرا

تا که آسایم دمی بی چند و چون   تا بگیرد جانم آرام و سکون
یا که گویم چونکه جانِ من توئی   چون نیم بی تو روانِ من توئی
زندگی بی تو وبالِ جانِ من   بلکه جانِ من توئی ای سیم تن
اینکه دایم قبلهٔ من روی تو   کعبهٔ جانست جان در کوی تو
یکدمی آرامِ جانِ من تو باش   قوّتِ روح و روانِ من تو باش
عرض دارم تا نفرمائی کرم   کی رهد جان زین بلای درد و غم
دل چو بردی بکن دلداریم   اندکی رحمی بکن بر زاریم
بُردنِ دل پیش تو آسان شده   برده دل پس چون پری پنهان شده
دلبری پیش تو سهل آمد بسی   رحم دشوارست گویی بر کسی
راست گفت آن عاشقِ شوریده حال   دلبری سهل است و دلداری محال
جانِ ما مهمانِ آن دیار هست   کش ز تیمارِ غریبان عار هست
جانِ من وقت است تا رحم آوری   بنده پرور شو رها کن خودسری
وقت آن آمد که غمخواری کنی   دل بدست آری و دلداری کنی
جانِ من وقتِ مسیحائی رسید   نوبتِ آخر به شیدائی رسید
زانکه جانِ خسته مهمانِ لب است   لقمه جوئی مرگ بر خوانِ لب است

بر امیدِ دیدنت بر لب ستیم · مرگ ده یا با حیاتش کن ندیم
ما لکی خواهیش خوان و یا بران · نیست چون تو حکم کس بر ملک جهان
آب بروی زیر یا آتش بزن · کیست آن تا پیش تو گوید سخن
خواه ویران خواه آبادانش دار · بهر من دار ار پسندی بر ندار
پادشاهی حکم و فرمان مر ترا · نیست کس را زهرهٔ چون و چرا
لیک رحمت باید ای جانِ جهان · بر سرِ بیچارگانِ نیم جان
زانکه از عمری اسیرانِ تو ایم · تو عصایِ ما ضریرانِ تو ایم
زلف تو دام است و ما در وی اسیر · اوفتاده در بلا چندین زحیر
ای مسیحا جان بلب بیمار تست · باز آ و زنده کن کین کار تست
باز آ یکدم مسیحائی بکن · پس علاجِ دردِ شیدائی بکن
باز آ و بر لبِ من لب بنه · وان حیاتِ رفته ام را باز ده
باز آ ای جان حیاتِ من تو باش · از سنانِ هجر جانم کم خراش
باز آ و دیده جای خود بکن · باز آ دل را سرای خود بکن
باز آ یکدم میانِ جان نشین · باز آ و باش با دل همقرین
باز آ ای راحتِ جان و دلم · باز آ و حل بکن این مشکلم

باز آ هش و خرد از من ببر
عقل را از عشق کن زیر و زبر

باز آ ما را ز ما آزاد کن
بار از دیدار خویشم شاد کن

باز آ ای مونس جان حزین
باز آ مگذار ما را این چنین

باز آ ای تو سرور جان و دل
باز آ ای قوّت این مضمحل

باز آ ای صحّت بیماریم
باز آ مگذار اندر زاریم

باز آ رویت دوائے هر مرض
هم توی عقده کشائے هر غرض

باز آ و باب رحمت باز کن
خویش را با جان من دمساز کن

باز آ ای نور چشم هر ضریر
باز آ ای تو سرور هر زجیر

باز آ ای خوبی و حسن و جمال
باز آ ای رونق بدر و هلال

باز آ ای جان و ای جانان من
باز آ ای شاه و ای سلطان من

باز آ ای حسن خوبان جهان
باز آ ای سرّ و اسرار نهان

باز آ از روی خود راحت رسان
باز آ ای چاره ساز بیکسان

باز آ ای دیدنت آب حیات
باز آ از تست آرام و ثبات

باز آ وین مهر ورزان را نگر
نے رخ خوبت همه زیر و زبر

باز آ بنگر جهان مشتاق تست
نے تو ابتر حالت عشّاق تست

باز آ یکبار ای جان باز آ باز سوی عاشق جان باز آ
باز آ بنگر بحال زار من رحم کن بر دیده خونبار من
باز آ بر آتش من آب زن باز ای مرهم زخم کهن
باز آ و باز دلداری بکن باز آ با خستگان یاری بکن
باز آ ای تو توان ناتوان باز آ ای قوت این نیم جان
باز آ ای تو مراد جان من ده ز روی خویش داد جان من
باز آ ای درد و ای درمان من باز آ ای کفر و ای ایمان من
چند گویمت که شد از حد فزون عاقلان دانند هذیان جنون
ناله های درد من بگرفت طول لاجرم انسان ظلوم است و جهول
ختم کن این باز آ را دیر شد مستمع افسرده گشت و سیر شد
لیکه جانم ز انتظارش سیر نی صبر بهر این دل او بیر نی
گو هزاران سال باشم در طلب من نگردم سیر و مانم خشک لب
گر تو گشتی سیر خانه خود برو چون کنم من زانکه جان دارم گرو
هست جانم همچو مستسقی خراب تشنگی تو کهن بیند ز آب
با جنون خویش می گویم سخن پیش من نو است و پیش او کهن

بازگرد ای دل ازین افسردگان سرد جان و سرد دل چون مردگان
بازگرد و باز سوی یار رو باز سوی ذکر آن دلدار رو
میخورم صد زخم و سویش میروم می براندم بکویش میروم
باز می آیم بسویت اے پری نہ انکہ چون تو نیست کس در دلبری
میکشی ما را و مے آییم باز تو برائے نازو ما بہرِ نیاز
ہر زمان بادا ترا حسنت فزون ما و این دیوانگی ہا و جنون
جان من ما در جنون خود خوشیم پیش مردم گو میانِ آتشیم
لیکہ باید این قدر از دلبری گاہ گاہے سوئی ما ہم بنگری
کز بلائے زلف مجنونِ تو ایم کشتۂ از زخم شبخونِ تو ایم
پس چہ کم گردد ز حسنت جانِ من یک دم آخر گر نمائی رخ بمن

دربیان غلبۂ حال عاشق

اضطرارِ عاشقانِ روئے تو شور و غل وارد میانِ کوئے تو
من نہ تنہام درین غم مبتلا یک جہان از عشق تو اندر بلا
شورش اندر عالمی افگندۂ بیخ صبر از جانِ ما برکندۂ

روز و شب این چرخ سرگردان تو
مهر و مه گوی خم چوگان تو
ابر از عشق تو گریان زار زار
رعد در شوق تو نالان بیقرار
باد جویان مر ترا شد کو بکو
همچو مجنونست پویان سو بسو
گل گریبان چاک از غمهای تو
شد پریشان سنبل از سودای تو
نرگس اندر باغ شد حیران تو
سبزه در صحراست سرگردان تو
ایستاده سرو اندر انتظار
لاله را صد داغ دل در کوهسار
بسکه سوسن جامه نیلی از غم است
وز فراقت روز و شب در ماتم است
بوی از زلف تو دزدیده نسیم
بهر تسکین دل و حال سقیم
بلبلان را ناله از عشق تو خاست
قمریان را شور کو کو مر تراست
گشت پروانه ز عشقت جان فگن
شمع گریان زار زار اندر لگن
دیده‌ها مشتاق بهر ناز تو
گوشها محتاج بر آواز تو
روز و شب جانها طلبگار تو اند
هر زمان دلها خریدار تو اند
از تحیّر روح را گم گشته هوش
نفسها از شوق در جوش و خروش
عقل سرگردان ز تدبیر وصال
شد ز بی صبری پراگنده خیال
فهم را از عاجزی ببریده پا
وهم در تدبیر پویان جابجا

وسوسه چون طفل این کن وان مکن — زیرکی مبهوت چون پیر کهن
جمله عالم در هوای تست گم — ای مسیحا مرده گانرا گرد قم
من نیم تنها فدای حسن تو — یک جهان آمد گدای حسن تو
من که باشم یک جهان زیر و زبر — از بلای عشق تو در شور و شر
من نه تنها ام درین شور و فغان — هست غوغا از زمین تا آسمان
ملک ملکوت است سرگردان تو — لامکان نیز آمده حیران تو

شرح مقام حیرت و مرتبه ورا الورا

تو که مطلوبی ورای قاصدان — دعوی وصل تو عین جهد دان
تو که موجودی و حق باصد یقین — ما همه معدوم اصلی بالیقین
باطن هر غیب ذات تست بین — ظاهر هر عین هستی زین چنین
از خصائص آن صفات ذات تو — تو نمودا اظهار موجودات تو
از صفات و هم ز اسما در ظهور — شد هویدا صورت ظلمات و نور
سوی تو هرگز کسی را راه نیست — هیچ کس از کنه تو آگاه نیست
دم نزد از آگهی هرگز کسی — گشت در تیه تحیر گم بسی

روز و شب این چرخ سرگردانِ تو مهر و مه گوئی خمِ چوگانِ تو
ابر از عشقِ تو گریان زار زار رعد در شوقِ تو نالان بیقرار
باد چو پویان مر ترا شد کو بکو همچو مجنونست پویان سو بسو
گل گریبان چاک از غمهای تو شد پریشان سنبل از سودای تو
نرگس اندر باغ شد حیرانِ تو سبزه در صحراست سرگردانِ تو
ایستاده سرو اندر انتظار لاله را صد داغ دل در کوهسار
بسکه سوسن جامه نیلی از غم است وز فراقت روز و شب در ماتم است
بوی از زلفِ تو دزدیده نسیم بهر تسکینِ دل و حالِ سقیم
بلبلان را ناله از عشقِ تو خاست قمریان را شور کو کو مر تراست
گشت پروانه ز عشقت جان فگن شمع گریان زار زار اندر لگن
دیدها مشتاق بهرِ نازِ تو گوشها محتاج بر آوازِ تو
روز و شب جانها طلبگارِ تو اند هر زمان دلها خریدارِ تو اند
از تحیر روح را گم گشته هوش نفسها از شوق در جوش و خروش
عقل سرگردان ز تدبیرِ وصال شد ز بی صبری پراگنده خیال
فهم را از عاجزی ببریده پا وهم در تدبیر پویان جابجا

وسوسه چوں طفل این کن واں مکن
زیرکی مبہوت چوں پیرِ کہن
جملہ عالم در ہوائے تست گم
ای مسیحا مردہ گانرا گو که قم
من نہیم تنہا فدائے حسنِ تو
یک جہاں آمد گدائے حسنِ تو
من کہ باشم یک جہاں زیر و زبر
از بلائی عشقِ تو در شور و شر
من نہ تنہا ام دریں شور و فغاں
ہست غوغا از زمین تا آسماں
ملک ملکوت است سرگردانِ تو
لامکاں نیز آمدہ حیرانِ تو

شرح مقام حیرت و مرتبۂ وراءالورا

تو کہ مطلوبی ورائے قاصداں
دعوئ وصلِ تو عینِ جہد داں
تو کہ موجودی و حق با صد مبیں
ما ہمہ معدوم اصلی بالیقیں
باطنِ ہر غیب ذاتِ تست ہیں
ظاہرِ ہر عینِ ہستی زیں چنیں
از خصائص آں صفاتِ ذاتِ تو
نو بنو اظہار موجوداتِ تو
از صفات و ہم ز اسما در ظہور
شد ہویدا صورتِ ظلمات و نور
سوئ تو ہرگز کسے را راہ نیست
ہیچ کس از کنہِ تو آگاہ نیست
دم نزد از آگہی ہرگز کسے
گشتہ در تیہِ تحیر گم بسے

او نه مطلق نی مقیّد بوده است
هر کسی بر وهم ره پیموده است
پس چگونه راه یابی تو درین
هر چه بینی آن خیالِ خویش بین
واصلِ خویشی نه واصل با حقی
در خیالِ خود مقیّد مطلقی
هم طلب هم وصل را میدان خیال
گم شدن راه است و باقی قیل وقال
چون طلب سازم که پاکی از وصول
این خیال و طمع من آمد فضول
غیر گم گشتن رهِ وصل تو نیست
ای دلم در کوی هوشیاری مایست
از طلب گم گشتن و از جستجو
کس ندیده غیر زین راه نکو

در آداب عبودیت

این همه دانم ولیکن صبر نی
بی تو دارم هر زمان جانکندنی
در دلم چون آفریدستی طلب
از کرم مگذار ما را خشک لب
پس عطای تست این سودای من
جود تو شوقِ من و هیهای من
چون طلب دادی بمطلب هم رسان
زانکه هستی چاره ساز بیکسان
کی بجهد ما شود وصلت وصول
بلکه آن کس را که تو کردی قبول
پس ترا کس بی تو نتوان یافتن
نیست جز حرزه خیالی بافتن

این دلِ سرگشته را فریادرس
چون توئی بیچارگان را دادرس
نیست یک لحظه شکیبائی مرا
سوز دل کرده است سودائے مرا

در عجز طلب خود

این چنین نادر ندیده هیچ کس
بهر عنقا جستجو دارد مگس
در تمنائے سلیمان مور لنگ
پشّه در شوقِ هما حیران و دنگ
ذرّه مشتاق است مر خورشید را
حسن جز بیداری کند ناهید را
قطره اندر شوق بحرِ قلزم است
از فراقِ بحر شوریده غم است
نبر نکند این دلِ مجنونِ من
هر زمان از دیده ریزد خونِ من
از پئے تو بیقرارم هر زمان
برد شوقِ تو ز من تاب و توان
هم تو فرما بهرِ من تدبیرِ من
با که گویم چون توئی تقدیرِ من
درد دادی هم دوائے من توئی
دیدهٔ کورم ضیائے من توئی
اِنّی اُشْغِفْتُ مِن حُبِّ لَدَیک
الله الله مولعٌ قلبی الیک
من بدردِ تو بسی ام مبتلا
هست روئی نیک تو مارا دوا
آه و آهی می کنم من روز و شب
روز و شب را میگذارم در تعب

می نه پرسی از کرم احوالِ من
وای بر جانِ من و بر حالِ من
زاں تغافل کہ بحالِ ما تراست
جانِ بیچاره اسیرِ صد بلاست
تو رهینِ نازو ما رهینِ قضا
نیست چاره جانِ ما را جز رضا
جانمن این نے نیازی تا بکے
ما خمارِ آلوده و تو مست مے
روے خوبت دیدم افتادم بغم
ای عجب شد بهرِ من تریاقِ سم
گر نفرمائے بحالم مکرمت
یا الیقین میداں کہ میرم در غمت
هستم از عمری اسیرِ دامِ تو
بیم و جانرا دهم بر نامِ تو
چونکہ از عمرے منم بیمارِ تو
حسرتے دارم پئے دیدارِ تو
گر نه از رحمت به بینی سوئے من
کم نه گردد هیچ هایٔ و هوئے من
یک نظر سوئے مریضِ خویش کن
بهرِ حق رحمی برایں دلریش کن
بازآ و باز با من یار باش
راحتِ جانِ منِ بیمار باش
بازآ منت بجانِ من بنه
داوصمِ تنهای این خسته بنه
خویش را با من دمی دمساز کن
خوی رحمت گیر و ترکِ ناز کن
از پئے لطف وکرم اے نازنین
یکدمی سوئے غریباں بازبیں
کہ شهیدِ خنجرِ نازند این
ورنہ جفا با مرگ دمسازند این

سوی کوی بسملان سیری بکن   وز زکوٰۃ حسن خود خیری بکن
حالِ ما بنگر و پرس از ما که چیست   نی تو جانِ خسته پامالِ جنونست
میزنی صد زخم دل انگه بری   سخت طراری تو اندر دلبری
میکشی خود باز می پرسی که گشت   جانِ من تا چند این خوی درشت
شد مشبک سینهٔ ما زین الم   زار زارم روز و شب از درد و غم
پس علاجِ این دلِ مشتاق چیست   بهرِ من تدبیر ای عشّاق چیست
زانکه خوبان پنبه در گوشند سخت   رحم کلّی از دلِ شان برد رخت

در بیان آنکه درد عشق پایانی ندارد و غیر از تسلیم و رضا چاره نیست

نیست پیدا بهر دردِ من دوا   واه یاربّ آه واغوثاه وا
نی بدل صبری که تا گیرد قرار   نی توانائی که آرد وصل یار
این عجب سوداست کز وی چاره نیست   کار جانبازیست این اسطاره نیست
ماند انسیم اول این چنین   سنگ آمد سخت آمد بار این
نیست آسان غیر از فضلِ خدا   جان ما بهره از نزیر شادی کرب و بلا

صدہزاراں عاشقاں جاں دادہ اند　　بیدلاں مجبور سر بنہادہ اند
سر بکف در کوئے تو استادہ ایم　　ہرچہ باد اباد ما آمادہ ایم
سیر ہستم از حیاتِ خویشتن　　پیش تو آوردہ ام تیغ و کفن
بامرادِ ما بدہ یا جاں بگیر　　تا بکے در نزع مانم من اسیر
دادنِ جاں پیش ما دشوار نیست　　بل ز سربازی مرا ہم عار نیست
چیست یک جاں من کنم صدجاں نثار　　گر بدست آید بدہیم وصل یار
کے پذیرد آنکہ مستغنی است او　　صدجہاں را قیمتِ یک تارِ مو
سخت مشکل آمد ایں یاربِّ من　　سخت دشوارست ایں یا ذوالمنن
پس بگو اے عقل تا من چوں کنم　　یا بمیرم یا جگر را خوں کنم
ہیں بیا و سر بنہ تسلیم شو　　بر رضای دوست جانرا کن گرو
غیر تسلیم و رضا بس چارہ نیست　　نیست یک دل کاندریں رہ پارہ نیست

در بیان فنا و استغراق کہ چوں سالک بدیں مقام رسد انکشاف عالم غیب میگردد

یا مگر تو سوئے استغراق رو　　یا بکن در کوئے حیرت تاک ودو

تا رهد جانِ تو زین رنج و الم
تا خلاصی آیدت از درد و غم

یا تو گویم از رہِ دیگر نشاں
تا کنی حاصل از و مقصود جاں

فکر کن گیرد خیالِ تو قرار
ترک سازد عادت و رسمِ فرار

در وجودِ تو چو گم گردد خیال
پس روی انگاه برتر از مثال

حسِّ را بی خوب اندر خواب کن
سوئے بیرنگی تو فتح باب کن

ہمچو حیراں کو نشد خفته مگر
مثل خوابیدہ ز ہر شئے بے خبر

تا ز علمِ خویش کلّی گم شوی
سوئے غیب الغیب پس انگه روی

ہم ز ظاہر ہم ز باطن بے خبر
جانت از ہر دو جہاں شد کور و کر

پس ز تو باقی نماند اکنوں نشاں
ہستئ تو گشت گم در لامکاں

ایں زماں جانِ تو رست از چند و چوں
روز و شب از وقت و ساعت شد بروں

یافتی آرام از درد و الم
رفت جاں سوئے سکوں از کرب و غم

بنگری رویائے صادق ایں زماں
بر تو ہم الہام آید بیگماں

روح پاک انبیاؔ و ہم ملک
منکشف گردد ہم اسرار فلک

ہست موقوفِ عنایت ایں تمام
کے بجہدت کار تو گیرد نظام

رو بدرگاہِ خدا فریاد کن
صد غم و صد گریہ چوں فرہاد کن

در مدح اولیاء الله رضی الله عنهم اجمعین

یا مدد جو تو ز خاصانِ خدا   زود اندر سایهٔ پاکان درآ
تا مدد یابی بمشکل هائے خویش   مرهمند ایشان پئے بر سینه ریش
اندرین عالم وجودِ پاکِ شان   رحمتِ حق هست بهر بیکسان
دادرس هستند هر مظلوم را   شاد گردانند هر مغموم را
مضطرب را باعثِ تسکینِ دل   موجبِ فرحت بهر غمگینِ دل
چه عجب بر ما برحمت بنگرند   از رحیمی چونکه مسکین پرورند
فیضِ خاصانِ خدا دایم بود   بلکه همچون فیضِ حق قایم بود
ذات ایشان را توفیضِ حق ببین   دیده ام بسیار زان دارم یقین

التجا بجناب پیر و مرشد رحمة الله علیه

ای ولیِّ حق امامِ دینِ ما   پیرویّت حق کند آئینِ ما
رحمت و رضوان یزدان صد هزار   بر تو بادا تا قیامت بار بار
حبّ تو حبّ خدا آمد یقین   گمرهانرا میکنی با حق قرین

دستگیری کن غلام خسته را
ده خلاصی از وحل پابسته را
آخر از تست این غلام بیکسی
عاجز و بیمایهٔ و بس مفلسی
عیب ها دیده خریدی این غلام
شرم نام خویش کن پس ای همام
سالها در خدمتت چون بوده ام
در غلامی هات جان فرسوده ام
شرم کن که من بنامت زنده ام
از غلامانت کمینه بنده ام
پرتو آید مرا اهانت این غلام
از کرم مگذار کارم ناتمام
رحم کن کاخر غلامان تو ایم
گر بدو ور نیک از آن توایم
رحمتی تو بهر ما از سوئے حق
باش اکسیر این مس تیره ورق
ما مس تاریک و تو چون کیمیا
سوی مس ای کیمیائے حق بیا
از مسی باکی ندارد کیمیا
مس را مس کے گذارد کیمیا
زر بکن این مس تیره را تمام
کیمیائے کار ما مگذار خام

در مدح پیر خود رحمة الله علیه

خوشه چین خرمن پیریم ما
او کما نداست وچون تیریم ما
از غلامان کمینه او منم
در غلامی هائے او دم میزنم

جان من بادا فدائے پائے او   این ہمہ سوداست از سودائے او
قطرۂ از بحرِ فیضانِ ویم   ذرّۂ از مہرِ تابانِ ویم
چونکہ او انداخت در جانم شرر   من ز سوزِ او شدم بے پا و سر
سوزِ من از سِرّ سوزش رشحی است   جانِ مفلس را ازو صد شوکتی است
رشحی از سِرّ و سوزِ جانِ او   بر من آمد آمدم در ہائے و ہو
عمرِ من بگذشت و سودا ناتمام   از ویم ہر انچہ ہستم پختہ خام
تو مبین از من چنین غوغا و شور   میکند او در دلم صد گونہ زور
من کجا و این چنین دیوانگی   یک نگاہش برد صد فرزانگی
جوشش اندر سینہ ام او میزند   زان سبب جانم بہ غوغا می تند
این ز من نے بل ز سودائی ویست   شور و غوغایم ز غوغائے ویست

در تعریف حضرت مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ و ذکر بعضے شرح از کلام او

شد دلیلم نیز مولانائے روم   ہادیٔ کشتیٔ ما ہمچوں نجوم

چوں جلال الدین پیرِ معنوی
طالباں را شد دلیل از مثنوی
رحمتِ حق بر روانِ پاکِ او
ہم تحیّت ہا ز ما بر خاکِ او
بہر فیضِ دیگراں گفت او کلام
تا نماند طالبے زاں بہرہ خام
صد ہزاراں کس ادب آموختند
روئے خود را ہمچو شمع افروختند
ہر کسے بر حسبِ استعداد خود
یافتہ از قولِ پاکِ او رشد
بسط کردم بعض رمز از قولِ او
اندریں اوراق گر بینی نکو
ہر یکے آموخت از اوستا فنی
اندراں علم و ہنر شد موقنی
پس تو گوئی علم وزدی کردہ
ایں چنیں فن از کجا آوردہ
ہر مرید از پیرِ خود ترتیب یافت
جامۂ علم و ادب بر خویش بافت
جانِ من آموخت ہم ز اسرارِ او
ہستم از عمری چو اندر کارِ او

سببِ تالیفِ ابیات و عذرِ آں

چونکہ از عمرے رہینِ ایں فنم
شد بدو مانوس زیں جان و تنم
گر کسے را دل بچیزے شد گرو
ہر زماں باشد مگر ہمراہ او
خفتہ گرد و بیند او را ہم بخواب
ہم بہ بیداری کند با وی خطاب

چوں پریشاں گشتم و بے انتظام
پس دریں شورش بدو کردم کلام
رو بمن آورد چوں ایں اضطرار
اختیارم کرد گوشہ اختیار
عقل پنہاں گشت و پیدا شد جنوں
ہوش رفت و آمدہ وحشت بروں
چوں گرو شد عقل در دست جنوں
لاجرم آمد بروں راز دروں
بودم از عمری چو خاموش و صموت
وحشتم بشکست ایں مہر سکوت
شورشش بگذشت چوں از حد فزوں
گشت طبعم ہمچو گردوں بے سکوں
پس خموشی عاجز آمد پیش او
عقل ترساں شد ز خوف نیش او
شد ز سودا اسپ طبعم بے لجام
غافل از زیر و زبر بنہاد گام
چونکہ وحشت گشت غالب ایں زماں
جاہلانہ شد بروں چندیں بیاں
شعر گوئی کے مراد ماست ایں
بلکہ رفع غلبۂ سوداست ایں
پس مرا معذور دار ای با ادب
کس ز مجنوں عقل جوید یا ادب
انچہ از من ہذل و ہذیان و جنوں
از سر بیہودگی آمد بروں
عفو کن ای خواجہ زیں ہذل و ہذر
چوں کریماں با سر من کن گذر
بلکہ چوں اہل وقار و چوں کرام
کن گذر بر لغوہایم اے ہمام
نکتہ گشتم چو از در دہاں
راز دل بے قصد آمد بر زباں

ناله کے آرد مریض از خویشتن درد آید گو بیدش ہے بانگ زن
اینکه گفتم آه دردِ من بدان شرم از ناله ندارد نیم جاں
هذل من میدان تو هذیان مریض میزند مجبور کوتاه و عریض
بے مرادش اینکه گویندش زہے بل بدفع درد می جوید رہی
کس پسندد یا به انکاری رود ضبط از بیمار آہش کے شود
من ز دردِ خویش می دارم چنیں نے مرادم ز آه آمد آفریں
منکه مجبورم ز دستِ ایں جنوں عقل و ہوشم شد ز افسونش زبوں
چونکه او دارد غلو در جانِ من گفتم افتاد ایں قبیح و حسن
سیزده ۱۳۰۰ صد سال هجرت بود چوں ریخته از چشم من ایں سیل خوں

در معنی آیت واللّٰه غالب علیٰ امره

بل قضا بر گردنم بنهاد تیغ میکشد ما را بدیں سو بے دریغ
نوں قضا گیرد گریز از وی چه سود جز رضا پیشِ قضا چاره نبود
کے گریزد او که در بندِ قضاست هر چه خواهد خواجه بنده را رضاست
گر گریزم او گریبان مے درد در خمش ر باشد به ناله آورد

اه راحت کے گذارد خود کسے
آه از راحت بزحمت میروم
من نه از خود میروم او می کشد
کس برغبت سوئے مردن کے رود
ذلّتِ خود کسے بر خود گزید
میدرد جانرا گریبان دستِ غیب
می کشندم با چنیں زنجیرها
در گلوئے جانِ من طوقِ تو لیست
تو نه بینی آه آں نه پنجۂ غیب
می نه بگذارند تا یابم نجات
بهرِ قربانی هلا پز کی خوش است
ناصحا از پند میگوئی سخن
تو همی گوئی که عقل ایں برفت
تو همی گوئی که دیوانه شدی
بر تو آید انچه بر [illegible] مے رود

پا نهد مجبور بر خار و خسے
در پریشانی و وحشت میروم
با هزاراں زور ایں سو می کشد
هاں مگر طوعاً و کرهاً مے رود
جانِ مجنوں از جنوں چاره ندید
میدوم من در پیش پیشک و ریب
بهرِ کشتن آه چوں نخچیر ها
از کسے بیں پئے من ایں خورد لیست
که کشد مارا سوئے شمران و حیب
کی برغبت کس رود سوئ ممات
عاجز از قهرِ کشنده سرکش است
غافلی از درد و هم از حالِ من
ایں بمیدانی که تقدیرم گرفت
از طریقِ عقل بیگانه شدی
آں زماں جانِ تو زیں آگه شود

پس مرا معذور داری آن زمان
چون فتد جانِ تو هم در امتحان
هان سزاوارِ ملامت ها منم
زانکه پابند و اسیر این فنم
عاجزم از درد و عفو خواهیکنم
نالهائے سوز خود را میزنم
گر گرانی آیدت رو عفو کن
گوش خود کم نه بسوی این سخن
چون ز دردِ عشق دوری دور باش
کار خود کن مغز خود را کم خراش
ما درین دیوانگی شادیم شاد
بهر تو قبض است و بهر ما گشاد
پیش تو حزن است و پیشِ ما سرور
همچو سایه بهر ما پیشت حرور
دور از حالِ تو این رنج و الم
رو مرا بگذار اندر درد و غم
تو سلامت باش و کارِ خویش کن
بهر مجنونان رها کن این سخن
گویم اکنون من سخن با جانِ خویش
میزبانِ خویشم و مهمانِ خویش
من ز دردِ خویشتن دیوانه ام
روز و شب زین اندرین افسانه ام
شد ز سوزش عشق چون دارد غلو
کلّ عقلی کلّ فهمی زایلو
از جنون این ناطقه شد بے ادب
آه چون سودائیان بکشاد لب

در خاتمه

کم واز حد گر چہ واویلا جنوں از ہزاراں لیک یک نامد بروں
گو کہ چندیں شرح کردو قصہ خواند لیک بے معنی چو بانگ طیر ماند
نالہائے ہمچو گنگی بے زباں کردو لیکن شد نہ زو حرفی بیاں
بانگ کردم گنگ وش چندانکہ من گفتم و ناگفتہ ماند آخر سخن
سرّ جاں کے آید آخر بر زباں خود شو و آگاہ مرد زندہ جاں
آنچہ اندر سینہ بُد در سینہ ماند ناطقہ ہر چند اسپ خود جہاند
نالہا کردم بسے لیکن چہ سود سرّ جاں کے پردہ از رخ برکشود
کرد ظاہر بیقراری ہائے خود نالہا رو آہ و زاری ہائے خود
لیک در آخر بحیرت گشت جفت کس چہ گوید زانچہ می ناید بگفت
شرح آں چیزے کہ از گفتن برونست دم زدن در وی ز [illegible]
عقل حیراں است در اسرار او جاں شدہ مبہوت اندر کار او
نیست کس را بار در ایوان او عجز حیرت جملہ سرگردان او
عقل و علم و قیل و قال اندر سکوت باقی سبحان حیّ لا یموت
بس کنم دیگر نگویم زیں کلام زانکہ نطق اینجاست عاجز والسلام

تاریخ اتمام مثنوی ہذا روز جمعہ تاریخ نہم ماہ ربیع الاول سنہ [illegible]ھ

مثنوی مرآة الجمال

بسم الله الرحمٰن الرحیم

ای سرِّ ازل بگو تو چونی وصفیکه کنم ازان برونی
از دیدهٔ عقلها نهانی لیکن تو ز مهر تر عیانی
جز نام تو در جهان نشان نه چون تو بجهان کسے عیان نه
چون جان که ز دیدها نهانست وز ذات چو مهر در عیانست
با اینهمه قرب بسکه دوری پنهان تو ز شدّت ظهوری
ز ادراک و ز فهم ما برونی در خویش ندانمت که چونی
دل شیفته از تو جان شده دنگ معلوم نشد که چونی ای شنگ
در روح زدی تو شعله چون طور پیش تو چراغ عقل بے نور
آیی بسر دل نشینی خوش خوش بنشین که نازنینی
جان و دل ما فدائے رویت عمریست که دارم آرزویت
خندان گلِ باغ لایزالی آرایشِ حسن و به جمالی
جان و دل ماست مست از تو بل هستیَ ماست هست از تو

نه اندیشهٔ من تو سر برآری   طرفه صنمی عجب نگاری
آئینه ز حسن برگزینی   در روی ز جمال خویش بینی
بینی رخ خود کنی فغانها   سرّ عجب است کار جانها
بر هر که ز حسن خود نمائی   یکبار ز هستیش ربائی
پنهان تو بصورت خیالی   دائم که تو عین هر جمالی
لیلی است نهان بشکل مجنون   با صورت چون گرفت بیچون
آمر شده زیر امر پنهان   تنها همه ظاهر و نهان جان
تو بحری و فکر موجت آمد   تو شاه و خیال فوجت آمد
عکس رخ تو هر انچه زاید   در آئینه خیالم آید
پس این حرکت میان جانم   پنهان تو کنی و من عیانم
ذات تو مرید و ما مرادیم   تو چون قلمی و ما سوادیم
تو نائی و ما چو نالهٔ نی   ای مبدء روی معاد هر شی
در من بدمی ز عشق خود دم   می نائی توام و یا که آدم
پیشم بهزار غمزه آئی   با شوکت و شان دلربائی
چون وادی ایمن از درختی   یا طور بمظ که سوخت رختی

روزی ز تحیّر به در آئی چون کعبه جمال خود نمائی
گاهی بکمال از یقینی گاهی ز جمال نازنینی
خوش آب لباس هر که خواهی دانم به یقین که بادشاهی
خواهی چو ز قرب خود کنی بود در عین یقین شوی تو مشهود
بوی تو بجز یقین نبوید گر فلکه هزار سال پوید
در شکل یقین به پیش آئی زان انس بروح و دل فزائی
دیوانه کنی و مست سازی با جان شکسته عشق بازی
جانم بفدای غمزه ات باد شادم به هوای عشق تو شاد
هر غمزهٔ تو حیات جانست هر عشوه نشاط این روانست
ای راحت روح و نور جانم حسن تو تجلّی عیانم
آئی چو بدل سرور بخشی آئی چو بدیده نور بخشی
آئی بخیال شکل هستی بخشی بعدم هزار هستی
آئی چو بروح مست سازی بازی بدلم هزار بازی
آئی چو ز راه این دو گوشم چون نغمه بری ز راه هوشم
از دیده چو حسن چون در آئی صد باب طرب بدل کشائی

ای سرّ و سرور و دلنوازی
وی مهر سپهر عشق بازی
تو جانی و با حیات جانی
با عمر بقا و جاودانی
تو خوبی حسن و جسم جانها
تو فرّ و شرف پئے روانها
تو علمی و ما ظلال اویم
تو روحی و ما خیال اویم
تو حسن و جمال و ما چو جسمیم
تو اصل وجود و ما چو اسمیم
تو مایۂ بلبلی و مشفقی
معشوقی و عاشقی و عشقی
ای خوبی و حسن هر جمالے
وی جاه و جلال هر کمالے
ای دولت جان ما غریبان
وی بخت بلند بے نصیبان
ای رحمت عام و جود وافر
بر مومن و فاسق و بکافر
از مهر تو جان کشاد دارد
در عشق تو صد مراد دارد
با عشق تو نسبت است جان را
چندانکه بود تن و روان را
جانم چو تن است و عشق جانست
عشق تو درون جان نهانست
جان آمده از برای عشق است
فرخنده هوا هوای عشق است
شد خانۂ تو هوای جانم
مخمور مشاهده ازانم
این گوهر بے بها درین گرد
افلاک ز خاک سر برآورد

از قوت باده در رقصان
باالله که درین کسے است پنهان
پس اینهمه شورش و جنونم
از تست که من از ان زبونم
صد فتنهٔ و صد جنون بجا تست
در دست توام پس این از تست
از عشق تو پر جنون است جانم
شوریده سر و خراب از انم
پرسی از من بگو تو چونی
چون مست و خراب و پر جنونی
از عشق بپرس حال ای دوست
نے شرح زبان چو شرح خود اوست
نور تو چو آفتاب رخشان
ذات تو برائے تست برهان
تو مهر و عقلها چو انجم
شد تابش نجم پیش خور گم
برقی چو ز عشق بر فروزد
زان خرمن عقل جمله سوزد
ای پرده در وقار جانم
وی راه زن قرار جانم
ای شعله زن دل فسرده
وی آب حیات جان مرده
ای عیسیٔ روح عشق نامت
مست است جهان جان ز جامت
مست است روان ز بوی مستت
جام مستی است خود بدستت
از مستیٔ تو چنانم امروز
کز غیر و ز خود ندانم امروز
گر فکر کنم بفکر نائی
کین خود تو توئی و یا که مائی

مبهوتم و غیر حیرتم نه
در عشق ز ننگ و غیرتم نه
عشق از همه ها فراغ بخشد
دردی و غمی و داغ بخشد
چون حضرت عشق رخ نماید
زنگار غبار ها زداید
جز خویش نه غیر را گذارد
فرصت ندهد که سر بخارد
ای از تو مرا فراغ کم باد
بی یاد تو هستیم عدم باد
چون سوی تو یکدمی شتابم
از عمر نصیب خویش یابم
ای طایر قدس از کجایی
حکمت چه بود به تنگنایی
تو جانی و از دگر جهانی
سیمرغ فزای لامکانی
از غیب بدین جهان رسیدی
در ملک ز لامکان رسیدی
ای غیب درین جهان تو چونی
آمیخته همچو باد و خونی
با وسعت خود تو چون به تنگی
بیرنگی و در میان رنگی
در سینهٔ تنگ چون به گنجی
خورشیدی و در میان کنجی
این کنج خراب از تو آباد
ای طایر قدس دائما باد
شهباز شکار دست شاهی
ای از چه درین شکارگاهی
دلهای شهان شکار سازی
قربان به بازیت چه بازی

جان و دل ما شکار تو باد میمون و مبارک است صیاد
چون مرغ دلم شکار کردی یک درد مرا هزار کردی
ای از تو فغان بجانم افتاد شد ملک وجود از تو برباد
غوغاست بملکت وجودم تا آمدهٔ تو در شهودم
مستیم چو تو به پیش مائی پستیم زما چو در خفائی
فرخنده دمی که ما تو باشی از مائی ما ز دل خراشی
آئی سوئے من شوم مسلمان گبرم چو ز من شوی تو پنهان
آئینم هر انچه تو بخواهی الهی و بازگاه لاهی
در دست تو جان چو گوی چوگان هر سو که تو خواهیش همی ران
چون پیش منی بخویش شادیم پنهان چو شوی همه کسادیم
بے روی خوشت تو ناصبورم ای مایہ ہستی و سرورم
از طالب خود حجاب کم کن پیش آ وجود من عدم کن
زین سوختهٔ حجاب تا چند عمریست که هستم آرزومند
یکبار زرخ نقاب بردار مستانه ببر مرا ببازار
چون من ز شراب عشق مستم خود شیشهٔ ننگ را شکستم

جفتیم بتو ز ننگ و غم فرد
با دیده چو جوی و رنگ رخ زرد
خود وست زنان و پلے کوبان
با نعرۀ و ہائے و ہوئے مستان
از عشق تو غلغل و فغانها
آریم ز دل سوئے زبانها
حاشا للّٰه نه شرم دارم
زین رقص چو یار گشت یارم
مطرب بنواز نغمه امروز
کز دلبرِ ماست بخت پیروز
ساقی قدحے دگر مدد کن
زان مست و خراب تا ابد کن
چون عکس بمی ز رخ نمودی
جان و دل ما ازان ربودی
چون من نشوم فدایت ای دوست
دارد دلِ من ہوایت ای دوست
شوق است مرا بپاے ساقی
سازیم نثار عمر باقی
این ملک وجودِ ملک تو باد
از عشق تو روح باد آباد
جای تو درونِ جانِ من باد
تو جانی و جانِ من چو تن باد
از عشق تو سینه ام چمن باد
مهرِ تو دواے درد من باد
جز عشق تو ہیچ غم مبادا
مهرِ تو ز سینه کم مبادا
از سرّ تو سینه ام چو باغ است
عشقِ تو چمن بود نه داغ است
شادان بکمند یار اسیریم
میریم ز غم ولی امیریم

احمد چو گدائے کوئے یارم
فخر است مرا کہ شہریارم
اندر گرو رہت مرا کفن باد
داغ تو چراغ گور من باد

تمت بالخیر

مثنوی مکالمہ لیلیٰ و مجنوں

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بشنو از من ای حریف رازداں
اندکے از ماجرائے دردِ دل
با تو گویم شرحِ جورِ آں نگار
با دلِ پُر درد و چشمِ اشکبار
چشم می پوشد ز حالِ زارِ من
عزم دارد از پئے آزارِ من
دیدہ گریاں سینہ بریانم ازاں
روز و شب چوں شمع سوزانم ازاں
کرد اندر پنجۂ عشقم اسیر
شحنۂ بے درد و خونی سخت گیر
بیکسیٔ ما و ایں جانِ حزیں
تیغ در دست است عشق اندر کمیں
آہ با من عشق بازی می کند
بہرِ قتلم ترکتازی می کند
بہرِ خونریزیٔ ما بستہ کمر
درپئے جرمیم اے خدائے دادگر
نیست جرمم ما بجز مہر و وفا
ہست در بدلہ وی آں جور و جفا

در هلاک ما چه اندیشیده است
صید لاغر ام چه در من دیده است
چشم من میریزد از اندیشه خون
دستگیرم باش ای جوش جنون
از من این اندیشهٔ جان دور کن
از شراب عشق او مخمور کن
تا رهم از عقل دور اندیش من
تا شوم فارغ ز نوش و نیش من
جان برافشانم به پای آن نگار
خوش رم و رقصان روم تا پای دار
سوی مسلخ تا روم از پای خویش
در بغل تیغ و کفن آیم به پیش
زانکه اندر عشق هر دم مردن است
نیست مردن بلکه بازی بردن است
بوده ام من چونکه اندر عشق خام
ناله آمد بر لب من از مقام
از تنک ظرفی مرا چاره نبود
تا برین گفتن دهانم بر کشود
میزند از لطمه میگوید خموش
کم کن ای خام از کمین جوبرم خروش
سینه تنگم زان زبانم بر کشود
گشت ظاهر از من این گفت و شنود
لیکه میگویم برمز دیگران
با حریفان راز اندر دِ نهان
پی برد خود مرد عاقل هوشیار
راه سرد و رنگ و رویم حال زار
کین فغان و نالهٔ من بهر چیست
راز من در سینهٔ من مختفی است
ظاهر است از ناله بیماری من
راز من پیدا است از زاری من

چوں سخن من نوائے میزنم
نالها بهر لقائے میزنم
کاندریں الحان پنهاں روزن است
راه زناں روزن بجانانِ من است
تا ازاں روزن به بینم روی دوست
که مراد جان مشتاقِ من اوست
ذکر خوباں راحتِ جان است ازیں
روح با مذکور میگردد قریں
پیش عاشق یاد یار آمد مراد
زیں سماعِ صوفیاں دارد کشاد
جان صوفی رقصد از بانگِ سرود
سوئے جاناں زاں نوا روزن کشود
ذکر خوباں روح را مے پرورد
لحن خویش زیں پردهٔ دل می زند
پس دریں پرده حکایت میکنم
وز جفا هایش شکایت می کنم
روزی از بهر تفرّج در بهار
بود لیلیٰ بر سرِ ناقه سوار
شد به صحرا ناقهٔ لیلیٰ رواں
در پئیش مجنوں برهنه پا دواں
رفت در باغی که بُد رشک ارم
شد خراماں در چمن آں محترم
گفت ای مجنوں تو نیز اینجا بیا
چشم را بر حسن گلها بر کشا
بنگر اندر نازنینانِ چمن
در گل و در لالهٔ و سرو و سمن
تا به بینی صنعت الله را
تا ازیں لشکر شناسی شاه را
چوں بهم رفتند شاں در بوستاں
گفت با مجنوں بناز آں دلستاں

گاهی تو اندر عاشقی پیر کهن
هستی اندر عشق مرد ممتحن
تو چو مستسقی و خوبان همچو آب
کم نگردد هیچ گاهت اضطراب
نیست سیری مر ترا خود زین جهول
هر زمان عشق تو می گردد فزون
سیر نبود از حسینان جان تو
حسن آمد کعبه و ایمان تو
همچو مومن کز عبادت سیر نیست
طاعت صد ساله نزدش اندکیست
روز افزون می شود سودای عشق
کم نگردد هیچ گه دریای عشق
آفتاب عشق نپذیرد زوال
فارغ آمد از هبوط و از وبال
عشق نبود کهنه هرگز تا ابد
گردد پیدا عشق را تازه مدد
خود درخت عشق را نبود خزان
دائما این پیر عشق آمد جوان
بل جوان بخت است چون دُرّ خوش آب
پیر صد ساله ز عشق اندر شباب
طینتش با عشق حق کرده خمیر
در هزاران سال نبود عشق پیر
بس تو اندر عشق من غم می کشی
تلخیٔ درد و بلا را می چشی
هر زمان خوار و پریشان و خراب
سینه سوزان داری و دیده پرآب
نے ترا باشد ز حال خود خبر
بے خور و نے خواب گردان دربدر
ز سودای من ز تو آرام رفت
وز دل تو فکر ننگ و نام رفت

صوفیانه فکر تعلیمت کنم
زنگ غم ها را ز جانت برکنم

یاد کن از ما که تا در حکمت است
تا رود از تو هر آنچه زحمت است

اندرین مسلک اگر پا را نهی
از تعیّن وز تقیّد وارهی

زین کسان تو هر که را بینی حسین
در خیالِ خویش دان لیلی است این

خود مراد از حسن باشد نی که جسم
دان که این جسم را لیلی است اسم

حسن اندر ذات نفسِ واحد است
روشن اندروی این همه خال و خد است

منبسط شد حسن بر اجسادِ ها
نور واحد بود بر افرادِ ها

پیش خور بنهی گر آیینه دو صد
خود نماید هم بقدرِ آن عدد

ذاتِ حق واحد صفت ها بیشمار
بیند عارف آن یکی را در هزار

پس تو هم این راه رو بنمودمت
عقدهٔ مشکل ترا بگشودمت

از فراقِ من اگر باشی زحیر
هر حسینی را بجائے من بگیر

پس محبت کن به او بر جائے من
تا رهد جانت ازین درد و محن

همچو من او را شمر محبوب خویش
در تمامی کار دان مطلوب خویش

فکر گردآری اگر چندین چنین
زین توهّم دار روی سوئے یقین

پیش مردم حسن من چندان نبود
لیکه عقلت گم شد و همت ربود

تا در افتادی درین رنج و ملال / که حیات تو شده بر تو وبال
بسته از حسن من چندان خیال / کز هجوم غم شدی همچون هلال
زین تصور مشکلت آسان شود / چند گه فکر تو گر زینسان شود
وارهی از درد و باشی شادکام / فارغ و آزاد زین رنج مدام
داد مجنون پس ظریفانه جواب / ای دل آرام ترا رائی ثواب
از کلامت مشکلم حل میشود / کز تصور عشق مبتذل میشود
گفت قربانت شوم ای جانِ جان / آشکارا کرده سرّ نهان
من چو شاگردم مرا تو اوستا / خود بکن تا همچنان آرم بجا
تا بیاموزم هر آنچه تو کنی / تا رود از جانِ من این کودنی
اوستا آرد نخستین بر زبان / بعد از آن شاگرد را گوید بخوان
این سبق را خود تو اول یاد کن / بعد از آن از بهرِ من ارشاد کن
بر من عاشق باش و معشوقم بدان / تا بکامِ دل شوم من کامران
چون تو این اندیشه خود قایم کنی / بیخ دردِ من ز جانم بر کنی
زین تصور جانِ من بکشای راه / تا رود پایم به فرق مهر و ماه
با کنم از فخر بر چرخِ منی / وارهم زین تیرگی و روشنی

عمرها شد کز غمت خون میخورم از هجوم عشق جامه میدرم
در دمی یابد گشائش کار من رفع گردد جملگی آزار من
خوش چنین باشد اگر پنهان کنی جمله مشکلهای من آسان کنی
وصل من خواهی و مشتاقم شوی همچو من اندر پی من تو دوی
در دل خود آرزوی من کنی عاشقانه جستجوی من کنی
بر بساط قرب مهمانم کنی بر سریر ناز سلطانم کنی
زاری و الحاح و لابه جان کنی آنچه عاشق میکند با من کنی
گفت لیلی نیست ممکن ای فضول تا که عشق تو کند در من حلول
من که معشوقم چسان عاشق شوم فارغم زین درد چون هر سو دوم
حق مرا داده است این حسن و جمال از ورای قوتم هست این کمال
چون ترا از عشق پیشه بوده است سالها جانت درین فرسوده است
از برای حسن خود جان میدهی شهرهٔ خلقان شدی در ابلهی
گفت مجنون این سخن از بهر چیست این چنین گفتن نه خود از زیرکی است
تو نمیدانی که عشق فتنه گر می برد از آدمی عقل و هنر
خود بشر مجبور میگردد ازو رهن گردد عقل و جان در دست او

تا بجانِ انبیاؑ هم کرد اثر
سرورِ عالم محمدؐ مصطفیٰ
او ز عشقِ عائشہؓ مجبور بود
با تمامی عدل با ازواج خویش
تا چه آمد پیش داؤدِؑ نبی
با چنیں فهم و فراست هم کیا
همچنیں تو در دلم به نشسته
چونکه عینِ حسنِ من دانم ترا
در حقیقت هر مقید مطلق است
حق بجز او است خود اندر نهی
دانهٔ هر ژاله عینِ آب بود
چوں خیالی که ز جاں پیدا شود
باز جاں ادراک آرد کان درست
ایں تجلی ها بود از عینِ ذات
واں صفت بشکلِ افعال آمده

پس چه باشد قوّتِ دیگر بشر
با همه عرفانِ آں نور و صفا
از چنیں علم او مگر مستور بود
بود عشقِ عائشہ از جمله بیش
هادیِ برنا و هر پیر و صبی
دل ربودش زن که بود از اوریا
پای من در زلفِ خود بر بسته
پس بگو بندم تصور من چرا
گفت نتوانم که اسرارِ حق است
که منم نورِ همه ارض و سما
هست سنگی لیکه در چشمِ جحود
اندرونِ جاں بهر سوی دود
در حقیقت ناظر و منظور اوست
ذات ظاهر آمده اندر صفات
تا موالیدِ ثلثه سر زده

لاجرم چاره نبود از مدح و ذم
چونکه لطف و قهر هردو شد بهم
من به عشقت گشته ام مجنون لقب
زین لقب من نیستم اندر لقب
عشق تو حق در دلم بنهاده است
از هوای خویش این دل ساده است
قوت من نیست این فعل حق است
قهر فعل او بد لها مطلق است
عشق را حق بر سرم بگماشته
سر نهادم حکم او پنداشته
فعل او را بوده ام من منفعل
گشته ام از هستی خویشم خجل
هستیٔ من چیست یارب چیستم
دم زنم با خود که گویم کیستم
خواستم هر چند تا یابم نجات
لیکه جهد من همه شد ترّهاب
پس کرا یاره که سر تابد ازو
جان دوان چو گوی پیش حکم او
عشق آمد از ازل سلطان جان
گوی وش جان زیر حکم صولجان
جانِ من بودست در دستش اسیر
چاکرم او را و او مارا امیر
پس مرا بگذار اندر حال من
بر مشیت کار آمد نی به فن
هر دم بروی هرانچه حق نوشت
گشته مارا آنچنان طبع و سرشت
پیشِ قدرت لب به بند و دم مزن
خود حکیم است آن خدای ذوالمنن
عینِ حکمت دان هرانچه آرد حکیم
تو ندانی او بدان باشد علیم

نامه بر نام محمد شد تمام
بر جمال روح افزایش سلام
کم کسے شد محرم اسرار او
جمله عالم پرتو انوار او
یا رسول الله مهمان توایم
ریزه چین سفرهٔ خوان توایم
از توایم ارچه غلام ناکسیم
عاجز و نے مایه و بس مفلسیم
لقمهٔ هم سوی ما پرتاب کن
این سگان را سیر و هم سیراب کن
ناکسان و بے کساں را کس توی
سوی تو آئیم ما را بس توی
عفو کن بر ما جرائم اے جواد
نذ آفرینش ذات تو آمد مراد
چوں تو هستی رحمة للعالمیں
سوی ما تیره دروناں نیز بیں
کن ز رحمت سوی ما هم یک نظر
تا بداد خود رسیم اے دادگر
ما زیاں کاریم ما را دادرس
از تو فریاد است ای فریاد رس

ز احمد مسکیں بتو باده سلام
بر تو و بر آل و اصحابت تمام

فقط

قصیدہ

مراۃ الحقیقت

بسم اللہ الرحمن الرحیم

مطلع

ازل سے حسن اُسکا پردہ در ہے
کرے کیا عشق جو شوریدہ سر ہے

ایضاً

جمالِ مہر سے خیرہ نظر ہے
وہ اپنے نور میں خود مستتر ہے

ایضاً

غرورِ حسن گو بیداد پر ہے
محبت اُس کی لیکن داد گر ہے

ایضاً

پری پیکر کوئی پیشِ نظر ہے
جنوں سے جسکے دل زیر و زبر ہے

ایضاً

محبت میں وہ اپنی مستتر ہے
دلِ پُر درد اُس دلبر کا گھر ہے

ایضاً

اُسی کے نور سے روشن نظر ہے　　مرے آئینہ میں عکسِ قمر ہے

ایضاً

وہاں وہ حسن پنہاں جلوہ گر ہے　　یہاں شوقِ محبت پردہ در ہے
ہوا ہے حسنِ لیلیٰ جانِ مجنوں　　پری شکلِ جنوں میں مستتر ہے
محرّک حسن ہے میری جنوں کا　　ہوا سے جیسے جنبش میں شجر ہے
ہمارا عشق ہے بادِ بہاری　　اُسی سے گلشنِ دل سبز و تر ہے
ہے اُس کے حسن کا آئینہ عاشق　　اسی میں عکس اُس کا جلوہ گر ہے
جنوں سے مجکو ہو کیونکر رہائی　　کہ ایک حسنِ پری پیشِ نظر ہے
کسی سے کب چھپا رازِ محبّت　　مزاجِ عشق خود ہی پردہ در ہے
جو اُن کا حسن بے پردہ نہ دیکھا　　مچایا عشق نے کیوں شور و شر ہے
ہمارا عشق ہے سایہ پری کا　　یہ ساری ہائے و ہو اُس کا اثر ہے
گمانی ہے پری ہستی آدم　　کب اُس سے کم یہ عشقِ فتنہ گر ہے
وہ موجود اور وجود اپنا ہے موہوم　　وہی عشق اب یہاں شکلِ بشر ہے
لباسِ عشق میں مستور ہے حسن　　بدن میں جان جیسے مستتر ہے

ان آئینوں میں چمکا حسن اس کا
یہ شوق خود نمائی کا اثر ہے
ہیں آئینہ کہوں یا نور خورشید
کہ اس کی شان با صد کرّو فر ہے
یہ غوغا ہے جہاں میں سب اسی کا
جسے دیکھو وہ ایک شوریدہ سر ہے
قیامت جذب ہے وہ حسن اس کا
کہ جس سے سب جہاں زیر و زبر ہے

غزل

جمال اس کا مرا نور نظر ہے
اسی کے نور سے روشن یہ گھر ہے
مرا یہ خرمنِ ہستی جلا دے
ارے او برقِ حسن اب تو کدھر ہے
میرے دلمیں میری آنکھوں میں آ بیٹھ
کہ تو جانِ جہاں نور نظر ہے
محبت ہو تیری یا تو ہو دل میں
یہاں اب دوسرے کا کب گذر ہے
تو اس خلوت سرائے دل میں آ بیٹھ
ترا ای جانِ جاں یہ خاص گھر ہے
دماغ اپنا بسا ہے اس کی بو سے
کسی گلرو کی ہم کو کب خبر ہے
اگر دل نے نہیں دیکھا کسی کو
تو مضطر بے سبب کیوں اسقدر ہے
پری پنہاں ہے پردہ میں حیا سے
جنوں میری حیا کا پردہ در ہے
ہوا شوقِ لقا احمدؔ کو جب سے
تڑپتا مرغِ دل بے بال و پر ہے

دلِ پُر درد جو رہتا ہے بے چین
محبت کا کسی کی یہ اثر ہے

دیا مجنوں نے بوسہ پائے سگ کو
کہ اس کا کوئے لیلیٰ میں گذر ہے

وہ ہی محبوب جس میں بو ہو تیری
مشامِ جاں میں الفت مستتر ہے

تو ہی وہ جان جسکی جاں ہی جا
تو ہی وہ نور جس کا آنکھ گھر ہے

دل و دیدہ ہیں تجھ سے دونوں آباد
سرورِ دل ہی اور نورِ نظر ہے

نشاں ہی عشق حسنِ بے نشاں کا
نشاں میں بے نشانی مستتر ہے

نشیمن لامکاں ہی مرغِ دل کا
یہ قالب اُس کا گویا عکسِ پر ہے

ہوا ہے وہ مجاز عین حقیقت
حقیقت کی طرف جو راہبر ہے

خیالِ ہجرِ حق ہی نیشِ کژدم
رگِ جاں کو وہ مثلِ نیشتر ہے

عجب دار الاماں ہے یہ محبت
تمامی آفتوں کی ایک سپر ہے

خیالِ ماہرو ہے دل میں مہماں
سنور جان کا آج اُس سے گھر ہے

خیالِ یار میں عاشق ہے فانی
بقا اُس کی اسی میں مستتر ہے

کسی کو بھی کوئی جاناں میں ہو کیا دخل
وہاں پر سرفروشوں کا گذر ہے

مگر بازارِ جاں ہے اُن کا کوچہ
جدھر دیکھو متاعِ جان و سر ہے

نہ ہو کیوں جانِ عاشق محوِ دلبر
کہ ہر دم دل کی وہ پیشِ نظر ہے

دل و دیدہ میں ہے ایسا بسا وہ — کہ جیسے آنکھ میں نورِ نظر ہے
سوا اُس کے میں دیکھوں کیا کسیکو — وہی اس آنکھ کا نورِ نظر ہے

غزل

جمالِ یار ہر سو جلوہ گر ہے — وہی دل میں وہی نورِ نظر ہے
محبت نے مجھے مجنوں بنایا — مرا دل غیرتِ لیلیٰ کا گھر ہے
بسا دل میں وہ آکر صورتِ عشق — سمایا آنکھ میں مثلِ نظر ہے
مری ہستی حباب اور وہ ہی دریا — مرا دل ہے صدف اور وہ گہر ہے
ہماری بیکلی کو کون جانے — کسی کے درد کی کسکو خبر ہے
مری ہستی میں ایسا ہی وہ پنہاں — کہ جیسے رات میں نورِ سحر ہے
ہوا اُس کا حسن عینِ ہستی عشق — کہ جیسے مہر ہستی قمر ہے
نہالِ عشق کو بے حق نہ سمجھو — وہ ایک وادیِ ایمن کا شجر ہے

خبر دیتا ہے خورشیدِ احد کی
جمالِ احمدی نورِ سحر ہے

مطلع

وہ خورشیدِ تجلّی جلوہ گر ہے   شعاعِ حسن سے خیرہ نظر ہے

ایضاً

جمالِ اُس کا جو نورِ ہر نظر ہے   اُسی کے نور سے روشن بصر ہے
جمالِ اُس کا بروں از حد و تعریف   وہ کب محتاجِ توصیفِ بشر ہے
نگہ کیونکر کرے تعریفِ خورشید   کہ اُس کی دید سے خیرہ نظر ہے
چھپا ہے نور میں اپنے وہ ایسا   کہ چشمِ مدرکہ افگندہ سر ہے
وہی حامد وہی محمود اپنا   اُسی کی حمد اُس سے خوبتر ہے
کرے ممکن وہ کیا واجب کی تعریف   کہ عقلِ حادث اس جا خیرہ سر ہے
وہ ذاتِ محض اور وہ ہستیٔ صرف   کہ بے مثل و نظیر و پاک تر ہے
بایں نزہت ظہور اُس کا ہے بیحد   بانواعِ تجلّی جلوہ گر ہے
وہ ہیں چند آئینہ یا چند الوان   ہر اک خورشید کی پیشِ نظر ہے
جمالِ مہر ہر اک آئینہ میں   برنگِ آب گینہ جلوہ گر ہے
ہے اپنی ذات میں خورشید واحد   ہر آئینہ میں عکس اُس کا دگر ہے
حقیقت سب کی ہی بیشک وہ ہستی   اُسی ہستی سے عالم جلوہ گر ہے
ہی مظہر اُس کی ہر شے اور وہ باطن   تمامی خلق کا جو خشک و تر ہے

ہی اُس سے ہر وجود اور اُس پر قائم
یہ جو ارض و سما جن و بشر ہے
غلط ہے یہ کہ بے ہستیٔ مطلق
وجود اشیا کا اپنی ذات پر ہے
جو ظاہر ہے اُسی سے ہی نمایاں
کہ جو باطن ہے اُس سے مستتر ہے
اُسی ہستی سے ہی ہستیٔ عالم
وجود ان سب کا قائم ذات پر ہے
بانواع تجلّی ہے جو اظہار
تو چشم مدرکہ بھی کور و کر ہے
کرے ادراک حادث جو وہ حادث
کہ حادث خود ہے حادث کی نظر ہے
نہ اُس کی کنہ کو یہ عقل پہنچے
خرد از خویش رفتہ خیرہ سر ہے
ہے سریاں اُس کا ذاتِ جملہ شی میں
احاطہ اُس کا موجودات پر ہے
وجود اُس کا ہی عینِ ذات عالم
تمام اعیان میں وہ جلوہ گر ہے
ان اشیا کا تعقل علم حق میں
یہی اعیان ثابت مشتہر ہے
حقیقت میں ہی علمِ حق کا سایہ
یہ اظہار و بطون میں جسقدر ہے
ظہور اپنے سے اول جملہ عالم
اُسی کی ذات میں بس مستتر ہے
یہ عینِ ذات تھا ما قبل اُس کے
کہ جس کا نام عالم مشتہر ہے
یہاں پر حق ہے عینِ ذات عالم
وہاں پر خلق حق میں مستتر ہے
ظہورِ ذاتِ حق ہی جملہ اشیا
بطون اُن کا وہی یزدان پہ ہے

یہی ثابت ہی نزدِ اہلِ تحقیق — کہ اول جو کہ ادراکِ بصر ہے
ہر ایک اشیا میں جو دیکھو وقتِ ادراک — وہی ہستیِ مطلق جلوہ گر ہے
وجودِ شے اُسی کے واسطے سے — نظر بازی میں منظورِ نظر ہے
بہ شکلِ نور در الوان و اشکال — وہ اول درج ادراکِ بصر ہے
پھر اُس کے واسطے سے جرمِ اشیا — جو دیکھو تو محیط اُن پہ نظر ہے

مطلع

بہ رنگِ حسن ہر سو جلوہ گر ہے — بہ شکلِ عشق خود ہی پردہ در ہے

ایضاً

کمالِ حسن عاشق عشق پہ ہے — کہ وہ آئینہ ہے اُس پہ نظر ہے
وہ خود مشتاقِ آئینہ کا تھا حسن — تماشا اپنا منظورِ نظر ہے
نہیں ممکن کوئی دیکھے رخ اپنا — کہ اپنی آنکھ سے رخ مستتر ہے
تو رغبت آئینہ کی پیش آئے — موانع دید کا وہ پردہ در ہے
وہ آئینہ ہو جامع ہر صفت کا — عیاں اُس پہ ہو جو کچھ مستتر ہے
تمامی شان کا ہو وہ نمونہ — کہ عکسِ حسن اُس میں جلوہ گر ہے

جہاں کو اُس نے اک صورت بنایا
مگر بے روح کی وہ ایک صور ہے
جلا اُس میں تماشے کی نہ تھی کچھ
صفائی کی جگہ گویا کدر ہے
تمامی امر کا مرجع ہے وہ ذات
اُسی کی سب قضا ہے اور قدر ہے
اُسی سے ہی بدایت اور نہایت
اُسی سے یہ معادِ خیر و شر ہے
پھر آدم کو ایک آئینہ بنایا
اُسی کا عکس اُس میں جلوہ گر ہے
بنا وہ خلق میں اک روح عالم
جہاں اُس کا مثالِ پا و سر ہے
ملک گویا ہیں ایک اعضاءِ جسمی
کہ جیسے جسم میں سمع و بصر ہے
تمامی جمع کونی و الٰہی
ہو شامل جس کی وہ ذاتِ بشر ہے
بنا حق کا خلیفہ اس لیے وہ
صفت حق کی سب اُس میں جلوہ گر ہے
یہ جمعیت خلیفہ کا ہے خلعت
یہ خاص انعام حق انسان پہ ہے
ہوا جامع تمامی کون و حق کا
بنا موصوف دونوں کا بشر ہے
یہ دونوں یدِ قدرت ہیں خدا کے
خمیر اُس کا اُسی کے ہاتھ پہ ہے
کہا اُس نے تری سمع و بصر ہوں
مجھی سے تیری جنبش سر بسر ہے
یہ مجموعی ظہور اُس کا ہے ایسا
نہ مثل اُس کے کوئی شانِ دگر ہے
بجز آدم ہوا فائز نہ کوئی
پھر اُس منصب پہ جس پہ یہ بشر ہے

خلیفہ تجلی ہے نورِ حق سے
کہ جیسے مہر سے تاباں قمر ہے
جوارح کو مدد ہے روح سے سب
خیال و علم جو سمع و بصر ہے

مطلع

منور اُس سے سب عقل و ہنر ہے
یہ سب قائم اُسی کی ذات پر ہے

ایضاً

صفت کا نور یہ سب جلوہ گر ہے
کہ روشن جس سے یہ قلبِ بشر ہے
ہو جیسے شمع سے فانوس روشن
خیال اُس نور سے یوں جلوہ گر ہے
خیال آلہ ہے وصفِ نور کا یوں
ہوا کا جس طرح آلہ شجر ہے
ترے دلکو عطا کرتا ہے جو غیب
خیال اُس چیز کی لاتا خبر ہے
جہان غیب سے سوئے شہادت
یہی قاصد یہی پیغامبر ہے
خدا سے جسقدر ہے وحی و الہام
خیال اُس علم کو لاتا ادھر ہے
درختِ علم حق ہی اور جہان میں
خدا کے علم کا سایہ شجر ہے
جیسے رویائے صادق ہو اور الہام
وہ سالک محوِ حق میں بیشتر ہے
نثارِ حق ہے جملہ وقت صوفی
وہ حظّ وقت و حق سے بہرہ ور ہی

بڑی دولت ہی استغراقِ حق ہیں
کہ وہاں جز حق نہ اوصافِ بشر ہے
مبرّا ہو اگر دل وسوسے سے
تو خوابِ صادقہ آتا نظر ہے
دلِ صافی ہے گویا لوحِ محفوظ
جمالِ غیب اُس میں جلوہ گر ہے
وجودِ آدمی ہے سرِّ ایزد
اور ایک اسرارِ حق جانِ بشر ہی
حجاب اُٹھ جای گر جانِ بشر سے
تو عیسیٰ دم ہر اک جانِ بشر ہی
منور ہے جو دل انوارِ حق سے
یہ سب زیبا اُسی کی ذات پر ہی
مجلّٰی اُس کی ہیں شکلِ خیالات
منور اُس کی سب سمع و بصر ہے
بشر ہیں سب اسیرِ وقت و خاطر
حقیقت اُس کی خود پنہاں پر ہے
جو اول منبسط ہے نور اُس پہ
خیال اُس کا بھی روشن چوں قمر ہے
جہاں ہوتی ہے وارد وحی و الہام
وہاں گم کردہ ہر حسِّ بشر ہے
پھر اس حس کی طرف جب وہ کرے عود
خیال اُس امر کی لاتا خبر ہے
جہاں اک خواب اور انساں ہی نایم
حدیثِ مصطفےٰ سے یہ خبر ہے
یہ جو کچھ دیکھتا ہے صورتِ خواب
جہاں شکلِ خیال آتا نظر ہے
ہوا حاضر ملک پیشِ پیمبر
متشکّل ہو کے با شکلِ بشر ہے
وہ اک شکلِ خیالی تھا نہ آدم
وہی جانے کہ جو اہلِ نظر ہے

ن عکس

ن ہی مثلِ خواب جو کچھ دیکھتا ہے

کہا حضرت نے ہے روح الامیں یہ
لباسِ جسم میں جو مستتر ہے

وہ جسمِ آدمی سایہ تھا اُس کا
کہ جس میں جبرئیل اب جلوہ گر ہے

یہی نسبت ہے عالم کو خدا سے
کہ جیسے سایہ ہمراہِ بشر ہے

اسی نسبت سے ظلِّ حق ہے عالم
ظہورِ ظل بقائے شخص پر ہے

اُسی کی ہے طرف ہر امر راجع
اُسی سے باہنر اور بے ہنر ہے

یہ کب ہے غیر اُس کی اُس کا سایہ
جدا کب شخص سے ظلِّ بشر ہے

جہاں سے نام ظل کیونکہ ہو زائل
کہ وہ اعیان سے سب جلوہ گر ہے

وہ ہے اعیانِ عالم حق کا یوں ظل
عیاں جس طرح سے ظلِّ شجر ہے

تمامی کون ہے اک امر وہمی
خیال اندر خیال اب جلوہ گر ہے

وجود اپنا نہیں ہے یہ جہاں کا
نمایاں دوسرے کا یہ اثر ہے

جدائی ہے محال اس سایہ کو اب
شجر سے کیونکہ وہ ظلِّ شجر ہے

خدا کو ایسے ہی ظل سے ہے نسبت
زجاج ایک شمع سے بس جلوہ گر ہے

ہے ذاتِ حق مثالِ جلوۂ شمع
وہ ایک فانوس میں جو مستتر ہے

مگر مانندِ رنگِ آبگینہ
نمایاں شمع رنگیں در نظر ہے

وہ اپنی ذات میں ہے نور سادہ
مگر یہاں آبگینہ پر نظر ہے

ہوا جب عقل کو یہ امر تحقیق — تو سب عالم خیالی ایک صور ہے
خیال اندر خیال اب ہی جہاں سب — ہماری آنکھ میں جو جلوہ گر ہے
وجودِ حق وہی اللہ ہے عین — وہی واحد وہی وہاب و بر ہے
حقیقت میں ہی وہ سب کی ہویت — یہی ثابت بنزد اہلِ نظر ہے
جو شی خالی ہی حق سے وہ ہی باطل — مصدّق اس کا خود خیرالبشر ہے
تمام اعداد میں دائر ہے واحد — کہ جیوں ہر عضو میں جانِ بشر ہے
حقیقت میں ہے واحد آب دریا — تعدّد میں وہ ہر قطرہ دگر ہے
زمین و آسماں کا ہی وہی نور — خدا ہی اسکی خود بینا خبر ہے
اسی کے اسم ہیں اسماء اشیا — ان اسموں میں مسمی مستتر ہے
کہ جیسے جان کا تو نے سنا نام — حقیقت سے تو اس کی کور تر ہے
سمجھتا ہے جو تو اپنے کو دانا — بیاں کر جان کیسی ہے کدھر ہے
جمالِ جاں بدن پر کب ہی ظاہر — جمالِ چشم کب آتا نظر ہے
تو اپنی جان کو پہچان پہلے — خدا کی معرفت پھر سہل تر ہے
خدا ہی سے یہ سب عالم ہے قائم — کہ جیسے جان سے زندہ بشر ہے
اسی سے ہے بقائے جملہ عالم — اسی کے نور سے روشن یہ گھر ہے

عیاں جس دم ہوا خورشید کا نور
تو تابندہ ہر اک دیوار و در ہے
حسینوں کو ملا ہے عاریت حسن
ان آئینوں میں وہ خود جلوہ گر ہے
وہی بحرِ عطا ہے اور فیّاض
وہی سب کی حیاتِ تازہ تر ہے
نئی ہر لحظہ ہے یہ عمر اپنی
نیا ہر دم یہ سب علم و نظر ہے
ہر اک دم میں نیا ہی فیض اُس کا
نیا عالم نیا سمع و بصر ہے
ہر اک شے جس گھڑی ہوتی ہی معدوم
وہیں موجود مثل اُس کے دگر ہے
جہاں معدومیِ شے ہے مقرر
وجود ایک دوسرا واں جلوہ گر ہے
تو نورِ شمع کو دیکھے ہے قائم
وہ ہر دم اُس میں ایک شعلہ دگر ہی
بہر دم ہے نئی اُس کی تجلّی
بہر آں اُس کی اک شانِ دگر ہی
رواں ہی بحرِ تجدیدات امثال
یہاں ہر دم اُٹھاتی موج سر ہے
نیا ہر وقت ہے یہ جملہ عالم
نئے امثال و نیرنگ و صور ہے
ذرا باطن میں اپنی فکر کر دیکھ
ترا ہر دم نیا سمع و بصر ہے
بہر آں اُس میں پیدا ہی نیا رنگ
نئی صورت وہیں پر جلوہ گر ہے
ابھی ایک شکل آئی اور ہوئی گم
بہر لحظہ نئی واں ایک صور ہے
ہی سب عالم کو یوں تجدید ہر دم
بہر آں اُس کا اک رنگِ دگر ہے

مطلع

نشانِ خاص ایزد بوالبشر ہے   کہ جس کا حق بنا سمع و بصر ہے
تمام اسماء، اشیا اُسمیں ہیں درج   عجائب یہ خزینہ پُر گہر ہے
تمامی صنعتوں کا ہے وہ مبدع   اُسی سے ہے جو کچھ علم و ہنر ہے
ہوئی پیدا جو حوّا بوالبشر سے   کہ تولیدِ پسر جوں از پدر ہے
بعینہ مثل آدم تھی وہ حوّا   تمامی اُس میں وصفِ بوالبشر ہے
تو کر فکر اور طبیعت کو ذرا دیکھ   کہ اُس میں مندرج کیا کیا ہنر ہے
ہزار اُس میں سے پیدا صورتیں ہوں   مگر کیا اُس کا نقصان و ضرر ہے
نہ نہ اثر ہے عدم اظہار سے وہ   عجب یہ قلزمِ جانِ بشر ہے
وہ جو کچھ ہو رہا ہے اُس سے ظاہر   اُسی کی شکل ہے اُس کی صور ہے
نمونہ ہے وہ اوصافِ خدا کا   تمامی وصف جو سمع و بصر ہے
نشانِ حق ہی انفس اور آفاق   یہ اُسکی وصف کی دیتا خبر ہے
پڑا ہے گرچہ اسفل میں یہ آدم   سب علویات اس میں مستتر ہے
عجب ناسوت مجموعہ ہے سب کا   علوّ و سفل اور جو خشک و تر ہے

بنا عنصر تمامی پنج افلاک
اسی جڑ سے عیاں سارا شجر ہے

فلک کو نشو ہے عنصر سے حاصل
یہ علوی اُمّ سفلی کا پسر ہے

دخانِ عنصری سے ہیں یہ افلاک
یہ حق قرآن میں دیتا خبر ہے

محالِ ہفت کوکب اُن کی ارواح
عناصر سے یہ سب کچھ جلوہ گر ہے

دخانِ عنصری سے سب ہیں ناشی
ملائک ہفت چرخ اور جو صور ہے

ہے آیاتِ خدا انفس اور آفاق
نشانِ حق یہ ان میں جلوہ گر ہے

ہے عرفانِ خدا کا حصر اس پہ
وجودِ آدمی گو مختصر ہے

قوی حجت ہے ہمکو من عرف کی
یہ دیتا مخبرِ صادق خبر ہے

شناسا اپنا عارف ہے خدا کا
یہ آیاتِ خدا انفسِ بشر ہے

ہوا پیدا یہ آدم صورتِ حق
وہ صورت کیا یہی سمع و بصر ہے

صفاتِ حق نشانِ ذات ٹھہری
وہی تو ذات کی دیتی خبر ہے

حقیقت سے گر اپنی ہو تو آگاہ
محقق ہے تو اور صاحب ہنر ہے

عیاں تجھ پر ہو گر یہ جوہرِ جاں
یقیں ہو تجھکو دل کانِ گہر ہے

محقق سے جو ہوتا خرقِ عادات
کمال اُس کے یقیں کا یہ اثر ہے

یقیں سے ہے تصرف مردِ حق کا
یقیں ہر قدرِ ایمان بیشتر ہے

جو آدم میں نہاں ہی جوہرِ ذات
بقدرِ علم و تحقیق و یقیں کی
مراد انساں سے ہی جوہرِ ذات
کھُلا جس شخص پر جوہر نہ اپنا
مخاطب اپنا ہے وہ جوہرِ ذات
منقش دیکھتا ہے تو جو تمثال
کہ مَن مَاتَ فَقَدْ قَامَ قِیَامَتُ

جو تو معدوم ہے عالم ہی معدوم
ترا عالم ہے تیرے علم کی شکل
تو جیسے خواب میں ہے دیکھتا غیر
تو بیداری میں ایسا ہی سمجھ لے
تری ہستی اگر فانیِ حق ہو
شہودِ حق اگر ہو علم جاں میں
تجلّی حق کرے شانِ یقیں میں
تو دیکھے حق کو پھر چشمِ یقیں سے

وہ منبع فیضِ حق کا بشر ہی
محقق قادر اپنے فعل پر ہے
نہ وہ جو شخص رکھتا ریش و سر ہے
وہ اس عالم میں حیواں سے بتر ہے
کہ جس میں منزوی علم و ہنر ہے
وہ تیرا نقش ہے تیری صور ہے
حدیثِ حضرتِ خیر البشر ہے
جو تو موجود عالم جلوہ گر ہے
تمثّل ہے ترا تیری نظر ہے
وہ تیرے علم کی شکل و صور ہے
یہ عالَم علمِ عالِمُ کا اثر ہے
معیّت حق کی ہی پھر تو جدھر ہے
تو حق ہے پھر ترا سمع و بصر ہے
تری جاں پر یہ حالِ معتبر ہے
یہی اربابِ معنی کی نظر ہے

عطا حق سمجھ عین الیقیں کو
وہی معطی وہی وہّاب و رب ہے
خواص اُس کا ہی پھر احیای اموات
یہی قربِ نوافل کا اثر ہے
ہے وصفِ روح یہ جسکو کرے مس
وہیں زندہ ہو گرچہ وہ حجر ہے
حقیقت ہیں یہ اثمارِ یقیں ہیں
وہی جانے جسے اسکی خبر ہے
نہ پہنچا تو اگر عین الیقیں تک
تو یہ وہم اُس جگہ کیا کارگر ہے
یقینِ صرف ہی کشفِ حقیقت
نہ عقل و وہم کا اُس جا گذر ہے
شہودِ حق کو تو عین الیقیں جاں
بصیرت کیا وہی دل کی بصر ہے
صفاتِ روح اور اُس کی جوارح
ارادہ اور یہی سمع و بصر ہے
جو اول روح مبدع ہے صفت کا
صفات اُس سے تمامی جلوہ گر ہے
تحرک روح ہی ہر ایک صفت کی
اُسی سے سب کو جنبش سر بسر ہے
صفت سے فعل کی تولید ہی یوں
تولد رات سے جیسے سحر ہے
ہے آلہ فعل کا ناسوت کلّی
عیاں اُس سے یہ سب نفع و ضرر ہے
مقدّم سب کا ہے علم و ارادہ
صفت سے جو کہ یہ سمع و بصر ہے
لقب ہے علم مجمل کا ارادہ
مفصل وہ خیالِ خیر و شر ہے
خیال اعضا میں کرتا ہے سرایت
اُسی سے فعل کا ظاہر اثر ہے

جوارح اُس کے ہیں تحتِ حکومت
تمامی جسم میں جو پاؤ سر ہے

عیاں ہے جان سے شکلِ خیالی
کہ جیسے بیج سے پیدا شجر ہے

مشکل ہے وہ ملکِ بے صور میں
مثال اُس کا لقب یہ مشتہر ہے

خیال و جاں ہیں مثلِ آب اور برف
اُسی پانی کی یہ شکلِ دگر ہے

وہ پیدا جان سے لیکن ہے جاں میں
محیط اُس شکل کی جانِ بشر ہے

عیاں صورت ہوئی بے صورتی میں
معادن اس کا ملکِ بے صور ہے

خیال ایک فعل ہے اس جان کا خاص
نمود اُس سے اُسی میں جلوہ گر ہے

ظہورِ جاں ہے بیشک جسم سارا
وہ جو کچھ اُس میں اثر پاتا بسر ہے

وجودِ کون کی نشاءہ کو تو دیکھ
اگر ذی عقل و مردِ ذی ہنر ہے

فراست سے ہی ہوتا مردِ فائز
حقائق پر جو اُس سے مستتر ہے

ارادہ میں ترے ہو کوئی مضمون
وہ علمِ نحو سے ہے یا جفر ہے

وجود اُس کا ہے مجمل علمِ جاں میں
ابھی تفصیل اُس کی مستتر ہے

خیالِ دل میں ہوتی ہیں مفصّل
مضامیں اُس کی جو کچھ خیر و شر ہے

کتابت حرف کی کوئی کرے گر
عیاں جسم اُس کا اب پیشِ نظر ہے

مجسم ہو گیا آ کر یہاں وہ
عجب ناسوت ایک کانِ گہر ہے

کتابت میں ہی کاتب کی ہویت	لباسِ حرف میں وہ مستتر ہے
ہوا محسوس شکل حرف میں پھر	عیاں وہ ہوگیا جو مستتر ہے
تو سب عالم کو ایسا ہی سمجھ لے	ارادہ حق سے یہ سب جلوہ گر ہے
یہ سب عالم ہی علمِ حق کی صورت	اسی کی یہ قضا ہے اور قدر ہے
معاد و مبدع ان سب کا ہی وہ حق	فنا اس میں اسی سے جلوہ گر ہے
صفات و فعل سے ظاہر ہی عالم	وجود ان سب کا قائم ذات پر ہے
نہاں ہی بیخ اور ظاہر گل و شاخ	اسی جڑ سے یہ سب تخم و ثمر ہے
مثالِ بیخ ہی وہ قدس لاہوت	تجلی اس کی جبروت ایک شجر ہے
بسانِ گل ہے وہ انوارِ ملکوت	اسی جبروت کا ایک برگ تر ہے
وہ کیا ہی جسکو ہم کہتے ہو ناسوت	گلِ لاہوت کا وہ ایک ثمر ہے
موالیدِ ثلاثہ ہے یہ ناسوت	وہ حیوان و نباتات اور حجر ہے
مثالِ تخم ہے انسان کامل	نہاں اس تخم میں سارا شجر ہے

ت
صحیح

مطلع

شجر سے آشکارا یہ ثمر ہے	ثمر ہی میں نہاں وہ کل شجر ہے

ہے ان سب کا لقب حضرات خمسہ
یہ حق سے ہیں حق ان میں جلوہ گر ہے
جو خامس ہے وہ جامع ہی سبھی کا
درخت کون کا برگ و ثمر ہے
یہ جملہ وصف کونی و الٰہی
ہوا ان سب کا جامع یہ بشر ہے

مطلع

اسی سے یہ خلیفہ مشتہر ہے
یہ سب انعام خاص حق و بر ہے
ہوا ہے یہ خلیفہ روح عالم
اور اشیا اُس کی مثل پا و سر ہے
یہ ذات پاک ہے ختم الرسل کی
کہ جس کا عقل کل دربان در ہے
جمال اُس کا ہی مقناطیس ارواح
جہاں قربان اُس کی گرد سر ہے
ہوئی تکمیل ختم الانبیا پر
وہ مرکز دائرہ کا دور پر ہے
پھر اُس کے بعد جو نائب ہی اُسکا
علی سے ہے کہ وہ نسل عمر ہے
قدم اُس کا نبی کے ہے قدم پر
خدا کی راہ کا وہ راہبر ہے
مظاہر بعض اسم حق کی ہی خلق
تمامی اسم کا مظہر بشر ہے
ہے آدم مظہر کامل خدا کا
اسی سے قرب اس کو بیشتر ہے
نہ تھا گر نور حق آدم میں پنہاں
تو مسجود ملک پھر کیوں بشر ہے

مطلع

جہاں طیران وسیران یہ بشر ہے
سمیٹے اس جگہ جبریلؑ پر ہے

خلیفہ حق کا ہے سب خلق میں وہ
اسی کے تاج عزت زیب سر ہے

جہاں ہیں منبسط ہے روح اس کی
اور اشیاء مثل اعضاء بشر ہے

ارادہ فعل کا کرتی ہے جب روح
بجالائے یہ کار پاؤں سر ہے

جہاں اس کا ہوا تخت حکومت
یہ تسخیر خلیفہ کا اثر ہے

حکومت ہی دلوں پر اہل حق کو
کہ ان کے ہاتھ میں نفع و ضرر ہے

امانت حق نے کی ظاہر سبھوں پر
کہ لے اس کو جسے حق پر نظر ہے

کسی سے کب اٹھا بار امانت
قوی دل آدم خستہ جگر ہے

کرے جو وصف اس کا ہی بجا سب
یہ حق کے باغ صنعت کا ثمر ہے

عجب با وصف ایں جملہ کمالات
بنا مفلس تو پھرتا در بدر ہے

مطلع

مجھے کب اس شرافت کی خبر ہے
کہ تو حق کے خلیفہ کا پسر ہے

سر افگندہ خلیفہ کا ہو فرزند   کہاں ہے تو کہاں علمِ پدر ہے
کریں سجدہ ملک جس کے پدر کو   مسخّر دیو کا اُس کا پسر ہے
تو کر دیوِ طبیعت کو مسخّر   سلیماں کا اگر لختِ جگر ہے
تو اپنے باپ کی مسند پہ جا بیٹھ   تری زیرِ حکومت بحر و بر ہے
دلیرانہ تو کر صیدِ طبیعت   نہ بن روباہ تو تو شیرِ نر ہے
غنیمت اپنے اس جینے کو تو جان   کہ ہر اک دم ترا مثلِ گہر ہے
نہ کر ضائع تو اس کو غیرِ حق میں   اگر تو ہوشمند و باخبر ہے
نہو تابع ہوا کا مثلِ حیواں   تو ہی انسان تو کب گاؤ خر ہے
شرف سب پر ہے آدم کو اسی سے   کہ وہ رکھتا تمیزِ خیر و شر ہے
مدد تجھکو نہ دے جو اُس کو کر ترک   یہ قولِ مصطفیٰ خیر البشر ہے
ہوا ہے جو طبیعت کا تو بندہ   تو مشرک ہی خدا سے دور تر ہے
ترے دلمیں جو میلِ غیرِ حق ہو   یہ شرکِ معنوی ہے پُر ضرر ہے
الٰہی کر مجھے غرقِ محبّت   نہ جانوں میں جہاں کیا ہے کدھر ہے
محبت ہی سبب قربِ خدا کا   نہو جسمیں محبت گاؤ خر ہے
محبت ہی جلا مرآتِ دل کی   محبت صیقلِ جانِ بشر ہے

محبت خاص ہے آدم کا جو ہر
نہو تو رنگ آئینہ کدر ہے
محبت سے ہی روشن خاک آدم
محبت نور جانِ ہر بشر ہے
اگر محبوب تیرا ہے خط و خال
تو وہ از بہرِ دل ایک نیشتر ہے
مگر وہ بھی رہا کرتی ہے دل کو
خلش وسواس سے جو پُر ضرر ہے
یہی وَللّٰہ ہے وصلِ خدا کی
یہی معراج جانِ ہر بشر ہے
عطائے خاص حق ہے یہ محبت
حصول اس کا نہ از کسبِ بشر ہے

محبت نور ہی خورشید حق کا
شبِ ہجراں کی احمدؔ یہ سحر ہے

تمام شد

۷۸۶

غزلیات اردو

جلوۂ جاناں سے روشن دل کا خلوت خانہ تھا
شمع تھا حسنِ پری اور مرغِ دل پروانہ تھا

عاشقِ شوریدہ سر کو کب ہی رسوائی کا غم
جو نہ دیوانہ ہوا اس عشق میں دیوانہ تھا

دین و دل کو کر چکے تھے صنم پہ ہم فدا
کعبۂ جاں اپنا طاقِ ابروئے جانانہ تھا

عشق چشمِ خلق میں ہی اک وبال و کافری
آہ یہ دل کیوں بتوں کے حسن کا دیوانہ تھا

واہ ری وہ چشمِ مخمور اور نگاہِ مست یار
تھا عجب ساقی عجب مے تھی عجب پیمانہ تھا

جان فرطِ بیخودی سے محوِ بیرنگی رہی
فرقِ علم و عالمِ معلوم میں اصلا نہ تھا

جس طرح آئینہ تاباں ہو جمالِ مہر سے
سینۂ احمدؐ محلِ جلوۂ جانانہ تھا

ایضاً

اک عمر سے دل زخمیِ تیرِ نگاہِ یار تھا
صیدِ خدنگِ ترکِ شوخ اور کشتۂ دیدار تھا

حیرت سے دل آئینہ ساں محوِ جمالِ یار تھا
عکسِ شعاعِ حسن سے اک مطلعِ انوار تھا

خیرہ تھیں آنکھیں دیکھ کے وہ طلعتِ خورشید وش
فرطِ محبت سے یہ دل آشفتہ و بیدار تھا

وہ اُس کی چشمِ پُر خمار اور وہ نگاہِ مستیا
اک جامِ مئے مستی بھرا اک ساقیِ سرشار تھا

وہ شاہِ حسنِ دلبراں اور وہ مرادِ عاشقاں
پیدا و پنہاں مثلِ جاں نورِ دل و ابصار تھا

ای عاشقِ جاں سوختہ وادیِ ایمن کا شجر
نورِ جمالِ منتشر اُس میں بہ رنگِ نار تھا

جاں جل گئی مانندِ طور اس برقِ حسنِ یار سے
اور مثلِ موسیٰ دل مرا آشفتہ و بیدار تھا

تھی جانِ غرقِ بیخودی اور محوِ بیرنگی تھی روح
حیرت سے دل مثلِ عدم گم گشتۂ اسرار تھا

شوریدگانِ عشق کو دیر و حرم سے کام کیا
دل کعبہ و بتخانہ میں جویائے وصلِ یار تھا

زاہد حرم کو چھوڑ کر کل ان بتوں کے عشق میں
بیٹھا درِ بتخانہ پہ پہنے ہوئے زنّار تھا

وہ کون ہے جو عشق میں بدنام ای احمدؔ نہیں
منصور شورِ عشق سے رسوا سرِ بازار تھا

ایضاً

سوختہ ہوں برقِ حسنِ یار کا
کون جانے حال جانِ زار کا

ہم تو اُن کی اک جھلک میں جل گئے
طور وش دیکھا مزا دیدار کا

عشق نے کی آ کے بے پردہ دری
ورنہ مخفی گنج تھا اسرار کا

کعبۂ جاں جس کا روئے یار ہو
اُس کا دل قبلہ نما ہے یار کا
طلعتِ خورشید سے انجم ہیں گم
نورِ حق ہے پردہ درِ پندار کا
بیخودی سے محوِ نظارہ تھی روح
ذوق سے مطلع تھا دل انوار کا
جس نے دیکھی وہ تجلیٔ جمال
مثلِ موسیٰ مست تھا انوار کا
ہوں میں چشمِ مست ساقی کا خراب
ہے دلِ سرمست گھر خمار کا
جامِ مے میں عکسِ ساقی دیکھکر
مست و حیراں ہو گیا دیدار کا
جس کے سر میں ہو سرِ سودائے دوست
ہے وہ رسوا کوچہ و بازار کا

دورِ عالم ہے اُسی کے گرد سر
نورِ احمدؐ نقطہ ہے پرکار کا

ایضاً

جمال اُس کا مرا نورِ نظر ہے
اُسی کے نور سے روشن یہ گھر ہے
مرا یہ خرمنِ ہستی جلا دے
اری او برقِ حسن ابتو کدہر ہے
مرے دل میں مری آنکھوں میں آ بیٹھ
کہ تو جانِ جہاں نورِ نظر ہے
محبت ہو تری یا تو ہو دل میں
یہاں اب دوسرے کا کب گذر ہے

تو اس خلوت سرائے دل میں آ بیٹھ
ترا اے جانِ جاں یہ خاص گھر ہے

دماغ اپنا بسا ہے اس کی بو سے
کسی گل رو کی کب ہمکو خبر ہے

اگر دل نے نہیں دیکھا کسیکو
تو مضطرب بے سبب کیوں اسقدر ہے

پری پنہاں ہے پردہ میں حیا سے
جنوں میری حیا کا پردہ در ہے

ہوا شوقِ لقا احمدؐ کو جب سے
تڑپتا مرغِ دل بے بال و پر ہے

ایضاً

جمالِ یار ہر سو جلوہ گر ہے
وہی دل میں وہی نورِ نظر ہے

محبت نے مجھے مجنوں بنایا
مرا دل آج اس لیلیٰ کا گھر ہے

بسا دل میں وہ آکر صورتِ عشق
سمایا آنکھ میں مثلِ نظر ہے

مری ہستی حباب اور وہ ہے دریا
مرا دل ہے صدف اور وہ گہر ہے

ہماری بیکلی کو کون جانے
کسی کے درد کی کسکو خبر ہے

مری ہستی میں ایسا ہی وہ پنہاں
کہ جیسے رات میں نورِ سحر ہے

ہے اس کا حسن عینِ ہستیِ عشق
کہ جیسے مہر ہستیِ قمر ہے

نہالِ عشق کو نلے حق نہ سمجھو
وہ اک وادیٔ ایمن کا شجر ہے

جنہر وہ بنتا ہے خورشیدِ احد کی
جمالِ احمدی نورِ سحر ہے

ایضاً

آرزو ہے جان محوِ روئے جانانہ رہے
دل شرابِ عشق سے مخمور و مستانہ رہے

جس نے دیکھا ای پری رو اک نظر تیرا جمال
عمر بھر وہ مثلِ مجنوں کیوں نہ دیوانہ رہے

ہم خمار آلودگاں کا تو ہی ہی فریاد رس
خم ترا ساقی سلامت اور پیمانہ رہے

ای شہِ خوباں مرادِ عاشقاں آرامِ جاں
روز و شب رونق پہ تیرا جشنِ شاہانہ رہے

دولتِ پیرِ مغاں سے وحشتِ غم گم ہوئی
یا الٰہی تا ابد آباد میخانہ رہے

زاہدا جس نے پیا خمخانۂ وحدت کا جام
کفر و ایماں بھول کر مخمور و مستانہ رہے

بیخودی سے ساقیا تو جملہ اہلِ بزم کو
ایک کر دے تا نہ کوئی خویش و بیگانہ رہے

نشۂ وحدت میں میری جان یوں گم کر کہ پھر
ہستیٔ موہوم کا باقی نہ افسانہ رہے

گوشۂ دیر و مغاں میں با بتانِ ماہ وش
خوب گذرے ساقیا گر دورِ پیمانہ رہے

ہی حیاتِ عاشقاں ای ماہرو تیرا جمال
تیری الفت کا ہماری جان کاشانہ رہے

احمدِ شوریدہ سر کی یہ تمنا ہی مدام

جاں فدا اُس شمع رو پہ مثلِ پروانہ رہے

تمام شد

اطلاع

اس کتاب کے جملہ حقوق بذریعہ رجسٹری حسب ایکٹ ۲۵ سنہ ۱۸۶۷ء محفوظ کرا دیے گئے ہیں اس لیے کوئی صاحب بلا اجازت راقم قصد طبع نہ فرمائیں جس قدر جلدیں مطلوب ہوں قیمت قبل ارسال کتب بھیجکے طلب فرمائیں

کاغذ قسم اول ۱۲؎
کاغذ قسم دوم ۸؎

محصولڈاک ورجسٹری فی جلد بذمہ خریدار۔ جو صاحب یکمشت زیادہ جلدیں طلب فرمائینگے انکو حسب ضابطہ کمیشن بھی دیا جائیگا

المشتہر

حاجی علی حسین خان
محلہ حاجی خیلان شاہجہانپور

ق ن
۸۹۱٫۵۵۱
CALL No. { ا ۱۹ ک ا
ACC. NO. ۱۷۱۰۲
AUTHOR احمد شاہجہانپوری -
TITLE کلیات احمد -

THE BOOK MUST

ا ۱۹ ک ا
۱۷۱۰۲ ۸۹۱٫۵۵
احمد شاہجہانپوری -
کلیات احمد -

Date	No.	Date	No.

MAULANA AZAD LIBRARY
ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY

RULES :-

1. The book must be returned on the date stamped above.
2. A fine of **Re. 1-00** per volume per day shall be charged for text-book and **10 Paise** per volume per day for general books kept over-due.